A DESCRIPTIVE CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

ADYAR LIBRARY

(*THEOSOPHICAL SOCIETY*)

VOL. I.—UPANIṢADS

BY

F. OTTO SCHRADER, Ph.D., M.R.A.S.

MADRAS:

Printed by the Oriental Publishing Co., Ltd.

MYLAPORE AND GEORGETOWN.

1908.

Price: Ten Shillings (Rs. 7 As. 8).

MADRAS:
PRINTED BY THE ORIENTAL PUBLISHING CO., LTD.
MYLAPORE AND GEORGETOWN.

PREFACE

The Adyar Library opens the Descriptive Catalogue of its Sanskrit MSS. with the volume on Upaniṣad literature, because this volume is wanted at present as the necessary basis of a work now under preparation, viz., a critical edition and translation of the more important of the so-called Minor Upaniṣads.

The two largest collections of Upaniṣad MSS. of which catalogues have been published are, in the West, that of the India Office in London with 356 numbers (copies) and 144 works (titles), and, in India, the collection of the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, with 607 numbers and 183 works.

The collection described in this volume comprises 1322 numbers distributed among 365 works, and of the latter the following have not been described before or not been properly described, those marked with an asterisk appearing herewith for the first time* (the numbers in brackets after the names refer to the pages of the present work):

* The Vajrasūcī of Aśvaghoṣa with its Laghu-ṭaṅka (p. 112 and 270) is not mentioned even in the Catalogus Catalogorum (MSS. of it being very rare), but it was published as early as 1839.

(1) Atharvaśikhopaniṣad-dīpikā by Śaṅkarānanda (34, 125).
*(2) Advaitopaniṣad (86, 131).
*(3) Adhyātmopaniṣad II (67, 134).
(4) Allopaniṣad (68, 73, 102; 136).
(5) Avadhūtopaniṣad II (68, 116; 138).
(6) id. III (71; 139).
*(7) Ācamanopaniṣad (11; 140).
*(8) Ātmapūjopaniṣad (50; 141).
*(9) Ārṣeyopaniṣad (93; 144).
*(10) Īśopaniṣat-prakāśikā by Śrīvatsāṅka (19; 145).
*(11) Uttaranārāyaṇopaniṣad (107; 148).
*(12) Ūrdhvapuṇḍropaniṣad (22; 148).
*(13) Ṛgvedajābālopaniṣad (7; 149).
*(14) Aitareyopaniṣat-tātparya-nirṇaya (15; 151).
(15) Kātyāyanopaniṣad (116; 155).
*(16) Kāmarājakīlitoddhāropaniṣad (111; 155).
(17) Nandikeśvarapurāṇe Kālāgnirudropaniṣad (83, etc.; 159).
*(18) Kālimedhādīkṣitopaniṣad (89; 162).
*(19) Kaulopaniṣad-bhāṣya by Bhāskararāya (5; 167).
*(20) Guhyakālyupaniṣad (68; 175).
*(21) Guhyaṣoḍhānyāsopaniṣad (89; 177).
*(22) Gopālapūrvatāpinyupaniṣad-vivṛti (62; 178).
*(23) Gopālottaratāpinyupaniṣad-vivṛti (62; 179).
*(24) Cakropaniṣad (89; 180).
(25) Caturvedopaniṣad (69; 181).
*(26) Chāgaleyopaniṣad (93; 181).
(27) Tulasyupaniṣad (72; 186).
*(28) Turīyopaniṣad (104; 186).

*(29) Taittirīyopaniṣadarthasārasaṅgrahaprakāśikā (91; 191).
*(30) Taittirīyopaniṣad-bhāṣya (44; 189).
*(31) Dattātreyottaratāpanīyopaniṣad (104; 199).
*(32) Nirvāṇopaniṣad II (69; 211).
(33) Niruktopaniṣad (91; 210).
*(34) Parabrahmopaniṣad II (51; 215).
*(35) Pārāyaṇopaniṣad (89; 217).
*(36) Pītāmbaropaniṣad (70; 219).
*(37) Baṭukopaniṣad (85; 223).
*(38) Bāṣkalamantropaniṣad (92, 93; 224).
*(39) Bāṣkalamantropaniṣad-vṛtti (92; 224).
*(40) Brahmajijñāsopaniṣad (104; 228).
*(41) Brahmopaniṣat-kavaca (67; 234).
*(42) Brahmopaniṣat-sāra-saṅgraha-dīpikā (113; 232).
*(43) Bhasmajābālopaniṣaṭṭīkā-vyākhyā (102; 235).
(44) Bhāvanopaniṣad-bhāṣya (29, 50, 101; 238).
(45) Bhāvanopaniṣat-prayoga-vidhi (29, 101; 239).
*(46) Maṭhāmnāyopaniṣad (70; 241).
*(47) Mahāvākyavivaraṇopaniṣad (41; 245).
*(48) Muṇḍakopaniṣad-bhāṣya (62; 251).
*(49) Mṛtyulāṅgūlopaniṣad-vyākhyā (113; 252).
*(50) Maitreyopaniṣad II (75, 92; 255).
*(51) Yajñopavītopaniṣad (11; 256).
(52) Yogarājopaniṣad (66; 260).
*(53) Lāṅgūlopaniṣad (65; 266).
(54) Vanadurgopaniṣad (102; 273).
(55) Viśrāmopaniṣad (69, 100, 116; 274).
*(56) Vṛddhajābālopaniṣad (7; 274).
(57) Śivopaniṣad (103; 280).
*(58) Śivopaniṣat-stotra (105; 281).

*(59) Śaunakopaniṣad (93; 282).
(60) Śrīkṛṣṇapuruṣottamasiddhāntopaniṣad (65; 283).
*(61) Śrīvidyātārakopaniṣad (29; 284).
*(62) Śrīvidyāmnāyopaniṣad (29; 285).
*(63) Śvetamṛttikopaniṣad (28; 286).
(64) Śvetāśvataropaniṣat-prakāśikā (115; 286).
*(65) Ṣodhopaniṣad (89; 288).
*(66) Sadānandopaniṣad (38; 289).
*(67) Siddhāntaśikhopaniṣad (111; 293).
*(68) Siddhāntasāropaniṣad (111; 294).
*(69) Sumukhyupaniṣad (72; 296).
(70) Svarūpopaniṣad (66, etc.; 299).
*(71) Svasaṃvedyopaniṣad (64, 116; 300).
*(72) Haṃsaṣodhopaniṣad (89; 302).
(73) Herambopaniṣad (74, etc.; 304).
(74–183) One hundred and ten commentaries by Appayadīkṣita (11, 63, 117–120; and corresponding pages of the alphabetical part).

Also a few new *names* for known works or parts of them have appeared, as will be found by a perusal of the titles in the alphabetical part of this book.

Of the works brought to light the most interesting one is indisputably the *Bāṣkalamantropaniṣad-vṛtti* which I have taken the opportunity of publishing in an appendix to this catalogue (with a few readings from the fragmentary *mūla* quoted as *b*, and the numbering of the latter extended also to the portions missing in it). The text embedded in it might appear to be a precursor of all known Upaniṣad literature, were we allowed to judge by the form and language only. A few passages, however (to be discussed in our

above mentioned Upaniṣad edition), make it pretty certain that its *terminus a quo* cannot be placed before the beginning of that doubtlessly long space of time which separates the ancient prose from the first metrical Upaniṣads. As to the Vṛtti, it is evidently wrong in several cases, as will be seen from our translation.

Next in interest come the three other Upaniṣads of the Oupnek'hat the Saṃskṛt original of which had been missing as yet, viz., Ārṣeya, Chāgaleya, and Śaunaka. Unfortunately the text is in all of them very corrupt (much more than in the remaining numbers of the collection—a proof, as it seems, of the neglected state into which these Upaniṣads had fallen long ago), but it will now be possible to reconstruct them with the help of their Persian (or Perso-Latin) translation. These texts may be safely allotted to the close of the first prose period.

All the remaining works belong to very much later times and many of them, indeed, to that class which includes the so-called spurious Upaniṣads. This is, however, quite an unscientific label. For, as Professor Deussen says, the Upaniṣad literature has never come to a close and might be even continued in the present or future, and also apart from this and granting the doubtful origin of these works, we have to take them into account, because "it is desirable that everything claiming the dignity of an Upaniṣad should be brought to light."*

I must now say a few words on *Appayadīkṣita* whose one hundred and ten commentaries constitute an important portion of our collection.

* Colonel Jacob in *Indian Antiquary* of 1887 (page 84).

Appayadīkṣitācārya or Appayaśivācārya was a Brahmin of the Tinnevelly District who composed a very large number of Saṃskṛt and Vernacular works and died in Naranammalpuram only a few years ago (1901). He is the founder, or, as he would have it, the renewer of the Anubhavādvaita system of thought which is a synthesis of the principal Vedāntic systems and is based on Gurujñāna-vāsiṣṭha-tattvasārāyaṇa and on Dakṣiṇāmūrti's Brahmasūtra-vṛtti with its commentary by Appayadīkṣita, the well-known author of Siddhāntaleśa-saṅgraha.*

To Appayadīkṣita the one hundred and eight Upaniṣads, in the order of the Muktikā list, are one Vedic code which in its totality can be explained by the Anubhavādvaita system only, whereas the other Vedāntic systems, because of their one-sidedness, have to confine themselves to a choice from it. To prove the inner consistency of this code, Appayadīkṣita has written a special treatise, the *Hariharabrahma-sāmarasya*,† the most remarkable feature of which is the classification of the one hundred and eight Upaniṣads into Vaiṣṇava, Śaiva, and Brāhmopaniṣads. They are given below in the same order in which they are discussed by the author in the said treatise.

I. Vaiṣṇavopaniṣads: Kalisantāraṇa, Mudgala, Avyaktanṛsiṃha, Nārāyaṇa, Subāla, Nṛsiṃhatāpinī,

* Compare the sketch of this system, by Paṇḍit G. Kṛṣṇaśāstrī, in the *Theosophist* for 1903 (p. 348–359), also the 'Bibliography of Sāṅkhya-Yoga-Samuccaya works' by the same.

† The original MS. of which was kindly placed at my disposal by the Government Oriental Library at Mysore.

Sītā, Mahānārāyaṇa, Vāsudeva, Gopālatāpinī, Kṛṣṇa, Varāha, Hayagrīva, Dattātreya, Gāruḍa, Rāmarahasya, Mahat, Rāmatāpinī, Akṣamālikā, Muktikā.

II. Śaivopaniṣads: Śarabha, Kena, Kaivalya, (Rudra-)Jābāla, Śvetāśvatara, Atharvaśiras, Atharvaśikhā, Bṛhajjābāla, Kālāgnirudra, Bhasmajābāla, Jābāli, Dakṣiṇāmūrti, Skanda, Pāśupata, Tripurātāpinī, Devī, Tripura, Bhāvanā, Saubhāgyalakṣmī, Bahvṛca, Rudrahṛdaya, Rudrākṣa, Gaṇapati, Pañcabrahma.

III. Brāhmopaniṣads: Īśāvāsya, Kaṭhavallī, Praśna, Muṇḍaka, Taittirīya, Aitareya, Chāndogya, Bṛhadāraṇyaka, Māṇḍūkya, Brahma, Haṃsa, Āruṇika, Garbha, Paramahaṃsa, Amṛtabindu, Amṛtanāda, Maitrāyaṇī, Kauṣītakī, Maitreya, Kṣurikā, Mantrikā, Sarvasāra, Nirālamba, Śukarahasya, Vajrasūcī, Tejobindu, Nādabindu, Dhyānabindu, Brahmavidyā, Yogatattva, Ātmabodha, Nāradaparivrājaka, Triśikhibrāhmaṇa, Yogacūḍāmaṇi, Nirvāṇa, Maṇḍalabrāhmaṇa, Advayatāraka, Śāṇḍilya, Paiṅgala, Bhikṣuka, Turyātīta, Saṃnyāsa, Paramahaṃsaparivrājaka, Śārīraka, Yogaśikhā, Ekākṣara, Annapūrṇā, Sūrya, Akṣi, Adhyātma, Kuṇḍika, Sāvitrī, Ātma, Parabrahma, Avadhūta, Kaṭha(-rudra), Yogakuṇḍalī, Darśana, Tārasāra, Mahāvākya, Prāṇāgnihotra, Yājñavalkya, Śāṭyāyanī, Sarasvatīrahasya.

This threefold classification corresponds to the well-known religious classification: the Vaiṣṇavas, the Śaivas, and the Smārtas or Brāhmaṇas. The Brāhmaṇas are not required to worship the Gods of the Trinity in images (temples), because they worship them in daily and occasional rites. They are said to worship the Kārya-Brahmā in every form of religious

ceremony, and the Kāraṇa-Brahma in meditation to which the rites are considered preparatory (*Tat sat brahmārpaṇam astu*).

An idea of the spirit in which Appayadīkṣita wrote, may be obtained from our extracts, especially those from his commentaries on Adhyātma, Nārada-parivrājaka and Muktikopaniṣad which are really important works.*

The chief weakness of Appayadīkṣita is his too great boldness. For example, when we read in the Ātmopaniṣad that there are *three* Ātmans, and App. quietly opens his commentary with the statement that this is the Upaniṣad wherein *four* Ātmans are taught (because the *pratyag-ātman*, in his opinion, could not possibly have been omitted), we would not so readily believe that this was also the opinion of the author of the Upaniṣad. Of course, according to the Indian view, an Upaniṣad has no author at all, but appears and reappears from eternity to eternity, like everything else which is believed to be Śruti.

It may, finally, be remembered that Appayadīkṣita (apart from one or two exceptions noticed below) comments on the southern recensions only, which in many cases are widely different from and sometimes very much longer than the northern ones. Therefore, his commentaries are at present our sole help not only for those Upaniṣads of which we have no other commentaries, but to some extent even in the case of

* It is to be hoped that they will soon be published. The Oriental Publishing Company, Ltd., Madras, has, indeed, the intention, I understand, to successively publish all the commentaries of Appayadīkṣita.

those which have been commented upon by Nārāyaṇa and others.

As to other commentators, I should like to call attention to the works* of *Ānandatīrtha* which, though satisfactorily edited by the Madhva Vilāsa Book Depôt at Kumbakonam, have been very little studied as yet. His arguments are not so forced as is generally believed.

As can be seen in Part I., the Adyar Library possesses four complete and five very fragmentary MSS. of the fifty-two Ātharvaṇa Upaniṣads (p. 59, 103, 108, 114; 77, 87, 102). This collection is confined to the North of India, and so is the Ātharvaśirṣa-pañcaka of which we have but one copy (including two more texts, p. 106), though it is by no means rare. On the other hand, complete MSS. of the one hundred and eight Upaniṣads are very rare: a fragment is noted on p. 13/14, and among the texts preceding Appayadīkṣita's commentaries, Śarabha and Ātmabodha are missing.

On *recensions* I shall have to say a good deal at a later opportunity. Here it may suffice to say that some southern recensions seem to have wandered to the North through the mediation of Śaṅkarānanda's commentaries and otherwise, but that no such wandering to the South seems to have taken place†, for nearly all the northern recensions mentioned in Part II. are

* I was struck by the extraordinary correctness of nearly all the MSS. of Ānandatīrtha's works I came across.

† Though not unheard of in other cases where it would not be expected, *e.g.*, the Śaiva philosophy of Kaśmīr.

confined to the North, *i.e.*, to the Non-Dravidian part of India.

The *arrangement* of the book is as follows:

In *Part I.* the outer description, so to speak, of the MSS. is given. Having not the experience of a Burnell, I could, in most cases, judge of the age by the appearence only, in which I distinguished three degrees: 'old,' 'fairly old,' and 'recent,' the first meaning that the MS. in question appears to be more than one hundred years old. MSS., as is well known, do, as a rule, not become very old in India. The oldest one of our paper MSS. is very likely IX B 121 (on page 80) which is dated Saṃvat 1663, *i.e.*, A.D. 1607.* The *size* is expressed in inches, the *extent* either by three numbers the first of which means the number of pages (not leaves), the second the average number of lines on one page, and the third the average number of Akṣaras (syllables) in one line; or, by two numbers referring to lines (total) and Akṣaras. The MS. is complete and in a satisfactory state, if nothing else be noted. On the *provenience*, I can (except in single cases, see part I.) unfortunately say nothing more than that about one half of the MSS., *viz.*, nearly all the Devanāgarī MSS., have been brought by me from the North, especially from Benares.

In the second or *Alphabetical Part* the numbers added in brackets to 'Grantha,' 'Telugu,' etc., refer to

* The assertion, I do not remember by whom, that many an old date is a mere copy from the original MS., I did not find confirmed anywhere. The scribes I have met with, used, quite as a matter of course, to change the date as well as they could with their little knowledge of Saṃskṛt.

the pages of Part I. The *small* numbers refer to *incomplete* MSS. Unless there be a notice to the contrary, the northern MSS. must be understood to essentially agree with the above mentioned fifty-two Ātharvaṇa Upaniṣads* (thirty-two of which are contained, with commentaries, in the Poona edition of the Ānandāśrama Press); the southern MSS. with the Devanāgarī (Bombay) edition of the one hundred and eight Upaniṣads. As to the *extracts*, I have, as must be done in a descriptive catalogue, reproduced all the errors of the MSS., but I have not thought it necessary to call attention to all of them (such as the constant ignoring, in the colophons, of the gender of the word Upaniṣad), the less so after having declared the copy in question to be 'faulty' or 'incorrect.'

DR. F. OTTO SCHRADER.

* Described in the India Office Catalogue, Part I., p. 111–113, and elsewhere.

CONTENTS.

		PAGES
PART I. GENERAL DESCRIPTION OF THE MSS.		
MSS. WRITTEN IN THE GRANTHA CHARACTER	ON PALM-LEAF	3–32
	„ PAPER	32–35
MSS. WRITTEN IN THE TELUGU CHARACTER	„ PALM-LEAF	36–48
	„ PAPER	49–53
MS. WRITTEN IN THE KANARESE CHARACTER, ON PAPER		54
MS. WRITTEN IN THE MALAYĀLAM CHARACTER, ON PALM-LEAF		55
MS. WRITTEN IN THE NANDINĀGARĪ CHARACTER, ON PALM-LEAF		55
MSS. WRITTEN IN THE ŚĀRADĀ CHARACTER, ON PAPER		57–61
MSS. WRITTEN IN THE BENGĀLĪ CHARACTER, ON PAPER		62
MSS. WRITTEN IN THE DEVANĀGARĪ CHARACTER, ON PAPER		63–120
PART II. ALPHABETICAL INDEX & EXTRACTS		123–304
APPENDIX. BĀṢKALAMANTROPANIṢADVṚTTI		307–315

PART I.

GENERAL DESCRIPTION OF THE MSS.

GRANTHA MANUSCRIPTS.

XIX K 40. Old palm-leaf MS. (Śrītāla) of *Nārāyaṇopaniṣad*. Size, 10 × 1¾. Extent, 25 × 27. Character, Grantha.

XIX K 49. Recent palm-leaf MS. of *Paramahaṃsaparivrājakopaniṣad* (first half only). Size, 15½ × 1½. Extent, 4 × 6 × 42. Character, Grantha.

XIX L 15. Fragment of an old palm-leaf MS. Size, 10½ × 1. Extent, 65 × 4 × 21. Character, Grantha. Injured and worm-eaten. Contains:

1. Page 1–44: *Taittirīyopaniṣad* I, 11. 4 (middle) to III (end).
2. „ 45–55: *Mahānārāyaṇopaniṣad.*
3. „ 57–65: Māgha-snāna.

XIX M 2. Old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, 7¼ × 1¾. Extent, 40 × 17 × 44. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–3: *Dakṣiṇāmūrti-tāpinī (-upaniṣad).*
2. „ 3–6: Dakṣiṇāmūrti-hṛdaya.
3. „ 6–7: Dakṣiṇāmūrti-kavaca.
4. „ 7–10: Dakṣiṇāmūrti-pañjara.

5. Page 10–12: Dakṣiṇāmūrty-aṣṭottara.
6. „ 13–15: Dakṣiṇāmūrti-stava-rāja.
7. „ 15–27: Dakṣiṇāmūrti-mantrayantrādi.
8. „ 27–40: Dakṣiṇāmūrti-sahasranāma.

XIX M 55. Old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, $9\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$. Extent, $198 \times 13 \times 38$. Character, Grantha. Somewhat worm-eaten. Comprises:

1. Page 1–25: *Mahānārāyaṇopaniṣad.*
2. „ 27–29: *Haṃsopaniṣad.*
3. „ 31–37: Harimīḍe-stotra by Śaṅkarācārya.
4. „ 39–46: Vākya-vṛtti.
5. „ 47–51: Advaita-makaranda.
6. „ 53–56: *Śārīrakopaniṣad.*
7. „ 57–60: Setusnāna-vidhi.
8. „ 61–62: Gaṇapati-stotra.
9. „ 62–64: Rāma-kavaca.
10. „ 65–70: Sandhyāvandana-mantra.
11. „ 71–74: Gāyatrī-hṛdaya-stotra.
12. „ 74–78: Gāyatrī-kavaca.
13. „ 79: Gāyatrīmālā-mantra.
14. „ 81–104: Cittavṛtti-nirūpaṇa.
15. „ 105–107: Śiva-stotra by Upamanyu.
16. „ 107–111: Dakṣiṇāmūrti-pañjara.
17. „ 111–115: Dakṣiṇāmūrty-aṣṭottaraśata.
18. „ 115–118: Dakṣiṇāmūrti-stotra.
19. „ 119–125: Śaunakīyagṛhya-dīpikā.
20. „ 127–134: Piṇḍa-pitṛyajña.
21. „ 139–163: Sandhyā-bhāṣya (incomplete).
22. „ 165–173: Sarasvatī-kīlaka.
23. „ 173–180: Rāmāyaṇa-paṭhana-krama.

24. Page 181–182: Bhasmadhāraṇa-vidhi.
25. „ 183–198: Gītagovinda by Jayadeva (incomplete).

XX H 36. Old palm-leaf MS. (Śrītāla) of *Nirālambopaniṣad, longer recension.* Size, $14 \times 1\frac{3}{4}$. Extent, $13 \times 10 \times 40$. Character, Grantha. Slightly injured.

XXI A 7. Old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, $7\frac{1}{4} \times 2$. Extent, $7 \times 11 \times 20$. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1: Bhasma-snāna-vidhi (a Śivaitic application of *Mahānārāyaṇopaniṣad XVII, 1–5*).
2. „ 3–8: *Kaivalyopaniṣad.*

XXI A 8. Recent palm-leaf MS. Size, $15 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $14 \times 6 \times 54$. Beautifully written in the Grantha character. Comprises:

1. Page 1–2: *Kaulopaniṣad.*
2. „ 3–14: *Kaulopaniṣad-bhāṣya* by *Bhāskararāya.*

XXI A 53. Recent palm-leaf MS. of *Gaṇapatyupaniṣad.* Size, $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 7 \times 42$. Character, Grantha.

XXI B 3. Recent palm-leaf MS. Size, $14 \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $22 \times 8 \times 42$. Character, Grantha. Foll. 2, 6, 8, 9, 11 injured. Comprises:

1. Page 1–3: *Gaṇeśopaniṣad.*
2. „ 3–16: *Tripurātāpiny-upaniṣad.*

3. Page 16–19: *Devy-upaniṣad.*
4. „ 19–20: *Tripuropaniṣad.*
5. „ 21–22: Some Haṭha-Yoga tract (fragment). Begins:

विषाणि शीतली नाम कुम्भको यन्निहन्ति च ।
ततः पद्मासनं बद्ध्वा समग्रीवोदरस्सुधीः ॥

and breaks off with an instruction concerning illness arising through careless Yoga practice:

दिवा सुप्तेर्निशायां तु जागरादतिमैथुनात् ।
बहुसंक्रमणान्नित्यं रोधान्मूत्रपुरीषयोः ॥
विषमासनदोषाच्च प्रयासप्राणचिन्तनात् ।
शीघ्रमुत्पद्यते रोगः स्तम्भयेद्यदि संयमी ॥
योगाभ्यासेन मे रोग उत्पन्न इति कथ्यते ।
ततोऽभ्यासं त्यजेदेवं प्रथमं * * *

XXI B 36. Recent palm-leaf MS. Size, $8\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$. Extent, $14 \times 10 \times 25$. Character, Grantha. Comprises:

1. Page 1–7: *Garuḍopaniṣad.*
2. „ 7–9: Mānasika-snāna (Brahmāṇḍa-purāṇe).
3. „ 9–14: Yamunā-pūjā (Padma-purāṇe).

XXI B 37. Palm-leaf MS. (Śrītāla) of *Garuḍopaniṣad.* Size, $9\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 8 \times 28$. Character, Grantha.

XXI B 52. Old palm-leaf MS. Size, $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $128 \times 9 \times 41$. Character, Grantha. Comprises:

1. Page 1–4: *Garbhopaniṣad.*
2. „ 5–7: *Amṛtabindūpaniṣad.*
3. „ 7–10: *Amṛtanādopaniṣad.*

4. Page 11–13: *Brahmopaniṣad.*
5. „ 13–16: *Jābālopaniṣad.*
6. „ 17: *Skandopaniṣad.*
7. „ 18–20: *Āruṇy-upaniṣad.*
8. „ 20–23: *Sarvasāropaniṣad.*
9. „ 23–25: *Paramahaṃsopaniṣad.*
10. „ 27–53: Brāhmaṇa I–VI: *Bṛhajjābālopaniṣad I–VI* (end differs); Brāhm. VII: *Rudrākṣajābālopaniṣad;* Brāhm. VIII: *Continuation* of the latter (not printed). No common title.
11. „ 53–67: *Uttarajābālopaniṣad.*
12. „ 67–72: *Ṛgvedajābālopaniṣad.*
13. „ 73–76: *Śarabhopaniṣad.*
14. „ 76–88: *Vṛddhajābālopaniṣad.*
15. „ 89–128: *Mahānārāyaṇopaniṣad.*

XXI E 52. Recent palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad.* Size, $19 \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $61 \times 6 \times 51$. Character, Grantha. Injured and worm-eaten. Begins on page 7, pages 1–5 containing a fragment, viz., Chānd. Up. VII, 23 end to VIII, 2. 7 middle.

XXI F 1. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad.* Size, $11\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $144 \times 8 \times 36$. Character, Grantha. Injured. Ends: अरुणाचलस्वामिने नमः ॥

XXI F 4. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad.* Size, $18\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $52 \times 9 \times 70$. Character, Grantha. Ends:

नौमि धर्मशिवाचार्यं धर्मसञ्चारविग्रहम् ।
यस्य दर्शनमात्रेण पामरोऽपि कविर्भवेत् ॥

XXI F 5. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad*. Size, 18 × 1¼. Extent, 90 × 7 × 43. Character, Grantha. After the colophon the words श्रीशिवाय गुरवे नमः, and the date रुधिरोद्गारि etc. which may be 1803 A. D.

XXI F 6. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad-vivaraṇa* by *Śaṅkarācārya*. Size, 19½ × 1½. Extent, 76 × 14 × 112. Character, Grantha. Very small writing. Concludes with श्रीगुरवे दक्षिणामूर्तये नमः.

XXI F 17. Recent palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad-vivaraṇa* by *Śankarācārya*. Size, 16½ × 1½. Extent, 146 × 8 × 49. Character, Grantha. Adhyāyas I to IV only.

XXI I 12. Fragment of a recent palm-leaf MS. Size, 18¾ × 1½. Extent, 79 × 5 × 52. Character, Grantha. Big, fine writing. Comprises:

1. Page 1–55: *Tejobindūpaniṣad*.
2. „ 55–62: *Nādabidūpaniṣad*.
3. „ 62–79: *Dhyānabindūpaniṣad*.
4. „ 79: *Mahāvākyopaniṣad* (beginning only).

XXI J 37. Palm-leaf MS. Size, 16½ × 1¼. Extent, 160 × 6 × 43. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–146: Taittirīyāraṇyaka, Prap. I–V.
2. „ 147–160: *Taittirīyopaniṣad*, I–III, 9. 1.

XXI J 43. Old palm-leaf MS. Size, 17 × 1¼. Extent, 218 × 5 × 56. Legibly written in the Grantha Character. Contains:

1. Page 1–172: Taittirīyāraṇyaka, Prap. I–V.
2. „ 173–194: *Taittirīyopaniṣad*.
3. „ 195–218: *Mahānārāyaṇopaniṣad*. Breaks off in the beginning of Anuvāka 51.

XXI J 44. Palm-leaf MS., fairly old. Size, 15 × 1. Extent, 107 × 7 × 47. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–72: Taittirīyāraṇyaka, I–III.
2. „ 73–107: *Mahānārāyaṇopaniṣad*.

XXI K 2. Recent palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, 14¼ × 2. Extent, 67 × 11 × 42. Character, Grantha. Slightly worm-eaten; more than half of first leaf broken off. Contains:

1. Page 1–14: *Taittirīyopaniṣad*.
2. „ 14–44: *Mahānārāyaṇopaniṣad*.
3. „ 45–47: *Gaṇapatyupaniṣad* (incomplete).
4. „ 47–49: *Kaivalyopaniṣad*.
5. „ 50–51: *Kālāgnirudropaniṣad*.
6. „ 51–56: *Atharvaśiraüpaniṣad*.
7. „ 56–58: *Atharvaśikhopaniṣad*.
8. „ 58–67: *Śvetāśvataropaniṣad*.

At the end the following date: कलियुगं २३ प्रभव दुर्मुखिवर्ष, etc., *i. e.*, 1896 A. D.

XXI K 4. Recent palm-leaf MS. of *Taittirīyopaniṣad*. Size, 18¼ × 1¼. Extent, 16 × 7 × 50. Character, Grantha.

XXI K 9. Old palm-leaf MS. of *Taittirīyopa-*

niṣad. Size, 16 × 1¼. Extent, 13 × 8 × 50. Character, Grantha. Worm-eaten.

XXI K 21. Fairly old palm-leaf MS. Size, 15¼ × 1¼. Extent, 19 × 53. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–3: *Tripurāmahopaniṣad.*
2. „ 3: Tripurasundarī-ṣoḍaśākṣarī.

XXI K 23. Recent palm-leaf MS. of *Tripurātāpinyupaniṣad,* I and II. Size, 12 × 1. Extent, 54 × 4 × 41. Character, Grantha. Ends:

वाङ्मायाकमलापूर्वा सद्यो मन्वाः प्रकीर्तिताः ।
संहारक्रमतो देवा मन्त्रान्वक्ष्यामि तत्त्वतः ॥ (sic).

XXI K 72. Recent palm-leaf MS. of *Tripurāmahopaniṣad-bhāṣya* by *Bhāskararāya* (Bhāskarācārya). Size, 15¾ × 1. Extent, 47 × 6 × 52. Character, Grantha. Neat writing.

XXI L 77. Fairly old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, 21¾ × 2. Pages, 423. Lines on a page, 15, in Nos. 1–10; 12, in Nos. 11–19 and 21; 16, in Nos. 20 and 22. Character, Grantha. Comprises:

1. Page 1: *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 1–2: *Kenopaniṣad.*
3. „ 2–6: *Kaṭhopaniṣad.*
4. „ 6–8: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 8–11: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 11–12: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 12–17: *Taittirīyopaniṣad.*
8. „ 17–18: *Aitareyopaniṣad.*
9. „ 19–45: *Chāndogyopaniṣad.*

10. Page 45–76: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.*
11. „ 77–80: *Īśāvāsyopaniṣad-bhāṣya.*
12. „ 80–83: *Kenopaniṣad-bhāṣya.*
13. „ 83–96: *Kaṭhopaniṣad-bhāṣya.*
14. „ 96–104: *Praśnopaniṣad-bhāṣya.*
15. „ 105–113: *Muṇḍakopaniṣad-bhāṣya.*
16. „ 113–124: *Māṇḍūkyopaniṣad-bhāṣya.*
17. „ 125–135: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya.*
18. „ 135–141: *Aitareyopaniṣad-bhāṣya.*
19. „ 141–174: *Chāndogyopaniṣad-bhāṣya.*
20. „ 175–198: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad-bhāṣya.*
21. „ 199–301: Brahmamīmāṃsā-bhāṣya, Adhyāya I.
22. „ 303–423: Sūtasaṃhitā (Skāndapurāṇe) with vyākhyā.

Nos. 11–22 are by *Appayadīkṣita* of the Anubhavādvaita school.

XXII B 1. Fairly old palm-leaf MS. Size, 14½ × 1½. Extent, 11 × 8 × 42. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–2: *Kālāgnirudropaniṣad.*
2. „ 3–4: *Īśāvāsyopaniṣad.*
3. „ 5–11: *Atharvaśiraüpaniṣad.*

XXII D 44. A fragment consisting of one palm-leaf only of rather old appearance, somewhat worm-eaten. Lines, 7 + 9. Character, Grantha. Badly legible. Contains:

1. Line 1–6: *Ācamanopaniṣad.*
2. „ 6–11: *Yajñopavītopaniṣad.*
3. „ 11–16: The beginning of some Viṣṇu-stotra.

The text of Nos. 1 and 2 see below in Part II. The names appear in the margin only (same hand). No. 3 begins:

श्रीरामचन्द्राय परमगुरवे नमः ।
याचितो ऽपि सदा भक्तैर्नाहितं कारयेद्धरिः ।
बालमग्नौ पतन्त[न्तु] माता किन्न निवार्यते (निवारयेत्) ॥

Of the then following verses two are taken from the Bhāgavata-Purāṇa (X, 1, 3, 9–10).

XXII F 36. Fine old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, $18\frac{3}{4} \times 2$. Extent, $148 \times 10 \times 71$. Character, Grantha. Comprises the following Bhāṣyas by Śaṅkarācārya:

1. Page 1–10: *Vājasaneyasaṃhitopaniṣad-bhāṣya.*
2. „ 10–46: *Talavakāropaniṣad-bhāṣya.*
3. „ 46–49: *Vājasaneyasaṃhitopaniṣad-bhāṣya* (to verses 1–4 only).
4. „ 49–88: *Kaṭhavallī-bhāṣya.*
5. „ 89–119: *Praśnopaniṣad-bhāṣya.*
6. „ 121–122: id. (VI, 4 below, to end).
7. „ 122–148: *Muṇḍakopaniṣad-bhāṣya.*

The cause of the repetitions (Nos. 3 and 6) is not obvious. No. 3 stands immediately between Nos. 2 and 4; No. 6 begins on a new folio after one empty page, as if it were a fragment from another bundle; but writing and material are the same as before and afterwards, and the end of the MS. is on the same line as the beginning of No. 7. Of No. 5 no author is mentioned.

XXII F 37. Fairly old palm-leaf MS. Size, $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $344 \times 9 \times 61$. Character, Grantha. On page 1 the metrical list of Muktikā of the 108 Upaniṣads. But the MS. is a fragment only comprising:

1. Page 1–2: *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 2–4: *Talavakāropaniṣad.*
3. „ 4–14: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
4. „ 14–21: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 21–26: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 27–42: *Māṇḍūkyopaniṣad* with *Kārikā.*
7. „ 42–57: *Taittirīyopaniṣad.*
8. „ 57–61: *Aitareyopaniṣad.*
9. „ 62–115: *Chāndogyopaniṣad.*
10. „ 115–175: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.*
11. „ 175–176: *Brahmopaniṣad.*
12. „ 177–178: *Kaivalyopaniṣad.*
13. „ 178–180: *Jābālopaniṣad.*
14. „ 180–187: *Śvetāśvataropaniṣad.*
15. „ 187–188: *Haṃsopaniṣad.*
16. „ 188–190: *Āruṇikopaniṣad.*
17. „ 190–191: *Garbhopaniṣad.*
18. „ 191–192: *Nārāyaṇopaniṣad.*
19. „ 192–193: *Paramahaṃsopaniṣad.*
20. „ 193–194: *Amṛtabindūpaniṣad.*
21. „ 194–196: *Amṛtanādopaniṣad.*
22. „ 196–200: *Atharvaśiraüpaniṣad.*
23. „ 200–201: *Atharvaśikhopaniṣad.*
24. „ 201–207: *Maitrāyaṇīyopaniṣad* (I–IV, *i.e.,* I–V).
25. „ 207–220: *Kauṣītakyupaniṣad.*
26. „ 220–230: *Bṛhajjābālopaniṣad.*

27. Page 230–239 : *Nṛsiṃhapūrvatāpinyupaniṣad.*
28. „ 239–249 : *Nṛsiṃhottaratāpinyupaniṣad.*
29. „ 249–250 : *Kālāgnirudropaniṣad.*
30. „ 250–255 : *Maitreyyupaniṣad.*
31. „ 255–264 : *Subālopaniṣad.*
32. „ 264–265 : *Kṣurikopaniṣad.*
33. „ 265–266 : *Mantrikopaniṣad.*
34. „ 266–268 : *Sarvasāropaniṣad.*
35. „ 269–271 : *Nirālambopaniṣad.*
36. „ 271–274 : *Śukarahasyopaniṣad.*
37. „ 274–275 : *Vajrasūcyupaniṣad.*
38. „ 275–308 : *Tejobindūpaniṣad.*
39. „ 308–311 : *Nādabindūpaniṣad.*
40. „ 311–320 : *Dhyānabindūpaniṣad.*
41. „ 320–328 : *Brahmavidyopaniṣad.*
42. „ 328–339 : *Yogatattvopaniṣad.*
43. „ 339–342 : *Ātmabodhopaniṣad.*
44. „ 342–344 : *Nāradaparivrājakopaniṣad* (breaks off in beginning of tṛtīyopadeśa).

XXII F 41. Fairly old palm-leaf MS. Size, $10 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $145 \times 7 \times 28$. Character, Grantha. Foll. 6, 7, 10, 11 slightly injured. Comprises:

1. Page 1–4 : *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 5–11 : *Kenopaniṣad.*
3. „ 12–36 : *Kaṭhopaniṣad.*
4. „ 37–56 : *Praśnopaniṣad.*
5. „ 57–71 : *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 72–80 : *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 81–98 : *Chāndogyopaniṣad.*

8. Page 98–145 : *Bṛhadāraṇyakopaniṣad* (sixth Adhyāya only).

Begins : श्रीदक्षिणामूर्तिगुरवे नमः ।

XXII F 45. Recent palm-leaf MS. Size, $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $264 \times 7 \times 40$. Character, Grantha. Foll. 4 to 24 injured. A collection of Upaniṣads, comprising:

1. Page 1–3 : *Īśopaniṣad.*
2. „ 3–6 : *Kenopaniṣad.*
3. „ 7–23 : *Kaṭhopaniṣad.*
4. „ 25–37 : *Praśnopaniṣad.*
5. „ 39–49 : *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 49–54 : *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 55–83 : *Taittirīyopaniṣad.*
8. „ 85–91 : *Aitareyopaniṣad.*
9. „ 93–205 : *Chāndogyopaniṣad.*
10. „ 207–236 : *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.*
11. „ 237–239 : *Kaivalyopaniṣad.*
12. „ 240–252 : *Śvetāśvataropaniṣad.*
13. „ 253–259 : *Atharvaśiraüpaniṣad.*
14. „ 260–262 : *Atharvaśikhopaniṣad.*
15. „ 263–264 : *Kālāgnirudropaniṣad.*

XXII H 34. Recent palm-leaf MS. Size, $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 6 \times 57$. Character, Grantha. Contains the beginning of *Aitareyopaniṣat-tātparya-nirṇaya* by an unnamed author.

XXII H 43. Fragment of a recent palm-leaf MS. Size, $11\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $34 \times 8 \times 31$. Character, Grantha. $\frac{1}{4}$ of fol. 2 is missing. Comprises:

1. Page 1–23: *Kaṭhopaniṣad* (complete).
2. „ 23–34: *Praśnopaniṣad*, first to fourth Adhyāya.

XXII H 67. Old palm-leaf MS. of *Śaṅkarācārya's Aitareyopaniṣad-bhāṣya.* Size, 14 × 1¼. Extent, 43 × 8 × 46. Character, Grantha.

XXII J 10. Fairly old palm-leaf MS. of *Kālāgnirudropaniṣad.* Size, 11 × 1¼. Extent. 7 × 4 × 23. Character, Grantha. Big swift writing.

XXII K 5. Palm-leaf MS. (Śrītāla) of very old appearance which, however, seems mainly due to bad preservation. Size, 10½ × 1¾. Extent, 58 × 10 × 32. Character, Grantha. Foll. 1, 2, 14, 25, 26 much injured. Contains:

1. Page 1–3: *Īśopaniṣad.*
2. „ 3–8: *Kenopaniṣad.*
3. „ 8–26: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
4. „ 26–32: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 32–38: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 38–43. *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 43–48: *Aitareyopaniṣad.*
8. „ 48–58: *Chāndogyopaniṣad, I–VI,* 13.

XXII L 29. Old palm-leaf MS. Size, 13½ × 1½. Extent, 300 × 10 × 58. Character, Grantha. Fine writing. Worm-eaten; foll. 1, 2 and 130 broken at margin. Contains the following Bhāṣyas by Śaṅkarācārya:

1. Page 1–14: *Īśopaniṣad-bhāṣya.*
2. „ 14–59: *Kenopaniṣad-bhāṣya.*

3. Page 60–103: *Kaṭhopaniṣad-bhāṣya.*
4. „ 104–137: *Praśnopaniṣad-bhāṣya.*
5. „ 138–173: *Muṇḍakopaniṣad-bhāṣya.*
6. „ 174–260: *Māṇḍūkyopaniṣad-bhāṣya* with *Gauḍapāda's Kārikā* (up to IV, 99).
7. „ 261–300: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya.*

No. 6 breaks off in the middle of the page; No. 7 is also a fragment (I – II. 7, 1).

XXII L 62. Old palm-leaf MS. of *Nārāyaṇopaniṣad.* Size, 6 × 1⅛. Extent, 7 × 6 × 14. Character, Grantha.

XXII M 5. Fragment of a recent palm-leaf MS. Size, 17 × 1½. Extent, 31 × 7 × 58. Character, Grantha. Somewhat worm-eaten. Comprises:

1. Page 1–2: *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 3–6: *Kenopaniṣad.*
3. „ 6–19: *Kaṭhopaniṣad.*
4. „ 19–28: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 28–31: *Muṇḍakopaniṣad.* Breaks off in II, 1, 4.

XXII M 55. Fragment of a recent palm-leaf MS. Size, 15¼ × 1¼. Extent, 69 × 6 × 43. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–58: Kāṭhaka (without third Anuv.).
2. „ 59–69: *Taittirīyopaniṣad* (I– II, 3 middle).

XXIII A 23. Old palm-leaf MS. of *Taitti-*

rīyopaniṣad. Size, $8\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $18 \times 10 \times 30$. Character, Grantha. Worm-eaten.

XXIII A 40. Old palm-leaf MS. Size, $12\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $130 \times 7 \times 39$. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–96 : Bhagavad-gītā.
2. „ 97–101 : Śiva-gītā (incomplete).
3. „ 103–106 : *Kaivalyopaniṣad.*
4. „ 107–130 : *Kaṭhopaniṣad.*

XXIII B 8. Old palm-leaf MS. Size, $16\frac{1}{2} \times 1$. Extent, $133 \times 7 \times 42$. Character, Grantha. Worm-eaten. Contains:

1. Page 1–125 : Advaita-siddhi (incomplete).
2. „ 129–132 : *Īśāvāsyopaniṣad.*
3. „ 133 : Darśa-pūrṇamāsa-prayoga-candrikā (incomplete).

XXIII B 41. Palm-leaf MS. of *Māṇḍūkya-bhāṣya by Śaṅkarācārya* (first Prakaraṇa only). Size, 15×1. Extent, $34 \times 7 \times 40$. Character, Grantha.

XXIII C 2. Old palm-leaf MS. Size, $18\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $190 \times 7 \times 76$. Character, Grantha. Injured. Contains:

1. Page 1–72 : *Chāndogyopaniṣad.*
2. „ 73–74 : *Īśāvāsyopaniṣad.*
3. „ 74–76 : *Kenopaniṣad.*
4. „ 76–85 : *Kaṭhopaniṣad.*
5. „ 85–92 : *Praśnopaniṣad.*
6. „ 92–97 : *Muṇḍakopaniṣad.*

7. Page 97–98 : *Māṇḍūkyopaniṣad.*
8. „ 98–108 : *Taittirīyopaniṣad.*
9. „ 109–126 : *Aitareyopaniṣad.*
10. „ 127–190 : Bhagavad-gītā.

XXIII D 28. Old Palm-leaf MS. Size, 18×1. Extent, $152 \times 5 \times 48$. Character, Grantha. Much injured. Contains:

1. Page 1–70 : Taittirīyāraṇyaka, Prap. I and VI.
2. „ 71–91 : *Taittirīyopaniṣad.*
3. „ 93–97 : *Mahānārāyaṇopaniṣad,* beginning (two pattras) and end only.
4. „ 98–152 : Taittirīyāraṇyaka, Prap. IV and V, the latter being incomplete.

XXIII F 6. Fairly old palm-leaf MS. Size, $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $358 \times 7 \times 62$. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–7 : Saguṇa-vāda.
2. „ 8–13 : Brahmādvaita-vāda.
3. „ 14–28 : Prapañca-mithyātva-vāda.
4. „ 29–248 : Siddhānta-siddhāñjana.
5. „ 249–281 : Gītā-sāra-rakṣā. By Nārāyaṇa Muni.
6. „ 283–317 : Gītā-saṅgraha-vibhāga by do.
7. „ 317–354 : *Īśāvāsyopaniṣad-bhāṣya by Kūra-nārāyaṇa.*
8. „ 355–356 : *Īśāvāsyopaniṣad.*
9. „ 357–358 : Nṛsiṃhāṣṭaka.

This Collection belongs to the Viśiṣṭādvaita.

XXIII I 30. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad*. Size, 18 × 1¼. Extent, 104 × 7 × 48. Character, Grantha. Injured. Wants beginning.

XXV A 17. Recent palm-leaf MS. of *Bṛhadāraṇyakopaniṣad. Adhy. III, 1 – III, 4, 14.* Size, 15⅜ × 1¼. Extent, 28 × 4 × 43. Character, Grantha. Fragment.

XXV A 54. Old palm-leaf MS. Size, 16¼ × 1¼. Extent, 245 × 9 × 84. Character, Grantha. By several hands. Last three leaves injured at margin. Comprises:

1. Page 1–16: Tattvasāra-prakaraṇa by Varadarājasūri.
2. „ 17–78: Adhikārasaṅgraha - śloka - vyākhyā.
3. „ 79–84: Paramasaṃskāra-vidhi.
4. „ 85–86: Tattvatrayāvalī.
5. „ 87–172: Rahasya-rakṣā (incomplete).
6. „ 173–193: Nyāsa-viṃśati-vyākhyā.
7. „ 193–196: Nyāsa-tilaka-vyākhyā by Varadācarya (incomplete).
8. „ 197–208: Puruṣasūkta-vyākhyā (yājuṣī).
9. „ 209–211: Nyāsa-viṃśati by Vedāntācārya.
10. „ 211–216: Nyāsa-tilaka by the same.
11. „ 217–225: Adhikāra-saṅgraha-ślokāḥ. By Vedāntācārya.
12. „ 227–231: Jitantā-stotra (*i.e.*, Jitante-stotra) (1–5).
13. „ 233–234: *Nārāyaṇopaniṣad.*
14. „ 235–245: Caramopāya-tātparya-nirūpaṇa by Vedarāja.

XXV B 1. Old palm-leaf MS. Size, 16 × 1½. Extent, 126 × 8 × 48. Character, Grantha. Worm-eaten; first ten leaves much injured. Contains:

1. Page 1–24: Upādhyāya-pakṣatā-vicāra.
2. „ 25–118: *Chāndogyopaniṣad.*
3. „ 119–126: Upākarma-mahāsaṅkalpa.

At the end of No. 2 the notice that the MS. was written in Arpiśi (seventh month, Tamil) of the year Pingala, *i. e.*, probably, 1797 (1857?) A. D.

XXV B 5. Fairly old palm-leaf MS. of *Bṛhadāraṇyakopaniṣad* in the *Kāṇva recension.* Size, 19 × 1½. Extent, 118 × 6 × 55. Well written, in the Grantha Character.

XXV B 12. Old palm-leaf MS. Size, 17 × 1½. Extent, 20 × 6 × 53. Character, Grantha. Slightly injured (p. 16–18). Contains:

1. Page 1–9: *Rāmapūrvatāpinyupaniṣad.*
2. „ 11–12: *Rāmottaratāpinyupaniṣad.*

There follows the beginning of Rāmarahasyopaniṣad.

XXV B 13. Old worm-eaten palm-leaf MS. of *Rāmapūrvatāpanīyopaniṣad.* Size, 11½ × 1¼. Extent, 18 × 6 × 35. Character, Grantha.

XXV D 19. Palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad*, Adhy. I–V. Size, 12 × 1. Extent, 96 × 7 × 34. Character, Grantha.

XXV F 5. Palm-leaf MS. fairly old, worm-eaten. Size, 12 × 1⅛. Extent, 74 × 5 × 33. Charac-

ter, Grantha, in Nos. 1 and 2 mixed with Tamil. Contains:

1. Page 1–17: Rahasyapadavī by Vedāntācārya.
2. „ 18–25: Rahasyaratnāvalī by the same.
3. „ 26–67: Gadyatraya by Rāmānujācārya.
4. „ 68–74: *Ūrdhvapuṇḍropaniṣad.*

XXV F 13. A couple of palm-leaf MSS. of more or less old appearance, well preserved, as a rule. Pages, 218. The size varies between $1\frac{1}{2} \times 13$ and $1 \times 8\frac{1}{2}$, and the number of lines on a page between 11 and 5. Character, Grantha. About half a dozen hands may have contributed to this collection.

1. Page 1–9: Bhū-stuti by Vedāntācārya.
2. „ 10–19: Godā-stuti by the same.
3. „ 21–50: Sandhyā-bhāṣya by the same.
4. „ 51–66: Puruṣasūkta-bhāṣya by Mādhavācārya.
5. „ 67–70: Puruṣasūkta-krama-pūjā-vidhāna.
6. „ 71–88: Vaiṣṇava-sadācāra-nirṇaya by Raṅganāthayamin (incomplete).
7. „ 89–90: Sudarśanāṣṭaka by Veṅkaṭanāyaka.
8. „ 91–92: Srīraṅgarāja-suprabhāta.
9. „ 93–94: Devarājāṣṭaka.
10. „ 94–96: Vedāntadeśika-maṅgala by Varadācārya.
11. „ 97–112: Yatirāja-saptati by Vedāntācārya.
12. „ 113–118: Vibhīṣaṇaśaraṇāgati by Vālmīkimuni.

13. Page 119–120: Vairāgya-pañcaka.
14. „ 121–128: Abhīti-stava by Vedāntācārya.
15. „ 129–130: Aṣṭabhujāṣṭaka by „
16. „ 130–131: Kāmāsikāṣṭaka by „
17. „ 133–137: Kṣamā-ṣoḍaśī by „
18. „ 139–143: Gopāla-viṃśati by „
19. „ 145–151: Vedāntadeśika-gadya.
20. „ 153–161: Raghuvīra-gadya by Vedāntācārya.
21. „ 163–167: Pūrvadina-caryā by Devarājan (incomplete).
22. „ 169–172: Yatirāja-viṃśati.
23. „ 173–176: Uttaradina-caryā.
24. „ 177: Āñjaneya-stotra.
25. „ 179: Prārthanā-pañcaka.
26. „ 180–182: Śaṭhakopa-stuti.
27. „ 183–190: Raṅganātha-stotra.
28. „ 191–193: Aṣṭaślokī by Parāśarabhaṭṭa.
29. „ 195–196: Yathoktakāri-stotra by Vedāntācārya.
30. „ 197–202: *Nirālambopaniṣad.*
31. „ 203–208: Daśāvatāra-stotra by Vedāntācārya.
32. „ 209–212: Bhagavaddhyāna-sopāna (incomplete) by the same.
33. „ 213–218: Ṣoḍaśāyudha-stuti by the same.

XXV H 29. Two separate old palm-leaf MSS. in one bundle; both worm-eaten, the second heavily injured.

1. *Chāndogyopaniṣad.* Size, $15\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{8}$. Pages, 97. Lines, 7 or 6 on a page. Character,

Grantha. By several hands. Wants fifth Adhyāya.

2. Tāṇḍyamahābrāhmaṇa. By another hand, and of older appearance. Size, 16 × 1¼. Pages, 20. Lines, 7 or 8 on a page. Character, Grantha. Terminates with the end of Adhyāya III, Khaṇḍa 11.

XXV H 30. Palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad, Adhy. VI.* Size, 12¾ × 1¼. Extent, 19 × 5 × 40. Character, Grantha.

XXVI A 4. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣat-prakāśikā* by *Raṅgarāmānujamuni*, Adhy. VI and VII only. Size, 15½ × 1¼. Extent, 133 × 6 × 40. Character, Grantha.

XXVI A 15. Old palm-leaf MS. Size, 10¼ × 1½. Extent, 440 × 12 × 54. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–69: Upakrama-parākrama by Appayadīkṣita.
2. „ 71–92: Siddhānta-ratnāvali by Veṅkatācārya.
3. „ 93–440: *Chāndogyopaniṣat-prakāśikā by Raṅgarāmānujamuni.*

XXVI B 50. Old palm-leaf MS. Size, 15¾ × 1¼. Extent, 192 × 6 × 51. Legibly written in the Grantha Character. Contains:

1. Page 1-82: Taittirīyāraṇyaka Prap. I–III, and VI.

2. Page 83–103: *Taittirīyopaniṣad.*
3. „ 103–131: *Mahānārāyaṇopaniṣad.*
4. „ 133–192: Taittirīyāraṇyaka, Prap. IV and V.

XXVI D 14. Fairly old palm-leaf MS. Size, 15 × 2. Extent, 188 × 12 × 64. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–82: Paratattva-prakāśikā by Vijayīndrayati.
2. „ 83–102: Tattva-nirṇaya by Varadācārya.
3. „ 103–105: Gītā-māhātmya.
4. „ 107–115: Śrīraṅgarājastavottarabhāga by Parāśarabhaṭṭa.
5. „ 117–118: Mahālakṣmīkavaca.
6. „ 119–120: Rāmānujamaṅgalāśāsana.
7. „ 121–124: Dīpa-prakāśa-stotra.
8. „ 124–126: Bhū-stuti.
9. „ 126–131: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
10. „ 133–144: *Śvetāśvataropaniṣad.*
11. „ 145–181: Madhva-mata-vidhvaṃsana by Appayadīkṣita.
12. „ 185–188: Yati-vandana-samarthana.

XXVI D 33. Fairly old palm-leaf MS. Size, 19 × 1½. Extent, 146 × 9 × 70. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–2: Rāmāṣṭaka.
2. „ 3–5: Mantra-ratna (Viśiṣṭādvaita).
3. „ 7–62: Yatirāja-viṃśati-vyākhyā.
4. „ 63–79: Saṃskṛta-vārtta-mālā.
5. „ 79–80: *Nārāyaṇopaniṣad.*

6. Page 81–89 : Caramopāya-tātparya.
7. „ 89–118 : Śruti-gītā-vyākhyā.
8. „ 119–135 : Bhramara-gītā-vyākhyā.
9. „ 137–144 : Saṃskṛta-tattva-traya.
10. „ 145 : Acyutāṣṭaka.
11. „ 145–146 : Sapta-gāthā.

XXVI E 11. Palm-leaf MS. Size, 17 × 1¼. Extent, 55 × 6 × 60. Character, Grantha. Worm-eaten. Contains :

1. Page 1–3 : Praṇava-kalā-mātṛkā-nyāsa and Pañcāśat-kalā-nyāsa.
2. „ 3–4 : Aṣṭātriṃśat-kalā-nyāsa.
3. „ 4–8 : Keśavādi-mātṛkā-nyāsa.
4. „ 9–11 : Tattva-nyāsa.
5. „ 11 : Indriya-nyāsa.
6. „ 11–12 : Kirīṭa-nyāsa.
7. „ 12–13 : Mūrti-pañjara-nyāsa.
8. „ 15–17 : Bhūta-śuddhi (incomplete).
9. „ 19–20 : Prāṇa-pratiṣṭhā-mantra.
10. „ 21–22 : Antar-mātṛkā-sarasvatī-mahāmantra (incomplete).
11. „ 23–26 : Keśavādi-nṛsiṃha-dvādaśākṣara-mantra (incomplete).
12. „ 27 : Ūrdhvapuṇḍra-vidhi (incomplete).
13. „ 29–33 : Aṣṭākṣara-mahāmantra.
14. „ 33–34 : Nārāyaṇa-mālā-mantra.
15. „ 34–36 : Dvayākhya-mahāmantra.
16. „ 36 : Carama-śloka-mahāmantra.
17. „ 37–39 : Hayagrīva-mahāmantra.
18. „ 40 : Hayagrīvānuṣṭubha-mantra.

19. Page 41–43 : Dvādaśa-saṅkhyāka-hayagrīva-mahāmantrāḥ.
20. „ 45 : Hayagrīva-brahmavidyā.
21. „ 45–48 : *Hayagrīvopaniṣad* (incomplete).
22. „ 49–55 : Hayagrīva-mantrarāja (Parāśarasaṃhitāyām, incomplete).

XXVI F 22. Old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣat-prakāśikā* by *Raṅgarāmānujamuni*, Adhy. I–IV. Size, 16½ × 1¼. Extent, 178 × 7 × 50. Character, Grantha. Worm-eaten.

XXVI H 21. Fairly old palm-leaf MS. Size, 9½ × 1¼. Extent, 242 × 6 × 31. Character, Grantha. Contains :

1. Page 1–9 : Praśnottara-ratna-mālikā by Śaṅkarācārya.
2. „ 11–29 : Śiva-gītā-mālikā (Śivāṣṭapadī).
3. „ 31–36 : Dakṣiṇāmūrti-stotra by Śaṅkarācārya.
4. „ 41–57 : Tattvabodha-prakaraṇa.
5. „ 59–80 : *Tejobindūpaniṣad.*
6. „ 81–95 : *Aitareyopaniṣad.*
7. „ 97–107 : *Taittirīyopaniṣad (Śikṣā-vallī).*
8. „ 109–160 : Vāsudeva-manana by Vāsudevayati (incomplete).
9. „ 161–170 : Setusnāna-vidhi.
10. „ 173–175 : Dhenupratimādāna-vidhi.
11. „ 177–198 : Caturviṃśati-tīrtha-vidhi.
12. „ 199–212 : Śiṃśumārapratimādāna-vidhi.
13. „ 213–242 : Mahāsaṅkalpa-vidhi.

XXVI I 13. Old palm-leaf MS. Size, 17½ × 1¼.

Extent, 115 × 6 × 59. Character, Grantha. Injured. Contains:

1. Page 1–4: *Garuḍopaniṣad.*
2. „ 5–6: *Śvetamṛttikopaniṣad.*
3. „ 7: *Kaṭhavallyupaniṣad. (??)*
4. „ 7–10: *Varāhopaniṣad* (diff. from printed one).
5. „ 10–11: *Dvayopaniṣad.*
6. „ 11–28: *Mauktikopaniṣad.*
7. „ 29 31: *Īśopaniṣad.*
8. „ 32–34: *Mantrikopaniṣad.*
9. „ 35–91: *Mahānārāyaṇopaniṣad,* being a *guru-śiṣya-saṃvāda in 8 Adhyāyas* (= Tripādvibhūti-mahānārāyaṇopaniṣad).
10. „ 93–98: *Brahmopaniṣad.*
11. „ 99–115: Śrībhāṣyopayukta-daśopaniṣadaḥ (extracts only of those portions referred to in Rāmānuja's Bhāṣya).

The cover shows the title: **इत्यथर्वशिरसि प्रोक्त श्रीभाष्योपयुक्त दशोपनिषत्**, what is in keeping with the end of Nos. 2 and 3: **इत्यथर्वशिरासि प्रोक्त श्रीभाष्योपयुक्त दशोपनिषदि श्वेतमृत्तिकोपनिषत् (कठवल्युपनिषत्समाप्ता)**. After the end of No. 10 there is the following colophon: **अब्दे रुद्रिच (!) नामके दिनमणौ माघं (!) गते कृष्णगे पक्षे कामतिथौ च मन्ददिवसे श्रोणाख्यतारे हनि ॥ श्रीभारद्वाजमाधवार्येण लिखिता दशोपनिषदः समग्राः ॥**

It seems that the MS. is a compilation of Upaniṣad texts referred to in Viśiṣṭādvaita works. No. 3 is

evidently but an extract with an erroneous name (see below, part II).

XXVII C 23. Old palm-leaf MS. Size, 15 × 1½. Extent, 66 × 10 × 46. Character, Grantha. Worm-eaten. Contains:

1. Page 1–24: Bhārgava-mahopādhyāya-sūtra.
2. „ 24–36: *Śrīvidyāmnāyopaniṣad.*
3. „ 36–39: *Śrīvidyātārakopaniṣad.*
4. „ 39–41: *Bhāvanopaniṣad.*
5. „ 41–42: *Tripuropaniṣad.*
6. „ 43–66: Yauvanollāsa.

XXVII C 28. Recent palm-leaf MS. of *Bhāvanopaniṣat-prayogavidhi* by *Bhāskararāya*. Size, 16 × 1. Extent, 14 × 7 × 60. Fine, precise writing. Character, Grantha.

XXVII C 29. Palm-leaf MS. Size, 16 × 1¼. Extent, 33 × 7 × 52. Legibly written in the Grantha Character. Contains:

1. Page 1–3: *Bhāvanopaniṣad.*
2. „ 3–33: *Bhāvanopaniṣad-bhāṣya* by *Bhāskararāya.*

XXVII E 50. Old palm-leaf MS. of (*Tripādvibhūti-*) *Mahānārāyaṇopaniṣad.* Size, 19½ × 1½. Extent, 61 × 6 × 58. Character, Grantha.

XXVII G 27. Old palm-leaf MS. of *Māṇḍūkyopaniṣad* with the *first Prakaraṇa of Gauḍapāda's Kārikā.* Size, 15 × 1½. Extent, 4 × 7 × 60. Character, Grantha. Injured.

XXVII J 54. Palm-leaf MS. (fragment) of *Yogakuṇḍalyupaniṣad.* Size, 11 × $1\frac{1}{4}$. Extent, 6 × 8 × 40. Character, Grantha. Ceases in I, 54.

XXVIII A 71. Fragment of a recent palm-leaf MS. Size, $12\frac{1}{8} \times 1\frac{1}{8}$. Pages, 53 (folios marked as 38–41; 42–57; 59–65; 1–2). Extent, 53 × 4 × 36. Character, Grantha. Big, clear writing. Contains:

1. Page 1–2: Śrīvidyāmantra.
2. „ 2–8: *Bhāvanopaniṣad.*
3. „ 8–40: Śrīvidyācakra-nyāsa.
4. „ 40–45: *Tripuropaniṣad.*
5. „ 45–53: Tripurasundarī-kavaca.

XXVIII C 18. Fairly old palm-leaf MS. of *Nāradaparivrājakopaniṣad.* Size, $15\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, 32 × 7 × 57. Character, Grantha. The first two Upadeśas are wanting, the MS. beginning at III, 16: तस्माज्ज्ञानं पुरस्कृत्य संन्यसेदिह बुद्धिमान् । The one leaf preceding this is a fragment of another text. It begins: तु मध्यमे कृताञ्जलिपुटं पूर्णप्रकाशनिकरात्मने शिवानन्दे समासीनमेवं भावनयायुतः......ग्रन्थिछेदं पुनःकुर्याद्गुरूक्तेनैव......... सर्वकारणसंयुक्तः साक्षादास्तिक्यसंयुतः ।

XXVIII C 22. Recent palm-leaf MS. Size, $8\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, 6 × 8 × 27. Character, Grantha. Contains:

1. page 1–4: *Nārāyaṇopaniṣad.*
2. „ 4–6: Śukāṣṭaka (Nirvāṇāṣṭaka).

XXVIII C 27. Recent palm-leaf MS. of *Nārāyaṇopaniṣad.* Size, $10\frac{1}{2} \times 1$. Extent, 11 × 4 × 17. Character, Grantha. Big, clear writing.

XXVIII C 30. Fairly old palm-leaf MS. Size, 10 × 1. Extent, 10 × 7 × 28. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–5: *Kaivalyopaniṣad.*
2. „ 5–10: *Nārāyaṇopaniṣad.*

Ends: श्रीसच्चिदानन्दाश्रमपरमगुरवे नमः ॥ श्रीदक्षिणामूर्तिगुरवे नमः ॥

XXVIII C 77. Old palm-leaf MS. of *Nṛsiṃhottaratāpinyupaniṣad.* Size, $18\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, 17 × 8 × 49. Character, Grantha.

XXVIII H 5. The larger part of an old palm-leaf MS. Size, $19\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, 213 × 11 × 76. The leaves are marked 143 to 249. Well written, in the Grantha Character. Somewhat worm-eaten. Comprises:

1. Page 1–55: Vedārtha-saṅgraha by Rāmānujācārya.
2. „ 55–81: *Subālopaniṣad-vivaraṇa* to Adhy. I to V, by *Sudarśanācārya.*
3. „ 83–84: *Subālopaniṣad* I–V (text only).
4. „ 85–213: Vedārtha-saṅgraha-tātparya-dīpikā (Khaṇḍas III foll.) by Sudarśanācārya.

Nos. 1 and 4 are printed in the Paṇḍit, new series, vols. 15 and 16.

XXVIII L 38. Fairly old palm-leaf MS. of *Bṛhadāraṇyakabhāṣya-ṭīkā* by *Ānandajñānayati,* (*Ānandagiri*). Size, $17 \times 1\frac{3}{4}$. Extent, 586 × 8 × 55.

Character, Grantha. Injured. At the end the notice: भवनामसंवत्सरे पिरट्टाशिमासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्यां इदं पुस्तकं स्वामिदीक्षितस्य पौत्रस्य अनन्तनारायणस्य पुस्तकम् ॥

XXVIII L 40. Old palm-leaf MS. Size, $11\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $433 \times 8 \times 33$. Character, Grantha. Somewhat worm-eaten. Contains:

1. Page 1–430: Pada-yojanā, a Gītā vyākhyā by Rāmacandra-sarasvatī.
2. „ 431–433: *Nārāyaṇopaniṣad.*

VIII H 7. A big volume, size, 13×8, containing the Daśopaniṣads, fluently written on blue paper, and on spacious lines drawn by pencil. Extent, $388 \times 15 \times 17$. Character, Grantha.

1. Page 1–4: *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 4–10: *Kenopaniṣad.*
3. „ 10–30: *Kaṭhopaniṣad.*
4. „ 30–44: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 44–55: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 55–61: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 62–82: *Taittirīyopaniṣad.*
8. „ 82–116: *Aitareyopaniṣad.*
9. „ 116–241: *Chāndogyopaniṣad.*
10. „ 241–388: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.*

Begins:

ईशाद्यष्टोत्तरशत वेदान्तपटलाशयम् ।
त्रैपदानन्दसांराज्यं कलये स्वावशेषतः ।
यत्रापह्नवतां याति स्वातिरिक्तभिदाततिः ।
कलये तं स्वावशेष धियावस्थातुमीश्वरम् ।
ईशाकेनकठप्रश्नमुण्डकमाण्डूक्यतित्तिरिः ।

ऐतरेयञ्च छान्दोग्यं बृहदारण्यकं तथा ॥

Ends:

दशोपनिषदः समाप्ताः । श्रीमते रामानुजाय नमः ॥
हायने पिङ्गलाख्ये ऽस्मिन्मासे भाद्रपदे सिते ।
पक्षे तिथौ प्रतिपदि ब्रह्मात्मजदिने शुभे ॥
विरिञ्चनगरावासो वेङ्कटेशाख्यया युतः ।
विलिख्य पूर्तिमनयद्दशोपनिषदश्शुभाः ॥
कृते श्रीरङ्गनाथस्य सूप्रीं (so) स्थानद्विभाषिणः ।
कौण्डिन्यगोत्रसम्भूतेश्चेन्नपत्तनवासिनः ॥
हूनशकाब्दाः सप्तपञ्चाशदुपस्कृताष्टशतोत्तरसहस्राणि (so; *i. e.*, 1857 A. D.) ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

VIII J 14. Recent paper MS. Size, $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$. Extent, $34 \times 12 \times 17$. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–30: *Tripurātāpinyupaniṣad.*
2. „ 31–34: *Yogakuṇḍalyupaniṣad* (incomplete).

VIII J 49. Fairly old paper MS. of *Chāndogyopaniṣad* with the *Bhāṣya of Appayadīkṣitācārya.* Adhy. VII and VIII only. Size, $8 \times 6\frac{1}{4}$. Extent, 62×34 (breadthwise) $\times 19$. Character, Grantha.

IX C 120. Old paper MS. Size, $6\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $68 \times 12 \times 12$. Character, Grantha. Contains:

1. Page 1–48: *Bṛhannārāyaṇopaniṣad* (incomplete).
2. „ 49–68: *Taittirīyopaniṣad* (incomplete).

No. 1 ceases in XXI, 2 (beginning); No. 2 begins at I, 7. 1.

IX C 130. Recent paper MS. (blue paper) of *Nādabindūpaniṣad*. Size, 6¼ × 3¾. Extent, 12 × 14 × 14. Character, Grantha. Two more pages follow (different hand) containing some stanzas in praise of Bālā.

IX E 52. Recent paper MS. of *Atharvaśikhopaniṣad-dīpikā* by *Śaṅkarānanda*. Size, 10 × 3. Extent, 14 × 10 × 31. Character, Grantha.

IX F 60. Paper MS. Size, 8½ × 6½. Extent, 40 × 35 (breadthwise) × 22. Character, Grantha. Minute excellent writing. The last four pages contain English writing exercises and the note: 29th May 1862, K. Vasudava Naidoo, Negapatame.

1. Page 1: Rāmabhujaṅga-stotra.
2. „ 1–2: Svadoṣaparihārāṣṭaka.
3. „ 2: Jambunāthāṣṭaka.
4. „ 3–12: Mātṛkācakra-viveka.
5. „ 12–21: Varivasyā-rahasya by Bhāskararāya.
6. „ 21–26: Pātañjala-yogasūtra, Adhyāya I.
7. „ 26–35: Brahma-mīmāṃsā-sūtra by Vyāsa (Bādarāyaṇa).
8. „ 35–36: *Kaulopaniṣad*.

IX H 61. Recent paper MS. Size, 14¼ × 5½. Extent, 27 × 13 × 34. Character, Grantha in Nos. 1 and 3, Devanāgarī in No. 2 (same hand). Contains:

1. Page 1–5: *Māṇḍūkyopaniṣad*.
2. „ 5–12: *Kauṣītakibrāhmaṇopaniṣad I, 2–III, 6*.
3. „ 15–27: *Śvetāśvataropaniṣad*.

Begins: श्रीमते रामानुजाय नमः ।

XI C 10. Several paper MSS., Indian fashion, all of the same size (10¾ × 6) and about the same material (strong white paper). Spaciously written (partly on pencil lines) in the Grantha Character by the same hand, except No. 17 (Devanāgarī; older appearance), and No. 18, first third (Telugu). Lines (lengthwise), 10 to 11 on a page. Comprises:

1. Page 1–2: *Vājasaneyasaṃhitopaniṣad*.
2. „ 3–6: *Talavakāropaniṣad*.
3. „ 6–21: *Kaṭhavallyupaniṣad*.
4. „ 21–33: *Praśnopaniṣad*.
5. „ 33–44: *Muṇḍakopaniṣad*.
6. „ 44–51: *Māṇḍūkyopaniṣad, with Kārikā*.
7. „ 51–58: *Aitareyopaniṣad*.
8. „ 58–73: *Chāndogyopaniṣad, Prap. VI*.
9. „ 73–108: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad, Adhyāyas I–VI*.
10. „ 108–128: *Taittirīyopaniṣad*.
11. „ 1–23: *Īśāvāsyopaniṣad-bhāṣya*.
12. „ 24–76: *Kenopaniṣad-bhāṣya*.
13. „ 76–177: *Kaṭhavallyupaniṣad-bhāṣya*.
14. Pages, 78: *Praśnopaniṣad-bhāṣya*.
15. Page 1–82: *Muṇḍakopanișd-bhāṣya*.
16. „ 83–131: *Māṇḍūkyopaniṣad-bhāṣya*.
17. Pages, 46: *Aitareyopaniṣad-bhāṣya*.
18. „ 84: *Chāndogyopaniṣad-bhaṣya, Prap. I–VI*.
19. „ 220: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad – bhāṣya, Adhyāyas I–VI*.
20. „ 144: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya*.

The Bhāṣyas are by *Śaṅkarācārya*.

MANUSCRIPTS

WRITTEN IN THE TELUGU CHARACTER.

XIX C 20. Palm-leaf MS., heavily injured by worms. Size, 15¾ × 1½. Extent, 220 × 7 × 48. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–44: Navāvaraṇa-pūjā-vidhāna.
2. „ 45–59: Āmnāya-sarvasva.
3. „ 60–63: Vagalāmukhī-mantra.
4. „ 63–66: *Bhāvanopaniṣad.*
5. „ 66–67: *Kaulopaniṣad.*
6. „ 67–69: *Brahmopaniṣad.*
7. „ 69–72: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
8. „ 73: *Garbhopaniṣad* (fourth chapter only).
9. „ 73–75: *Kālāgnirudropaniṣad.*
10. „ 75–81: Ātmavidyā-vilāsa by Sadāśivendra.
11. „ 82–135: Śivamahimnaḥ-stava-vyākhyā.
12. „ 137–138: *Īśāvāsyopaniṣad.*
13. „ 139–142: *Kenopaniṣad.*
14. „ 142–159: *Kaṭhopaniṣad.*
15. „ 159–169: *Praśnopaniṣad.*
16. „ 169–178: *Muṇḍakopaniṣad.*
17. „ 179–184: Ambā-navaratna-mālikā by Kālidāsa.

18. Page 184–215: Dakṣiṇāmūrti-mānasollāsa.
19. „ 216–220: Aparokṣānubhūti by Śaṅkarācārya (incomplete).

XIX K 85. Old palm-leaf MS. Size, 9½ × 1½. Extent, 304 × 10 × 44. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–2: *Īśopaniṣad.*
2. „ 2–4: *Kenopaniṣad.*
3. „ 5–15: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
4. „ 15–24: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 24–30: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 31–42: *Muktikopaniṣad.*
7. „ 43–45: *Atharvaśikhopaniṣad.*
8. „ 45–50: *Atharvaśiraüpaniṣad.*
9. „ 51–65: *Taittirīyopaniṣad.*
10. „ 67–68: *Kālāgnirudropaniṣad.*
11. „ 68–70: *Vāsudevopaniṣad.*
12. „ 71: *Kaivalyopaniṣad.*
13. „ 72–74: *Jābālopaniṣad.*
14. „ 74–85: *Śvetāśvataropaniṣad.*
15. „ 86–87: *Haṃsopaniṣad.*
16. „ 87–89: *Āruṇikopaniṣad.*
17. „ 89–91: *Garbhopaniṣad.*
18. „ 92–93: *Nārāyaṇopaniṣad.*
19. „ 93–95: *Paramahaṃsopaniṣad.*
20. „ 95–96: *Amṛtabindūpaniṣad.*
21. „ 96–99: *Amṛtanādopaniṣad.*
22. „ 99–108: *Maitrāyaṇyupaniṣad.*
23. „ 108–128: *Kauṣītakyupaniṣad.*
24. „ 129–141: *Nṛsiṃhapūrvatāpinyupaniṣad.*
25. „ 141–156: *Nṛsiṃhottaratāpinyupaniṣad.*
26. „ 156–163: *Maitreyyupaniṣad.*

27. Page 163–176 : *Subālopaniṣad.*
28. „ 176–177 : *Kṣurikopaniṣad.*
29. „ 178–179 : *Mantrikopaniṣad.*
30. „ 179–183 : *Sarvasāropaniṣad.*
31. „ 183–187 : *Gopālapūrvatāpinyupaniṣad.*
32. „ 187–196 : *Gopālottaratāpinyupaniṣad.*
33. „ 196–199 : *Kṛṣṇopaniṣad.*
34. „ 201–211 : *Bhasmajābālopaniṣad.*
35. „ 211–221 : *Paiṅgalopaniṣad.*
36. „ 221–222 : *Bhikṣukopaniṣad.*
37. „ 223–249 : *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.*
38. „ 249–294 : *Nāradaparivrājakopaniṣad.*
39. „ 295–296 : *Kaivalyopaniṣad.*
40. „ 297–302 : *Brahmopaniṣad.*
41. „ 303–304 : Rāma-stotra.

XX D 33. Old palm-leaf MS. Size, $17 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $92 \times 6 \times 75$. Character, Telugu. Fine, precise writing. Contains :

1. Page 1–91 : Liṅga-dhāraṇa-candrikā.
2. „ 91–92 : *Sadānandopaniṣad.*

XX D 39. Palm-leaf MS. of *Nirālambopaniṣad.* Size, $11\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $6 \times 6 \times 40$. Character, Telugu. Worm-eaten. Begins : **ओं नमो नारायणाय सच्चिदानन्दमूर्तये । निष्प्रपञ्चाय शान्ताय निरालम्बाय तेजसे ॥........ किं ब्रह्म किं शबलं ब्रह्म क ईश्वरः............**

XX G 45. Palm-leaf MS. Size, $7\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $54 \times 5 \times 24$. Character, Telugu. Contains :

1. Page 1–36 : Viṣṇusahasranāmāvali.

2. Page 37–50 : Viṣṇusahasranāma - stotra (incomplete).
3. „ 51 : *Nārāyaṇopaniṣad* (incomplete).

XXI A 46. Recent palm-leaf MS. of *Aitareyopaniṣad.* Size, $15\frac{1}{4} \times 1\frac{3}{4}$. Extent, $5 \times 9 \times 48$. Character, Telugu. Some Mantras for purification preceed the Upaniṣad.

XXI B 18. Old palm-leaf MS. Size, $13 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $10 \times 6 \times 48$. Character, Telugu. The last words of the first or last line resp. of every page are missing (broken off). Comprises :

1. Page 1–4 : Vainateyāṣṭottaraśatanāma-stotra.
2. „ 4–5 : Garuḍa-dvādaśanāma-stotra.
3. „ 5–10 : *Garuḍopaniṣad.*

XXI B 66. Old palm-leaf MS. Size, $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $168 \times 4 \times 50$. Character, Telugu. Slightly worm-eaten. Comprises :

1. Page 1–6 : *Garbhopaniṣad.*
2. „ 7–10 : *Śārīrakopaniṣad.*
3. „ 11–14 : *Amṛtabindūpaniṣad.*
4. „ 15–20 : *Jābālopaniṣad.*
5. „ 21–24 : *Haṃsopaniṣad.*
6. „ 24–25 : *Bhāvanopaniṣad.*
7. „ 26–28 : *Yogatattvopaniṣad.*
8. „ 28–34 : *Nirālambopaniṣad.*
9. „ 34–36 : *Ātmabodhopaniṣad.*
10. „ 36–40 : *Amṛtanādopaniṣad.*
11. „ 41–68 : *Nṛsiṃhapūrvatāpinī.*
12. „ 69–92 : *Nṛsiṃhottaratāpinī.*

13. Page 93–120: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad, Adhy. V.*
14. „ 121–127: Vyāsapūjā-vidhi.
15. „ 129–131: *Vajrasūcikopaniṣad.*
16. „ 132–136: *Vāsudevopaniṣad.*
17. „ 137–138: *Paiṅgalopaniṣad.*
18. „ 139–152: *Rāmapūrvatāpinī.*
19. „ 153–168: *Rāmottaratāpinī.*

XXI E 4. Fragment of a recent palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad* (part of Adhyāya V only). Size, $11\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 8 \times 31$. Character, Telugu.

XXI E 50. Old palm-leaf MS. Size, $20\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$. Extent, $322 \times 6 \times 79$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–223: *Chāndogya-bhāṣya* by *Śaṅkarācārya.*
2. „ 225–293: *Nṛsiṃhapūrvatāpinyupaniṣad-dīpikā* by *Śaṅkarānanda.*
3. „ 295–322: *Nṛsiṃhottaratāpinyupaniṣad-dīpikā* by *Śaṅkarānanda.*

XXI J 40. Palm-leaf MS. Size, $16 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $43 \times 8 \times 70$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–10: Taittirīyāraṇyaka, I–VI.
2. „ 11–22: *Taittirīyopaniṣad.*
3. „ 23–43: *Mahānārāyaṇopaniṣad.*

XXI J 41. Palm-leaf MS. Size, $18 \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $42 \times 6 \times 58$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–14: Taittirīyāraṇyaka, Prap. III.
2. „ 15–31: *Taittirīyopaniṣad.*

3. Page 31–42: *Mahānārāyaṇopaniṣad.* Breaks off in the beginning of Anuv. 12.

XXI K 3. Old palm-leaf MS. of *Taittirīyopaniṣad.* Size, $7\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $40 \times 6 \times 26$. Character, Telugu.

XXI K 7. Recent palm-leaf MS. of *Taittirīyopaniṣad.* Size, 16×1. Extent, $64 \times 5 \times 43$. Character, Telugu.

XXI K 10. Recent palm-leaf MS. Size, $17 \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $298 \times 8 \times 72$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–32: *Śāṅkara-bhāṣya to Brahmānanda and Bhṛgu-vallī of Taittirīyopaniṣad.* [Omits part of beginning which, however, is supplied later on, see No. 4.]
2. „ 32–205: Vana-mālā, *i. e.*, the *Vyākhyā of Acyutakṛṣṇānandatīrtha,* pupil of Svayamprakāśa, *to Śaṅkarācārya's Taittirīyopaniṣad-bhāṣya* (Three Vallīs.)
3. „ 205–222: *Śāṅkara-bhāṣya to Śikṣā-vallī of Taittirīyopaniṣad.*
4. „ 222–229: Supplement to No. 1.
5. „ 231–295: *Nārāyaṇīyavallī (i. e., Mahānārāyaṇopaniṣad) - bhāṣya by Sāyaṇa.*
6. „ 295–298: *Mahāvākyavivaraṇopaniṣad.*

As is said in No. 2 after the end of each Vallī, this MS. was copied नगशराद्रिचन्द्रे गतशाकपरिमिते दुर्मुखाब्दे, *i.e.* in the Śaka year 1757 = A.D. 1835.

XXI K 11. Fairly old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, $19\frac{3}{4} \times 2$. Extent, $328 \times 10 \times 85$. Character, Telugu. Comprises:

1. Page 1–41: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya by Śaṅkarācārya.*
2. „ 43–169: Vana-mālā, *i.e., Taittirīyopaniṣad-bhāṣya-vyākhyā, by Acyutakṛṣṇānandatīrtha.*
3. „ 171–306: *Chāndogyopaniṣad-bhāṣya by Śaṅkarācārya.*
4. „ 307–328: *Aitareyopaniṣad-bhāṣya by Śaṅkarācārya.*

After the end of No. 2 the following stanza:

श्रीकाश्याश्च गया प्रयाग हिमवत्केदार रामेश्वर
श्रीशैलादि निवर्ति पुष्कर महा नन्दीश्वराहोबिलम् ।
काञ्ची वेङ्कट कुम्भघोण मधुरा श्रीरङ्गसिंहाचलं
श्रीकूर्मं पुरुषोत्तमं प्रतिदिनं तद्देवता सन्निधौ ॥

XXI K 58. Recent palm-leaf MS. Size, $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $25 \times 6 \times 57$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–3: Dakṣiṇāmūrti-dhyāna.
2. „ 3–4: Dakṣiṇāmūrti-kavaca.
3. „ 4–8: Dakṣiṇāmūrti-pañjara.
4. „ 9–10: Mahā-sudarśana-yantra-vidhāna.
5. „ 11–15: Dakṣiṇāmūrti-mānasa-pūjā.
6. „ 16–19: Dakṣiṇāmūrti-hṛdaya.

7. Page 19–22: Śiva-cidraśmi-mālā-sūkta.
8. „ 22–25: *Dakṣiṇāmūrtyupaniṣad.*

XXII F 39. Palm-leaf MS. Size, $17\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $49 \times 7 \times 66$. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–2: *Īśāvāsyopaniṣad.*
2. „ 2–4: *Talavakāropaniṣad.*
3. „ 4–11: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
4. „ 12–17: *Praśnopaniṣad.*
5. „ 17–22: *Muṇḍakopaniṣad.*
6. „ 22–23: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
7. „ 23–29: *Chāndogyopaniṣad, Prap. VI.*
8. „ 29–49: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad, Adhy. VI.*

XXII F 42. Old palm-leaf MS. Size, $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $54 \times 7 \times 54$. Character, Telugu. Big legible writing. Somewhat worm-eaten. Comprises:

1. Page 1–4: *Kenopaniṣad.*
2. „ 4–14: *Kāṭhakopaniṣad.*
3. „ 15–22: *Praśnopaniṣad.*
4. „ 23–30: *Muṇḍakopaniṣad.*
5. „ 30–33: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
6. „ 34–39: *Aitareyopaniṣad.*
7. „ 39–54: *Taittirīyopaniṣad.*

XXII F 43. A Fragment of an old palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad*, viz., end of fifth, complete sixth, and beginning of seventh Adhyāya. Size, $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$. Extent, $10 \times 7 \times 64$. Character, Telugu. Slightly injured.

XXII F 62. Old palm-leaf MS. Size, $16 \times 1\frac{1}{2}$. Extent, $88 \times 8 \times 61$. Character, Telugu. Some-

what worm-eaten. Contains the following Bhāṣyas by Śaṅkarācārya.

1. Page 1–13 : *Vājasaneyasaṃhitopaniṣad - bhāṣya.*
2. „ 13–39 : *Talavakāropaniṣad-bhāṣya.*
3. „ 39–88 : *Kāṭhakopaniṣad-bhāṣya.*

Begins : श्रीकृष्णब्रह्मणे नमः ।

XXII H 32. Recent palm-leaf MS. Size, 16½ × 1½. Extent, 47 × 7 × 51. Character, Telugu. Somewhat worm-eaten. Contains the complete text of the *Aitareyopaniṣad-bhāṣya* (Bahvṛcabrāhmaṇopaniṣad-bhāṣya) by *Śaṅkarācārya.* Ends :

निर्विशेषपरं ब्रह्मापरोक्षज्ञानदायिने ।
भगवत्पादसंज्ञाय गुरुचन्द्राय मङ्गलम् ॥

XXII J 4. Fairly old palm-leaf MS. of *Kālāgnirudropaniṣad.* One leaf only. Size, 10½ × 1½. Extent, 17 × 36. Character, Telugu.

XXIII B 16. Fairly old palm-leaf MS. Size, 14 × 1¼. Extent, 91 × 5 × 40. Character, Telugu. Big, legible writing. Contains :

1. Page 1–22 : Taittirīyāraṇyaka, Prap. III only.
2. „ 23–55 : *Taittirīyopaniṣad.*
3. „ 57–91 : Abhiśravaṇam Yājuṣam.

XXIII D 5. Old palm-leaf MS. of a *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya* by an unnamed author (Viśiṣṭādvaitin). Size, 17½ × 1½. Extent, 89 × 8 × 78. Character, Telugu. Injured.

XXIII J 9. Three old palm-leaf MSS., injured and worm-eaten, written in the Telugu Character; viz. :

1. Uttara-ṛk (Sāma - vede, incomplete). Size, 12½ × 1¼. Extent, 64 × 7 × 61.
2. *Īśāvāsyopaniṣad.* Size, 9¼ × 1. Extent, 4 × 5 × 36.
3. *Kenopaniṣad.* Size, 9¼ × 1. Extent, 8 × 5 × 36.

XXIV E 11. Recent palm-leaf MS. of *Chāndogyopaniṣad,* Adhy. I to IV only. Size, 15¾ × 1¼. Extent, 57 × 5 × 68. Character, Telugu.

XXVI I 5. Fairly old palm-leaf MS. Size, 8¼ × 1½. Extent, 38 × 5 × 28. Legibly written in the Telugu character. Contains :

1. Page 1–6 : Śivāṣṭottaraśatanāmāvalī.
2. „ 7–13 : *Kālāgnirudropaniṣad.*
3. „ 15–20 : Śivāṣṭottaraśatanāmāvalī.
4. „ 21–32 : Mahā-nyāsa.
5. „ 33–38 : Śivāṣṭottaraśatanāmāvalī.

XXVII G 11. Old palm-leaf MS. Size, 7½ × 1½. Extent, 256 × 8 × 28. Character, Telugu. Slightly injured. Contains :

1. Page 1–50 : Viśvāmitra - kalpa (gāyatrī-viṣaya).
2. „ 51–62 : Gāyatrī-pañjara (Brahma-tantre).
3. „ 63–73 : Akṣamālikā-stotra.
4. „ 74–80 : Gāyatrī-stotra by Viśvāmitra.

5. Page 81–100: Gāyatrī - sahasranāma - stotra (Viṣṇu-yāmale).
6. „ 101–104: Sāvitryaṣṭottaraśata (ibid.).
7. „ 105–112: Gāyatryaṣṭottaraśatanāma - stotra(Viśvāmitra-saṃhitāyām).
8. „ 113–137: Sāvitrī - sahasranāma - stotra (ibid).
9. „ 137–141: Sāvitrī - cakra (Vasiṣṭha - saṃhitāyāṃ).
10. „ 141–144: Sarasvatī-cakra (ibid.).
11. „ 144–147: Mātṛkā-cakra (ibid.)
12. „ 147–152: Carma-saṃskāra-lakṣaṇa (Āsana-pratiṣṭhā-vidhi).
13. „ 153–158: Dakṣiṇāmūrti-stotra.
14. „ 158–161: Ātmāgnihotra-vidhi.
15. „ 163–166: *Nārāyaṇopaniṣad.*
16. „ 167–169: Brahmāstra - bījoddhāra - vivaraṇa.
17. „ 170–171: Gāyatryaṅga-nyāsa.
18. „ 173: Mantra-sūtaka-lakṣaṇa.
19. „ 175–181. Ajapā-gāyatrī.
20. „ 183–256: Gāyatrī-bhāṣya (by ?).

XXVI G 40. Old palm-leaf MS. Size, 18 × $1\frac{1}{4}$. Extent, 17 × 8 × 70. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–6: *Rāmapūrvatāpanīyopaniṣad.*
2. „ 7–13: *Rāmottaratāpanīyopaniṣad.*
3. „ 13–17: Trailokya-mohana-kavaca (Brahmāṇḍa-purāṇe).

XXVII C 27. Recent palm-leaf MS. of *Bhāvanopaniṣad.* Size, $9\frac{3}{4}$ × $1\frac{1}{4}$. Extent, 3 × 7 × 44. Character, Telugu.

XXVII E 50. Fragment of an old palm-leaf MS. of *(Tripādvibhūti) Mahānārāyaṇopaniṣad.* Adhy. VI and VII only (incomplete). Size, $14\frac{1}{2}$ × $1\frac{1}{2}$. Extent, 18 × 5 × 56. Character, Telugu. Injured.

XXVII G 28. Old palm-leaf MS. of *Śaṅkarācārya's Māṇḍūkya-bhāṣya.* Size, $17\frac{3}{4}$ × $1\frac{3}{4}$. Extent, 82 × 9 × 64. Character, Telugu.

XXVIII C 29. Old palm-leaf MS. of *Nārāyaṇopaniṣad.* Size, $15\frac{1}{2}$ × $1\frac{1}{2}$. Extent, 3 × 5 × 46. Character, Telugu.

XXVIII C 33. Recent palm-leaf MS. of *Nārāyaṇopaniṣad.* Size, $8\frac{1}{2}$ × 1. Extent, 5 × 5 × 24. Character, Telugu. Worm-eaten.

XXVIII C 44. Old palm-leaf MS. of *Nirālambopaniṣad.* Size, $9\frac{1}{2}$ × 1. Extent, 15 × 4 × 27. Character, Telugu. Worm-eaten.

XXVIII D 3. Old palm-leaf MS. of *Nṛsiṃhottaratāpanīyopaniṣad, eighth and ninth Khaṇḍa.* Size, 16 × $1\frac{1}{2}$. Extent, 6 × 7 × 65. Character, Telugu.

XXVIII J 27. Old palm-leaf MS. of *Śaṅkarācārya's Praśnopaniṣad-bhāṣya.* Size, $17\frac{1}{2}$ × $1\frac{1}{4}$. Extent, 46 × 6 × 59. Character, Telugu.

XXVIII L 20. Old palm-leaf MS. (Śrītāla). Size, $7\frac{1}{2}$ × 2. Extent, 169 × 14 × 37. Character, Telugu. Foll. 47, and 75 to 79 injured. Comprises:

1. Page 1–51: Bhagavadgītā.
2. ,, 53–62: Uttaragītā I–III.
3. ,, 63–64: *Īśāvāsyopaniṣad.*
4. ,, 64–67: *Kenopaniṣad.*
5. ,, 67–75: *Kaṭhavallyupaniṣad.*
6. ,, 76–83: *Praśnopaniṣad.*
7. ,, 84–90: *Muṇḍakopaniṣad.*
8. ,, 90–93: *Māṇḍūkyopaniṣad.*
9. ,, 93–97: *Aitareyopaniṣad.*
10. ,, 97–109: *Taittirīyopaniṣad.*
11. ,, 109–116: *Chāndogyopaniṣad VI.*
12. ,, 117–136: *Bṛhadāraṇyakopaniṣad* from the beginning of Adhy. VI.
13. ,, 137–139: *Kaivalyopaniṣad.*
14. ,, 139–140: *Kālāgnirudropaniṣad.*
15. ,, 140–146: *Atharvaśiraüpaniṣad.*
16. ,, 147–148: *Atharvaśikhopaniṣad.*
17. ,, 149–160: *Śvetāśvataropaniṣad.*
18. ,, 160–163: *Garbhopaniṣad.*
19. ,, 164–165: *Nārāyaṇopaniṣad.*
20. ,, 166–169: *Vāsudevopaniṣad.*

XXVIII M 1. Old palm-leaf MS. Size, 14¾ x 1½. Extent, 43 x 6 x 40. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–5: *Bhasmajābālopaniṣad.*
2. ,, 5–9: *Rudrākṣajābālopaniṣad.*
3. ,, 9–30: *Maitrāyaṇīyabrāhmaṇopaniṣad, I–VI, 8.*
4. ,, 31–37: *Śarabhopaniṣad.*
5. ,, 38–43: *Jābālopaniṣad.*

IX B 30. Old paper MS. Size, 9 x 7½. Extent, 10 x 23 x 20. Character, Telugu. Big, clear writing. Contains:

1. Page 1–2: *Kālāgnirudropaniṣad.*
2. ,, 3–4: *Nārāyaṇopaniṣad.*
3. ,, 5–6: Pañcīkaraṇa.
4. ,, 6–7: Mahāvākya-mantra-japa.
5. ,, 9–11: Bhasmadhāraṇa-mahāmantra.
6. ,, 11–12: Mṛtyuñjaya-mānasapūjā-vidhāna.

IX D 96. Old paper MS. of *Śaṅkarācārya's Chāndogyopaniṣad - bhāṣya.* Size, 9½ x 4¾. Extent, 182 x 17 x 31. Character, Telugu. Swift, careless writing.

IX F 4. Recent paper MS. Size, 9½ x 8. Extent, 126 x 20 x 18. Character, Telugu. Big distinct writing. Comprises:

1. Page 1–2: *Haṃsopaniṣad.*
2. ,, 2: Garuḍa-dhyāna.
3. ,, 3–5: *Garuḍopaniṣad.*
4. ,, 6–7: Niścintā-dhyāna.
5. ,, 7–9: *Vajrasūcyupaniṣad.*
6. ,, 9–11: *Paramahaṃsopaniṣad.*
7. ,, 11–14: *Nirālambopaniṣad.*
8. ,, 14–15: *Yogatattvopaniṣad.*
9. ,, 16–17: *Brahmopaniṣad.*
10. ,, 18–20: *Nārāyaṇopaniṣad.*
11. ,, 20–22: *Sarvasāropaniṣad.*
12. ,, 22–24: *Amṛtabindūpaniṣad.*
13. ,, 24–32: *Atharvaṇa (or Śuka) rahasyopaniṣad.*

14. Page 32–35: *Kaivalyopaniṣad.*
15. „ 35–36: Daśavidha-vipra-lakṣaṇa.
16. „ 36: *Ātmabodhopaniṣad.*
17. „ 36–39: Vidvatsannyāsavidhi.
18. „ 40–43: *Vāsudevopaniṣad.*
19. „ 44–45: *Āruṇikopaniṣad.*
20. „ 45–64: Mahāvākya-ratnāvalī (Kanarese).
21. „ 65–78: Yati-sandhyāvandana-vidhi.
22. „ 78–89: Mahāvākya-ratnāvalī (Kanarese).
23. „ 91: Lalitā-mālā-mantra.
24. „ 93–100: *Garuḍopaniṣad.*
25. „ 101–126: *Bhāvanopaniṣad-bhāṣya by Bhāskararāya.*

IX F 8. Recent paper MS. Size, 8¾ × 7½. Extent, 55 × 20 × 24. Character, Telugu. Comprises:

1. Page 1–3: Trica-kalpa (Sūrya-namaskāra).
2. „ 3–4: Ṣoḍaśāyudha-stotra.
3. „ 5–9: Siddhi-śābara-mantra.
4. „ 9–23: Hayagrīva-sahasranāma-stotra.
5. „ 23–35: Hayagrīva-kalpa.
6. „ 35–38: Nṛsiṃha-sahasrākṣarī.
7. „ 39–40: Lakṣmī-mālā-mantra.
8. „ 40–43: Garuḍa-pañcākṣarī-mantra.
9. „ 43–45: Lakṣmy-aṣṭottaraśatanāma-stotra.
10. „ 45–54: Lakṣmī-sahasranāma-stotra.
11. „ 54–55: *Mahopaniṣad* (shorter recension).

IX F 65. Recent paper MS. Size, 8 × 6¾. Extent, 117 × 11 × 16. Character, Telugu. Contains:

1. Page 1–100: Padma - purāṇa (Rājayoga, Tārakāṣṭaka).
2. „ 101–103: Śāntipāṭha-krama.

3. Page 103–106: Mahāvākyopadeśa.
4. „ 106–109: *Tejobindūpaniṣad*, Adhy. I–III.
5. „ 109–112: *Parabrahmopaniṣad.*
6. „ 112–115: Mahāvākyārtha-vicāra by Śaṅkarācārya.
7. „ 115–117: Caturvidha-mahāvākyānubhava.

IX F 71. Recent paper MS. (blue paper) of *Chāndogyopaniṣad, fifth and sixth Adhyāya.* Size, 8 × 6½. Pages, 28. Lines, 11 to 15 on a page, 22 on last three pages (different hand). Character, Telugu. Swift writing.

IX F 87. Two separate paper MSS.:

1. Fairly old fragment of *Chāndogyopaniṣad* (VII–VIII end). Size, 8 × 6¾. Extent, 12 × 25 × 26. Character, Telugu.
2. Recent MS. (blue paper) of Haritattvamuktāvalī by Svayamprakāśayati. Size, 9½ × 7. Extent, 48 × 19 × 25. Character, Telugu.

IX H 9. A big codex, size, 13¾ × 9, pages, 180, containing the work of, at least, six hands, written on various kinds of *paper*, in the course of the last century (partly earlier ?). Writing, first lengthways (lines, 21–25 on pages 1–60; 24–32 on p. 61–65; 17–20 on p. 66–70; 30–35 on p. 71–90), then in breadth (lines, 41–44 on p. 91–125; 37–40 on p. 126–177). Character, Telugu. Pages 41–48 slightly injured. Comprises:

1. Page 1–92: Ṛgveda, first Aṣṭaka, with explanatory notes.

2. Page 95–110: *Yogaśikhopaniṣad.*
3. „ 110–116: *Yogakuṇḍalyupaniṣad.*
4. „ 116–117: Parivrājakānuṣṭeya-nyāsa-pūjā vidhāna.
5. „ 117–119: Praṇava - bhāṣya (Sannyāsy-āhnika-vidhi) by Śaṅkara-bhagavatpādācārya.
6. „ 119–122: Pañcīkaraṇa-vārttika by Sureśvarācārya.
7. „ 122–128: Śaunakīya-sannyāsa-vidhi.
8. „ 129–133: Vyāsapūjā-vidhāna.
9. „ 133–135: *Parabrahmopaniṣad.*
10. „ 135–145: *Śāṇḍilyopaniṣad.*
11. „ 145–147: *Yājñavalkyopaniṣad.*
12. „ 147–149: Siddhasiddhānta-paddhati by Gorakṣanātha.
13. „ 149–180: Yogaratna-pradīpikā by Prabalayogīśvarayogin.

IX B 23. Three small paper books, with writing on 59+39+57 pages. Size, 6 x 4 in. Lines, 15 to 25 on a page. Modern hasty writing, by several hands. Character, Telugu (Nos. 1–6, 10, 11, 14–17) and Kanarese (Nos. 7–9, 12, 13, 18, 19). Contents:

1. Page 1–4: Śrīcakra-nirṇaya, Sūryacakra-nirṇaya, Bālācakra-nirṇaya, Kāśī-khaṇḍe lonir-llokaṃ (so, twice), Oṅkāra-lakṣaṇa.
2. „ 5–30: Vyāsapūjā-vidhi.
3. „ 31–33: Sarvavedamantrapuṣpāñjali.
4. „ 35–36: Sopāna-pañcaka.

5. Page 37–39: Pañcamāśrama-vidhi (Viśveśvarasmṛtau).
6. „ 39: Maṅgala-pāṭha (sanny.).
7. „ 41–52: Vyāsapūjāvidhi-saṅgraha.
8. „ 53–59: Mahāvākyopadeśa - lābha - prakāra.
9. „ 59–63: Āmnāya-stotra by Śaṅkarācārya.
10. „ 64–82: Śrīvidyā-bhāṣya by Agastya-muni.
11. „ 83–98: Śakti-sūtra by the same.
12. „ 99–100: Jñāna-bodha by Śuka-yogin.
13. „ 100–103: Śaṅkara-gītā.
14. „ 104–118: *Chāndogyopaniṣad-bhāṣya (VI, 8 only) by Śaṅkarācārya.*
15. „ 119–127: *Aitareyopaniṣad - bhāṣya (sixth Adhyāya only)* by the same.
16. „ 128: Rāja-yoga Uddāla-rahasya.
17. „ 129–144: Pañcī-karaṇa.
18. „ 145–146: Sannyāsy-āhnika-vidhi.
29. „ 247–260: Rāmacandra-stavarāja (Sanatkumāra-saṃhitāyāṃ).

MANUSCRIPTS
WRITTEN IN THE KANARESE*, MALAYĀLAṂ & NANDINĀGARĪ CHARACTERS.

IX B 24. A small paper book of rather recent appearance. Size, 6 × 4. Extent, 134 × 21 × 12. Character, Kanarese. Swift writing. Contains:

1. Page 1–38: Rājayoga-bhāṣya by Śaṅkarācārya.
2. „ 39–42: Yogatārāvalī by the same.
3. „ 43–45: Ātmaliṅgārcana by the same. (Vedānta-mānasika-pūjā).
4. „ 46–48: Nāda-lakṣaṇa (Yoga-vidhi).
5. „ 49: Uddālaka-rahasya.
6. „ 50–83: Dakṣiṇāmūrtyaṣṭaka with Śaṅkarācārya's Ṭīkā.
7. „ 84–87: Dakṣiṇāmūrtyaṣṭaka (text only).
8. „ 89–90: Brahmāṣṭaka.
9. „ 90–93: Nirvāṇa-daśaka by Śaṅkarācārya.
10. „ 95–100: Sāṅkhya-sūtras.
11. „ 101–104: Jñāna-pradīpikā(Śāṅkara-bhinnā).
12. „ 105–126: Vāsudeva-manana (Ślokas only).
13. „ 127–129: *Haṃsopaniṣad.*
14. „ 129–130: *Yogatattvopaniṣad.*
15. „ 131–134: Nakṣatra-mālikā-stotra.

* Compare preceding No.

XXI B 37. Palm-leaf MS. (Śrītāla) of *Garuḍopaniṣad.* Size, 9½ × 1½. Extent, 3 × 8 × 28. Character, Malayālam.

XIX K 86. Old palm-leaf MS. (Srītāla). Size, 25¾ × 2. Extent, 598 × 12 × 136. Character, Nandināgarī. Beautiful writing. Comprises the following works of Ānandatīrtha (Madhvācārya), founder of the Dvaita School of Vedānta:

1. Page 1: Jayantī-kalpa.
2. „ 3: Praṇava-kalpa.
3. „ 5–28: Bhagavadgītā-tātparya.
4. „ 29–58: „ bhāṣya.
5. „ 59–107: Brahmasūtra-bhāṣya.
6. „ 107–127: Ṛg-bhāṣya.
7. „ 127–153: *Chāndogyopaniṣad-bhāṣya.*
8. „ 153–185: *Aitareyopaniṣad-bhāṣya.*
9. „ 185–188: *Māṇḍūkyopaniṣad-bhāṣya.*
10. „ 188–189: *Talavakāropaniṣad-bhāṣya.*
11. „ 189–191: *Ātharvaṇopaniṣad-bhāṣya.*
12. „ 191–196: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya.*
13. „ 196–197: *Īśāvāsyopaniṣad-bhāṣya.*
14. „ 197–198: *Praśnopaniṣad-bhāṣya.*
15. „ 198–201: *Kāṭhakopaniṣad-bhāṣya.*
16. „ 201–240: *Bṛhadāraṇyaka-bhaṣya.*

(17. „ 240: *Īśāvāsyopaniṣad.*)

18. „ 240–297: Brahmasūtrānuvyākhyā.
19. „ 297–303: Karma-nirṇaya.
20. „ 303–304: Pramāṇa-lakṣaṇa.
21. „ 304: Kathā-lakṣaṇa.
22. „ 304: Tattva-saṅkhyāna.
23. „ 304–305: Tattva-viveka.

24.	Page	305 :	Māyāvāda-khaṇḍana.
25.	„	305–306 :	Upādhi-khaṇḍana.
26.	„	306 :	Prapañcamithyātvānumāna-khaṇḍana.
27.	„	306–308 :	Tattvoddyota.
28.	„	308–319 :	Viṣṇu-tattva-nirṇaya.
29.	„	319–467 :	Bhārata-tātparya-nirṇaya.
30.	„	468–481 :	Nyāya-vivaraṇa.
31.	„	481–493 :	Mantra-sāra-saṅgraha.
32.	„	493–586 :	Bhāgavata-tātparya-nirṇaya.
33.	„	587–592 :	Kṛṣṇāmṛta-mahārṇava.
34.	„	593–595 :	Dvādaśa-stotra.
35.	„	595–597 :	Sadācāra-smṛti.
36.	„	597–598 :	Aṇubhāṣya.

ŚĀRADĀ MANUSCRIPTS.

IX B 82. Paper-book, fairly old, with coloured pictures. Size, 5 × 6. Extent, 260 × 12 × 16. Character, Śāradā. Contains:

1.	Page	1–112 :	Bhagavadgītā (up to XIII, 22).
2.	„	113–118 :	Narakottaraṇa-stotra.
3.	„	119–136 :	Gaṇapati-stavarāja (incomplete).
4.	„	137–155 :	Rājñī-stava(Bhṛṅgeśa-saṃhitāyām).
5.	„	156–181 :	Stavacintāmaṇi-stotra.
6.	„	182–189 :	Ānandeśvara-stotra.
7.	„	190–204 :	Mahimnā (!) - pāra-stotra by Puṣpadanta.
8.	„	205–208 :	Īśvarabhakti-stotra by Śaṅkarācārya.
9.	„	209–213 :	Īśvara-stotra by Abhinavagupta.
10.	„	213–217 :	Govinda-stotra by Śaṅkarācārya.
11.	„	217–219 :	Bhāgavata-purāṇa II, 9. 19-36.
12.	„	220–224 :	*Nārāyaṇopaniṣad.*
13.	„	225–236 :	Mukunda-mālā.
14.	„	237–254 :	Kuśmāṇḍa-mantrāṇi.
15.	„	255–257 :	Vitastā-stotra.
16.	„	258–260 :	Śārikā-stotra.

IX B 167. Very old paper MS. of *Īśāvāsyopaniṣad.* Size, $5 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $7 \times 6 \times 18$. Character, Śāradā. Much worn.

IX B 168. Fragments of two old paper MSS., viz., *Muṇḍakopaniṣad* III, 2. 4–11, and *Jābālopaniṣad* V and beginning of VI. Size, $5 \times 3\frac{1}{2}$. Pattras, 2+1. Character, Śāradā.

IX B 169. Paper-book, bound in leather, fairly old, with coloured pictures. Size, 6×4. Extent, $1060 \times 7 \times 24$. Character, Śāradā. Contains:

1.	Page	1–13 :	Kāśmīrī Sandhyā (incomplete).
2.	„	14–31 :	Kuśmāṇḍa-mantrāṇi. Wants first pattra.
3.	„	32–41 :	Gaṇeśvara-stotra.
4.	„	42–76 :	Gaṇapati-stavarāja.
5.	„	77–125 :	Bhavānī-nāmasahasra - stavarāja.
6.	„	126–129 :	Śārikā-stotra.
7.	„	130–133 :	Jvalā-stotra (so).
8.	„	134–179 :	Mahārājñī-stava.
9.	„	180–241 :	Pañca-stavī.
10.	„	242–298 :	Vāsudeva-sahasranāma.
11.	„	299–479 :	Bhagavadgītā.
12.	„	480–495 :	Mukunda-mālā.
13.	„	496–510 :	*Nārāyaṇopaniṣad.*
14.	„	511–520 :	Mahālakṣmī-stotra.
15.	„	521–531 :	Sarasvatī-stotra.
16.	„	532–535 :	Vitastā-stotra by Bhāradvāja-muni.

17.	Page	536–538 :	Śaṅkara-stotra.
18.	„	539–545 :	Sūrya - kavaca (Bhaviṣya-purāṇe).
19.	„	546–571 :	Rudra-mantra.
20.	„	572–588 :	Mahimnaḥ-pāra by Puṣpadanta.
21.	„	589–605 :	Bahurūpagarbha-stotra (Śrī-lalita-svacchande paramarahasye).
22.	„	606–618 :	Śiva-stotra.
23.	„	619–625 :	Īśvarabhakti-stotra by Śaṅkarācārya.
24.	„	626–658 :	Ādityahṛdaya-stotra (Bhaviṣya-purāṇe).
25.	„	659–668 :	Dīnākranda-stotra.
26.	„	669–674 :	Bhairava-stotra by Abhinavaguptācārya.
27.	„	675–701 :	Stavacintāmaṇi-stotra.
28.	„	702–947 :	Devī-māhātmya (Mārkaṇḍeya-purāṇe).
29.	„	948–1060 :	Pūjā-vidhi.

IX B 171. Old paper MS. of the *fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads.* Size, $5\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $667 \times 6 \times 20$. Character, Śāradā. Age, about 1700. The contents are the same as in IX F 130, apart from a large number of different readings. Rāmottaratāpanīya wants end, and the last three Upaniṣads are missing. The MS. begins: ओं नमो ब्रह्मणे ॥ श्रीरस्तु ॥ अथाथर्वणीय उपनिषदस्तथा शाखान्तरीयाश्च लिख्यन्ते ॥

IX B 173. Old paper MS. of *Ātmopaniṣad.* Size, $5\frac{1}{2} \times 5$. Extent, $4 \times 6 \times 20$. Character, Śāradā.

IX B 174. Old paper MS. of *Bhāvanopaniṣad.* One pattra only. Size, 8 × 6. Extent, 34 × 24. Character, Sāradā. Fine, precise writing.

IX B 181. Very old paper MS. Size, 8½ × 6. Extent, 60 × 22 × 26. First pattra missing. Character, Sāradā, Comprises:

1. Page 1–6: *Atharvopaniṣat-praśna-śākhā* (so), from the end of Praśna I.
2. „ 6–7: *Atharvaśikhopaniṣad.*
3. „ 8–9: *Kṣurikā-nāma Prāṇāyāmopaniṣad* (so).
4. „ 9–11: *Paippalādaṃ Mokṣa-śāstraṃ,* i.e., *Garbhopaniṣad.*
5. „ 11–13: *Kaivalyopaniṣad.*
6. „ 13–15: *Āruṇeyopaniṣad.*
7. „ 15–16: *Mahopaniṣad.*
8. „ 16–17: *Ātmabodhopaniṣad.*
9. „ 17–18: *Amṛtabindūpaniṣad.*
10. „ 18–21: *Amṛtanādopaniṣad.*
11. „ 21–26: *Muṇḍakopaniṣad.*
12. „ 26–27: *Īśāvāsyopaniṣad.*
13. „ 27–29: *Paramahaṃsopaniṣad.*
14. „ 29–35: Vedānta-sāra (Śaiva-Darśane).
15. „ 35–38: *Brāhmaṇopaniṣad,* i.e., *Kenopaniṣad.*
16. „ 38–40: *Māṇḍūkyopaniṣad,* and first Prakaraṇa of *Gauḍapāda's Kārikā.*
17. „ 40–42: *Jābālopaniṣad.*
18. „ 42–45: Taittirīya-brāhmaṇa III, 10. 9–11.
19. „ 45–46: *Apāṃ brāhmaṇam,* i. e., XII, 2-3; XIII, 1 and 6–7; XXV; and

XIV, 1 of *Mahānārāyaṇopaniṣad* (ed. Jacob).*

20. Page 46–49: Amṛtattva-sādhanaṃ pañcamaṃ *Madhu-brāhmaṇam,* i.e., *Bṛhadāraṇyakopaniṣad* II, 5.
21. „ 49–56: *Svetāśvataropaniṣad* (injured).
22. „ 57–60: *Taittirīyopaniṣad* I and beginning of II (injured).

* See below, part II.

BENGĀLĪ MANUSCRIPTS.

XXX J 1. Old paper MS., Indian fashion, of *Gopālapūrvottaratāpinyupaniṣad-vivṛti* by ? Size, 13½ × 5. Extent, 39 × 13 × 53. Character, Bengālī. Dated: Saṃvat 1787, *i.e.*, A. D. 1731.

XXX J 2. Old paper MS., Indian fashion. Size, 13 × 3 Extent, 12 × 6 × 48. Character, Bengāli, Contains:

1. Page 1–7: *Nirālambopaniṣad.*
2. „ 9–12: *Kaivalyopaniṣad.*

On p. 8 the first seven stanzas of *Īśopaniṣad.*

XXX J 3. Indian fashion paper MS. of *Śaṅkarācārya's Īśāvāsyopaniṣad-bhāṣya.* Size, 12¼ × 4½. Extent, 9 × 13 × 54, Character, Bengālī.

XXX J 4. Old paper MS., Indian fashion, of *Śaṅkarācārya's Kaṭhopaniṣad-bhāṣya.* Size, 13 × 3. Extent, 60 × 8 × 54. Character, Bengālī. Much faded.

XXX J 5. Old incomplete paper MS., Indian fashion, of *Muṇḍakopaniṣad-bhāṣya* by ? Size, 13 × 3. Extent, 35 × 7 × 55. Character, Bengālī. The writing is partly much faded.

DEVANĀGARĪ MANUSCRIPTS.

VIII J 41. Recent paper MS. Size, 8 × 6½. Extent, 53 × 11 (breadthwise) × 22. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Comprises the following Bhāṣyas by Appayadīkṣita:

1. Page 1–9: *Nādabindūpaniṣad-bhāṣya.*
2. „ 10–26: *Dhyānabindūpaniṣad-bhāṣya.*
3. „ 27–36: *Brahmavidyopaniṣad-bhāṣya.*
4. „ 37–53: *Yogatattvopaniṣad-bhāṣya.*

By another hand, the following title has been added to the book: **श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधिचन्द्रायमान** (sic) **श्रीमदप्पयदीक्षितेन्द्रान्वयजानां अनुभवाद्वैतप्रस्थानत्रयादि पञ्चाशदधिकशतप्रबन्धनिर्मातॄणां ताम्रपर्णीतीरवासिनां अनुभवाद्वैतप्रतिष्ठापनाचार्याणां श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याणां श्रीमदप्पयदीक्षिताचार्याणां कृतिष्विदं अष्टोत्तरशतोपनिषद्भाष्ये नादबिन्द्वाद्युपनिषच्चतुष्टयभाष्यम् ॥**

IX B 45. Four paper MSS. copied from the originals in the Mahārāja's Library at Bikaner. Size, 6½ × 4. Character, Devanāgarī.

1. *Gopālottaratāpanīyopaniṣad* (10 × 11 × 30). This is No. 2 of the original which contains also Kṛṣṇopaniṣad (No. 1), Gopīcandanopaniṣad (No. 3), and Yogarājopaniṣad (No. 4), and which is dated *saṃvat* 1765 (= A.D. 1709).

2. *Rāmapūrvatāpanīyopaniṣaṭ-ṭīkā* by *Viśveśvara*. Extent, 30 x 11 x 50.

3. *Rāmottaratāpanīyopaniṣaṭ-ṭīkā*, called *Ānandanidhi*, by *Ānandavana*. Extent, 44 x 11 x 41.

4. *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopaniṣad-dīpikā* by *Śaṅkarānanda*. Extent, 70 x 11 x 38.

IX B 46. Paper MS. of *Bṛhajjābālopaniṣad*, *Brāhmaṇa X*, i.e., the northern recension of *Bhasmajābālopaniṣad*. Size, 6½ x 5½. Extent, 15 x 14 x 23. Character, Devanāgarī. Copied from an old MS. (first two pattras missing) of Bṛhajjābālopaniṣad in possession of Dr. Bālkrishna Kaul, Lahore.

IX B 48. A copy-book. Size, 8 x 5. Contains the following copies written in the Devanāgarī character:

1. Page 1–5: *Svasaṃvedyopaniṣad*. Extent, 5 x 11 x 16. This was copied from the MS. labelled ZZE 33 of the Bombay Branch, Royal Asiatic Society, written *śake* 1754—1756, and containing the following Upaniṣads: 1. Kauṣītakī, 2. Tripādvibhūti-mahānārāyaṇa, 3. Yogacūḍāmaṇi, 4. Mahā, 5. Skanda, 6. Alātaśānti, 7. Advayatāraka, 8. Śarīraka 9. Nṛsiṃhottaratāpinī, 10. Dakṣiṇāmūrti, 11. Akṣi, 12. Adhyātma, 13. Maitrāyaṇīya, 14. Maṇḍalabrāhmaṇa, 15. Adhyātma (= No. 12), 16. Pāśupata-brāhmaṇa, 17. Tripurātāpanīya, 18. Saṃhitā (ed. by Burnell), 19. Śarabha, 20. Muktikā, 21. Amṛtanāda, 22. Tejobindu, 23. Sundarītāpanīya, 24. Devī, 25. Paiṅgala, 26. Bhikṣuka, 27. *Lāṅgūla*, 28. Paraṃ brahma (so), 29. Advaita-prakaraṇa, 30. Sarva, 31. Brahma, 32. Brahma-cidrūpa (= Brahmabindu), 33. Nirālamba, 34. *Svasaṃvedya*, 35. Aitareya, 36. Ātma-ṣaṭka-upaniṣad (so).

2. Page 6–15: *Lāṅgūlopaniṣad*. Extent, 10 x 12 x 20. This is No. 27 of the collection just described.

3. „ 16–19: *Śrīkṛṣṇapuruṣottamasiddhāntopaniṣad*. Extent, 4 x 10 x 19. Copied from MS. ZZa 22 of the Bombay Branch, Royal Asiatic Society, containing the following texts: 1. Chāndogyop., 2. Kāṭhakop., 3. Śvetāśvatarop.-bhāṣya by Śaṅkarānanda, 4. Brahmop., 5. Paramahaṃsop., 6. Araṇyop., (so, Āruṇeyop.), 7. Dṛg-dṛśya-viveka, 8. Māṇḍūkyop., 9. Talavakārop., 10. Kaivalyop., 11. Subālop., 12. Mantrop. (i.e., Mantrikop.), 13. Yogaśikhop., 14. *Siddhāntop*. (i.e., Gopālapūrvottaratāpanīyop., Vāsudevop., Gopīcandanop., Ha-

numadup., Rāmop., *Yogarājop.*, Sundarītāpinyup., Mṛtyulāṅgalop., Kṛṣṇop., and *Śrīkṛṣṇapuruṣottamasiddhāntop.*), 15. Kālāgnirudrop. - dīpikā by Nārāyaṇa, 16. Jābālop., 17. Īśop., 18. Taittirīyop., 19. Muṇḍakop. with Śaṅkarānanda's ṭīkā, 20. Kauṣītakyup. with Śaṅkarānanda's dīpikā, 21. Gaṇapatyatharvaśīrṣa, 22. Sūryanārāyaṇatharvaśīrṣa, 23. Devyatharvaśīrṣa, 24–26. Śaṅkarānanda's dīpikās to Atharvaśiraüp., Atharvaśikhop., and Jābālop., 27. Āraṇyakop., i.e., the Upaniṣads of the Taittirīyāraṇyaka, 28. Śaṅkarācārya's Taittirīyop.-bhāṣya, 29. Taittirīyakabhāṣya-tippana (by ?), 30. Bṛhadāraṇyakopaniṣad I—V, 6, and 31. Taittirīya-vārttika (by ?)

4. Page 20–23: *Yogarājopaniṣad.* Extent, 21 Ślokas. Copied from No. 14 f of the MS. described under the preceding number.

5. „ 24–26: *Svarūpopaniṣad.* Extent, 26 Ślokas. Copied from an old Śāradā MS. (one separate pattra) belonging to Nāth Paṇḍit Pajnoo of the Mission School, Śrīnagar (Kashmīr).

6. „ 27–29: *Praṇavopaniṣad.* Extent, 13 Ślokas. Copied in the Raghunātha Temple, Jammu on Tawi, from a fairly old Devanāgarī MS. containing 1. Praṇavopaniṣad, 2. Āruṇeyam (so), and 3. Kālāgnirudropaniṣad.

IX B 49. Paper MS. of *Brahmānucintanikā* (= *Svarūpopaniṣad*) by *Śaṅkarācārya.* Size, 5½ × 3. Extent, 9 × 5 × 20. Legibly written in the Devanāgarī character. There are six more pages after the Upaniṣad containing a *mantra* (ओं प्रणवस्यान्तर्यामिप्रजापतिर्ऋषिः, etc.) and a collection of *mahāvākyāni* from Ṛg,-Yajur,- and Atharva-veda.

IX B 50. Old paper MS. of *Brahmopaniṣatkavaca.* Size, 7 × 3½. Extent, 8 × 7 × 18. Character, Devanāgarī. After the end, an invocation of माता भवानी.

IX B 51. Paper MS. of *Adhyātmopaniṣad* (Śri-Himavat-khaṇḍe Nārāyaṇa - Nārada - saṃvāde). Size, 6 × 3½. Extent, 11 × 6 × 20. Legibly written in the Devanāgarī character.

IX B 52. Paper MS. of *Kālikopaniṣad.* Size, 7 × 6½. Extent, 4 × 17 × 24. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. dated saṃvat 1872 of the Durbar Collection at Alwar, Rajputāna.

IX B 53. Paper MS. of *Gāyatryupaniṣad.* Size, 7 × 6½. Extent, 3 × 15 × 20. Character, Devanā-

garī. The original of this MS. is in the Raghunātha Temple, Jammu on Tawi: five pages; minute Dev. writing; very faulty; appearance, old; contents, Gāyatrī-mantra-vivṛti, and (last half page) Gāyatryupaniṣad.

IX B 54. Recent paper MS. of *Guhyakālyupaniṣad* (Mahākāla-saṃhitāyāṃ). Size, 8 × 6½. Extent, 4 × 27 × 30. Character, Devanāgarī.

IX B 55. Paper MS. of *Allopaniṣad*, in the pāṭha called *jaṭā*, accentuated. Size, 8 × 7. Extent, 2 × 20 × 30. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. (one pattra, fairly old) belonging to Paṇḍit Vindhyeśvarī-prasāda-dvivedin, Benares.

IX B 56. Paper MS. of *Śyāmopaniṣad, i.e.*, a shorter recension (first third) of Kālikopaniṣad. Size, 8 × 7. Extent, 21 × 28. Character, Devanāgarī. Copied from two MSS., an old one and a modern one, belonging to the collection of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX B 57. Paper MS. of *Paippalādopaniṣad*, a northern recension of Śarabhopaniṣad. Size, 8 × 7. Extent, 6 × 16 × 22. Character, Devanāgarī. Copied, with all the readings, from two MSS: (*a*) old, fairly correct, belonging to Paṇḍit Vindhyeśvarī-prasāda-dvivedin, Benares; and (*b*) recent, incorrect, more extensive, in the collection of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX B 58. Paper MS. of *Avadhūtopaniṣad*. Size, 8 × 7. Extent, 8 Ślokas. Character, Devanā-

garī. Copied, with the readings, from two MSS., an older one and a more recent one, belonging to Paṇḍit Vindhyeśvarī-prasāda-dvivedin, Benares.

IX B 59. Paper MS. of *Viśrāmopaniṣad*. Size, 8 × 6½. Extent, 11 Ślokas. Character, Devanāgarī. Copied from a separate MS. (one long pattra) of very old appearance belonging to Paṇḍit Vindhyeśvarī-prasāda-dvivedin, Benares.

IX B 60. Paper MS. of *Nirvāṇopaniṣad* (different from printed one). Size, 8 × 7. Extent, 11 Ślokas. Character, Devanāgarī, Copied from an old MS. (one pattra) belonging to Paṇḍit Vindhyeśvarī-prasāda-dvivedin, Benares.

IX B 61. Paper MS. of *Tripuropaniṣad* (different from that one belonging to the 108 Upaniṣads). Size, 8 × 7. Extent, 6½ × 15 × 15. Character, Devanāgarī. Copied from an old Devanāgarī MS. preserved in the Raghunātha Temple, Jammu on Tawi. This is much the same as Śaṅkarācārya's Tripurī (Tripuṭī)-prakaraṇa.

IX B 62. Paper MS. of *Caturvedopaniṣad*. Size, 8 × 7. Extent, 2 × 17 × 23. Character, Devanāgarī. True copy of the extremely incorrect original (separate MS., two pattras) preserved in the Saṃskṛt Library of the Queen's College, Benares.

IX B 63. Paper MS. of *Nirālambopaniṣad*. Size, 8 × 7. Extent, 7 × 15 × 16. Character, Devanā-

garī. Copied from a MS. preserved in the Raghunātha Temple, Jammu on Tawi. Begins:……किं ब्रह्म १ किं शबलं २ क ईश्वरः ३……

IX B 64. Fairly old paper MS. of *Maṭhāmnāyopaniṣad by Śaṅkarācārya.* Size, $7\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $4 \times 9 \times 24$. Character, Devanāgarī.

IX B 65. Paper MS. of *Hanumadupaniṣad* (= Hanūmad-ukta-rāmopaniṣad, Rāmarahasyopaniṣad). Size, 8×4. Extent, $3 \times 9 \times 28$. Character, Devanāgarī.

IX B 66. Paper MS. of *Pītāmbaropaniṣad.* Size, 7×4. Extent, $6 \times 8 \times 16$. Character, Devanāgarī. Colophon: लिखितं मालवीयरघुनाथरामशर्मर्णेन (!) काश्यां गोघट्टतटे सं. १९६३ (= A.D. 1907) पौ. शु. ५ गुरौदिने (so).

IX B 67. Paper MS. of *Kālikopaniṣad.* Size, 7×4. Extent, $6 \times 9 \times 27$. Character, Devanāgarī. Copied from an old MS. of the Bikaner Durbar Library. Ends:

गुह्याद्गुह्यं गोपनीयं गृहाणास्मित्कृतजपं (so) ।
सिद्धिर्भवतु मे देवि प्रसीद मम सिद्धये ॥

IX B 68. Paper MS. of *Mahānārāyaṇopaniṣad.* Size, $8 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $42 \times 9 \times 30$. Character, Devanāgarī. Red accents. Ends:

श्रीरामचन्द्रार्पणमस्तु । लेखकपाठयोः शुभं भवतु । भग्नपृष्ठकटिग्रीवस्तब्धदृष्टिरधोमुखम् । कष्टेन लिखितं ग्रन्थं यत्नेन परिपाल-

येत् ॥ १ ॥ शके सोळाशें नवद सर्वधारिनाम संवत्सर श्रावणशुक्लद्वितीया रविवासरे तद्दिनि धोण्डोपनामक रामसुत लक्ष्मीधरेण लिखितमिदम् (sic) । स्वार्थं परार्थं वा । आचारहीनं न पुनन्तु वेदा यद्यप्यधीतैस्सहषड्भिरङ्गैः । छन्दांस्येनं मृत्युकाले त्यजन्ति नीडं शकुन्ता इव जातपक्षाः ॥ १ ॥

IX B 69. Old paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad.* Size, 8×4. Extent, $20 \times 9 \times 27$. Character, Devanāgarī.

IX B 70. Paper MS. of *Cityupaniṣad,* i.e., Taittirīyāraṇyaka III. Size, $10 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $20 \times 9 \times 30$. Character, Devanāgarī. Red accents. Written by the same hand as IX B 68.

IX B 71. Old paper MS. of *Mahānārāyaṇopaniṣad (Paramatattva-rahasya).* Size, $6\frac{1}{4} \times 3$. Extent, $11 \times 9 \times 20$. Character, Devaṇāgarī.

IX B 72. Old paper MS. of *Mantropaniṣad* (Śrīmad-Bhāgavate Mahā-purāṇe 'ṣṭama-skandhe prathamādhyāye). One pattra. Size, $6\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$, Extent, 15×26. Character, Devanāgarī.

IX B 73. Paper MS. of *Avadhūtopaniṣad.* Size, $6\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $4 \times 5 \times 19$. Character, Devanāgarī.

IX B 74. Paper MS. of *(Śuka-) Rahasyopaniṣad.* Size, $6\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $12 \times 9 \times 25$. Character, Devanāgarī.

IX B 75. Paper MS. of *Haṃsopaniṣad.* Size, 6 × 4. Extent, 6 × 7 × 18. Character, Devanāgarī. After the end:

विश्वेशं माधवं ढुंढिं दण्डपाणिं च भैरवम् ।
वन्दे काशीं गुहां गङ्गां भवानीं मणिकर्णिकाम् ॥
त्रिवेणिं माधवं सोमं भारद्वाजं च वासुकिम् ।
वन्दे अक्षय्यवटं शेषं प्रयागतीर्थनायकम् ॥ २ ॥
कोकटेषु (sic) गया पुण्या नदी पुण्या पुनः पुना (sic) ।
चवन (sic) स्याश्रमं पुण्यं पुण्यं राजगृहं स्मृतम् ॥ ३ ॥

IX B 76. Paper MS. Size, 6½ × 4. Extent, 10 × 11 × 35. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–4: *Gaṇeśottara - (= Varadottara-) tāpinyupaniṣatsu ṣaṣṭhopaniṣad.*
2. „ 4–6: *Tulasyupaniṣad.*
3. „ 6–10: *Tripurātāpinyupaniṣad: second half of second 'Upaniṣad'.*

These texts were copied from separate MSS. of the Mahārāja's Library at Bikaner. No. 1 ends: श्रीमते निम्बादित्याय नमः. No. 3 is the Mantric portion beginning ह्रीं श्रीं या वै शिवा भगवती, omitted in the ed. of the 108 Upaniṣads.

IX B 77. Paper MS. of *Sumukhyupaniṣad.* Size, 6½ × 4½. Extent, 2 × 11 × 27. Character, Devanāgarī. This is a copy of a fairly old MS. of the Mahārāja's Library at Bikaner.

IX B 78. Old paper MS. of *Nirālambopaniṣad.* Size, 6 × 3. Extent, 12 × 7 × 22. Character, Devanāgarī. Begins:......किं ब्रह्म । किं शबलं ब्रह्म । क ईश्वरः। After the end the following Ślokas and colophon:

जलजानवलक्षन्तु स्थावरा लक्षविंशतिः ।
कृमयोरुद्रसंस्थाता (sic) पक्षीणां दशलक्षकम् ॥
विंशल्लक्षन्तु पश्वादि चतुर्लक्षन्तु मानवाः ।
पुण्यपापे समेते तु ब्रह्मयोनिं च गच्छति ॥
ब्रह्मयोनिशतं प्राप्य देवत्वमधिगच्छति ॥
इति चतुरशीतिलक्षयोनयः ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः । श्रीपरब्रह्मणे नमः॥

IX B 79. Paper MS. of *Sundarītāpinyupaniṣad.* Size, 6½ × 4. Extent, 22 × 11 × 36. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. of fairly old appearance preserved in the Bikaner Durbar Library.

IX B 80. Paper MS. of *Nāmopaniṣad*, i.e., *Kalisantaraṇopaniṣad.* Size, 6½ × 6½. Extent, 2 × 12 × 18. Character, Devanāgarī. Copied from a luxurious MS. dated saṃvat 1950 (A.D., 1894) of the Bikaner Durbar Library.

IX B 81. Paper MS. of *Allopaniṣad.* Size, 8 × 6½. Extent, 14 × 17. Character, Devanāgarī. Copied from the MS. mentioned as Mānasopaniṣad in the Bhau Daji Memorial Catalogue (1882; Royal Asiatic Society, Bombay Branch); with the readings of another MS. belonging to the collection of the late Paṇḍit Dīnanātha of Benares.

IX B 83. Old paper MS. of *Parivrājakopaniṣad.* Size, 8 × 4. Extent, 4 × 8 × 40. Character, Devanāgarī.

IX B 84. Fairly old paper MS. of *Gaṇapatyupaniṣad.* Size, 4 × 3. Extent, 9 × 8 × 14. Character,

Devanāgarī. After the end : हेरम्बार्पणमस्तु । इदं अथर्वणं समाप्तम् ॥

IX B 85. Paper MS. of *Maitrāyaṇīyopaniṣad*, Adhy. I–IV (i.e., *Prap. I–V*). Size, $9 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $13 \times 13 \times 27$. Character, Devanāgarī.

IX B 86. Paper MS. of *Akṣyupaniṣad.* Size, $10\frac{1}{4} \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $6 \times 12 \times 29$. Character, Devanāgarī.

IX B 87. Old paper MS. of *Nṛsiṃhapūrvatāpinyupaniṣad.* Size, $10 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $14 \times 16 \times 30$. Character, Devanāgarī. Begins : श्रीमङ्गलमूर्तिर्नृसिंहो विजयते ।

IX B 88. Old paper MS. Size, $7\frac{1}{4} \times 6$. Extent, $38 \times 16 \times 26$. Character, Devanāgarī. Comprises:

1. Page 1–7 : *Gāyatrīrahasyopaniṣad.*
2. „ 7–9 : *Brahmopaniṣad.*
3. „ 11–38 : Gāyatrī-vivṛti (?) (wants beginning and end).

IX B 89. Paper MS. of *Herambopaniṣad.* Size, $8\frac{1}{4} \times 6\frac{3}{4}$. Extent, $2 \times 13 \times 33$. Character, Devanāgarī. Copied from a Calcutta print (*saṃvat* 1946, Bhāratamitra-yantrālaye).

IX B 91. Old paper MS. of *Daśaślokyupaniṣad.* Size, 10×4. Extent, $2 \times 8 \times 32$. Character, Devanāgarī.

IX B 92. Old paper MS. of *Kalisantaraṇopaniṣad.* One pattra only. Size, $7\frac{1}{2} \times 4$. Extent, 13×32. Character, Devanāgarī.

IX B 93. Old paper MS. of *Gāruḍopaniṣad.* One pattra only. Size, $8\frac{1}{2} \times 4$. Extent, 18×32. Character, Devanāgarī.

IX B 94. Paper MS. of *Sarvopaniṣatsāra,* i.e., *Svarūpopaniṣad.* One pattra. Size, $8\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, 28×35. Character, Devanāgarī.

IX B 95. Paper MS. of *Maitreyopaniṣad* (on Rudrākṣas). Size, $9\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $4 \times 12 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX B 96. Paper MS. of *Paiṅgalopaniṣad.* One pattra only. Size, $8\frac{1}{2} \times 5$. Extent, 17×36. Character, Devanāgarī. The beginning of this Upaniṣad is preceded by the end of Brahmopaniṣad (fragment), the pattra being marked २.

IX B 97. Paper MS. of *Hayagrīvopaniṣad.* Size, $9 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $2 \times 12 \times 28$. Character, Devanāgarī. Wants end.

IX B 98. Recent paper MS. of *Skandopaniṣad.* Size, $8 \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $3 \times 7 \times 27$. Character, Devanāgarī. The last six lines consist of some Mantras added to the Upaniṣad (विश्वतश्चक्षुरुत, etc.; आवो राजानमध्वरस्य रुद्रं, etc.; त्र्यम्बकं यजामहे, etc.).

IX B 99. Paper MS. of *Sarvasāropaniṣad*. Size, $9\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $4 \times 9 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX B 100. Old paper MS. of *Brahmopaniṣad*. Size, $7\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $4 \times 8 \times 30$. Character, Devanāgarī. Begins: श्रीचिन्तामणिगणपतये नमः ॥ ब्रह्मकैवल्यजाबालश्वेताश्वो हंस आरुणिः । गर्भो नारायणो हंसो बिन्दुनादशिरश्शिखाः ॥ (compare Bombay ed. of the 108 Upaniṣads).

IX B 101. Paper MS. of *Brahmopaniṣad*. Size, $7\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $4 \times 10 \times 25$. Character, Devanāgarī. Ends: इति श्वेताश्वतरशाखागतब्रह्मोपनिषत्समाप्तम् ॥

IX B 102. Paper MS. of *Āruṇyupaniṣad*. Size, 10×5. Extent, $2 \times 11 \times 31$. Character, Devanāgarī. Wants end.

IX B 103. Paper MS. of *Garbhopaniṣad*. Size, $9 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 14 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX B 104. Paper MS. of *Mahopaniṣad*. Size, $9 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $2 \times 13 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX B 105. Paper MS. of *Yogatattvopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 6$. Extent, $3 \times 6 \times 28$. Character, Devanāgarī.

IX B 106. Paper MS. of *Dhyānabindūpaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 7 \times 33$. Character, Devanāgarī.

IX B 107. Paper MS. Size, 11×6. Extent, $6 \times 13 \times 40$. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–5: *Vajrasūcyupaniṣat - subodhinī by Śaṅkarācārya.*
2. „ 6: Śrīmātaḥ Madālasāpālorī (so!).

Colophon: संवत् १९२७ (= A.D. 1871) लिखितं नारायणनाथयोगेश्वर (so). No. 2 is in the twenty-fifth Adhyāya of Mārkaṇḍeya-purāṇa (श्रीमार्कण्डेयपुराणे मदालसोपाख्याने).

IX B 108. Fragments of three old paper MSS., in Devanāgarī, of the fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads. The leaves were mixed up, but could be rearranged as follows:

(*a*) Seven pattras ($8\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$; $14 \times 10 \times 20$) containing:

1. Page 1–4 (३२-३३): *Nādabindūpaniṣad.*
2. „ 4–8 (३३-३५): *Brahmabindūpaniṣad.*
3. „ 8–14 (३५-३८): *Amṛtabindūpaniṣad.*
4. „ 14 (३८): *Yogatattvopaniṣad*, beginning only.

(*b*) Four pattras (8×4; $8 \times 10 \times 29$) containing:

1. Page 1–3 (३९-४०): *Dhyānabindūpaniṣad* (from the third Śloka).
2. „ 3–5 (४०-४१): *Tejobindūpaniṣad.*
3. „ 5–6 (४१): *Yogaśikhopaniṣad.*
4. „ 6–8 (४१-४२): *Yogatattvopaniṣad* (complete.)

(*c*) Three pattras ($10 \times 5\frac{1}{2}$; $6 \times 13 \times 32$) containing:

1. Page 1–3 (२२-२३?): *Prāṇāgnihotropaniṣad* (wants beginning).

2. Page 3–6 (२३–२४?) : *Māṇḍūkyopaniṣad* and *Gauḍapāda's Kārikā* as far as I, 25.

All the leaves are apt to crumble and are already injured here and there. The first MS. (*a*) seems to be the oldest one, there being a mixed use of the ancient and modern form of the diphthongs. The other two (*b*, *c*) may be contemporaneous. At the end of (*b*) we read: **सं १६८४ वर्षे** (i.e., A.D. 1628) **भाद्रवावदि २ शुक्रे** (sic) **वालंभ*मध्ये पीतांबरेण लिखितम् ॥**

IX B 109. Old paper MS. Size, 9 × 5. Extent, 4 × 14 × 27. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–2: *Yogatattvopaniṣad.*
2. „ 2–4: *Kṛṣṇopaniṣad.*

Some letters at the margin of No. 2 have disappeared.

IX B 110. Paper MS. of *Nirālambopaniṣad.* Size, 10 × 4½. Extent, 8 × 7 × 25. Character, Devanāgarī. Begins:......**किं ब्रह्म १ किं शबलं ब्रह्म २ क ईश्वरः ३**...... After the end:

यच्चैतन्यमनुस्यूतं जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु ।
तदेव त्वं परं तत्त्वमितो नास्त्यधिकं परम् ॥
†अहमेव परं ब्रह्म न चाहं ब्रह्मणः पृथक् ।
एवं सम्यगुपासितो (!) ब्राह्मणो ब्रह्मणि स्थितिः ॥
श्रीकाशीविश्वेश्वरार्पणमस्तु ॥

---

* A village in Kathiawar.

† First Śloka of Svarūpopaniṣad.

IX B 111. Old paper MS. of *Subālopaniṣad.* Size, 6½ × 4¼. Extent, 10 × 13 × 45. Character, Devanāgarī. Minute, exact writing.

IX B 112. Fragment of an old paper MS. of *Sundarītāpinyupaniṣad.* Size, 10 × 4½. Extent, 18 × 8 × 30. Legibly written in the Devanāgarī character (with some old-fashioned *e*, *cch*, etc.). Begins in Kaṇḍikā 1 of the 'sixty-second Upaniṣad' (corr. to line 96 of Tripurātāpinyupaniṣad in the Bombay edition of the 108 Upaniṣads), and ceases in the beginning of the last or 'sixty-fifth Upaniṣad,' i.e., the concluding section or sixth Upaniṣad of other MSS.

IX B 113. Paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad, Adhy. IV—VI.* Size, 8½ × 4½. Extent, 19 × 7 × 19. Character, Devanāgarī. Big, distinct writing. This is a fragment, the pattras being marked १० to १९. Colophon: **शके १७८७** (= A.D. 1865) **क्रोधननामसंवत्सर आषाढवद्य ५ गुरुवार श्रीकाशीक्षेत्रे ॥**

IX B 114. Paper MS. of *Vajrasūcikopaniṣad.* Size, 9½ × 4. Extent, 7 × 6 × 24. Character, Devanāgarī. Big, clear writing.

IX B 115. Old paper MS. of *Rāmānanda's* (*Śaṅkarānanda's*) *Kaivalyopaniṣad-dīpikā.* Size, 9 × 4. Extent, 18 × 12 × 36. Character, Devanāgarī. Ends: **रामचन्द्रराजन्करेण लिसितम् ॥** (so).

IX B 116. Paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad, Adhy. I—III.* Size, 9½ × 5. Extent, 9 × 10 × 22. Character, Devanāgarī.

IX B 117. Old paper MS. of *Atharvaśikhopaniṣad*. Size, 10 × 4. Extent, 20 × 36. Character, Devanāgarī.

IX B 118. Paper MS. of *Tripuropaniṣad*. Size, 9 × 4. Extent, 4 × 7 × 30. Character, Devanāgarī. At the end : **संवत् १८९८** (i.e., A.D. 1848) **मीतीवैसाषवदी ८ वारबुद्ध दसषतगणेशपुरीके** ॥ (so).

IX B 119. Old paper MS. of *Sarvopaniṣatsāra*. Size, 9 × 4. Extent, 6 × 7 × 30. Character, Devanāgarī. Ends: **इति श्रीशङ्कराचार्यवि॰ सर्वोपनिषत्सार समाप्तः** ॥

IX B 120. Old paper MS. of *Sundarītāpinyupaniṣad*. Size, 9 × 4. Extent, 31 × 8 × 28. Character, Devanāgarī. Wants end (of fifth Upaniṣad).

IX B 121. Old paper MS. of the *Śāṅkhāyanopaniṣads*, i.e., Śāṅkhāyanāraṇyaka without the Mahāvrata section (Adhy. I and II). Size, 8½ × 3½. Extent, 81 × 10 × 28. Character, Devanāgarī. The writing is nearly faded here and there, and there are a few other slight damages. Colophon : **इत्यृग्वेदान्तर्गतशाङ्खायनोपनिषदः समाप्तः** (so) ॥ **संवत् १६६३ वर्षे** (= A.D. 1607) **मार्गशीर्षवदि १४ गुरौ वंशपुरे** (?) **वास्तव्यमहाराजुल श्री उग्रसेनवि**.........(illegible). Contents :*

1. Page 1–40 : Adhāyas I–IV (i.e., III–VI of the Āraṇyaka) : Kauṣītakyupaniṣad.

*Comp. "The Śāṅkhāyana Āranyaka" by A. Berriedale Keith, in Journal of the Royal Asiatic Society, April 1908.

2. Page 40–62 : Adhy. V and VIII (so) (= VII and VIII of the Āraṇyaka) : Saṃhitopaniṣad.
3. „ 62–65 : „ IX : a simplified Chāndogya.
4. „ 65–67 : „ X : on the *āntara agnihotra*.
5. „ 67–73 : „ XI : an original account of the *prāṇa-saṃvāda*.
6. „ 73–79 : „ XII : a hymn in praise of the amulet of Bilva.
7. „ 79–80 : („ XIII) : quotations from Bṛhadāraṇyaka, Chāndogya, etc.
8. „ 80–81 : („ XIV) : two verses (**ऋचां मूर्धान**, etc.)
9. „ 81 : („ XV) : Vaṃśa.

The counting of Adhyāyas ceases with XII. Neither I–V nor VIII, etc., are reckoned as seperate Upaniṣads.

IX B 122. Old paper MS. Size, 8 × 4. Extent, 17 × 8 × 26. Character, Devanāgarī. Fine writing. Contains :

1. Page 1–6 : *Kaivalyopaniṣad*.
2. „ 6–11 : *Haṃsopaniṣad*.
3. „ 11–15 : *Paramahaṃsopaniṣad*.
4. „ 16–17 : *Yogaśikhopaniṣad*.

IX B 123. Fairly old paper MS. Size, 9 × 3½. Extent, 13 × 8 × 36. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–5 : *Devyupaniṣad*.
2. „ 5–11 : *Atharvaśiraüpaniṣad*.
3. „ 11–13 : *Nārāyaṇopaniṣad*.

Begins : श्रीगणेशाय नमः । श्रीचण्डिकायै नमः । Colophon : इदं पुस्तकं शारङ्गपाणी इत्युपनामकमहादेवभट्टेन लिखितम् ॥

IX B 124. Old paper MS. of *Atharvaśira-upaniṣad.* Size, 9×4. Extent, $6 \times 9 \times 24$. Character, Devanāgarī. After the end: श्रीकाशीविश्वेश्वरार्पणमस्तु ॥

IX B 125. Old paper MS. of *Tripurāsundary-upaniṣad.* Size, $9 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $28 \times 10 \times 34$. Character, Devanāgarī. Contains five 'Upaniṣads' and a concluding section. The writing has faded here and there. After the end : नास्त्यत्र कालनियमो न च नामभेदो... ...श्रीमद्गुरोः करुणयैव भवेत्प्रसन्नो...महदद्भुतं मया श्रुतं...नपुंसकम-सङ्गतं किमपि सङ्गतावता...(illegible).

IX B 126. Fragment of an old paper MS. of *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopaniṣad.* Size, $9 \times 3\frac{1}{2}$, Extent, $19 \times 6 \times 32$. Character, Devanāgarī. Wants second pattra, and end of fourth, and fifth 'Upaniṣad.'

IX B 127. Old paper MS. Size, $12\frac{1}{2} \times 5$. One pattra only. Extent, 32×58. Character, Devanāgarī. Comprises :

1. Page 1–2 : *Sūryopaniṣad* (Sūryātharvāṅgirasa).
2. „ 2 : *Nārāyaṇopaniṣad* (Nārāyaṇātharva-śira).
3. „ 2 : *Gaṇapatyupaniṣad* (Gaṇeśātharva-śīrṣa ; beginning only).

IX B 128. Fairly old paper MS. Size, $6\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $16 \times 8 \times 21$. Character, Devanāgarī. Comprises :

1. Page 1–7 : *Parivrājakopaniṣad.*
2. „ 7–12 : *Paramahaṃsopaniṣad.*
3. „ 13–16 : *Bhikṣukopaniṣad.*

IX B 129. Old paper MS. of Nārāyaṇopaniṣad, i.e., *Mahānārāyaṇopaniṣad* (Yajurvede). Size, $8 \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $90 \times 6 \times 20$. Character, Devanāgarī. Big, clear writing. Red accents. After the end the notice : इदं पुस्तकं समाप्तं शके १७१४ रुधिरोद्गारी नाम संवत्सरे संवत् १८४९ (i.e., A.D. 1793).

IX B 130. Paper MS. of *Kaivalyopaniṣad.* Size, $6\frac{1}{2} \times 5$. Extent, $12 \times 7 \times 16$. Character, Devanāgarī. Big, clear writing.

IX B 131. Old paper MS. of *Mahopaniṣad.* Size, $6 \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $6 \times 9 \times 17$. Character, Devanāgarī.

IX B 132. Paper MS. of *Haṃsopaniṣad.* Size, $8\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $4 \times 10 \times 27$. Character, Devanāgarī.

IX B 133. Old paper MS. of *Kālāgnirudropaniṣad (Nandikeśvara-purāṇe).* Size, $6 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $25 \times 8 \times 14$. Character, Devanāgarī. Big, distinct writing.

IX B 134. Paper MS. of *Nādabindūpaniṣad.* Size, $8\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{4}$ Extent, $7 \times 10 \times 27$. Character Devanāgarī.

IX B 135. Fragment of an old paper MS. of *Sundarītāpinyupaniṣad.* Size, $7\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{4}$. Extent,

3 × 7 × 21. Character, Devanāgarī. Contains only the last part of the Upaniṣad, viz., the end of the *sixty-fourth* and the complete *sixty-fifth* '*Upaniṣad.*'

IX B 136. Fairly old paper MS. of *Garbhopaniṣad*. Size, 8¼ × 4. Extent, 6 × 10 × 23. Character, Devanāgarī. After the end a metrical exposure of the matter beginning कललस्त्वेकरात्रेण पञ्चरात्रेण बुद्बुदम् । (see below, part II).

IX B 137. Paper MS. of *Kauṣītakībrāhmaṇopaniṣad, third Adhyāya*. Size, 8 × 4. Extent, 17 × 6 × 28. Character, Devanāgarī.

IX B 138. Old paper MS. Size, 6 × 4. Extent, 14 × 8 × 16. Character, Devanāgarī. Comprises:

1. Page 1–10: *Kaivalyopaniṣad.*
2. „ 10–14: *Māṇḍūkyopaniṣad.*

IX B 139. Paper MS. of *Kālikopaniṣad*. Size, 7 × 4½. Extent, 6 × 12 × 24. Character, Devanāgarī. Ends: श्रीदक्षिणकालि (so) देवतार्पणमस्तु ॥ श्रीकल्यान (!) मस्तु ॥ रुधिरोद्गारिनाम संवत्सर ॥ followed by two verses, viz.:

यदिच्छेद्विपुलां लक्ष्मीं चण्डिपाठस्तु नित्यशः ।
यः करोति सदा भक्त्या श्राद्धं च द्वादशीं विना ।
आमावास्ये तथा श्राद्धे पितुश्श्राद्धे तथैव च ।
चण्डीपाठं न कर्तव्यं कृते चार्थविनाशिनी ॥ (so).

IX B 140. Old paper MS. of *Tripuropaniṣad*. Size, 7½ × 4. Extent, 4 × 11 × 22. Character, Devanāgarī. Red accents. At the end the notice: इदं अपाजीलक्ष्मणस्य ॥

IX B 141. Paper MS. of *Nirālambopaniṣad*. Size, 7 × 3½. Extent, 11 × 1 × 16. Character, Devanāgarī. Begins:......किं ब्रह्म किं शबलं ब्रह्म क ईश्वरः......

IX B 142. Old paper MS. of *Paramahaṃsopaniṣad*. Size, 6 × 3½. Extent, 5 × 8 × 24. Character, Devanāgarī.

IX B 143. Old paper MS. of *Ātmopaniṣad*. Size, 7 × 4½. Extent, 2 × 12 × 24. Legibly written in the Devanāgarī character. Wants beginning.

IX B 144. Paper MS. Size, 6½ × 4. Extent, 38 × 9 × 24. Character, Devanāgarī. Fine, exact writing. Contains:

1. Page 1–34: *Gaṇeśa-(or Varada-) pūrvottaratāpinyupaniṣad.*
2. „ 34–38: *Herambopaniṣad.*

Judging from the pagination, this is not a fragment, though No. 1 begins at II, 3 (ed. Jacob p. 126).

IX B 145. Paper MS. of *Baṭukopaniṣad*. Size, 6 × 3. Extent, 8 × 10 × 25. Character, Devanāgarī. Colophon: संवत् १८६० (= A.D. 1804) कार्तिक शुद्ध ६ शुक्रे लि० मिदं काश्यां भट्टरामदेवसुतेन रङ्गनाथेनेति शिवम् ॥

IX B 146. Paper MS. of *Kaṇṭhaśrutyupaniṣad*. Size, 6½ × 4. Extent, 8 × 10 × 19. Character, Devanāgarī.

IX B 147. Paper MS. of *Dakṣiṇāmūrtyupaniṣad*. Size, 6½ × 4. Extent, 4 × 11 × 24. Character,

Devanāgarī. After the notice: संवत् १८९५ (i.e., A.D. 1839) मिते पौषवदि १२ रवौ ॥ गोररघुनाथेन लिखितमिदम् ॥

IX B 148. Paper MS. of *Devyupaniṣad* (Devyātharvaśīrṣa). Size, $5\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $14 \times 7 \times 15$. Character, Devanāgarī. After the end the notice: शके १७०१ (i.e., A.D. 1779) विकारिसंवत्सरे अधिकश्रावणद्वितीयाणां गुरुवासरे तद्दिने पराडकरोपनाम्ना महादेवात्मजसूतस्य सखारामेण लिखितं परार्थं च ॥ समाप्तः ॥

IX B 149. Old paper MS. Size, $7\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $19 \times 10 \times 24$. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–5 : *Brahmopaniṣad.*
2. „ 5–9 : *Advaitopaniṣad.*
3. „ 9–16 : *Tripuryupaniṣad.*
4. „ 16–19 : *Kālāgnirudropaniṣad.*

After the end the note: एतावन्ति सर्वाणि उपनिषदा (sic) यथा प्रतिलिखितानि तानि सद्भिश्शोधनीयानि । मम दोषो नास्ति । यादृशं पुस्तकं दृष्टं तादृशं लिखितं मया परिशुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥

IX B 150. Old paper MS. of *Sūryopaniṣad* (Sūryātharvaśīrṣa). Size, $6 \times 3\frac{1}{4}$. Extent, $8 \times 8 \times 17$. Character, Devanāgarī. Fine writing.

IX B 151. Old paper MS. of *Gaṇapatyupaniṣad* (Gaṇapatyatharvaśīrṣa). Size, 6×3. Extent, $10 \times 6 \times 20$. Character, Devanāgarī. After the end the notice: शके १७३९ (i.e., A.D. 1817) ईश्वरनामसंवत्सरे कार्तिकमासे कृष्णपक्षे नवम्यां तिथौ भौमवासरे जोशिपत्त्रनादिरकाले इत्युपनामकनारायणभट्टात्मज सदाशिवेन लिखितम् । श्रीरघुनाथविदार्पणमस्तु ।

IX B 152. Paper MS. of very old appearance: fragment of the fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads. Size, 8×4. Extent, $128 \times 11 \times 22$. Character, Devanāgarī. The writing is fading. Contains:

1. Page 1–2 (१) : *Brahmavidyopaniṣad.*
2. „ 2–4 (१–२) : *Kṣurikopaniṣad.*
3. „ 4–6 (२–३) : *Cūlikopaniṣad.*
4. „ 6–16 (३–८) : *Atharvaśiropaniṣad* (sic).
5. „ 16–18 (८–९) : *Atharvaśikhopaniṣad.*
6. „ 18–22 (९–११) : *Garbhopaniṣad.*
7. „ 22–24 (११–१२) : *Mahopaniṣad.*
8. „ 25–43 (४७–५८) : *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopaniṣad* (wants beginning and pattras ४९ and ५०).
9. „ 43–70 (५८–७१) : *Nṛsiṃhottaratāpanīyopaniṣad.*
10. „ 70–83 (७१–७८) : *Rāmapūrvatāpanīyopaniṣad.*
11. „ 83–92 (७८–८२) : *Rāmottaratāpanīyopaniṣad.*
12. „ 92–111 (८२–९२) : *Kaṭhopaniṣad.*
13. „ 111–115 (९२–९४) : *Kenopaniṣad* (wants end).
14. „ 116–117 (१) : *Ātmopaniṣad* (wants beginning).
15. „ 118–123 (२–४) : *Sarvopaniṣatsāra.*
16. „ 123–127 (४–६) : *Haṃsopaniṣad.*

The MS. breaks off at the first words of Paramahaṃsopaniṣad. The original pagination of the pattras, though obliterated and replaced by the above, can still be recognized: it began with १९, ended with ११३ at Kenopaniṣad, and was १३६ to १४१ for the last three Upaniṣads.

IX B 153. Old paper MS. of *Triśikhopaniṣad* (Triśikhībrāhmaṇopaniṣad). Size, 8 × 4½. Extent, 8 × 10 × 20. Character, Devanāgarī. Some letters have faded. Ends : मुकुन्दाश्रमेण लिखितम् ॥

IX B 154. Fairly old paper MS. of *Nirvāṇopaniṣad.* Size, 7 × 4¼. Extent, 2 × 15 × 28. Well written, in the Devanāgarī Character.

IX B 155. Paper MS. of *Gāyatryupaniṣad* (Brahma-Yājñavalkya-saṃvāde). Size, 7 × 4¾. Extent, 18 × 8 × 23. Character, Devanāgarī. Big, plain writing.

IX B 156. Paper MS. of *Bhāvanopaniṣad.* Size, 6½ × 4. Extent, 4 × 13 × 23. Character, Devanāgarī. Very fine, exact writing. Ends : श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी प्रीयताम् ॥

IX B 157. Old paper MS. of *Maitrāyaṇīyopaniṣad* (seven Adhyāyas). Size, 10 × 4½. Extent, 67 × 6 × 37. Character, Devanāgarī. Big, clear writing.

IX B 158. Old paper MS. of *Kālikopaniṣad.* Size, 9½ × 4½. Extent, 5 × 9 × 30. Character, Devanāgarī. Big, beautiful writing.

IX B 159. Old paper MS. of *Kālāgnirudropaniṣad (Nandikeśvara-purāṇe).* Size, 8½ × 4½. Extent, 13 × 9 × 26. Character, Devanāgarī.

IX B 160. Paper MS. of *Rudrahṛdayopaniṣad.* Size, 9¼ × 5½. Extent, 6 × 11 × 33. Character, Devanāgarī.

IX B 161. Old paper MS. of *Svarūpopaniṣad.* Size, 10½ × 5. Extent, 2 × 12 × 30. Character, Devanāgarī. Breaks off in Śloka 21.

IX B 162. Paper MS. Size, 8½ × 4½. Extent, 4 × 9 × 32. Character, Devanāgarī. Contains :

1. Page 1–2 : *Skāndopaniṣad.*
2. „ 2–4 : *Haṃsopaniṣad.*

IX B 163. Paper MS. of Maitreyopaniṣad, i.e., the *second Adhyāya of Maitreyyupaniṣad.* Size, 8 × 4½. Extent, 5 × 9 × 25. Character, Devanāgarī.

IX B 164. Paper MS. Size, 6½ × 4½. Extent, 10 × 9 × 19. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Contains :

1. Page 1– 6 : *Tripuropaniṣad.*
2. „ 6–10 : *Sāvitryupaniṣad.*

IX B 165. Paper MS. Size, 7¼ × 4½. Extent, 14 × 13 × 27. Character, Devanāgarī. Contains :

1. Page 1– 5 : *Kālikopaniṣad.*
2. „ 5– 7 : *Kālimedhādīkṣitopaniṣad.*
3. „ 7– 8 : *Pārāyaṇopaniṣad.*
4. „ 8– 9 : *Cakropaniṣad.*
5. „ 9–11 : *Ṣoḍhopaniṣad.*
6. „ 11–12 : *Guhyaṣoḍhānyāsopaniṣad.*
7. „ 12–14 : *Haṃsaṣoḍhopaniṣad.*

No. 1 ends: इत्यथर्वणीये सौभाग्यकाण्डे कालिकोपनित्समाप्ता तृतीयोपनिषत् ॥ and in the same manner Nos. 2 to 7 are enumerated as चतुर्थ (sic) to नवमः (sic). The MS. is complete, however, judging from the pagina-

tion. After the end of No. 7 there is the following conclusion:

अथ ह वै यज्ञे श्रूयते महाषोढान्यासे शिवो भवेत् । इयं पन्थरूपो भवेत् बृहद्रथंतरसामूसाति (!) आनन्दात्मा भवति ज्ञानमयो भवेत् कामकलीत्वं गच्छति वज्रकवची भवेत् शिवो भवेत् परात्वं गच्छति प्रकृतित्वं गच्छति सिद्धत्वं गच्छति द्यावाभूमी जनयन (!) करूपो भवेत् तद्दर्शनमात्रेण सर्वे देवास्सन्तुष्टा भवन्ति देवाः प्रणामं कुर्वन्ति देवा शंसन्ति इत्याह भगवान् शिवः ॥ १० ॥ सिन्दूरारुण (?) विग्रहां त्रिणयनां माणिक्यमौलिस्फुरत्तारानायकशेखरां स्मितमुखीमापीनवक्षोरुहाम् । पाणिभ्यामलिपूर्णरक्तचषकं रक्तोत्पलं बिभ्रतीं सौभ्यां रक्तघटस्त (!) रक्तचरणां ध्यायेत्परामम्बिकाम् ॥

लिखितं साटये उपनाम बल्लाळेन पुण्यग्रामे शके १७५० (i.e., A.D. 1828) सर्वधारी भाद्रपदशुद्धद्वितीयां (!) गुरुवासर तद्दिने बाबूरावस्य लिखं देयम् ॥

IX B 166. Old paper MS. Size, 8 × 5. Extent, 98 × 13 × 27. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1– 6: *Ātma-ṣaṭka (Aitareyopaniṣad).*
2. „ 7–12: *Atharvaśiropaniṣad* (so). Wants first pattra.
3. „ 13–15: *Garuḍopaniṣad.*
4. „ 17–19: *Atharvaśikhopaniṣad.*
5. „ 19–20: *Nārāyaṇopaniṣad.*
6. „ 21–22: *Ātmaprabodhopaniṣad.*
7. „ 22–24: *Mahopaniṣad.*
8. „ 25–26: *Yogatattvopaniṣad.*
9. „ 26–27: *Brahmavidyopaniṣad.*
10. „ 27–28: *Kaulopaniṣad.*
11. „ 29: *Piṇḍopaniṣad.*
12. „ 29–30: *Ātmopaniṣad.*
13. „ 31–35: *Kaṭhavallyupaniṣad* (incomplete).
14. „ 35–50: *Praśnopaniṣad.*

15. Page 50–60: *Muṇḍakopaniṣad.*
16. „ 60–65: *Avadhūtopaniṣad*, i.e., *Triśikhibrāhmaṇopaniṣad.*
17. „ 65–66: *Paiṅgalopaniṣad.*
18. „ 67–70: *Sarvopaniṣatsāra.*
19. „ 71–74: *Kaivalyopaniṣad.*
20. „ 75–77: *Paramahaṃsopaniṣad.*
21. „ 79–82: *Jābālopaniṣad.*
22. „ 83–84: *Amṛtabindūpaniṣad.*
23. „ 85–88: *Garbhopaniṣad.*
24. „ 88–90: *Niruktopaniṣad.*
25. „ 90–94: *Prāṇāgnihotropaniṣad.*
26. „ 95–96: *Nīlarudropaniṣad.*
27. „ 97–98: *Kālāgnirudropaniṣad.*

IX B 175. Fragment of a fairly old paper MS. of *Rāmottaratāpanīyopaniṣad*, viz., end of fifth, and complete sixth Khaṇḍa (unknown to most MSS.). Size, 8 × 4 Extent, 5 × 9 × 31. Character, Devanāgarī. Ends: श्रीरामतारकब्रह्मार्पणमस्तु ॥ श्रीगुरुदेवतार्पणमस्तु ॥

IX B 176. Paper MS. of the *second half* (Mantric portion, omitted in the ed. of the 108 Up.) of *Mahācakrāvaraṇopaniṣad Dvitīyā*, i.e., of *the second 'Upaniṣad' of Tripurātāpinī.* Size, 12 × 7. Extent, 3 × 17 × 42. Character, Devanāgarī. Big, Beautiful writing, Kāshmīrī fashion. Copied from a MS. preserved in the Raghunātha Temple at Jammu on Tawi.

IX B 177. Old Paper MS. of *Taittirīyopaniṣadartha-sāra-saṅgraha-prakāśikā* by *Brahmānanda-sarasvatī.* Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, 25 × 15 × 43. Character, Devanāgarī.

IX B 178. Old paper MS. of *Paiṅgalopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $20 \times 8 \times 28$. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Wants colophon.

IX B 179. Paper MS. of *Rudropaniṣad*. Size, $10 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 7 \times 38$. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. (very faulty) in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX B 180. Paper MS. of *Maitreyyupaniṣad* (on Rudrākṣas). Size, 10×5. Extent, $5 \times 8 \times 35$. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX B 182. Old paper MS. of *Khilasaṃhitopaniṣadrahasya-parivrājakopaniṣad*. Size, 6×4. Extent, $7 \times 9 \times 20$. Legibly written in the Devanāgarī character.

IX B 183. Old paper MS. of *Bāṣkalamantropaniṣad-vṛtti*, by an unnamed author. Size, 9×4. Extent, $11 \times 12 \times 38$. Character, Devanāgarī. After the end, some Advaitic Ślokas (**एकं चिन्मात्रमेवाहं न शरीरादयो ह्यहं**, etc.).

IX B 184. Fragments of a paper MS. of considerable age (ca. 1600?). Size, $6 \times 9\frac{3}{4}$. Extent, 111×14 (breadthwise) $\times 19$. Character, Devanāgarī. Big, legible writing (some antiquarian letters). Contents:

1. Page 1 (१३३): End of *Bṛhadāraṇyupaniṣad* (so), i.e., the bigger part of the *vaṃśa*, in the Mādhyandina recension.

2. Page 2–57 (१३३–१६०): *Maitreyopaniṣad* up to VII, 11 (middle).
3. ,, 58–61 (१७४–१७५): *Garbhopaniṣad*. Wants beginning.
4. ,, 62–63 (१७६): *Amṛtabindūpaniṣad*. ,, end.
5. ,, 64 (१८६): *Paramahaṃsopaniṣad*. Fourth section only without beginning.
6. ,, 65 (,,): *Śiva-saṅkalpa* (Vājasaneyi-saṃhitā XXXIV, 1–6).
7. ,, 66–67 (२००): *Kṣurikopaniṣad*, Śl. 8–21.
8. ,, 68–70 (२३५–२३६): *Kaivalyopaniṣad*. Wants I, 1–9.
9. ,, *72–73 (२४८): *Yogatattvopaniṣad*. ,, I, 1–7*a*.
10. ,, 74–78 (३२४–३२६): *Amṛtanādopaniṣad*.
11. ,, 78–83 (३२६–३२८): *Chāgaleyopaniṣad*. Wants last $1\frac{1}{2}$ Ślokas.
12. ,, 84–85 (३३०): *Bāṣkalamantropaniṣad*. Stanzas 4–14 only.
13. ,, 86–90 (३४१–३४३): *Suvarṇagharmopaniṣad* (Taittirīyāraṇyaka III, 11).
14. ,, 90–96 (३४३–३४९): *Ārṣeyopaniṣad*.
15. ,, 96–105 (३४६–३५०): *Praṇavopaniṣad*.
16. ,, 106–111 (३५१–३५३): *Śaunakopaniṣad*.

* Page 71 is blank.

17. Page 111 (३५३): *Nṛsiṃhottaratāpanīyopaniṣad*. Beginning only.

IX B 185. Paper MS. of *Śivātharvaśīrṣa*, i.e., *Atharvaśiraüpaniṣad*. Size, 6 × 4. Extent, 14 × 8 × 17. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Colophon: **जोगळेकरोपनामकहरिभट्टात्मजपरशुरामेण लिखितम् ॥**

IX B 186. Paper MS. of *Śivātharvaśīrṣa*, i.e., *Atharvaśiraüpaniṣad*. Size, 8½ × 4. Extent, 4 × 11 × 30. Character, Devanāgarī.

IX B 187. Old paper MS. of *Gaṇapatyatharvaśīrṣa*. Size, 8 × 4. Extent, 6 × 10 × 20. Character, Devanāgarī. After the end, the beginning of *Sūryātharvāṅgirasa*.

IX B 188. Old paper MS. of *Gaṇeśātharvaśīrṣa*. Size, 6½ × 4. Extent, 5 × 10 × 27. Legibly written in the Devanāgarī character. After the end three stanzas (dhyāna) in praise of Gaṇeśa (**ध्यायेत्सिंहगतं विनायकममुं दिग्बाहुमाद्ये युगे त्रेतायां तु मयूरवाहनममुं षड्बाहुकं सिद्धिदम् ।**, etc.)

IX B 189. Old paper MS. of *Sūryātharvaśiram* (so). Size, 8½ × 4. Extent, 6 × 9 × 22. Character, Devanāgarī.

IX B 190. Paper MS. of *Devyātharvaśiram* (so). Size, 8½ × 4. Extent, 10 × 7 × 21. Character, Devanāgarī.

IX C 20. Paper MS. of *Nirālambopaniṣad*. Size, 8 × 4. Extent, 8 × 7 × 25, Character, Devanāgarī. Begins:......**किं ब्रह्म (!) किं शबलब्रह्म क ईश्वरः**......

IX C 33. Recent paper MS. (Indian fashion) of *Kaivalyopaniṣad*. Size, 8 × 4¼. Extent, 6 × 7 × 28. Character, Devanāgarī. Beautiful writing.

IX C 56. Old paper MS. of *Mahānārāyaṇopaniṣad*. Size, 8 × 4. Extent, 40 × 9 × 34. Character, Devanāgarī. Red accents. Wants end.

IX D 49. Recent paper MS. (blue paper). Size, 8¼ × 4½. Extent, 99 × 10 × 28. Character, Devanāgarī. Beautiful, clear writing. Contains:

1. Page 1–3: *Vājasaneyasaṃhitopaniṣad*.
2. „ 3–8: *Talavakāropaniṣad*.
3. „ 8–27: *Kaṭhopaniṣad*.
4. „ 27–41: *Praśnopaniṣad*.
5. „ 41–52: *Muṇḍakopaniṣad*.
6. „ 53–55: *Māṇḍūkyopaniṣad*.
7. „ 59–65: *Taittirīyopaniṣad*.
8. „ 69–78: *Aitareyopaniṣad*.
9. „ 78–99: *Śvetāśvataropaniṣad*.

This is not likely to be a North Indian MS.

IX D 53. Two fragments of an old paper MS. of *Bṛhadāraṇyakopaniṣad*. Size, 8¼ × 3½. Extent, 9 × 10 × 30. Character, Devanāgarī. Contains VI, 1 to 2. 2 (beg.), and II, 1, 17 (middle) to 2. 2 (end). Begins: **श्रीगणपतये नमः ॥ श्रीसांबशिवायगुरुमूर्त्तये नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥**

IX D 85. Fairly old paper MS. of *Bṛhadāraṇyakopaniṣad.* Size, $7\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $34 \times 9 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX E 1. Recent paper MS. Size, $11\frac{1}{4} \times 6$. Extent, $30 \times 9 \times 33$. Character, Devanāgarī. Big, clear writing. Contains:

1. Page 1–16: *Śvetāśvataropaniṣad.*
2. „ 19–20: *Maitrāyaṇīyopaniṣad I–V.*

After the last colophon: इदं शिवेन लिखितम् ॥

IX E 27. Old paper MS. (Indian fashion) of *Chāndogyopaniṣad.* Size, $11 \times 4\frac{3}{4}$. Extent, $149 \times 7 \times 35$. Character, Devanāgarī. Big, fine writing. Ends: अष्टमः प्रपाठकः समाप्तिमगादिति शुक्ले ऽब्दे मधौ प्रतिपत्तिथौ पुण्यनगरवासी यादवसुतेन लिख्यते । ओं तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु...... श्रीदक्षिणामूर्तिगुरवे नमः। संवच्छके १७३७ (= A.D. 1815) ग्रन्थसंख्या १२०० । etc.

IX E 49. Two paper MSS. (country-made paper) of fairly old appearance. Size, $10\frac{3}{8} \times 4\frac{5}{8}$. Pages, 16. Lines, 12 on a page, but 8 only in No. 2 (last 3 pages). Character, Devanāgarī. Small, hasty writing on the first 2 pages; then another more careful hand; No. 2 beautifully written by a third hand. Contains:

1. Page 1–13: *Subālopaniṣad.*
2. „ 14–16: *Mahopaniṣad.*

No. 2 is the shorter recension (belonging to the North).

IX E 94. Paper MS. of *Vajrasūcyupaniṣat (-subodhinī).* Size, $8\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $11 \times 10 \times 22$. Character, Devanāgarī. Colophon: शुक्लपूर्णमास्यां सोमवासरे लेखि कृष्णरामेण संवत् १८७२ (= A.D. 1816) सालमोकामकरनालपलटनवरण ॥ (so).

IX E 95. Old paper MS. of *Vajrasūcyupaniṣat (-subodhinī).* Size, 9×4. Extent, $13 \times 7 \times 24$. Character, Devanāgarī.

IX E 96. Paper MS. of *Vajrasūcyupaniṣat (-subodhinī).* Size, $10\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $4 \times 13 \times 45$. Character, Devanāgarī.

IX E 97. Paper MS. of *Vajrasūcikopaniṣad (Vajrasūcyupaniṣat-subodhinī) by Śaṅkarācārya.* Size, 6×4. Extent, $4 \times 12 \times 30$. Character, Devanāgarī. Minute writing. Dated शके १७४८ (A.D. 1826).

IX E 98. Old paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad.* Size, $10 \times 3\frac{3}{4}$. Extent, $15 \times 10 \times 34$. Character, Devanāgarī. The writing begins to fade here and there. After the end: लिखितं गोपालभट्टेन स्वपठनार्थं ॥

IX E 99. Paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad.* Size, 9×4. Extent, $30 \times 7 \times 24$. Character, Devanāgarī. After the end: दण्डग्रहणे मन्त्रः ॥ सखा मे गोपायो ओजसखायोशी इन्द्रस्य वज्रोशी वार्त्रघ्नशर्ममे भवायत् ॥ (so) पापं तनूविवारया सखा मे गोपाया योजः सखायोशी उत्तिष्ट ब्रह्मणस्पते देवयन्तावृणीमहे ॥ (so).

IX E 100. Old paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣad.* Size, $9\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $10 \times 13 \times 40$. Character, Devanāgarī.

IX E 101. Old paper MS. of *Kaivalyopaniṣad*. Size, $8 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $6 \times 7 \times 26$. Character, Devanāgarī.

IX E 102. Paper MS. of *Kaivalyopaniṣad*. Size, $7\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $8 \times 6 \times 26$. Character, Devanāgarī.

IX E 103. Recent paper MS. of *Kaivalyopaniṣad*. Size, 8×4. Extent, $6 \times 7 \times 27$. Legibly written in the Devanāgarī character.

IX E 104. Old paper MS. of *Paramahaṃsopaniṣad*. Size, $9\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $6 \times 7 \times 18$. Character, Devanāgarī.

IX E 105. Old paper MS. of *Paramahaṃsopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$. Extent, $4 \times 6 \times 32$. Character, Devanāgarī.

IX E 106. Old paper MS. of Laghujābālopaniṣad, i.e., *Jābālopaniṣad*. Size, 6×4. Extent, $7 \times 10 \times 20$. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. After the end : **प्रातःकालात्सायंसमयावधिभूतं सायङ्कालात्प्रातः समयावधिभूतम् ॥ यत्तत्कर्मा चरितमशेषं सश्रद्धं सम्यग्भक्त्या ह्यौं तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ ओं शिवोम् ॥**

IX E 107. Paper MS. of *Jābālopaniṣad*. Size, $7 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $7 \times 9 \times 18$. Character, Devanāgarī. Big, plain writing.

IX E 108. Paper MS. of *Jābālopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$. Extent, $5 \times 7 \times 34$. Character, Devanāgarī.

IX E 109. Old paper MS. of *Cākṣuṣopaniṣad*. Size, $9\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $2 \times 8 \times 28$. Character, Devanāgarī.

IX E 110. Old paper MS. of *Netropaniṣad*. Size, $9\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $7\frac{1}{2} \times 28$. Character, Devanāgarī.

IX E 111. Paper MS. of *Netropaniṣad*. Size, $6 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, 10×23. Character, Devanāgarī.

IX E 112. Paper MS. of *Cākṣuṣopaniṣad*. Size, $7 \times 4\frac{1}{4}$. Extent, $2 \times 10 \times 22$. Character, Devanāgarī.

IX E 113. Paper MS. (blue paper) of *Cākṣuṣopaniṣad*. Size, $6\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $2 \times 10 \times 24$. Character, Devanāgarī. Dated **संवत् १९३५** (= A.D. 1879).

IX E 114. Paper MS. of *Cakṣurogaüpaniṣad* (so), i.e., *Cākṣuṣopaniṣad*. Size, $7 \times 3\frac{1}{2}$. Extent, $6 \times 5 \times 19$. Character, Devanāgarī.

IX E 115. Old paper MS. of *Cakṣurupaniṣad*, i.e., *Netropaniṣad*. Size, 6×4. Extent, 12×17. Character, Devanāgarī.

IX E 116. Fragment of an old paper MS. Size, $10 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $4 \times 12 \times 32$. Legibly written in the Devanāgarī character. Contains:

I. Page 1–4: *Gāyatryupaniṣad*, i.e., the first half of *Tripurātāpinyupaniṣad I.*

2. Page 4: *Manoviśrāmopaniṣad*, first four Ślokas only.

IX E 117. Old paper MS. of *Maitrāyaṇīyopaniṣad-dīpikā by Rāmatīrtha.* Size, 11 × 4½. Extent, 202 × 11 × 43. Character, Devanāgarī.

IX E 118. Old paper MS. of *Nāradaparivrājakopaniṣad.* Size, 9½ × 5. Extent, 37 × 14 × 31. Character, Devanāgarī. Wants end (about 3 lines only).

IX E 119. Old paper MS. of *Muktikopaniṣad.* Size, 9½ × 5. Extent, 13 × 11 × 28. Legibly written in the Devanāgarī character. The first three pattras are missing.

IX E 120. Paper MS. of *Dakṣiṇāmūrtyupaniṣad.* Size, 11 × 4½. Extent, 6 × 7 × 32. Character, Devanāgarī. Colophon: **श्रीसंवत् १९३७ शाके** (so) १८०२ (= A.D. 1880) **मार्गशीर्षमासि कृष्णपक्षे द्वितीयायां गुरुवासरे लि० मुरलीमनोहरशुक्क० (?) वाराणश्यां श्रीगङ्गातटे ॥ श्रीविश्वनाथाय नमः ॥ श्रीभैरवनाथाय नमः ॥**

IX E 121. Paper MS. of *Bilvopaniṣad.* Size, 11 × 4½. Extent, 10 × 7 × 20. Character, Devanāgarī.

IX E 122. Old paper MS. of *Maitrāyaṇīyopaniṣad, Prap. I–III.* Size, 10½ × 4½. Extent, 7 × 11 × 32. Character, Devanāgarī. Much injured.

IX E 123. Paper MS. of *Svarūpopaniṣad.* Size, 11 × 4½. Extent, 3 × 9 × 24. Character, Devanāgarī. Wants end.

IX E 124–5. Fragments of two old paper MSS., of *Gopālapūrvottaratāpanīyopaniṣad.* Size, 9½ × 4½. Character, Devanāgarī. Same hand?

(1) Extent, 13 × 12 × 44. Nearly complete.

(2) „ 6 × 9 × 40. Second half of Pūrva, and first half of Uttaratāpanīya. Injured.

IX E 126. Old paper MS. of *Sundarītāpinyupaniṣad.* Size, 10 × 4. Extent, 28 × 9 × 40. Legibly written in the Devanāgarī character. Six 'Upaniṣads.'

IX E 127. Old paper MS. of *Herambopaniṣad.* Size, 9 × 4. Extent, 3 × 8 × 34. Character, Devanāgarī. After the end: **तिलमधुघृतहोमकृतश्चेत् ॥ धारास्तम्भो भविष्यति ॥ तस्या यद्याचितं तद्धास्यतेव अन्यच्च समाप्तः ॥ श्रीमहागणपतिप्रसन्नः ॥** (so!). There is further a fragment, by the same hand, of *Gaṇeśapūrvatāpinī*, viz., second half of first, and beginning of second 'Upaniṣad'.

IX E 128. Paper MS. Size, 10 × 4. Extent, 40 × 10 × 38. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–26: *Bhāvanopaniṣad-bhāṣya by Bhāskararāya.*
2. „ 26–40: *Bhāvanopaniṣad-prayogavidhi by the same.*

IX E 129. Fragment of an old paper MS. of the fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads. Size, 9 × 5. Extent, 44 × 11 × 24. Character, Devanāgarī (old-fashioned *e*, *ai*, *o*, *au*). Pattras ४८ to ६१ only, containing the end of *Ātmopaniṣad* (first page), *Nṛsiṃhapūrvatāpanīyopaniṣad*, and *Nṛsiṃhottaratāpanīyopaniṣad* up to the end of the eighth Khaṇḍa.

IX E 130. Paper MS. of *Paiṅgalopaniṣad*. Size, 10½ × 4½. Extent, 20 × 9 × 27. Character, Devanāgarī.

IX F 97. Recent paper MS. of *Vanadurgopaniṣad*. Size, 11½ × 4½. Extent, 60 × 7 × 36. Legibly written in the Devanāgarī character. Contains, towards the end (p. 56–58), an *accentuated Allopaniṣad*. Colophon: संवत् १९५२ (= A.D. 1896) ज्येष्ठकृष्ण ५ चन्द्रवासरे लिखितं माधवप्रसादब्रह्मणकान्यकुब्ज (so) ॥ श्रीदुर्गादेव्यै नमोनमः॥ श्री ॥ श्लोकसंख्या २६७ ॥ ओं नमः शिवाय ॥

IX F 98. Paper MS. of *Bhasmajābālopaniṣaṭṭīkā by Śivānanda-yati*, with a *vyākhyā* by an unnamed author. Size, 10 × 5. Extent, 156 × 7 × 32. Big, plain Devanāgarī writing.

IX F 99. Old paper MS. of the *fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads*. Size, 10½ × 6. Extent, 230 × 12 × 30. Character, Devanāgarī. Contents:

1. Page 1–8: *Muṇḍikopaniṣad* (so) i.e., Jābālopaniṣad 1–4 middle (यदहरेव विरजेत्) and Muṇḍakopaniṣad I, 2. 4 (माना इति सप्तजिह्वाः, etc.) to end.*
2. Page 8–14: *Praśnopaniṣad* I–V, 3 middle (तूर्णमेव).*
3. „ 14–15: *Yājñavalkyopaniṣad*, i.e., *Jābālopaniṣad*, being the continuation of the above (No. 1*a*).*
4. „ 15–19: *Kaivalyopaniṣad*.
5. „ 19–20: *Ātmabodhopaniṣad*.
6. „ 20–27: *Śvetāśvataropaniṣad*, up to IV, 14*a*.
7. „ 27–29: *Praśnopaniṣad*, continuation of No. 2.
8. „ 29–31: *Brahmavidyopaniṣad*, Ślokas 1–13 only.

Then follow, in the same order, Nos. 4 to 49 of MS. IX F 130 (see bolew) with the difference, however, that the Upaniṣads are not counted; that *Amṛtabindu* is called *Upaniṣadmatabindu*, and *Kāṭhaka*, *Atharvavallī-Upaniṣad*; and that *Mahānārāyaṇa* appears with this name and in the Taittirīya recension. The MS. ends: इत्यथर्वणीयोपनिषदः समाप्ताः ॥ संवत् १८०७ (= A.D. 1751) मार्गशीर्षमासे सप्तम्यां रविवासरे ॥ नागर.

IX F 101. Paper MS. of *Śivopaniṣad*. Size, 10 × 5. Extent, 65 × 8 × 37. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX F 102. Old paper MS. of *Taittirīyopaniṣadbhāṣya by Śaṅkarācārya*. Size, 10 × 4½. Extent,

*This proves, of course, nothing but the writer's total ignorance of Saṃskṛt.

$46 \times 16 \times 48$. Character, Devanāgarī. Wants beginning and end. By the same hand: *Taittirīyopaniṣad-bhāṣya-ṭīkā* by *Ānandagiri*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $28 \times 16 \times 48$. Character, Devanāgarī. Complete.

IX F 103. Old paper MS. of (*Śrīcakra-*) *Bhāvanopaniṣad*. Size, $8\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $4 \times 9 \times 30$. Character, Devanāgarī.

IX F 104. Paper MS. of *Dattātreyapūrvatāpanīyopaniṣad*. Size, $8\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $6 \times 9 \times 32$. Character, Devanāgarī.

IX F 105. Paper MS. of *Dattātreyottaratāpanīyopaniṣad*. Size, $9 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $9 \times 9 \times 24$. Character, Devanāgarī. Big, clear writing. Other hand than in preceding No.

IX F 106. Fairly old paper MS. of *Brahmajijñāsopaniṣad*. Size, $9\frac{1}{2} \times 4$. Extent, $7 \times 8 \times 30$. Character, Devanāgarī. Language, *Marāthī*.

IX F 107. Last (third) pattra of an old paper MS. of *Turīyopaniṣad*. Size, $9 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, 11×41. Character, Devanāgarī.

IX F 108. Paper MS. (one pattra) of *Śrīvidyopaniṣad*, i.e., *Tripuropaniṣad*. Size, $9\frac{1}{2} \times 4$. Extent, 17×44. Character, Devanāgarī. Before the beginning of the Upaniṣad there is the end (six lines) of Kālīkarpūra-stava.

IX F 109. Very old paper MS. of *Kāmakalopaniṣad* (Śrī-caturtha - Śatapathe pūrva-ṣatke), i.e.,

Tripuropaniṣad. Size, $8 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 8 \times 30$. Character, Devanāgarī. Red accents.

IX F 110. Paper MS. of *Avadhūtopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $5 \times 8 \times 33$. Character, Devanāgarī. Colophon: श्रीस० १९३७ (= A.D. 1881) मार्गशीर्षकृ० ॥ १० ॥ शनौ० ॥ लि० मुरलीमनोहरशुक्ल० वाराणश्यां श्रीगङ्गातटे० ॥

IX F 111. Paper MS. of *Tripuryupaniṣad by Śaṅkarācārya*. Size, $9 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $11 \times 7 \times 27$. Character, Devanāgarī. Same as IX B 61. Colophon:

आश्विने ऽधिकशुक्ले च नवम्यां भौमवासरे ।
बोधरूपो ऽलिखच्छास्त्रं शङ्कराचार्यभाषितम् ॥ १ ॥
संवत् १८७९ (= A.D. 1823).

IX F 112. Old paper MS. of *Śivopaniṣat-stotra by Śrī-Hari* (so). Size, $10 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $3 \times 7 \times 32$. Character, Devanāgarī.

IX F 113. Old paper MS. of *Sarasvatīrahasyopaniṣad*. Size, $10\frac{1}{2} \times 5$. Extent, $8 \times 9 \times 37$. Character, Devanāgarī. Beautiful writing.

IX F 114. Paper MS. of *Chāndogyopaniṣad* (*Kauthuma-śākhāyām*), *eighth Prapāṭhaka*. Size, $11 \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $22 \times 3 \times 24$. Character, Devanāgarī,

IX F 115. Paper MS. of *Paramahaṃsopaniṣad*. Size, 8×4. Extent, $2 \times 14 \times 34$. Character, Devanāgarī. After the end some Ślokas:

प्राकृतैस्संस्कृतैश्चैव गद्यपद्याक्षरैस्तथा ।
देशभाषादिभिश्चैव बोधयेत्स गुरुः स्मृतः ॥ etc.

In margin (same hand):

निरूपयितुमारब्धे निखिलैरपि पण्डितैः ।
अज्ञानं पुरतस्तेषां भाति कक्षासु कासुचित् ॥

IX F 116. Paper MS. of *Skandopaniṣad*. Size, 8 × 4. Extent, 2 × 8 × 24. Character, Devanāgarī. Colophon: इदं पुस्तकं रामेश्वरभट्टस्य श्रीधरयतिना लिखितं समाप्तम् ॥

IX F 117. Paper MS. of *Kālāgnirudropaniṣad*. Size, 8 × 3½. Extent, 2 × 8 × 26. Character, Devanāgarī. Colophon: इति कालाग्निरुद्रोपनिषत्सप्तचत्वारिंशत्समाप्ता ॥

IX F 118. Fairly old paper MS. of *Garuḍopaniṣad*. Size, 9½ × 4½. Extent, 5 × 9 × 25. Character, Devanāgarī.

IX F 119. Paper MS. of *Kaulopaniṣad*. Size, 10½ × 4. Extent, 2 × 8 × 30. Character, Devanāgarī. Colophon: श्रीशाके १७०३ (= A.D. 1781) प्लवनामसंवत्सरे आश्विनशुद्ध एकादशी शुक्रवासरे सम्पूर्णम् ॥

IX F 120. Old paper MS. Size, 10½ × 4. Extent, 23 × 10 × 36. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–2: *Kaulopaniṣad* or *Mantropaniṣad*.
2. " 2–5: *Kaivalyopaniṣad*.
3. " 5–7: *Mahopaniṣad*, i.e., *Tripuropaniṣad*.
4. " 8–10: *Gaṇapatyupaniṣad*.
5. " 10–13: *Sūryātharvāṅgirasa* or *Ādityopaniṣad (Sūryopaniṣad)*.

6. Page 13–15: *Viṣṇūpaniṣad (Nārāyaṇopaniṣad)*.
7. " 15–19: *Śivopaniṣad (Atharvaśiraüpaniṣad)*.
8. " 19–23: *Devyā Atharvāṅgirasa* or *Devyā Upaniṣad* (so).

In Nos. 1, 5, and 8 both the names mentioned are used, though not in juxtaposition.

IX F 121. Old paper MS. of *Uttaranārāyaṇopaniṣad*. Size, 10 × 5. Extent, 20 × 30. Character, Devanāgarī. Colophon: लिखितं जानीपीताम्बर उकएडापठनार्थें (so) ॥

IX F 122. Old paper MS. of *Nārāyaṇopaniṣad*. Size, 7½ × 5½. Extent, 3 × 9 × 17. Character, Devanāgarī. Colophon: इत्यथर्ववेदे नारायणोपनिषत्समाप्त अष्टात्रिंशत् ॥ ३८ ॥

IX F 123. Paper MS. of *Nārāyaṇopaniṣad*. Size, 11 × 4½. Extent, 3 × 9 × 34. Character, Devanāgarī. Colophon: लिखितं......ऊका (?) प्रयाजित्सूतोः दामोदरस्य पठनार्थम् ॥

IX F 124. Paper MS. of *Nārāyaṇopaniṣad*. Size, 9½ × 5. Extent, 2 × 15 × 28. Character, Devanāgarī.

IX F 125. Fairly old paper MS. Size, 11½ × 5. Extent, 7 × 11 × 35. Character, Devanāgarī. Contains:

1. Page 1–4: *Vāsudevopaniṣad*.
2. " 4–7: *Gopīcandanopaniṣad*.

IX F 127. Paper MS. of *Brahmavidāüpaniṣad* (so), i.e., *Brahmānanda-vallī of Taittirīyopaniṣad.* Size, 8 × 3. Extent, 8 × 7 × 28. Character, Devanāgarī. Red accents. Colophon : **शके १७६६** (= A.D. 1844) **क्रोधीनाम ॥ इदं पुस्तकं काणे इत्युपयेशबन्ताटमग्र अम्बकेन लिखितम् । स्वार्थं परोपकारार्थं च ॥ श्रीशांबप्रसंन्न ॥** (so).

IX F 128. Recent paper MS. of *Vajrasūcy-upaniṣat (-subodhinī)*. Size, 6 × $3\frac{1}{2}$. Extent, 32 × 7 × 15. Character, Devanāgarī. Colophon : **संवत् १९०० शाके १७६७** (= A.D. 1844) **श्रावणशुद्ध १२ रविवासरे ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया,** etc.

IX F 129. Old paper MS. of *Kālāgnirudropaniṣad (Nandikeśvara-purāṇe)*. Size, $6\frac{1}{2}$ × 4. Extent, 18 × 8 × 19. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Ends : **श्रीमहारुद्राय महाकालाय महापराक्रमाय नमोनमः ॥ श्रीशिवमस्तु ॥**

IX F 130. Paper MS. of the *fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads.* Size, $10\frac{1}{2}$ × 5. Extent, 326 × 9 × 32. Legibly written in the Devanāgarī character. Contains:

1.	Page	1–12 :	*Muṇḍaka.*
2.	,,	12–27 :	*Praśna.*
3.	,,	27–29 :	*Brahmavidyā.*
4.	,,	29–32 :	*Kṣurikā.*
5.	,,	32–35 :	*Cūlikā.*
6.	,,	35–48 :	*Atharvaśiras.*
7.	,,	48–51 :	*Atharvaśikhā.*
8.	,,	51–56 :	*Garbha.*
9.	,,	56–60 :	*Mahā.*
10.	,,	60–67 :	*Brahma.*

11.	Page	68–73 :	*Prāṇāgnihotra.*
12–15.	,,	73–106 :	*Māṇḍūkya* with *Gauḍapāda's Kārikā.*
16.	,,	106–109 :	*Nīlarudra.*
17.	,,	109–111 :	*Nādabindu.*
18.	,,	111–114 :	*Brahmabindu.*
19.	,,	114–119 :	*Amṛtabindu.*
20.	,,	119–121 :	*Dhyānabindu.*
21.	,,	121–123 :	*Tejobindu.*
22.	,,	123–124 :	*Yogaśikhā.*
23.	,,	124–127 :	*Yogatattva.*
24.	,,	127–131 :	*Saṃnyāsa.*
25.	,,	131–134 :	*Āruṇeya.*
26.	,,	134–139 :	*Kaṇṭhaśruti.*
27.	,,	139–140 :	*Piṇḍa.*
28.	,,	140–142 :	*Ātma.*
29–34.	,,	142–193 :	*Nṛsiṃhapūrvottaratāpanīya.*
35–36.	,,	193–211 :	*Kāṭhaka.*
37.	,,	211–216 :	*Kena.*
38.	,,	216–219 :	*Nārāyaṇa.*
39–40.	,,	219–253 :	*Bṛhannārāyaṇa* (pūrva, uttara; the latter beginning with Khaṇḍa 13 of Col. Jacob's edition).
41.	,,	253–257 :	*Sarvopaniṣatsāra.*
42.	,,	257–261 :	*Haṃsa.*
43.	,,	261–264 :	*Paramahaṃsa.*
44.	,,	264–279 :	*Ānandavallī (Taittirīya Up. II).*
45.	,,	279–284 :	*Bhṛguvallī (,, III).*
46.	,,	284–286 :	*Garuḍa.*
47.	,,	286–288 :	*Kālāgnirudra.*
48–49.	,,	288–312 :	*Rāmapūrvottaratāpanīya.*

50. Page 312–317 : *Kaivalya.*
51. „ 317–321 : *Jābāla.*
52. „ 321–326 : *Āśrama.*

The MS. ends :

पञ्चदशोपनिषदो भवन्ति शौनकीयानाम् ।
मुण्डकादिस्त्वलां(!)तांता विज्ञेया ब्रह्मवेदस्य ॥ १ ॥
सप्तत्रिंशत्तथान्याश्च पैप्पलादिप्रभेदतः ।
एवं पञ्चाशदृद्व्यधिका ब्रह्मवेदस्य नान्यतः ॥ २ ॥
नीलरुद्रप्रभृतयः आश्रमान्ताः प्रकीर्त्तिताः ।
एताः सर्वाः पृथग्वादा जीवब्रह्मैक्यबोधिकाः ॥ ३ ॥

IX F 131. Paper MS. of *Garbhopaniṣad.* Size, 6 × 4. Extent, 8 × 8 × 19. Character, Devanāgarī. Ends : गर्भोपनिषत्समाप्ता अष्टमः (!) ॥ इदं पुस्तकं जोगळेकरोपनामपरशुरामेण प्रयागक्षेत्रे लिखितं स्वार्थं परार्थं ॥ शके १७३१ (= A.D. 1809) माघे बहुलप्रतिपद्रविश्रवणतारके ॥ वेणीमाधवसांनिध्ये परार्थं लिखितं मया ॥

IX F 132. Paper MS. of *Prāṇāgnihotropaniṣad.* Size, 6 × 4. Extent, 7 × 9 × 20. Character, Devanāgarī. Colophon : इदं पुस्तकं जोगळेकरोपनाम परशुरामेण लिखापितं शके १७३९ (= A.D. 1817) माघे प्रयागक्षेत्रे वेणीमाधवसंनिधौ ॥ जोगळेकरोपाह्वेन (so) परशुरामेण लिख्यते (so) ॥

IX F 133. Old paper MS. of *Prāṇāgnihotropaniṣad.* Size, 8 × 3½. Extent, 8 × 7 × 23. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Ends : समाप्तं चेदमेकादशमुपनिषत् ॥

IX F 134. Paper MS. of *Bṛhadāraṇyakopaniṣad, Adhy. I, Brāhm. 4.* Size, 6½ × 5. Extent, 8 × 11 × 23. Legibly written, in the Devanāgarī character. Ends : उपाध्यात्रं (!) बकरामेण स्वयंपठनार्थं ॥

IX F 135. Old paper MS. (one pattra) of *Kāmarājakīlitoddhāropaniṣad.* Size, 10 × 4. Extent, 16 × 40. Character, Devanāgarī.

IX F 136. Paper MS. of *Siddhāntasāropaniṣad.* Size, 10 × 4½. Extent, 12 × 8 × 39. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. belonging to the collection of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX F 139. Paper MS. of *Siddhāntaśikhopaniṣad (Svarūpasiddhāntopaniṣad).* Size, 10 × 4½. Extent, 6 × 8 × 38. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX F 140. Paper MS. of *Śrībālātripurasundaryupaniṣad,* i.e., the *last Anuvāka of Mahānārāyaṇopaniṣad.* Size, 10 × 4½. Extent, 13 × 39. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX F 141. Paper MS. of *Liṅgopaniṣad.* Size, 10 × 4½. Extent, 4 × 8 × 39. Character, Devanāgarī. Copied from a MS. in the Library of the late Paṇḍit Dīnanātha, Benares.

IX G 42. Old paper MS. Size, 12 × 6. Extent, 8 × 13 × 32. Character, Devanāgarī. Contains :

1. Page 1–3 : *Svarūpopaniṣad by Śaṅkarācārya.*
2. „ 3–7 : *Nirālambopaniṣad.* Begins :......किं ब्रह्म १ किं शबलं (!) ब्रह्म २ क ईश्वरः३....

3. Page 7–8: Sūta-prokta ātma-mantra* (incomplete).

IX G 43. Paper MS. of *Kālāgnirudropaniṣad (Nandikeśvara-purāṇe)*. Size, 14 × 7. Extent, 12 × 10 × 27. Big, clear Devanāgarī writing. Colophon: श्रीसंवत् १८३० (= A.D. 1774) मीः फागुनवदी १० वारबुधवार दः रामपदारथजिवारी गावरवनापरगनेमवई ॥ (so).

IX G 44. Fairly old paper MS. of *Aśvaghoṣa's Vajrasūcī* (a commentary on Vajrasūcyupaniṣad, from the Buddhist standpoint) with its refutation called *Vajrasūcī-laghuṭaṅka*, "Śrī-hari-hara-dvaya-suśloka-caraṇādi-ghaṭita-suvarnādi-nāmnā samasta-brāhmaṇa-vidvan-maṇḍalī-śiṣyeṇa viracitaḥ," and that, in the year nanda-bāṇa-giri-candra of Śālivāhana, i.e., A.D., 1837.

IX G 45. Paper MS. Size, $13\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$. Extent, 6 × 11 × 32. Character, Devanāgarī. Big, clear writing. Pattras १ and २ are missing. Colophon: लिखितं काश्यां मध्ये १८८० ॥ (= A.D. 1824). Contains:

1. Page 1–5: *Vajrasūcyupaniṣat (-subodhinī) by Śaṅkarācārya.* Wants first part.
2. „ 5–6: Nirvāṇa-ṣaṭka by Śaṅkarācārya.

IX G 46. Old paper MS. of *Mṛtyulāṅgūlopaniṣad*. Size, $7\frac{1}{4} \times 4$. Extent, 5 × 6 × 16. Character, Devanāgarī.

* The rare term शवलम् of Nirālambopaniṣad (northern recension) here too appears in Śloka 11:

हंसयोः शवलं हित्वा पदयोः सद्वितीययोः ।
पूर्णो ऽहमव जानीयाद्बोधमात्रस्वभावतः ॥

IX G 47. Paper MS. of *Mṛtyulāṅgūlopaniṣad, first part*, with a *commentary in Hindī*. The whole second part beginning य इमं मृत्युलाङ्गलं त्रिसन्ध्यं कीर्तयति (see Indian Antiquary XVI p. 288) is missing. Size, $10 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, 4 × 35 (text), and 10 × 68 (commentary). Legibly written in the Devanāgarī character. Colophon: लिखत्वा छेदिरामशुभस्थानकाशी जूछावनी शदरव-जारमास्याश्वनिपक्षशुक्लातिथि ८ संवत्सर १८९८ ॥

IX G 48. Paper MS. of *Mṛtyulāṅgūlopaniṣad, first part*, with a *commentary in Hindī*. Same as preceding No. Size, $12 \times 5\frac{1}{2}$. Extent, 2 × 10 × 35. Character, Devanāgarī. Big, clear writing.

IX G 49. Paper MS. of *Brahmopaniṣat-sāra-saṅgraha-dīpikā*. Size, 14 × 7. Extent, 31 × 8 × 24. Very big, clear Devanāgarī writing (Kāshmīrī fashion). Half of the first pattra is missing, and nearly all the pattras are injured at the bottom. The work is a poetical epitome of the classical Upaniṣads.

IX G 50. Paper MS. Size, $13\frac{1}{2} \times 5$. Extent, 16 × 15 × 44. Character, Devanāgarī. Comprises:

1. Page 1– 2: *Parivrājakopaniṣad.*
2. „ 2– 3: *Paramahaṃsopaniṣad.*
3. „ 3– 4: *Bhikṣukopaniṣad.*
4. „ 5–14: *Śvetāśvataropaniṣad.*
5. „ 14: Upadeśa-pañcaka by Śaṅkarācārya.
6. „ 15–16: Śānti-pāṭha.

After the end of No. 4 the date: शुभसंवत्सराः १९१० माधवमासे शुक्ले ४ (so). No. 6 ends:

काले वर्षति पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी ।
देशोऽयं क्षोभरहितो ब्राह्मणास्सन्तु निर्भयाः ॥
दिने दिने च वेदान्तश्रवणाद्भक्तिसंयुतात् ।
गुरुशुश्रूषया विद्या कृच्छ्रास्थितिफलं लभेत् ॥

IX G 51. Paper MS., fairly old. Size, $12 \times 4\frac{3}{4}$. Extent, 28×35 (breadthwise) $\times 16$. Character, Devanāgarī. Fine, precise writing. The bottom is partly broken off, so that most of the last line and something of the preceding lines of every page is missing. Contains:

1. Page 1: *Bhikṣukopaniṣad.*
2. ,, 1–9: *Saṃnyāsopaniṣad.*
3. ,, 9–13: *Paramahaṃsaparivrājakopaniṣad.*
4. ,, 13–17: *Vajrasūcyupaniṣat-subodhinī.*
5. ,, 18–26: *Paiṅgalopaniṣad.*
6. ,, 26–27: *Kalisantaraṇopaniṣad.*
7. ,, 27–28: Vidvatsaṃnyāsavidhi.

No. 7 is incomplete, and before No. 1 there is the remainder of another text ending:

यमुनास्नानकरुणि जो गेला नन्दव्रजासितो सकळ ।
वृत्तश्रवणकरिह्मणे महिमा विश्वंभरा तुझा अकल ॥ १३२ ॥

IX G 52. Paper MS. of the *fifty-two Ātharvaṇa-Upaniṣads.* Size, $12\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$. Extent, $184 \times 11 \times 43$. Character, Devanāgarī. Beautiful writing. Contents as in IX F 130 ("Brahmannārāyaṇopaniṣad" being evidently a misreading). Begins: **श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं अथ आथर्वण्यं** (!) **उपनिषदस्तथा शाखान्तरीयाश्च लिख्यंते ॥ अथारभ्यते ॥** Ends: **द्विपञ्चाशत्संख्यको अयं ग्रन्थः समाप्तः ॥ ५२ ॥ पञ्चदशोपनिषदो भवन्ति शौनकीयानां मुंडा** (!) **कादिस्त्वलां**(!)**तांता,** etc. (as in IX F 130, except

पृथग्वाक्याः for **पृथग्वादाः**) ॥ **समाप्तं ॥ शुभं भवतु ॥ संवत् १८९४** (= A.D. 1818) **कार्तिकशुक्लनवम्यां ९ चन्द्रवासरे ॥ श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमोनमः ॥ श्रीरामचन्द्राय नमः ॥**

This is, on the whole, a very exact copy.

IX G 53. Paper MS. of *Bṛhajjābālopaniṣad, northern recension.* Size, $13\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$. Extent, $36 \times 12 \times 47$. Big, legible Devanāgarī writing. Dated, *saṃvat* 1873 (= A.D. 1817). The contents (ten Brāhmaṇas) correspond as follows to the Bombay ed. of the 108 Upaniṣads:

Pattra	MS.	Bombay ed.
1–$7b^1$	Brāhmaṇa I–V	*Bṛhajjābālopaniṣad.*
,, $7b^1$–$9a^1$	Br. VI	Br. VI (*Bṛhajjābālopaniṣad*)
,, $9a^1$–$9b^{10}$	Br. VI	,, VIII (*Bṛhajjābālopaniṣad*)
,, $9b^{11}$–$12a^5$	Br. VII	= *Rudrākṣajābālopaniṣad* except $763a^8$–$764a^1$.
,, $12a^5$–$12b^2$	Br. VIII	Bṛhajj. $277a^7$–b^6 (Br. VII, end) = Rudrākṣ. $763a^8$–$764a^1$.
,, $12b^2$–$13a^2$	Br. VIII	not printed.
,, $13a^2$–$13b^3$	Br. IX	Bṛhajj. $276a^1$–b^8 (Br. VII, first half).
,, $13b^3$–$14a^6$	Br. IX	not printed.
,, $14a^6$–$14b^1$	Br. IX	Bṛhajj. $277a^{1-7}$ (Br. VII, middle).
,, $14b^1$–$19a^4$	Br. X	= *Bhasmajābālopaniṣad.*
,, $19a^{4-11}$	Concluding section, not printed.	

IX H 88. Paper MS. of *Śvetāśvataropaniṣat-prakāśikā* by *Raṅgarāmānujamuni.* Size, 13×7. Extent, $51 \times 12 \times 40$. Character, Devanāgarī. This is a copy of the MS. dated saṃvat 1932, in the Raghunātha Temple at Jammu on Tawi.

IX H 89. Old paper MS. of *Kaṭhakopaniṣad-bhāṣya by Śaṅkarācārya*. Size, 14 × 7. Extent, 26 × 17 × 60. Character, Devanāgarī. Beautiful writing.

IX J 5. A Devanāgarī copy, written and compared in the Adyar Library in 1901, from a palm-leaf MS. (Grantha ?) then in possession of H. H. Kerala Varma of Travancore. Size, 8½ × 6¾. Extent, 192 × 14 × 16. Contains :

1. Page 1–124 : Smṛti-candrikā (incomplete).
2. „ 1– 68 : *Tripuropaniṣad-bhāṣya*.

IX K 1–5. Five paper MSS. Size, 10 × 7. Extent, 92 × 38. Character, Devanāgarī. The originals to these copies are in the Ānandāśrama, Poona.

(1) *Vedāntaviśrāntopaniṣad by Śaṅkarācārya* (11 lines).
(2) *Bhāvanopaniṣad* (28 lines).
(3) id. (20 „).
(4) *Svasaṃvedyopaniṣad* (22 lines).
(5) *Avadhūtopaniṣad* (11 lines).

IX K 6. Paper MS. of *Kātyāyanopaniṣad*. Size, 6½ × 8½. Extent, 32 × 15. Character, Devanāgarī and Telugu (two copies). Copied from the palm-leaf MS. of the Ārsha Library, Vizagapaṭam (Oppert I, 7889).

IX K 7. Paper MS. of the *Upaniṣad-bhāṣyas* (except those on the Daśopaniṣads) *of Appayadīkṣita*. Size, 8¼ × 6¾. Extent, 5032 × 14 × 16. Character, Devanāgarī. Copied from the original Grantha MSS.

preserved in the Government Oriental Library, Mysore. Bound in 10 volumes containing text and Bhāṣya of the following Upaniṣads ;*

1.	Page	1– 27 :	*Brahma* (*11*).
2.	„	29– 62 :	*Kaivalya* (*12*).
3.	„	65– 88 :	*Jābāla* (*13*).
4.	„	89– 266 :	*Śvetāśvatara* (*14*).
5.	„	269– 285 :	*Haṃsa* (*15*).
6.	„	289– 299 :	*Āruṇika* (*16*).
7.	„	301– 323 :	*Garbha* (*17*).
8.	„	325– 335 :	*Nārāyaṇa* (*18*).
9.	„	337– 349 :	*Paramahaṃsa* (*19*).
10.	„	353– 367 :	*Amṛtabindu* (*20*).
11.	„	369– 391 :	*Amṛtanāda* (*21*).
12.	„	393– 466 :	*Atharvaśiras* (*22*).
13.	„	469– 515 :	*Atharvaśikhā* (*23*).
14.	„	517– 579 :	*Maitrāyaṇīya* (*24*).
15.	„	581– 675 :	*Kauṣītakī* (*25*).
16.	„	677– 755 :	*Bṛhajjābāla* (*26*).
17.	„	757– 817 :	*Nṛsiṃhapūrvatāpinī* (*27a*).
18.	„	821– 899 :	*Nṛsiṃhottaratāpinī* (*27b*).
19.	„	901– 915 :	*Kālāgnirudra* (*28*).
20.	„	917– 967 :	*Maitreyī* (*29*).
21.	„	969–1031 :	*Subāla* (*30*).
22.	„	1033–1042 :	*Kṣurikā* (*31*).
23.	„	1045–1054 :	*Mantrikā* (*32*).
24.	„	1057–1090 :	*Sarvasāra* (*33*).
25.	„	1093–1123 :	*Nirālamba* (*34*).
26.	„	1125–1184 :	*(Śuka-) Rahasya* (*35*).
27.	„	1189–1206 :	*Vajrasūcī* (*36*).

* The numbers in brackets after the titles are those by which Appayadīkṣita uses to quote the Upaniṣads.

28. Page 1209–1465: *Tejobindu* (*37*).
29. „ 1470–1641: *Darśana* (*90*).
30. „ 1646–1685: *Tārasāra* (*91*).
31. „ 1686–1700: *Mahāvākya* (*92*).
32. „ 1702–1738: *Pañcabrahma* (*93*).
33. „ 1742–1771: *Prāṇāgnihotra* (*94*).
34. „ 1774–1819: *Gopālapūrvatāpinī* (*95a*).
35. „ 1822–1907: *Gopālottaratāpinī* (*95b*).
36. „ 1910–1956: *Kṛṣṇa* (*96*).
37. „ 1958–1976: *Hayagrīva* (*100*).
38. „ 1978–1993: *Dattātreya* (*101*).
39. „ 1998–2013: *Gāruḍa* (*102*).
40. „ 2014–2020: *Kalisantaraṇa* (*103*).
41. „ 2021–2032: *Jābālī* (*104*).
42. „ 2034–2069: *Saubhāgyalakṣmī* (*105*).
43. „ 2074–2129: *Sarasvatīrahasya* (*106*).
44. „ 2130–2144: *Bahvṛca* (*107*).
45. „ 2146–2173: *Nādabindu* (*38*).
46. „ 2178–2235: *Dhyānabindu* (*39*).
47. „ 2238–2276: *Brahmavidyā* (*40*).
48. „ 2278–2328: *Yogatattva* (*41*).
49. „ 2332–2392: *Triśikhībrāhmaṇa* (*44*).
50. „ 2396–2418: *Sītā* (*45*).
51. „ 2420–2464: *Yogacūḍāmaṇi* (*46*).
52. „ 2468–2536: *Mahānārāyaṇa* (*Tripādvibhūti*) (*52*).
53. „ 2540–2558: *Advayatāraka* (*53*).
54. „ 2560–2594: *Rāmarahasya* (*54*).
55. „ 2596–2623: *Rāmapūrvatāpinī* (*55*).
56. „ 2628–2640: *Vāsudeva* (*56*).
57. „ 2644–2666: *Maṇḍalabrāhmaṇa* (*48*). (Text only).

58. Page 2668–2676: *Dakṣiṇāmūrti* (*49*). Text only.
59. „ 2680–2685: *Nirvāṇa* (*47*). „
60. „ 2689–2692: *Skanda* (*51*). „
61. „ 2697–2701: Commentary to No. 59. (*47*).
62. „ 2701–2716: „ „ 57. (*48*).
63. „ 2721–2726: „ „ 58. (*49*).
64. „ 2726–2731: „ *Śarabha*. (*50*).
65. „ 2731–2736: „ No. 60. (*51*)
66. „ 2737–2752: *Mudgala* (*57*).
67. „ 2753–2807: *Śāṇḍilya* (*58*).
68. „ 2809–2859: *Paiṅgala* (*59*).
69. „ 2861–2866: *Bhikṣuka* (*60*).
70. „ 2869–3030: *Mahā* (*61*).
71. „ 3033–3040: *Śārīraka* (*62*).
72. „ 3041–3163: *Yogaśikhā* (*63*).
73. „ 3165–3172: *Turīyātīta* (*64*).
74. „ 3173–3226: *Sannyāsa* (*65*).
75. „ 3229–3250: *Paramahaṃsa-parivrājaka* (*66*).
76. „ 3251–3266: *Akṣamālikā* (*67*).
77. „ 3267–3292: *Avyakta* (*68*).
78. „ 3293–3301: *Ekākṣara* (*69*).
79. „ 3302–3445: *Annapūrṇā* (*70*).
80. „ 3446–3456: *Sūrya* (*71*).
81. „ 3457–3482: *Akṣika* (*72*).
82. „ 3483–3500: *Kuṇḍikā* (*74*).
83. „ 3501–3510: *Sāvitrī* (*75*).
84. „ 3511–3532: *Ātma* (*76*).
85. „ 3533–3582: *Pāśupata* (*77*).
86. „ 3583–3611: *Parabrahma* (*78*).
87. „ 3612–3635: *Avadhūta* (*79*).
88. „ 3636–3651: *Tripurātāpinī* (*80*).
89. „ 3652–3673: *Devī* (*81*).

90. Page 3674-3685: *Tripura* (*82*).
91. „ 3686-3714: *Kaṭha(-rudra)* (*83*).
92. „ 3715-3734: *Bhāvanā* (*84*).
93. „ 3735-3764: *Rudrahṛdaya* (*85*).
94. „ 3765-3787: *Yogakuṇḍalī* (*86*).
95. „ 3788-3814: *Bhasmajābāla* (*87*).
96. „ 3815-3850: *Rudrākṣajābāla* (*88*).
97. „ 3851-3869: *Gaṇapati* (*89*).
98. „ 3870-3896: *Yājñavalkya* (*97*).
99. „ 3897-3930: *Śāṭyāyanīya* (*99*).
100. „ 3931-4210: *Varāha* (*98*).
101. „ 4211-4540: *Adhyātma* (*73*).
102. „ 4541-4818: *Nāradaparivrājaka* (*43*).
103. „ 4819-5024: *Muktikā* (*108*).
104. „ 5025-5032: *Vajrasūcī* (*2*), (*36*).

The commentary on Ātmabodhopaniṣad (42) is said to be lost.

PART II.

ALPHABETICAL INDEX AND EXTRACTS.

अक्षमालिकोपनिषद्

1 copy, Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appaya-dīkṣita* (119).

Beginning of the Bhāṣya :

यस्या अपि (so) परब्रह्मपरत्वं प्रोच्यते स्फुटम् ।
तामक्षमालिकामेनां व्याख्यास्ये निखिलाक्षराम् ॥

नन्विह **यदस्यान्तरं [सूत्रं] तद्ब्रह्म यदक्षपार्श्वे तच्छैवं यद्वामपार्श्वे तद्वैष्णवमि**त्युक्तौ कार्यब्रह्मा नोक्तः । तदनुक्तौ कारणं किमिति ।

End :

अस्यां त्वक्षमालिकोपनिषद्यक्षमालया मन्त्राणां जप्यत्वं केवलमुच्यते । न तु तासां बह्वीनां धार्यत्वम् । लोके तु बह्वीर्मालाः केचन धरन्ति तदुपनिषत्प्रमाणानालम्बनमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यविरचिताक्षमालिकोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

अक्ष्युपनिषद्, or अक्षिकोपनिषद्

A. Northern Recensions.

(*a*) Shorter one, generally called *Netropaniṣad*.*
3 copies : in Devanāgarī (99).

* As I learnt in Amritsar, this is still now-a-days used against deseases of the eye : eight Brahmins called into the house of the patient have to recite the text for a certain length of time.

Beginning:

ओं नमो भगवते सूर्यायाक्षयतेजसे ।

End:

अहो वाहिनी वाहिनी (वाहानि, 1; वाहिनि, 3) स्वाहा ॥

(b) Longer one, called *Cākṣuṣopaniṣad.* 4 copies: in Devanāgarī (99).

Beginning:

ओं अथातश्चाक्षुषीं पठितसिद्धविद्यां (चक्षुष्मतीं सिद्धिविद्यां, 2) चक्षूरोगहरां व्याख्यास्यामः ।

End:

Same as above; 4 adds a small *prayoga*, 3 a few *namas*' to Viṣṇu.

B. Southern Recension.

The first part (**चाक्षुष्मती विद्या**) differs but little from Aa; the second part containing, in 38 (39) Ślokas, a '*Brahmavidyā*' *of the seven Yogabhūmikās* is a remarkable addition peculiar to this recension.

2 copies: in Devanāgarī (74, 119). No. 1 begins like the Bombay edition, but it ends: **इति श्रीशुक्लयजुर्वेदे अक्ष्युपनिषत् । चाक्षुष्मती विष्ण** (!) **इत्यक्ष्युपनिषत्समाप्तम् ॥**

Bhāṣya by Appayadīkṣita, to part 2.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

यस्यां चाक्षुष्मती विद्या ब्रह्मविद्या च कथ्यते ।
तामक्षिकोपनिषदं व्याख्यास्ये सप्तभूमिकाम् ॥

ननु प्रपञ्चवेदने सत्यपि मिथ्यात्वनिश्चय एव योगः स्यादित्याशङ्क्याह । **अवेदनमिति ।**

Ends:

अकाराद्यष्टाविंशत्युत्तरशततत्पदलक्ष्यार्थब्रह्मसुविश्वाद्यष्टाविंशत्युत्तरशतत्वंपदवाच्यलक्ष्यार्थजीवानां विलापनं कार्यमिति प्रागेव समाधिकालाद्विचिन्त्य इति ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

अथर्वशिखोपनिषद्

A. Northern Recension.

7 copies: in Devanāgarī (80, 87, 103, 108, 114) and Śāradā (59, 60). No. 1 ends: **इत्यथर्ववेदे शौनकीयशाखायां अथर्वशिखोपनिषत्समाप्ता ॥**

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

7 copies: in Grantha (9, 13, 15), Telugu (37, 48), and Devanāgarī (90, 117).

Dīpikā by Śaṅkarānanda (Grantha, 34).

Begins:

अथर्वशिखोपनिषद्दीपिका ॥
व्याख्यातोऽथर्वशिखानाम्न्याः श्रुतेः क्लेशविनाशिनी ।
क्रियते ब्रह्मबोधार्थं तया शुध्यते मे मनः ॥

ब्रह्मविद्याप्राप्त्यर्थं तपोविद्यासंपन्नैरपि गुरुशुश्रूषादिकं करणीयमित्येतदर्थं प्रथमत आख्यायिकामवतारयति ॥ **अथ** ॥ अधिकारिसंपत्त्यनन्तरं । ह किल **एनं** वक्ष्यमाणमथर्वाणं **पैप्पलादः** पिप्पलं कर्मफलं तदत्तीति पिप्पलादः स्वयमुद्यमशून्यः पुराकृतकर्मवशात्प्राप्तान्नोदकादिना शरीरधारक इत्यर्थः ॥ स एव पैप्पलादः ॥

Ends:

सर्वं निखिलं **अन्यत्** शिवव्यतिरिक्तं **परित्यज्य** स्पष्टं **समाप्ता** समाप्तिगता । **अथर्वशिखा** अथर्ववेदे शिखेव सारभूतोपनिषदथर्वशिखा **एतामथर्वशिखामधीत्य** पाठतोऽर्थतश्च स्वाधीनकृत्वा (so) **द्विजः** त्रैवर्णिकः **गर्भवासात्** गर्भवासमूलभूतादज्ञानात् **विमुक्तः** आत्मज्ञानेनावगताज्ञानो (so) जीव**न्विमुच्यते** । देहपाते सर्वय (so) संस्कारहीनत्वेन मुक्तो भवति । **इत** इति उपनिषदर्थपरिसमाप्त्यर्थः । उपनिषत्प्रतिपाद्यमर्थं समाप्तौ दर्शयति । **ओं** ओङ्कारः **सत्यम**बाधितं रूपं जगतो न त्वन्यत् । हरिः ओं ॥ श्रीदक्षिणामूर्तये नमः ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Devanāgarī, 117).

Begins:

ध्यातृध्यानध्येयभावं यत्राथर्वाह च क्रमात् ।
रुद्रविष्णुशिवानां च महर्षिभ्यस्तथा परम् ॥
भिन्नं षोडशमात्राभिः प्रणवं ब्रह्मरूपकम् ।
तामथर्वशिखाभिख्यां व्याख्यास्ये श्रुतिमञ्जसा ॥

अथेति । **अथ** साधनचतुष्टयसंपत्त्यनन्तरं अथर्वशिरोपनिषच्छ्रवणानन्तरं* वा ह किल **एनम**थर्वशिरोपनिषदुपदेष्टारं **अथर्वाणं** अथर्वाख्यं भगवन्तं **पैप्पलादः अङ्गिराः सनत्कुमारश्चोवाच** पप्रच्छ ।

Ends:

अन्यत्सर्वं शिवव्यतिरिक्तमशिवं समस्तमपि सगुणेश्वरादिविकारजातं **परित्यज्य** सर्वप्रकारेण विहाय ध्येयः शिवो ऽहमित्यभेदेन भ्रमरकीटन्यायमनुसृत्य सर्वदा ध्यातुं योग्य इत्युक्त्वातःपरं वक्तव्यान्तरा-

* According to Appayadīkṣita's finding the One Hundred and Eight Upaniṣads are a connected whole. See Preface.

The reading अथर्वशिरोपनिषद् is frequent both in the South and North.

भावाद**थर्वशिखा परिसमाप्ता** । एवमुपक्रमोपसंहारमध्येषु निर्गुणस्याखण्डबोधस्वरूपस्याशरीरस्य परब्रह्मापरपर्यायस्य परमशिवस्यैव प्राधान्येन ध्येयस्यैव परमशिवत्वस्याभिहितत्वाच्चास्मात्परं निष्प्रतियोगिकमपरं सगुणं वा न कैवल्यमोक्षेच्छुभिरुपास्यमित्यवगन्तव्यम् ॥ इदानीमिमामथर्वशिखामधीतवतः फलमाह । एतामिति । **एताम**थर्वशिखाम**धीत्य द्विजो** ब्राह्मणः **गर्भवासाद्विमुक्तः** जीवन्मुक्तस्सन्**विमुच्यते** विदेहमुक्तो भवति । एतामधीत्येत्याद्यभ्यास उपनिषत् परिसमाप्तिद्योतनार्थः । **ओं सत्यमित्युपनिषद्**इत्योंकारस्यैव प्राधान्येन प्रपञ्चितत्वद्योतनार्थमिति ॥ इति सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ अथर्वशिखोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

अथर्वशिरउपनिषद्

It is often called **अथर्वशिरोपनिषद्**, and in the North it has besides the following titles: **अथर्वशीर्षम् (आथर्वशीर्षम्), अथर्वशीर्षोपनिषद्, शिवाथर्वशीर्षम्, शिवोपनिषद्, रुद्राथर्वशिरस्, रुद्राथर्वाङ्गिरसम्,** and the like, and under such names forms part of the **आथर्वशीर्षपञ्चकम्** (see Preface).

A. Northern Recensions:

(*a*) 5 copies, in Devanāgarī (87, 103, 108, 114) and Śāradā (59). In No. 2 the first section and the first lines of the second section agree with the Southern Recension. (Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

(*b*) 5 copies, in Devanāgarī (81, 82, 94, 94, 107).

Beginning:

देवा ह वै स्वर्गं लोकमायन् ॥ ते देवा रुद्रमपृच्छन् ॥ को भवानिति ॥ सो ऽब्रवीदहमेकः प्रथममासीत् ॥ वर्त्तामि च भविष्यामि च ॥

नान्यः कश्चिन्मत्तो व्यतिरिक्त इति ॥ सोनन्तरानन्तरं (so, all) प्राविशेत् ॥ सो ऽहं नित्यानित्यो ऽहं ॥ ब्रह्माहं ब्रह्माहं ॥ प्राञ्चः प्रत्यञ्चो ऽहं (प्रत्यञ्चाहं, 1, 2, 3) ॥ दक्षिणाग्निर्गार्हपत्यश्चाहवनीयो ऽहं ॥ गुह्यो ऽहमरण्यो ऽहं ॥ ज्येष्ठो ऽहं श्रेष्ठो ऽहं वरिष्ठो ऽहं (5 adds: बलिष्ठो ऽहं) ॥ ऋगहं यजुरहं सामाहं (5 adds: अथर्वाहं) । अक्षरमहं पुष्करमहमग्रियं च ॥ अधश्चोर्ध्वं पुरस्ताज्ज्यो (ताज्यो, all) तिरिति ॥ अहमेकः सर्वे च मां ॥ एवं (मां added by 1, 3, 4) यो मां वेत्ति स वेदान्वेत्ति साङ्गानिति ॥ ब्रह्मणा ब्राह्मण्यो ऽहं ॥ हविष्यं हविष्येण ॥ सत्यं सत्येन ॥ धर्मं धर्मेण ॥ तर्पयामि यत्स्वेन तेजसा ॥ अतो देवा ऊर्ध्वबाहवो रुद्रं स्तुवन्ति ॥ यो वै रुद्रः स भगवान्यश्च ब्रह्मा तेभ्यो वै नमो नमः ॥

End:

गायत्र्याः षष्टिसहस्राणि जप्तानि भवन्ति ॥ प्रणवानामयुतं जप्तं भवतीत्याह भगवानथर्वेशः (°नाथर्वेशः, 3, 5) ॥ यो रुद्रो येन जगदूर्ध्वं पृथिवी च दृढाधृता ॥ येन यज्ञाः संस्थापिता (so 5; others: येन येन संस्थापयेत्) नागान्तरिक्षं (so, all) ॥ तस्मै रुद्राय नमो नमस्तस्मै रुद्राय नमो नमः (इति added by 4, 5) ॥ नमो (5 adds स्तु) रुद्राय सहस्रमूर्तये ॥ सहस्र (not in 1, 2, 4) पादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥ (सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते ॥ सहस्रकोटियुगधारिणे नमः ॥ only in 5) तस्मै रुद्राय नमो नमस्तस्मै रुद्राय नमो नम इति (no इति in 3) ॥ इत्यथर्वशीर्षं समाप्तं (so 4; इति शिवअथर्वशीर्षं समाप्तं, 3; अथर्वशिरं समाप्तं, 2; श्रीभवानीशङ्करमहारुद्रप्रीयतां, 1). No. 5 ends:... रुद्राय नमो नम इति ॥ य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ १६ ॥ ब्रह्माहं साङ्गानिति (so) नमस्तेभ्यो वै नमोनमः ॥ वरेण्यं परमं पदं तत्परं ब्रह्म मे वोधार्यं (so) माणमेवे (so) काक्षरं मानदाः(?)भस्मत्र्यायुषं भवत्यन्तरिक्षं पञ्च ॥ इति शिवोपनिषत् ॥

B. Southern Recension.

8 copies, in Grantha (9, 11, 13, 15) Telugu (37, 48), and Devanāgarī (90, 117). In Nos. 2 and 5 the concluding section following **देवमेवानुप्रविशतीत्यों सत्यम्** is missing. The opening stanza of the Bombay edition is in No. 3 only.

(Dīpikā by Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (117, Devanāgarī).

Begins:

यत्रोक्तस्त्रिषु सद्भावो रुद्रस्यान्तरदृष्टितः ।
ओंकारादेस्तथा व्याख्या यत्र सम्यक्प्रवर्तते ॥
तामथर्वशिरोऽभिख्यां श्रुतिं निर्गुणतत्पराम् ।
व्याख्यातुमुत्सुकस्सोहं स्मरामि श्रीगुरोः पदम् ॥

देवा इति देवाः विष्णुब्रह्मेन्द्रादयः **ह वा** इत्यनर्थकौ निपातौ **स्वर्गं** ब्रह्मस्वरूपं गमयतीति तं कैलासाख्यं **लोकं अगमन्** गतवन्तः । **त** उक्ता **देवाः रुद्रं** कैलासाधिपतिम**पृच्छन्** पृष्टवन्तः । अत्रायं भावः । विष्ण्वादयो देवाः स्वस्वार्वाचीनायात्मतत्त्वमवबोधयितुं स्वयमात्मवित्त्वेन शक्ता अपि गौरवात् सर्वोत्कृष्टस्य भगवतो महाकारुणिकस्य सर्वज्ञत्वाद्यशेषगुणसंपन्नस्य श्रीरुद्रस्य मुखारविन्दादवबोधयितुकामाः कैलासं जग्मुरिति । प्रश्नप्रकारमाह । **को भवानिति** हे भगवन् रुद्र भवान् कः **सगुणः** परमेश्वरो वा निर्गुणः परमात्मा वा ।

Ends:

तस्मात्**समुत्थितः प्राणः** प्राणीत्यर्थ **तत्** अथर्वशिरः **अभिरक्षतु** अभितः अधीतिबोधाचरणप्रचारणैरवतु ॥ इदानीमवान्तरकार्यकारणीभूतयोरन्नमनसोः श्रीविद्यामोक्षबुद्ध्या अन्यविद्यामोक्षबुद्ध्या च रक्षणीयत्वमुक्त्वाथर्वशिर उपसंहरति **श्रियामिति**..............................
....
यस्य बन्धस्तस्य मोक्ष इति दर्शनं तु स्थूलदृष्टिविषयमेव बन्धो ऽन्य-

स्य मोक्षो ऽन्यस्येति दर्शनस्यैव सूक्ष्मदृष्टिविषयत्वात् । तथा हि । लोके चोरो बध्यते पश्चात्स एव मुच्यत इति स्थूलदर्शनं । अभुक्तचौर्यकर्मफलो बध्यते भुक्तचौर्यकर्मफलो मुच्यत इति सूक्ष्मदर्शनं । भुक्तफलाभुक्तफलयोर्ह्यन्योन्यविलक्षणतयान्यत्वमेव युज्यते । तस्मादनात्मनो बन्धः आत्मनो मोक्षश्चेत्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ अथर्वशिरोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

अद्वयतारकोपनिषद्

1 copy, Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (118).

The Bhāṣya begins:

मूर्तामूर्तात्मकं यत्र तारकद्वयमुच्यते ।
ज्योतिर्दर्शनमार्गोक्तिं व्याख्यास्ये ऽद्वयतारकम् ॥

ननु **जीवेश्वरौ मायिकाविति विज्ञाय सर्वविशेषं नेति नेतीति विहाय यदवशिष्यते तदद्वयं ब्रह्मे**ति यदुक्तं तद्युक्तमेव । अपि तु **तत्सिद्ध्यै लक्ष्यत्रयानुसन्धानं कर्तव्य**मित्येतदयुक्तं । कुतः ।.... अपरिच्छिन्नब्रह्मसिद्ध्यै त्वपरिच्छिन्नब्रह्मध्यानं कर्तव्यं ।........सत्यमेवैतत् । तथाप्युक्तलक्ष्यत्रयानुसन्धानद्वारा.............................. परिच्छिन्नानुसन्धानविधानं युक्तमित्यवगन्तव्यम् ।

It ends:

नन्विह तादृशपरमयोगिपूजा यस्य लभ्यते सोऽपि मुक्तो भवति इत्येतादृशवाक्यान्यर्थवादा एव स्युः । कुतः । **सहस्रारज्वलज्ज्योतिर्वे**त्यादि..................... । तस्मादत्रोक्तयोगि......प्रकृतवाक्यान्यर्थवादा एव । तथापि स्वदेहान्तर्वर्तिज्योतिर्दर्शनं विना तत्त्वमसीत्युपदिशतामहं ब्रह्मास्मीति वाङ्मात्रेण प्रलपताञ्च भ्रान्ततमानां

कल्पकोटिष्वपि संसारबन्धान्मोक्षासंभवान्मोक्षप्रथमसाधनत्वाच्चास्य दर्शनस्योपेक्षा न कदापि कार्येति स्थितम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतात........ समाप्तम् ॥

अद्वैतोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī (86). It is so faulty that it can merely help us to recognize the character of the Upaniṣad unknown otherwise.

Beginning:

ओं अद्वैतपुरुषस्य न द्वितीयो भेदो स्ति स्थिरजङ्गमः मध्ये अद्वैतब्रह्मप्रकाशितं । सर्वेलोकमध्ये ब्रह्मद्विधारूपं विचरति चैतन्यवितेजसः अन्तरात्मा मध्ये कैवल्यात्मामेकैकं । यथा रवितेजः रविर्भवेत् । तथा अखण्डितब्रह्म मायाजगत्रयं । अवस्थात्रयं परमात्मनः एकं भवति । या बुद्धिर्गर्भमध्ये सा बुद्धिर्बाल्यावस्था न भवति । या बुद्धिर्बाल्यावस्था भवति सा बुद्धिर्यौवनावस्था न भवति । या बुद्धिर्यौवनावस्था सा बुद्धिर्यूनावस्था न भवति ।

Middle:

............चक्षुः प्राणमनोबुद्धिपञ्चेन्द्रिया पञ्चतत्त्वं.........तथा घटघटमध्ये बहुचन्द्रो पि दृश्यते...........कैवल्यं द्वैताद्वैतरहितं...... विष्णुवृक्षफलं उत्पन्नं परमहंसपूर्णो पि जायते । ज्ञानं माता ।विज्ञानं पिता सगुणब्रह्म निर्गुणब्रह्मार्पितं अष्टमी च निर्गुणावस्था ब्रह्मशरीरज्ञानलहरी ब्रह्मणो । ब्रह्मणो यज्ञोपवीतमनिष्टं ।............

End:

अखण्डितं वस्तु मध्ये प्रविष्ट अर्धस्थाने अर्धसुर(?)स्थाने आत्मा दृश्यते । आत्मव्यापकं ब्रह्मज्ञानविज्ञानम् ॥ इत्यद्वैतोपनिषदं संपूर्ण ॥

अध्यात्मोपनिषद् (I)

1 copy, with the *Bhāṣya of Appayadikṣita* (120, Devanāgarī).

The Bhāṣya begins:

ओमित्यक्षरमुच्चरन्नहमथो श्रीसुन्दरेशं गुरुम् ।
नत्वा पूर्णमदश्च शान्तिमिति तामेनां पठित्वा ततः ॥
अध्यात्मोपनिषद्वचांसि सुलभानन्दप्रदान्यादराद् ।
व्याख्यास्ये विदुषां हिताय परमात्मातः प्रसीदत्वयम् ॥
अध्यात्मविद्याधिगमाय लोके पठन्ति शास्त्राणि यजन्ति देवान् ।
अटन्ति तीर्थानि जपन्ति मन्त्रानेनां श्रुतिं तैरलमीक्षतुस्तु ॥

अत्र खल्वीशादिमुक्तिकान्ताष्टोत्तरशतोपनिषत्सु काश्चिदुपनिषदो गुरुशिष्यक्रममवलम्ब्य प्रवृत्ता दृश्यन्ते काश्चिदध्यात्मकुण्डिकाक्षुरिकाद्युपनिषदो गुरुशिष्यक्रमं विनैव स्वयं प्रवृत्ता दृश्यन्ते । कुतः । अन्तः शरीरे निहितो गुहायामित्यध्यात्मोपनिषदोपक्रम्यते । ब्रह्मचर्याश्रमे क्षीणे गुरुशुश्रूषणे रत इति कुण्डिकोपनिषदोपक्रम्यते । क्षुरिकां संप्रवक्ष्यामि धारणां योगसिद्धय इति क्षुरिकोपनिषदोपक्रम्यते । एवमपि सर्वासामुपनिषदां पौर्वापर्यालोचनया वा गुरुशिष्यक्रमेणैव प्रवृत्तत्वस्य वक्तव्यत्वादस्या अध्यात्मोपनिषदः पूर्विकायामक्षिकोपनिषदि साङ्कृतये शिष्याय भगवतादित्येन गुरुणोपदिश्यमानत्वादत्रापि तावेव गुरुशिष्यौ मन्तव्यौ । ननु एतां विद्यामवान्तरतमाय ददौ अवान्तरतमो ब्रह्मणे ददौ ब्रह्मा घोराङ्गिरसे ददौ घोराङ्गिरा रैक्काय ददौ रैक्को रामाय ददौ रामः सर्वेभ्यो भूतेभ्यो ददावित्येतदुपनिषदुपसंहारानुरोधेन गुरुशिष्यक्रमो भवितुमर्हतीति चेन्न तत्र विद्यासंप्रदायक्रमस्य विवक्षितत्वादुक्तपूर्वावादित्यसाङ्कृती एव गुरुशिष्याविति युक्तम् ।

अथेदानीमन्तःशरीर इत्याद्यारभ्येयमध्यात्मोपनिषद्व्याख्यास्यते ।

अन्तरिति । **अन्तःशरीरे** देहान्तर्विद्यमानायां **गुहायां** । गुहाशब्दवाच्यहृदयपुण्डरीक इत्यर्थः । **निहितो** निक्षिप्तः ।

It ends:

वेदानुशासनमिति द्विर्वचनमुपनिषत्परिसमाप्त्यर्थम् । एवं क्रमेण मुमुक्षूणां मोक्षप्रयोजनसिद्ध्यै शब्दब्रह्मरूपेण भूमौ सञ्चरन्तीमेतामात्मविद्याप्रतिपादनपटीयसीं सर्ववेदान्तसारभूतामध्यात्मोपनिषदं सव्याख्यां सद्गुरुमुखाच्छ्रुत्वा मननाद्यैः साधनविशेषैः सद्योमुक्तिं ये महान्तो ऽधिगच्छन्ति त एव पुरुषोत्तमाः कृतकृत्याः सर्वलोकपूज्या भवन्तीत्यत्रैते ऽस्मच्छ्लोकाः ।

शब्दब्रह्मात्मना या जगति सुखकरी दुर्लभाध्यात्मविद्या
भात्येनां श्रद्धया ये परमगुरुमुखाद्दर्पणव्याख्यया ताम् ।
श्रुत्वा नित्यं तथान्यैर्मननमुखमहासाधनैर्यान्ति सद्यो-
मुक्तिं ते सर्वपूज्याः खलु पुरुषवरास्ते हि धन्या महान्तः ॥

There follow six more verses in different metres, and finally:

यदेतत्सर्ववेदान्तरहस्यार्थप्रकाशकम् ।
अध्यात्मदर्पणं लोके दुर्लभं ह्याश्रयेत्सुधीः ॥
सर्वशास्त्रकथाकन्थारोमन्थेन वृथैव किम् ।
अन्वेष्टव्यं प्रयत्नेन शास्त्रमेतन्मुमुक्षुणा ॥

इति श्रीसुन्देरश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यविरचितमध्यात्मदर्पणं समाप्तम् ॥

अध्यात्मोपनिषद् (II)

1 copy, in Devanāgarī (67).

Fourty-two *mukti-sthānāni* are enumerated here and located in certain parts of the body, e.g., Kāśī between the eye-brows, Prayāga in the top of the nose, the river Sarasvatī in the Suṣumnā, etc.

Begins:

श्रीगणेशाय नमः ॥

सप्तपुर्यस्त्रयो ग्रामा नवारण्या नवौखशः (so) ।
चतुर्दशैव गुह्यानि मुक्तिद्वाराणि भूतले ॥ १ ॥
अयोध्या मथुरा माया काशी काञ्ची अवन्तिका ।
पुरी द्वारावती ज्ञेया सप्तैता मोक्षदायकाः ॥ २ ॥

Ends:

एतेषां स्मृतिमात्रेण सर्वस्नानफलं भवेत् ॥
एतद्गुह्यं मया प्रोक्तं किमन्यद्वक्तुमिच्छसि ॥
क्षमातीर्थं तपस्तीर्थं तीर्थमिन्द्रियनिग्रहः ॥
सर्वभूतदयातीर्थं ध्यानतीर्थमनुत्तमं ॥
एतानि सर्वतीर्थानि सप्तषट्कानि देहिनां ॥
वसन्ति सर्वदेहेषु तेषु स्नानं समाचर ॥ ३२ ॥

इति **श्रीहिमवत्खण्डे नारायणनारदसंवादे** ऽध्यात्मोपनिषत्समाप्ता ॥

अन्नपूर्णोपनिषद्

1 copy, Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (119).

The Bhāṣya begins:

मण्डव्याख्यमहामुनेरभिहिता मुक्तिर्विदेहोत्तमा
सर्वाश्चर्यकरी समाधिवशतो काले विरक्तेर्बलात् ।

यस्यां सर्वरहस्य तत्त्वविषया अर्थाः परे चोदिताः
व्याख्यास्ये महतीमिमां मृदुपदां तामन्नपूर्णां श्रुतिम् ॥ १ ॥

अत्र **निदाघाख्यो योगीन्द्रः ब्रह्मविदां वरं ऋभुं** पप्रच्छेत्युपक्रमः ।

It ends:

एतावता वरिष्ठपदप्राप्तिपर्यन्तेनात्मयत्नेन निर्विकल्पनिःसङ्कल्पनिवृत्तिकनिर्वासनसमाधिलक्षणेन **संसृतिर्निःशेषं जिता भवति** । एतदुपनिषदध्ययनात् ब्रह्मैव भवतीति ॥ इति सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ॥

अमृतनादोपनिषद्

It has also the name **योगोपनिषद्** (rare), and in the North it is generally called **अमृतबिन्दूपनिषद्** .

A. Northern Recension.

5 copies: in Devanāgarī (77, 103, 109, 114) and Śāradā (59).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

7 copies: in Grantha (6, 13), Telugu (37, 39), Devanāgarī (93, 117), and Śāradā (60).

(Dīpikā by Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita Devanāgarī (117).

Begins:

यत्नायं योगशास्त्रार्थसङ्ग्रहेण निगद्यते ।
एनाममृतनादाख्यां व्याख्यास्ये श्रुतिमञ्जसा ॥

शास्त्राणीति ॥ **मेधावी** विवेकादिसाधनवद्बुद्धिमान् पुरुषः **पुनः पुनः** असकृच्**छास्त्राणि** प्रकृतश्रुत्यादीनि योगशास्त्राण्यधीत्याभ्यस्य

तत्प्रतिपादितं **परमं** निर्गुणं ब्रह्म **विज्ञाय** स्वाभिन्नत्वेन सम्यग्विदित्वा**थ तानि** शब्दमयानि शास्त्राण्यु**त्सृजेत्** परित्यजेत् शास्त्राभ्यासं न कुर्यादिति भावः । तत्र निदर्शनमाह । **उल्कावदिति** । यथोल्काहस्तो रात्रिचरस्सूर्योदयानन्तरमनुपयुक्तामुल्कां परित्यजेत्तद्वत् ।

Ends:

अरेफमक्षरमक्षं ज्ञानमित्यर्थः । तस्मा**ज्जातमक्षरं न क्षरते न** विनश्यति नित्यत्वात् (24) । सप्तत्रिंशत्पर्यन्ता श्लोकाः स्पष्टार्थाः । ब्रह्मरन्ध्रवायोर्न पुनर्जन्मेति ॥ इति सुन्दरेश्वर.........समाप्तम् ॥

अमृतबिन्दूपनिषद्.

See ब्रह्मबिन्दूपनिषद् and अमृतनादोपनिषद्.

अल्लोपनिषद्

This curious work, as is well known, has been composed to serve Akbar's idea of a world religion. In the South of India it is not recognized,* in spite of (or, perhaps, because of ?)† the widely spread opinion that the Mahomedans are skilled in the Atharvaveda, but in the North it is not only reckoned to the Atharvaveda, but actually recited by the Brahmins at the Vasantotsava or any occasion when selected texts of the four Vedas have to be read in the house of a

* Some years ago, a palm-leaf MS. of it was in the Adyar Library, but it was rejected by the then librarian.

† The Atharvaveda, excepting the Upaniṣads, is nearly unknown in Southern India.

Dvija. Of course, it is not admitted that Allah is the Mahomedan god, but the word is believed to be a synonym of Varuṇa.* The Upaniṣad is also said to be the standard work of a certain class of Sannyāsins. A very faulty text of it and of Netropaniṣad was published in Bombay (Kārtāntikapustakālaya), Śake 1826.

3 copies, in Devanāgarī (68, 73, 102), two of which are accentuated. No. 2 is in the Vedic *pāṭha* called *jaṭā*. It begins:

श्री गणेशाय नमः ॥ दिव्यानि धत्ते धत्ते दिव्यानि दिव्यानि धत्ते धत्ते इल्ले इल्ले धत्ते धत्ते इल्ले धत्ते इति धत्ते इल्ले वरुणो वरुण इल्ले, etc.

Allah, Varuṇa and Mitra play the main part in this Vedic-Mahomedan tintinnabulum the end of which (**इलां इलामिलामिलामिलामिलां इला इलां,** etc.; the other MSS. have **अल्ला इलल्ला,** etc.) suggests the idea that the Vedic goddes Iḍā or Iḷā was the bridge on which Allah was introduced here. Compare Bṛh. Up. VI, 4. 28: **इलासि मैत्रावरुणी,** and note that in the colophon of the printed text the work is called **लक्ष्म्युपनिषद्**.

अवधूतोपनिषद् (I)

Begins:

अथ ह साङ्कृतिर्भगवन्तमवधूतं दत्तात्रेयं परिसमेत्य पप्रच्छ.

This is the work belonging to the 108 Upaniṣads and described in the Catalogue of the Government Oriental

* The Varuṇopaniṣad mentioned by Aufrecht has, however, nothing to do with our text. It is, as should be expected, the Vāruṇyupaniṣad = Taittirīyopaniṣad II and III.

Manuscripts Library, Madras (Vol. I, 3, p. 286–287 : **अथ हंसाकृतिर्भगवन्तमवधूतं**, etc.,)

2 copies, in Devanāgarī (105, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (119, Devanāgarī).

Begins :

स्वेच्छाचारो ऽवधूतस्य निर्दिष्टो यत्र कथ्यते ।
अवधूतोपनिषदं व्याख्यास्ये सहजस्थितिम् ॥

अत्र **दत्तात्रेयसा**ङ्कृतिसंवादात्मिकायामवधूतोपनिष**द्यतिवर्णाश्रमी योग्येवावधूत** इत्युक्तम् ॥

Ends :

तस्मादप्राप्तस्य प्राप्तव्यस्य प्राप्तिरेव सर्वशास्त्रयुक्त्यनुभवानुरोधिनीति मन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर.........समाप्तम् ॥

अवधूतोपनिषद् (II)

A poetical definition of the eight Yogāṅgas.

2 copies, in Devanāgarī (68, 116).

Begins :

ओं यमनियमासनप्राणायामप्रत्याहारधारणाध्यानसमाध्यष्टाङ्गयोगः ।
देहेन्द्रियेषु वैराग्यं यम इत्युच्यते बुधैः ।
अनुरक्तिः परे तत्त्वे सततं नियमः स्मृतः ॥

Ends :

निर्वाणपदमाश्रित्य योगी कैवल्यमश्नुते
योगी कैवल्यमश्नुत इति य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥

इत्यवधूतोपनिषत्समाप्ता ॥ (श्रीयोगदिगम्बरार्पणमस्तु, 2) ॥

अवधूतोपनिषद् (III)

The glory of the Pañcamāśrama. In Ślokas.

1 copy (very faulty), in Devanāgarī (71).

Begins :

चिन्मयं व्यापितं सर्वमाकाशं जगदीश्वरम् ।
निर्विकल्पस्स्वयंब्रह्म तस्याहं पञ्चमाश्रमः ॥

Ends :

आत्मज्ञानविना(!)योगी ब्रह्मचारी कथं भवेत् ।
गृहीश्च(!)वानप्रस्थो ऽहं तस्याहं पञ्चमाश्रमः ॥ ११ ॥

इति श्रीअवधूतोपनिषत्संपूर्ण (!) ॥

This is evidently the same as the **श्रीमद्दत्तोपनिषद्** (!) of which Professor Weber had a copy (see History of Indian Literature, p. 164).

अवधूतोपनिषद् (IV)

See त्रिशिखीब्राह्मणोपनिषद्.

अव्यक्तोपनिषद्

1 copy, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (Devanāgarī, 119).

The Bhāṣya begins :

प्रपञ्चसृष्टिविज्ञानं यस्यां धातुः समीयते ।
अव्यक्तोपनिषद्वाचं व्याख्यास्ये सृष्टिनिश्चयात् ॥

अत्र केवलं ज्योतिरूपमित्यादिविशेषणवद्यदानन्दमयमासीदित्युक्तं तत्सच्चिदानन्दलक्षणसप्रतियोगिकब्रह्मैव भवितुमर्हति न निष्प्रतियोगिकं सर्वलक्षणवर्जितत्वेन सर्वशब्ददूरत्वात् ।

It ends:

प्रजापतिब्रह्मणोर्वा कार्यकारणत्वाद्भेदो ऽस्ति । यद्वापरस्य निर्विशेषब्रह्मण एव सकाशात्स्वयम्भुवोत्पादकविष्फुलिङ्गोदाहरणेन जीवब्रह्मणोरिव ब्रह्मब्रह्मणोश्चांशांशिभावस्य सुप्रसिद्धत्वादस्य नृसिंहजन्यत्वं गौणमेव मन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ॥

आचमनोपनिषद्

1 copy, in Grantha (11). Incorrect.

श्रीगुरुभ्यो नमः । आचमनविधिं व्याख्यास्यामः । जङ्घे पाणिपादौ प्रक्षाल्य प्राङ्मुखोदङ्मुखो वा बद्धशिखयज्ञोपवीतब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते पञ्चतीर्थानि भवन्ति अङ्गुल्यग्रे देवतीर्थं कनिष्ठिकामूले आर्षिकं तीर्थं आदेशिनि मूले पैतृकं तीर्थं अङ्गुष्ठमूले ब्रह्मतीर्थं मध्ये ऽग्नितीर्थं । न तिष्ठन्न हसन् न बुद्बुदैर्न च लोमैः । गोकर्णाकृतिवत्कृत्वा माषमग्नजलं पिबेत् । तेन त्रिराचमेत् । प्रथमं यः पिबेदृग्वेदः प्रीणातु । द्वितीयं यः पिबेद्यजुर्वेदः प्रीणातु । तृतीयं यः पिबेत्सामवेदः प्रीणातु । लोमाधरोष्ठम(!) थर्ववेदः प्रीणातु । मुखमग्निं तृप्तं (!) । सर्वं प्रोक्षति । यः पादौ प्रोक्षति यः चक्षुषी यः चन्द्रमादित्यौ यन्नोभिन्देन(!)पृथिवी यस्ततस्तेन विष्णुः । यच्छिरस्तेन रुद्रः । मूर्ध्नि शतकुबेरः सर्वदेवत्यास्ते प्रीणातु(!) य एवं वेद । इत्युपनिषत् ॥ इत्याचमनोपनिषत्समाप्ता ॥

आत्मपूजोपनिषद्

1 copy, in the Telugu character (50)*.

आत्मपूजोपनिषत् ॥ ओं । निश्चिन्तनं ध्यानम् । सर्वकर्मनिराकरणमावाहनम् । निश्चलज्ञानमासनम् । समुन्मनीभावः पाद्यम् । सदामनस्कमर्घ्यम् । सदादीप्तिराचमनीयम् । वराकृत (so) प्राप्तिः स्नानम् । सर्वात्मकत्वं दृश्यविलयो गन्धः । दृगविशिष्टात्मानक्षताः(!) । चिदादीप्तिः पुष्पम् । सूर्यात्मकत्वं दीपः । परिपूर्णचन्द्रामृतरसैकीकरणं नैवेद्यम् । निश्चलत्वं प्रदक्षिणम् । सोऽहंभावो नमस्कारः । परमेश्वरस्तुतिर्मौनम् । सदासन्तोषो विसर्जनम् । एवं परिपूर्णराजयोगिनः सर्वात्मकपूजोपचारः स्यात् । सर्वात्मकत्व (so) आत्माधारो भवति । सर्वनिरामयपरिपूर्णोऽहमस्तीति(!)मुमुक्षूणां मोक्षसिद्धिर्वदति(!) । इत्युपनिषत् ॥

आत्मबोधोपनिषद्

A. Northern Recension.

3 copies: in Devanāgarī (90, 103) and Śāradā (60). (Dīpikā by Nārāyaṇa, edited by Colonel Jacob).

B. Southern Recension.

It has some different readings, and 30 Ślokas are added to the prose.

2 copies: in Grantha (14) and Telugu (39). In No. 2 the Ślokas are missing.

* Called आत्मबोधोपनिषद् on cover and above, page 50.

आत्मोपनिषद्

A. Northern Recension.

8 copies : in Devanāgarī (87, 90, 102, 103, 109, 114). and Śāradā (59, 59).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

2 copies, in Devanāgarī (85, 119).

Apart from the various readings, this recension differs from the above by the addition of 29 Ślokas to the prose text.

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Devanāgarī, 119).

Begins :

चत्वार उक्ता आत्मानो यस्यां सम्यग्विचारणे ।
एनामात्मोपनिषदं व्याख्यास्ये सारगर्भिताम् ॥

नन्वात्मान्तरात्मा परमात्मा चेति त्रय एवात्मान इहोच्यन्ते । कथं चत्वार इति । अत्रोच्यते । आत्मा हि त्वगाद्युक्तस्वरूपो देहः । अन्तरात्मा च पृथिव्याद्युक्तस्वरूपो जीवः । परमात्मा च यथाक्षर उपासनीय इत्युक्तस्वरूपः । वटकणिकाद्युक्ताकारः प्रत्यगात्मैव ।

Ends :

तथा चेह निष्प्रतियोगिकब्रह्मैव विवक्षितमिति सर्वद्वन्द्वापवादद्वारा परमार्थतां वदतोपसंहारश्लोकेन दर्शयति । तस्मादावृत्तेः सदसत्त्वाभ्यां बन्धमोक्षाविव बुद्धेः सदसत्त्वाभ्यामस्तिनास्तीति प्रत्ययेन तु नित्यस्येति युक्तमुक्तम् ॥ इति सुन्दरेश्वर..................समाप्तम् ॥

आथर्वणोपनिषद्

See मुण्डकोपनिषद्.

आदित्योपनिषद्

See सूर्योपनिषद्.

आरुणेयोपनिषद्

Called also आरुणेय्युपनिषद्, आरुण्युपनिषद्, आरुणिकोपनिषद्.

11 copies : in Grantha (7, 13), Telugu (37, 50), Devanāgarī (76, 103, 109, 114, 117), and Śāradā (59, 60).

(Dīpikās by Nārāyaṇa and Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Devanāgarī, 117).

Begins :

आरुण्युपनिषद्वाणीः कर्मत्यागैकगोचराः ।
व्याख्यास्ये सङ्ग्रहेणैव संसारार्तिनिवृत्तये ॥

आरुणिरिति । अरुणस्यापत्यं प्रजापतिसंबन्धी कदाचित्**प्रजापतेर्लोकं जगाम** ।

Ends :

एवं **निर्वाणस्य** नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वभावपरब्रह्मात्मैक्यावस्थानलक्षणकैवल्यमोक्षस्या**नुशासनं** प्रतिष्ठापनमित्युपनिषत् ॥ इति सुन्दरेश्वर...... समाप्तम् ॥

आर्षेयोपनिषद्

This is one of the four Upaniṣads of the Oupnek'-hat (No. 47, called Arkhi) the Saṃskṛt text of which has been wanting as yet. It consists in a dialogue of the five Ṛṣis Viśvāmitra, Jamadagni, Bharadvāja, Gautama and Vasiṣtha on the nature of Brahman.

1 copy, in Devanāgarī (93). Very faulty.

Begins :

ओं ऋषयो वै ब्रह्मोद्यमाहूयितवानूचुः (so) परस्परामिवानुब्रुवाणास्तेषां विश्वामित्रो विजितीयमिव (so) मन्यमान उवाच यदेतदंतरे द्यावापृथिवी अण(!)ष्णुवदिव सर्वमष्ण(!)वद्यदिदमाकाशमिवेतश्चेतश्च स्तनयन्ति विद्योतमाना इवावस्फूर्जमाना इव तद्ब्रह्मेति तस्योपव्याख्यानं यदिष्टमग्निभिर्ज्वलयान्ति पोप्लूययन्त्यद्भिरभिषियववन्ति वर्ध्री(!)भिरभिग्रन्थंति वरत्राभिघ्नं(!)त्ययोघ्नैर्विध्यांति सूचीभिः निखानयन्ति शङ्कुभिरभितृंदन्ति पद्रीशिकाभिर(!)भिलिपन्ति मृत्स्नया तक्ष्णुवंति वासीभिः कृष्णन्ति फालिभि (so) र्न हैव शक्नुवत(!)इति नास्येशीमहि नैनमतीयीमहि तदु ह जमदग्निर्नानुमेन(!)आर्तमिव, etc.

Ends :

सर्वस्य वशी सर्वस्येशानः सर्वमभिक्षिय(!)न्न तमश्नोति कश्चन परोवरीयांसमभिप्रणुत्यमतर्जुषाणं (so) भुवनानि विश्वायमश्नवं न कुशिकासो अग्निं वैश्वानरमृतजातंगमध्ययी भरे भरेषु नमु (so) पह्वयामप्रसासहिं (so) युध्ममिन्द्रं वरेण्यं सत्रासा(!)मवसे जनानां पुरुहूतमृग्मिनं विश्ववेदसं अहिघ्नं तमर्णवे शयानं वावृहाणं तवसा परेण तदु ह प्रतिपेदिरे ते वाभिवाद्यैवोपसमीयुः । नमो ऽग्नये नम इन्द्राय नमः प्रजापतये नमो ब्रह्मणे नमो ब्रह्मणे ॥ इत्यार्षेयोपनिषत्समाप्ता ॥

आश्रमोपनिषद्

3 copies, in Devanāgarī (103, 110, 114). Only the fourth chapter is known in the South, but in a different recension : see भिक्षुकोपनिषद्.

ईशावास्योपनिषद्

23 copies (Kāṇva recension) : in Grantha (10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 18, 19, 28, 32, 35), Telugu (36, 37, 43, 45, 48), Nandināgarī (55), Śāradā (58, 60), Bengālī (62), and Devanāgarī (95).

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

6 copies : in Grantha (12, 12, 16, 35), Telugu (44), and Bengālī (62).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy : in Nandināgarī (55). Same as No. 317 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

Prakāśikā by Śrīvatsāṅka (Kūranārāyaṇa).

This is according to the Viśiṣṭādvaita system.

1 copy : in Grantha (19).

Begins* :

विश्वं व्याप्यं धार्यं येन विचित्राश्शक्तयो यस्य ।
श्रीरङ्गेशं श्रीशं (°शं तमृषिं, ed.) ननुवाक्चित्तैरुपास्महे पुरुषम् ॥
सर्वेशानस्सर्वभूतान्तरात्मा ।
दोषानर्हस्सर्वविद्यैकवेद्यः ॥

---

* The readings added are those of the Grantha edition of 1870 (Vedāntavidyāvilāsa Press).

कर्माराध्यस्साध्यभक्त्येकलभ्यः ।
श्रीमान्व्यक्तो वाजिनां संहितान्ते ॥
यस्याचार्यैः कृतं भाष्यं गम्भीरं विदुषां मुदे ।
बालामोदाय तद्भावो यथाभाष्यं प्रकाश्यते ॥
ईशावास्यानुवाको ऽयं वाजिनां संहितान्तगः ।
शिष्याय गुरुणा यस्मिन्ब्रह्मविद्योपदिश्यते ॥
कर्मणां संहितोक्तानां विनियोगपृथक्त्वतः ।
विद्याङ्गतास्ति तद्व्यक्त्यै निबन्धोऽस्य तदन्ततः ॥

ईशावास्यमिदं सर्वं इत्येषो ऽनुवाको ऽष्टादशमन्त्रात्मकः । एते च मन्त्राः पुरुषसूक्तोदितपरमपुरुषतत्स्वरूपतदुपासनप्रपदनतत्प्राप्तिरूपत्वोपायपुरुषार्थानां सङ्ग्रहेण सम्यक्प्रतिपादित (°पादक, ed.) त्वात् । कर्मस्वविनियुक्तत्वाच्च (कर्मसु कल्पसूत्रकृताकात्यायनेनविनियुक्तत्वाच्च, ed.) । उपनिषत्सारभूताः भगवद्गीतादिभिश्चैतेषां नृणामुपब्रह्मणं (! मन्त्राणामुपबृंहणं, ed.) तत्र तत्र परस्तात्प्रदर्शयिष्यते ।

Ends :

तत्र चरमश्लोकस्य पूर्वार्धे **वायुरनिलममृतमिति** मन्त्रोक्तानुष्ठानविधायकं । उत्तरार्धे तु **युयोध्यस्मज्जुहुराणमेन** इति प्रार्थयमानानां प्रार्थनपूरणसङ्कल्पपूर्वकं शोकप्रतिक्षेपकमिति चरमश्लोको ऽप्यस्य मन्त्रद्विकस्योपबृंहणमेवेति सिद्धं । एवं परतत्त्वतद्विभूतियोगतदुपासनतत्प्रपदनतत्फलविशेषान् संगृह्य संहितेयं संपूर्यते ॥

वेदान्तगुरुपादाब्जध्याननिर्मलचेतसा ।
वाजिवेदान्तसारार्थः श्रीवत्साङ्केन निर्मितः (दर्शितः, ed.) ।
यदि रहस्यं विवृतं यद्वा न्यूनं वचोधिकं च ।
कृपया तदिदं सर्वं देवः क्षमेत तथा महान्तो ऽपि ॥

(Ed. adds: इति श्रीमत्सर्वतन्त्रोभयवेदान्ताचार्यपरमहंसपरिव्राजकाचार्यस्य श्रीवत्साङ्कश्रीमन्नारायणमुनीन्द्रस्य कृतिषु ईशावास्यप्रकाशिका संपूर्णा ॥)

There is a connection between this work and the Bhāṣya by Vedāntadeśika (Govt. Or. MSS. Library, Madras, Cat. I, 3, p. 308).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Grantha (11).

Begins :

सुन्दरं सुन्दराचार्यं प्रणम्य पुरुषोत्तमम् ।
ईशावास्याद्युपनिषद्भाष्यं त्वारभ्यते ऽधुना ॥

ईशावास्यमित्यादयो मन्त्राः प्रायेणाकर्मब्रह्मात्मैक्यावबोधनपरा अपि प्रतिपत्तिविधिशेषतयैव ब्रह्मात्मानमवगमयन्तीति गम्यते यत इह साधनचतुष्टस्य संपन्नाधिकारिविषये वेदान्तशास्त्रे पूर्वकाण्डप्रधानौ विधिप्रतिषेधौ वैलक्षण्येन वावगम्यते । तथा ह्याद्ये यतिविषये मन्त्रे **मा गृधः कस्यस्विद्धन**मिति धनग्रहणप्रतिषेधः । द्वितीये गृहिविषये मन्त्रे **कुर्वन्नेवेह जिजीवषेदि**ति नित्यकर्मकरणविधिः । एवंरूपयोर्विधिप्रतिषेधयोरत्रापि विद्यमानत्वान्न वेदवेदान्तयोरत्यन्तभेद इति शक्यते नियन्तुम् ।

Ends :

विश्वानि सर्वाणि हे **देव वयुनानि** कर्माणि ज्ञानानि च विद्वान् । किञ्च **युयोधि** वियोजय विनाशय **अस्मत्** अस्मत्तः **जुहुराणं** कुटिलं **एनः** पापं अस्मत्पापे विनष्टे सति वयं शुद्धास्सन्त इष्टं प्राप्स्याम इत्यभिप्रायः । यतो वयमिदानीं प्राणात्ययसङ्कटापन्नत्वेन नान्यांसपर्यांते (so) कर्तुं शक्नुमः । ततो **भूयिष्ठां** बहुप्रकाशं **ते** तुभ्यं **नम उक्तिं** नमस्कारवचनं विधेम नमस्कारवचनेन केवलं त्वां परिचरेमेत्यर्थः ॥

इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ वाजसनेयिसंहितोपनिषद्भाष्यस्समाप्तः (so) ॥

उत्तरजाबालोपनिषद्

See under भस्मजाबालोपनिषद्.

उत्तरनारायणोपनिषद्

It consists of Anuvāka 13 (**नारायणं महाज्ञेयं** to **परमः स्वराट्**) + Anuvāka 38 (**ओं तद्ब्रह्म** to **स्वरोम्**) of the Āndhra recension of Mahānārāyaṇopaniṣad, to which is added the Mantra **मनो वयं वैश्रवणाय कुर्महे**......**महाराजाय नमः** (Taitt. Ār. I, 31. 6) and the conclusion: **स्वस्त(?)साम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठिराज्यं महाराज्यं माधिगत्य(!) मयटे(!)ममन्तपययी(!)स्यातु(!)सार्वभौमः सार्वायुषां त्राता पराह्ना(?) पृथिविं(!)समुद्रपर्यंतायायेव राडिति ॥ इति उत्तरनारायणोपनिषत्संपूर्णं(!) ॥**

ऊर्ध्वपुण्ड्रोपनिषद्

1 copy: in Grantha (22). Comp. Varāhopaniṣad (II).

Begins:

अथ श्रीवराहरूपिणं भगवन्तं प्रणम्य सनत्कुमारः पप्रच्छ । अधीहि भगवा(!)नूर्ध्वपुण्ड्रविधिम् । किं द्रव्यं किं स्थानं का रेखा को मन्त्रः कः कर्ता किं फलमिति च । श्रीवराह उवाच ।

Ends:

केशवादिद्वादशनामभिः ब्रह्मचारी गृहस्थो यतिश्च सर्वेभ्यो दुःखेभ्यो मुक्तो भवति । सर्वेषु तीर्थेषु स्नातो भवति । सर्वैर्देवैर्ज्ञातो भवति । अश्रोत्रियः श्रोत्रियो भवति । अनुपनीतो ऽप्युपनीतो भवति । आचक्षुः पङ्क्तिं पुनाति न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तत इत्याह भगवान्वराहरूपी । य एवं वेद । इत्युपनिषद् ॥

ऋग्वेदजाबालोपनिषद्

This is the same as **भस्मजाबालोपनिषद्** (II) **ऋग्वेदे भस्मजाबालोपनिषद्**), but the latter does not contain the first section (ca. 18 Granthas) of this copy.

1. copy: in Grantha (7)

Beginning:

जनको ह वैदेहो याज्ञवल्क्यमुपसमेत्योवाच । भगवन्त्रिपुण्ड्रविधिमनुब्रूहीति । स होवाच याज्ञवल्क्यः । प्रमाणमस्य त्रिधा च (so) रेखा ललाटादाचक्षुषोराभ्रुवोरामूर्ध्नो मध्यतः ।

End of first section:

यस्य कस्यचिच्छरीरे यावन्तो रोमकूपास्तावन्तो लिङ्गानि भूत्वा तिष्ठन्त इति ब्राह्मणो वा क्षत्रियो वा तद्धारणादेव तच्छब्दस्वरूपं यस्य तस्याभ्यासेऽवतिष्ठेदिति वै याज्ञवल्क्यः ॥

Colophon: इति ऋग्वेदजाबालोपनिषत्समाप्ता ॥

एकाक्षरोपनिषद्

1 copy, with the *Bhāṣya of Appayadikṣita* (Devanāgarī, 119).

The Bhāṣya begins:

यत्नोंकारात्मकं प्रोक्तं ब्रह्मनामैकमक्षरं ।
एकाक्षरोपनिषदं व्याख्यास्ये सर्वगर्भिताम् ॥

अक्षरे अविनाशिनि परस्मिन्ब्रह्माणि तन्नामधेयत्वेन **यदेकाक्षरमास्ति**। तत्प्रणवाख्यमक्षरं **चन्द्रे** ऽस्ति । सर्वगमप्यमृतस्यन्दित्वात्तन्निर्देशः । **सुषुम्नायां च** ब्रह्मनाड्यां दृढी सुस्थितस्स **एकः** एकवस्तुप्रतिपादकत्वात् ।

It ends:

न च प्रणवस्य वर्णत्वे ऽप्यचेतनत्वं वाच्यं चेतनमप्यपरोक्षयितुं शक्तिमत्वात् । नापि केवलजप्यत्वं तस्यास्ति । अकारादिमात्राणां विभागे सति निष्कलपरब्रह्माभिन्नत्वेन ध्येयत्वसिद्धेः । तस्मादेकाक्षरप्रणवोपासनमेव वरमित्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ॥

ऐतरेयोपनिषद्

12 copies: in Grantha (10, 13, 15, 16, 19, 27, 32, 35), Telugu (39, 43, 48), and Devanāgarī (95).

Bhāṣya by Śankarācārya.

5 copies: in Grantha (16), Telugu (42, 44, 53), and Devanāgarī (35).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Grantha (11).

Begins:

अखण्डानन्दबोधाब्धिं नत्वा श्रीसुन्दरेश्वरम् ।
ऐतेरेयोपनिषदो भाष्यं विरचयाम्यहम् ॥

आत्मा वा इदमेक एवाग्र आसीन्नान्यत्किञ्चन मिषादित्येव-माद्यायामस्यामुपनिषद्य**ंभो मरीची**भिरिमाप (so) इत्यादिना जगदुत्पत्तिः यथाण्डं मुखाद्वाग्वाचो ऽग्निरित्यादिना संसारोत्पत्तिश्चावगम्येते । अत इदमाशङ्क्यते । किमिदमनयोर्जगत्संसारयोरग्रे प्रागुत्पत्तेः विद्यमान आत्मा सप्रतियोगिकः उत निष्प्रतियोगिकः आहोस्विदुभयात्मकः ।

Ends:

अस्माल्लोकादुत्क्रम्यामुष्मिन् स्वर्गे लोके सर्वान् कामानाप्त्वामृतस्समभवदमृतस्समभवदिति द्विर्वचनमुपनिषत्परिसमाप्तिद्योतनार्थम्। इति श्रीसुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ ऐतेरयोपनिषद्भाष्यसमाप्तः (so) ॥

Aitareyopaniṣat-tātparya-nirṇaya by ?

The work seems to be based on Śankarācārya's above-mentioned Bhāṣya.

1 copy (fragment): in Grantha (15).

Begins:

ऐतेरयोपनिषत्तात्पर्यनिर्णयः । पूर्वग्रन्थ अपरब्रह्मविज्ञानेन सह कर्म परिसमाप्तं । एतत्सत्यं ब्रह्म प्राणाख्यं एष एको देवः एतस्यैव प्राणस्य सर्वे देवा विभूतयः । एतस्य प्राणस्यात्मभावं गच्छन् देवता अप्येति इति देवतासायुज्यरूपफलोपसंहारात् केचित्तु देवताप्यय एव मोक्षः स च ज्ञानकर्म समुच्चयसाध्यः । अतः परन्नास्तीति प्रतिपन्नाः । तन्निराचिकीर्षया आत्मा वेत्यादि ग्रन्थारम्भः । अस्मिंश्च ग्रन्थे निर्विशेषात्मविज्ञानमेव कर्मासहितं विविदिषितं षड्विधलिङ्गैः निर्विशेषब्रह्माणि तात्पर्यावधारणात् । नन्विदं प्रकरणं कथं केवलात्मविषयम् ।

Breaks off:

कुर्वन्नेवेह कर्माणि यावज्जीवमग्निहोत्रं जुहोति यावज्जीवं दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते तं यज्ञपात्रैर्दहन्तीत्यादिश्रुतिविरोधः । पारिव्राज्यादिवि-

धायकशास्त्रस्य व्युत्थाय भिक्षाचर्यं चरन्तीत्यस्यामज्ञानस्तुतिपरत्वं अनधिकृतार्थत्वं वेति चेन्न ।

कठरुद्रोपनिषद्, or कठोपनिषद्

This is the southern recension of कण्ठश्रुत्युपनिषद्. It does not contain sections 1 and 2 of the latter, but it ends with 42 instead of 5 Ślokas.

1 copy, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (Devanāgarī, 120).

Beginning of the Bhāṣya:

चैतन्यमेकमपि सप्तविधं यथोक्तं
सम्यग्विचार्य निरुपाधिकमाद्यमेकम् ।
ध्यायन्विमुक्तिफलमेति न संशयो ऽत्र-
त्येनां कठोपनिषदं विवृणोमि सार्धाम् ॥

नन्विह सशिखान्केशान्निष्कृष्य पुत्रं दृष्ट्वा त्वं ब्रह्मेत्यादि वदेत् ।

End:

स्वयं मृत्वा स्वयं भूत्वेत्यात्मनः परस्यावशिष्यमाणस्य जननमरणवचनं जीवजननमरणयोरपि स्वस्य साक्षित्वेन सर्वदावस्थानाभिप्रायं मन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ॥

कठवल्ल्युपनिषद्

1 copy: in Grantha (28).

The title is evidently wrong. The text runs as follows:

यज्ञोपवीती कृतचक्रधारी यो ब्रह्मविदो मनीषा (so) हिरण्यमादाय स दर्शनं कृत्वा वह्निसंयुक्तं स्त्रीशूद्रादीनां बाह्वोर्धारयेत् । तस्माद्विरेखं(?)

भवति । येकी(!)पुत्रसमाश्रितः । अग्निना वै होता चक्रं पाञ्चजन्यं द्विभुजौ धारयेत् । आत्मकृतमाचरेत् । आचार्यं सन्मुखं प्रपद्येत । सालोक्यसामीप्यसारूप्यसायुज्यं गच्छति । य एवं वेद इत्युपनिषत् । इत्यथर्वणशिरसि प्रोक्त श्रीभाष्योपयुक्त कठवल्ल्युपनिषत्समाप्ता ॥

कठोपनिषद्

See काठकोपनिषद् and कठरुद्रोपनिषद्.

कण्ठश्रुत्युपनिषद्

5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (85, 103, 109, 114).

Compare कठरुद्रोपनिषद्.

कलिसन्त[ा]रणोपनिषद्, or नामोपनिषद्

4 copies: in Devanāgarī (73, 75, 114, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Devanāgarī, 118).

Begins:

यत्रोपायः कलिं तर्तुमुक्तः षोडशनामतः ।
नारायणस्य व्याख्यास्ये कलिसन्तरणश्रुतिम् ॥

द्वापरान्त इति ॥ गां भूमिं पर्यटन् सञ्चरन् कलिं दुष्टं कलियुगं सन्तरेयं सम्यक् तरणं कुर्यामिति ।

Ends:

सद्योमुक्त्यभिधानं तु परब्रह्मप्रकाशद्वारेणेत्यभिप्रायः ॥ इति सुन्देश्वर......समाप्तम् ॥

20

काठकोपनिषद्, or कठोपनिषद्

In the South the name **कठवल्ल्युपनिषद्** prevails.

24 copies: in Grantha (10, 13, 14, 15, 16, 16, 17, 18, 18, 25, 32, 35), Telugu (36, 37, 43, 43, 48), Śāradā (59), and Devanāgarī (87, 90, 95, 103, 109, 114).

Bhāṣya by Śaṅkarācārya (called also **काठकोपनिषद्विवरणम्**).

6 copies: in Grantha (12, 17, 35), Telugu (44). Bengālī (62), and Devanāgarī (116).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy: in Nandināgarī (55), same as No. 348 of the Government Oriental MSS. Library, Madras (vol. I, 3, p. 325).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Grantha (11).

Beginning:

प्रणम्य करणैः श्रीमत्सुन्दरेश्वरसद्गुरुम् ।
काठकोपनिषद्वल्लीर्व्याख्यास्ये ग्रन्थसङ्ग्रहात् ॥

उशन् कामयमानः ह वै इति वृत्तार्थस्मरणार्थौ निपातौ वाजमन्नं तद्दानादिनिमित्तं श्रवो यशो यस्य स वाजश्रवाः रूढिशब्दो वा तस्यापत्यं **वाजश्रवसः** ।

Ends:

मा विद्विषावहै तत्तत्कालीनप्रश्नोत्तरोत्पन्नं विद्वेषणं मा करवावहै निरन्तरं मानुसरावहा इत्यर्थः । **शान्तिश्शान्तिश्शान्तिरिति** त्रिवचनं शिष्याचार्येश्वराणां चित्तगतसर्वकल्मषप्रशमनार्थमोमिति मङ्गलार्थमिति ॥

इति सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ कठवल्ल्युपनिषद्भाष्ये द्वितीयाध्यायस्य तृतीया वल्ली समाप्ता ॥

कात्यायनोपनिषद्

On the Ūrdhvapuṇḍra: the materials to be used for it, the way of fixing it on the forehead, and the merit of bearing it.

1 copy: in Devanāgarī (116).

Begins:

ओं अथ कात्यायनोपनिषत् ॥ अथ प्रणिपत्य कात्यायनो ब्रह्माणमन्वयुङ्क्त । अधीहि भगवः (!) किं पवित्राणां पवित्रम् ।

Ends:

अयमूर्ध्वपुण्ड्रविधिः । एवं विदित्वा यो धारयति स सर्वकर्मार्हो (?) भवति । कायिकात्पूतो भवति । स विष्णुसायुज्यमाप्नोति । स विष्णुसायुज्यमाप्नोति । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥

कामकलोपनिषद्

See त्रिपुरोपनिषद्.

कामराजकीलितोद्धारोपनिषद्

How to obtain the full enjoyment of sensual pleasures which is the way to liberation.

1 copy, in Devanāgarī (111).

Begins:

श्रीमहागणपतये नमः ॥ अथोवाच कामराजं तदुपासना कुशलं लभेत् श्रियं लभेत् गुर्वीं वाणीं लभेत् । सर्वयुवतीनां प्रियो भवेत् ।

प्रथमकाम (!) ततः शक्तिस्तदनु तुरीयेंद्राविते परैतानि पञ्चाक्षराणि भवन्ति ।

Ends:

सदाकौलिको भवेत् । कुलाचारात्सर्वेद्धी(!)श्वरो भवेत् । एकाकी शक्तियुक्तो भवेत् । मादनं भुक्त्वा शक्तिभुग् । भवेत् । शक्तिचक्रं पूजयेत् । भोगेन मोक्षमाप्नुयात् शक्तिहर्षोत्पादनाच्छक्तिप्रीता भवतीति शिवं । अथ बकुलैरर्चयेत् रक्तपुष्पैरर्चयेद्बिल्वपत्रैरर्चयेत्तदभावे जलैस्तदभावे मानसीभक्तिमाचरेदिति शिवं ॥ इत्यथर्वणशाखायां कामराजकीलितोद्धारोपनिषत्समाप्ता ॥

कालाग्निरुद्रोपनिषद् (I)

A. Northern Recension.

5 copies: in Śāradā (59), and Devanāgarī (103, 106, 109, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Jacob, Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads).

B. Southern Recension.

(a) 4 copies, in Grantha (9, 11) and Telugu (37, 48) beginning immediately (like A) or with a Śānti (भद्रं......दधातु; शुक्लाम्बरधरं......शान्तये).

(b) 5 copies, in Grantha (15, 16), Telugu (44, 49), and Devanāgarī (117) beginning with (सहनाववतु etc., followed by) अथ कालाग्निरुद्रोपनिषदः संवर्तको ऽग्निर्ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः (श्री)कालाग्निरुद्रो (विश्वरूपरुद्रो, 2, 4) देवता (श्रीकालाग्नि) रुद्रप्रीत्यर्थे जपे विनियोगः (रुद्रप्रीत्यर्थे मम भस्मधारणार्थे

जपे विनियोगः, 2) । अथ कालाग्निरुद्रं भगवन्तं सनत्कुमारः पप्रच्छ । Comp. the ed. of the 108 Upaniṣads.

(c) 2 copies, in Devanāgari (86, 91), much like b, but with fuller quotations from the Mahānārāyaṇopaniṣad. No. 2, besides being very faulty, is incomplete (begins: जलमिति भस्म). No. 1 ends in the following peculiar way: स सर्वतीर्थेषु स्नातो भवति । सर्वेषु वेदेषु ध्यातो भवति । स सर्वा(!)रुद्रमन्त्रजाप्यो(!)भवति । सर्वतत्त्वज्ञानवान् भवति । स सकलभोगकृद्भवति । शिवसायुज्यमाप्नोति । अयं मत्रंतुस्तु(!)नमः शिवायेति ठित्वा(!) ललाटे भस्मना त्रिपुंड्रं करोम्यहं । गले पृष्टे नमः । हृदये हव्यवाहनाय०। तन्मध्ये नाभौ स्कन्धाय०। दक्षनाभौ इन्द्राय०। तन्मध्ये आदित्याय०। तन्मणिबन्धे सामाय०। वामभुजे वामदेवाय०। तन्मध्ये प्रभञ्जनाय०। तन्मणिबन्धे वसवेभ्यो०। पृष्टे हयाय०। स्कन्धे शिवाय०। ब्रह्मरन्ध्रे ब्रह्मणे नमः । इति सर्वाङ्गे विभूतिं धारयेत् ॥ इति कालाग्निरुद्रोपनिषदं सम्पूर्णम् ॥

(d) 2 copies, in Telugu (36, 45), beginning as follows: अथ (अस्य, 1) कालाग्निरुद्रोपनिषदः (कालाग्निरुद्रप्रश्नमहामन्त्रस्य, 1) संवर्तको ऽग्निर्ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः (omitted in 2) विश्वरूपी (not in 1) श्रीकालाग्निरुद्रो (०रुद्रः परमात्मा, 1) देवता ओं बीजं नमश्शक्तिः शिवायेति कीलकं श्रीकालाग्निरुद्रप्रीत्यर्थे मम भस्मधारणार्थे (मम समस्तपापक्षयार्थे भस्मधारणे, 2) जपे विनियोगः । षडक्षरेण षडङ्गन्यासः (ओं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः शिं अना०नमः वं कनिष्ठि०नमः यं करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः एवं हृदयादिन्यासः, 2) । लोकत्रयेण दिग्बन्धः (भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः, 2) । ध्यानं । ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलं ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमोनमः । अथ कालाग्निरुद्रं भगवन्तं सनत्कुमारः पप्रच्छ ।

No. 2 ends: न स पुनरावर्तते इत्याह भगवान्बोधायनः । यस्त्वेतद्यो ऽधीते सो ऽप्येवमेव भवतीत्यों सत्यम् ॥ सह नाववतु, etc.

(e) One copy, in Grantha (14), beginning

ब्रह्मज्ञानोपायतया यद्विभूतिः प्रकीर्तिता ।
तमहं कालाग्निरुद्रं भजतो स्वात्मदं भजे ॥

ओं सह नाववत्विति शान्तिः । अथ कालाग्निरुद्रोपनिषत्संवर्तको, etc. (same as b). Comp. the ed. of the 108 Upaniṣads.

Bhāṣya by Appayadīkṣita, (agrees with b).

1 copy, in Devanāgarī (117).

Begins:

माहात्म्यं भस्मनो यत्र प्रोच्यते क्रममुक्तये ।
कालाग्निरुद्रोपनिषद्भाष्यमारभ्यते ऽधुना ॥

अथेति मङ्गलार्थः शब्दः । **कालाग्निरुद्रोपनिषत्संवर्तक** इति यः प्रलयकालभवो ऽग्निस्तन्मयस्य रुद्रस्य जगत्संहर्तुर्**योपनिषत्त**स्याः **संवर्तकः** प्रवर्तको ऽग्निर्ऋषिः । स्पष्टमन्यत् । **अधीही**ति हे भगवन् कालाग्निरुद्र **त्रिपुण्ड्रविधिं** भस्मत्रिपुण्ड्रधारणस्य विधानं सतत्त्वं सप्रमाणमित्यर्थः । **अधीहि** ब्रूहि ।

Ends:

यस्त्वेतद्वाधीते सो ऽप्येवमेव भविष्यतीत्येतदनुपपन्नं । अध्ययनमात्रेण सायुज्यमुक्तिसिद्धौ भस्मधारणकर्माचरणस्यानावश्यकत्वापत्तेः। अत्रोच्यते । न हि भस्मधारणहीनस्योपनिषदध्ययनाधिकारो ऽस्ति । अतस्तत्कर्मावश्यकमेव । अर्थवादाभिप्रायेण त्वध्ययनस्य फलमुक्तं वाकारश्चैतमर्थमवगमयति । तस्मादनवद्यम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर...... समाप्तम् ॥

कालाग्निरुद्रोपनिषद् (II)

(नन्दिकेश्वरपुराणे)

This is not another recension of the preceding work (Jacob, Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads, p. 4), but a different work which has nothing in common with the former except the title and the subject, i.e., Tripuṇḍra-vidhi, and a few Mantras also met with in many other treatises of this kind. This Upaniṣad seems to be unknown in the South of India.

4 copies: in Devanāgarī (83, 88, 108, 112). No. 3 does not contain the first portion up to the end of the **मातृकान्यासः** and has some other peculiarities besides.

Begins:

श्रीगणेशाश नमः । ओं विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः (इति, 2) आचाम्य। वाक् वाक् । (प्राण प्राण । added in 1) घ्राण (not in 1) घ्राण । चक्षुः चक्षुः । श्रोत्र श्रोत्र (श्रोत्रः श्रोत्रः, 4) (घ्राणश्चक्षुःश्रोत्रं, 1)। नाभिर्हृदये (°य, 4; नाभिहृदयं, 1) कण्ठे शिरसः (°सिः, 1)। शिखा बाहुभ्यां यशोबलं ।

अपवित्रः (°त्रो, 2; °त्रं, 1) पवित्रो वा सर्वावस्थां गतो पि वा।
यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षं स बाह्याभ्यन्तरं (°रः, 2, 4) शुचिः ।

ओं पुण्डरीकाक्षाय नमः ।

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि (भूमि, 2) संस्थिताः ।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ।
ओं अङ्गुष्टाग्रे तु गोविन्दं (°न्दो, 1, 4) तर्जन्यां च महीधरं ।
मध्यमायां हृषीकेशमनामिकायां त्रिविक्रमं ।

कनिष्ठायां (°ष्ठिकायां, 2) स्थितो विष्णु (कनिष्ठ्यां रक्षितो विष्णुः, 4) करमध्ये तु माधवः (°वं, 1; वामनः, 4) ।

एवं यस्तु स्मरे (करे, 2; करं, 4) न्यासं फलं कोटिगुणं भवेत्।

अकारो नाभौ (आकारात्मनि, 1) उकार (°रं, 4; ओंकार, 2) हृदये मकार (रं, 4) मूर्ध्नि.. ओं धियो यो नः प्रचोदयादित्यस्त्राय फट् । इत्यङ्गन्यासः (इति न्यासः, 2; missing in 1) । ओं नमः शिवाय । ओं नमो भगवते रुद्राय । इति शरीरं न्यसेत् (इति शरीरन्यासः, 1) ।

ओंकारं मूर्ध्नि विन्यस्य (विन्यसेत्, 1) नकारं नासिके तथा । ....जानुनि शङ्करं तथा । इति मातृकान्यासः । *ओं प्राणायामसङ्कल्पः (ओं प्राणाय नमः । मम सङ्कल्प, 1) आत्मनो भाव सिद्ध्यर्थे (शुद्ध्यर्थे । ओं, 2; सिद्धर्थ, 3; शुद्ध्यर्थ, 4) विभूतिधारणमहं करिष्ये । अथ ध्यानं । ओं शुद्धस्फटिकसङ्काशमेकवक्त्रां चतुर्भुजां । मृगटङ्कधरां देवीं वरदाभयशोभिनीं ॥ १ ॥ ....ध्यात्वा चैवविदां (so) भूतीं (2; भूमिं, 3; भूतिं, 4) धारयेत्पुलकाङ्क्षिभिः (2, 3; धारयेतुलकाङ्क्षितां, 4) (ध्यात्वा देवीं विभूतिं वै धारयेत्पुलकाङ्क्षिभिः, 1) । इति विभूतिध्यानं (इति विभूतिधारणमन्त्रः, 2, 4)। † तीर्थे गत्वा पादौ हस्तौ प्रक्षाल्याचम्य...विधिवत्स्नानं समर्प्य सन्ध्यावन्दनं कुर्यात् । ओं मण्डूकाय (मण्डुकाय, 2, 4) नमः। ओं श्रीकालाग्निरुद्राय नमः । ओं कूर्माय नमः । ओं आधारशक्तये नमः । ...इत्यासनशुद्धिं कृत्वा...इत्यासनजपे विनियोगः ।...ओं आधारशक्त्यै नमः † । ओं भूर्भुवःस्वः । क्लीं क्लीं क्लीं श्रीं श्रीं श्रीं... ...इति जपमन्त्रः ।

*Beginning of No. 3: श्रीगणेशाय नमः । अथ कालाग्निलिख्यते ओं प्राणायामसङ्कल्प । etc.

†This section is transposed in 3 to a later place.

Ends:

तस्मात्सर्वं विसृज्यैव (विसृज्येय, 3; विसृज्यैव, 2; विसृज्यैवं, 1)
भस्मस्नानं समाचरेत् ।
जलस्नानाद्विभूतिस्नानं (जलस्नानं विभूतिस्नानं, 2; जलस्नानाद्विभूतिनां । स्नानं, 3)
कोटिकोटिगुणाधिकं ।
जलस्नानात्म (so) मलत्यागी
विभूतिस्नानात्सदा (°स्नानसदा, 3) शुचिः ।
मन्त्रस्नानं (°नात्, 4) हरेत्पापं (दहते पापं, 1)
ज्ञानस्नानात्परं पदं ।
सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं
सर्वयज्ञेषु यत्फलं ।
तत्फलं समवाप्नोति
भस्मस्नानं न संशयः (भस्मस्नानं समाचरेत्, 1, 4) ।
भस्मस्नानात्परं तीर्थं
गङ्गास्नानं दिने दिने ।
भस्मरूपी शिवः साक्षात् (भस्मरूपं शिवा । साक्षात्, 2)
भस्म त्रैलोक्यपावनं ॥

The colophons following this are somewhat different:

1. इति श्रीनन्द(!)केश्वरपुराणोक्तं श्रीकालाग्निरुद्रोप......(last pattra missing).

2. ओं विष्णुर्विष्णुर्विष्णुः । सो ऽहं भस्मस्त्वं(!)सर्वदातव्यं स्वयं उलटंति(!) भस्मस्त्वं फट् स्वाहा । इति श्रीनन्दिकेश्वरपुराणोक्तं श्रीकालाग्निरुद्रोपनिषत्संपूर्णम् ॥

3. ओं श्रीं ह्रीं विष्णु विष्णु विष्णु भस्मस्त्वरक्षसर्वदानय(!)श्रयं(!) उलटंती भस्मस्त्वं फट् स्वाहा ॥ इति श्रीनंदिकेश्वरपुराणोक्तं(!)कालाग्निरुद्रोपनिषत्संपूर्णः ॥

4. ओं विष्णुः ओं विष्णुः सो ऽहं भस्मस्त्वं (!) रक्षः स्त्वं (!) सर्व आत्म(!) उलटंति भस्मस्त्वं फट् स्वाहा ॥ इति श्रीनन्दिकेश्वरपुराणोक्तं श्रीकालाग्निरुद्रोपनिषत्संपूर्णम् ॥

कालिकोपनिषद्

See Rājendralālamitra's 'Notices of Sanskrit MSS.,' vol. VI (1882), p. 258.

5 copies, in Devanāgarī (67, 70, 84, 88, 89). Except in No. 3, the title is **आथर्वण (अथर्वणीये, अथर्वे) (सर्वे) सौभाग्यकाण्डे कालिकोपनिषत्.** No. 1 begins with **ओं श्रीकृष्णायै नमः,** No. 5 with **भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः.**

Compare Syāmopaniṣad.

कालिमेधादीक्षितोपनिषद्

On the marvellous metamorphoses produced in him who meditates on Kālī as *medhā-dīkṣitā.*

1 copy: in Devanāgarī (89).

Extract:

ओं नमः श्रीदक्षिणाकालिकायै नमः । अथाह वै देवानां पत्नीं भजे तस्योपासक (lacuna) न्यांगच्छन् । ओं अथैनां मेधादीक्षितरूपिणीं भावयेत् स शिवो भवेत् स कालिरूपो भवेत्.........ततः कामकलाकालीं परारूपिणीं जपेत् ततः चरणदीक्षारूपिणीं हंसकालीं यजेत्

रक्तशुक्लमिश्रनिर्वाणरूपिणीं यजेत् सर्वनिर्वाणदीक्षितो भवेत्......चित्परारूपो भवेत् चित्परात्परारूपो भवेत् चित्परात्परातीतारूपो भवेत्...... स ब्रह्मत्वं गच्छति मेधादीक्षां लभेत्........विद्याराज्ञ (!) धिकारी तु षोढां जपेत् तुर्याषोढाधिकारी कामकलां जपेत् कामकलाधिकारी चरणरूपिणीं जपेत् हंसदीक्षितो भवेत्.........गुह्यकाल्यधिष्ठितो भवेत् ततो मेधां चरेत्......षट्चक्राणि निर्भिद्यत् तत(!) परागभुग् भवेत् परकायप्रवेशवान् वयस्थैर्यं चरेत् कामरूपत्वं गच्छति षष्ठिसिद्धीश्वरो भवेदिति शिवप्रोक्तं वेदेत्यथर्वणीये सौभाग्यकांडे कालिमेधादीक्षितोपानिषच्चतुर्थं ॥

कुण्डिकोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (119).

Beginning of the Bhāṣya:

चतुरो ब्रह्मचर्यादीनाश्रमान्गच्छतः क्रमात् ।
आत्मनिष्ठोच्यते यत्र व्याख्यास्ये कुण्डिकां श्रुतिम् ॥

वानप्रस्थाश्रमे **विहितैः कन्दमूलकैः स्वशरीरं** क्षुद्बाधां **समाप्याथे-** दशाहारैः कालक्षेपो ममाभूदहो कष्टमिति विचिन्त्य **पृथिव्यां नाश्रु पातयेत् ।**

End:

अयं तु **सदा मुनिः** मौनशीलः ब्रह्मैकमननशीलो वा भवति । तस्मान्न कथञ्चनास्य विधिप्रतिषेधाभावे ऽप्यगम्यागमनभक्ष्याभक्ष्यविभागशास्त्रोल्लङ्घनादिलोकशास्त्रविरुद्धाचारप्रसक्तिः ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

कृष्णोपनिषद्

A. Northern Recension.

1 copy: in Devanāgarī (78).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Jacob, Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads).

B. Southern Recension.

It adds a second Khaṇḍa in prose to the first Khaṇḍa which is not different from A except in the beginning.

2 copies: in Telugu (38) and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

कृष्णावतारे मां यूयं भूत्वालिङ्गथ गोपिकाः ।
इति श्रीरामवचनं श्रुत्वा संतुष्टमानसैः ॥
रुद्रादिमुनिभिर्यस्यां कृष्णतत्त्वं विशेषतः ।
प्रपञ्चते तां व्याख्यास्ये कृष्णोपनिषदं पराम् ॥

श्रीमहाविष्णुमिति महाविष्ण्वंशभूतं **सच्चिदानन्दलक्षणं सर्वाङ्गसुन्दर,** etc.

Ends:

स **देहबन्धा**त्स्थूलसूक्ष्मकारणाख्यदेहत्रयसंयोगा**द्विमुच्यते**। विशेषेण सत्यत्वेन प्रातिभासिकत्वेन व्यावहारिकत्वेन च मोक्षं गच्छति । इत्युपनिषत् । इति द्वितीयः खण्डः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर.........समाप्तम् ॥

केनोपनिषद्

[केनेषितोपनिषद्, तलवकारोपतिषद्].

In one MS. (p. 60, Śāradā) it is called **ब्राह्मणोपनिषद्**. The fuller title **जैमिनिशाखायां केनो(तलवकारो)पनिषद्** occurs in three Telugu MSS. only.

22 copies: in Grantha (10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 32, 35), Telugu (36, 37, 43, 43, 45, 48), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (87, 95, 103, 109, 114).

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

2 complete copies, both in Grantha (12, 16); and 2 copies of the Pada-bhāṣya, in Grantha (35) and Telugu (44).

*Bhāṣya by Ānandatīrtha.**

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 Copy: in Grantha (11),

Begins:

नत्वा श्रीसुन्दराचार्यं पदवाक्यप्रमाणतः ।
केनोपनिषदो भाष्यं यथावद्रचयाम्यहम् ॥

केनेति सङ्कल्पविकल्पात्मकं **मनः केन प्रेषितं** सत् **इषितमिष्टं** विषयजातं **पताति** गच्छतीत्यर्थः । **केन** च **युक्तो** नियुक्तः **प्रथमः** मनसो ऽपि पूर्विकत्वेनाध्यात्मिकविकारेष्वादिमः **प्राणः प्रैति** स्वव्यापारं प्रतिगच्छति ॥

Ends:

यो वा एतामेवं वेदापहत्य पाप्मानमनन्ते स्वर्गे लोके ऽज्येये प्रतितिष्ठतीत्युपसंहारे ऽनन्तप्रतिष्ठात्मकफलश्रवणादिति चेन्न स्वर्गलोकप्राप्तेरभिधीयमानत्वात् । देवा ह वै स्वर्गलोकमगमन्निति श्रुत्यन्तरेण च स्वर्गशब्दः कैलासपरो ऽवगम्यते अनन्त्यज्यायस्त्वादिकं तु सगुणोपासकप्रापणीये पुण्यलोक उपचर्यत इत्युपपद्यते । आद्यस्य खण्डद्वयस्य निर्गुणब्रह्मविषयत्वं अनन्तरस्य खण्डद्वयस्य सगुणब्रह्मविषयत्वं चोपक्र-

* For extracts see No. 393 of the Government Oriental MSS. Library, Madras (vol. I, 3, p. 347).

मोपसंहारादिलिङ्गैः स्पष्टमवगम्यत इत्यतोऽभ्युदयमात्रप्रयोजनोत्तरखण्ड-द्वयव्याख्यानिष्वप्रवृत्तिरिति चावगन्तव्यम् । इति श्रीसुन्दरेश्वरतातपाद-शिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ तलवकारोपनिषद्भाष्यस्समाप्तः ॥

कैवल्योपनिषद्

25 copies: in Grantha (5, 9, 13, 15, 18, 31), Telugu (37/38, 48, 50), Śāradā (60), Bengālī (62), and Devanāgarī (81, 83, 84, 91, 93, 95, 98, 98, 98, 103, 106, 110, 114, 117).

The prevailing Śānti is **भद्रं कर्णेभिः,** etc., in the North, **सह नाववतु,** etc., in the South. No. 17 begins: **श्रीगुरुभ्यो नमः । ओं नमो ब्रह्मादिभ्यो(!)शान्तिः ।**; No. 3:

कैवल्योपनिषद्वेद्यं कैवल्यानन्दतुन्दिलं ।
कैवल्यगिरिजारामं स्वमात्रं कलयेऽन्वहम् ॥

Dīpikā by Rāmānanda (Śankarānanda).

1 copy, in Devanāgarī (79).

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छङ्करभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीरामानन्दविरचिता कैवल्योपनिषद्दीपिका समाप्ता ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy. in Devanāgarī (117).

Begins:

यत्र कैवल्यसिद्धिः स्याद्वरिष्ठब्रह्मविद्यया ।
कैवल्याख्योपनिषदं व्याख्यास्ये न्वर्थसंज्ञकाम् ॥

अथेति मङ्गलार्थः शब्दः । **आश्वलायना**ख्यो मह**र्षिर्भगवन्तं** धर्मज्ञानवैराग्ययशः श्रीमन्तं **परमेष्ठिनं ब्रह्मा**णं **परिसमेत्यो**पसङ्गम्यो **वाच** । कथमिति तदाह । हे **भगवन् ब्रह्मविद्वान् यया ब्रह्मविद्यया**

साधनेना**चिरात्** सद्य एव **सर्वपापं** ब्रह्महत्यादिकमपि **व्यपोह्या**पहाय **परा**त्सगुणब्रह्मणः **परमुत्कृष्टं पुरुषं** निर्गुणब्रह्म **उपैति** प्राप्नोति तां **सदा सद्भि**र्विशुद्धसत्त्वगुणसंपन्नैः **सेव्यमानाम**भ्यस्यमानां **वरिष्ठां** भूमविद्या-मि*त्यर्थः ।

Ends:

एतत्कैवल्योपनिषदुक्तप्रकारेण सप्रतियोगिकपरमात्मज्ञानिनां करामलकवत् सद्य एव कैवल्यमुक्तिः सिध्यतीति भावः । **कैवल्यं फलमश्नुत** इत्यभ्यास उपनिषत्परिसमाप्तिद्योतनार्थः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर ....समाप्तम् ॥

कौलोपनिषद्

See Govt. Or. MSS. Library, Madras, Vol. I, 3, p. 354. 6 copies: in Grantha (5, 34), Telugu (36), and Devanāgarī (90, 106, 106). Nos. 3 and 4 begin directly: **अथातो धर्मजिज्ञासा,** etc. On the cover of No. 5 there appears the title **मन्त्रोपनिषत्**.

Bhāṣya by Bhāskararāya.

1 copy: in Grantha (5).

Begins:

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीगुरुचरणाब्जकिरणविसरणनिर्धूतहृद्गतावरण-भास्करराय: कौलोपनिषदाथर्वणीं विकासयति वक्ष्यमाणातिरहस्यार्थोपदेशेऽवश्यंभाविविघ्ननिरासाय देवताः प्रार्थयते । **शन्नः कौलिकः शन्नो वारुणी शन्नः शुद्धिः शन्नोऽग्निः शन्नः सर्वं समभवत्** । कुलमार्ग-

* *i.e.*, the "science of the Absolute," comp. Chānd. Up. VII.

प्रवर्तकः कौलिकः परशिवः विघ्ननिरासपूर्वकः स्वात्मानन्दप्रापको नोऽस्माकं समभवत् भूयात् ।

Ends :

यश्चाचारविहीनोऽपि यो वा पूजां न कुर्वते ।
यदि ज्येष्ठं न मन्येत नन्दते नन्दने वने ॥

पूर्वोक्ताचारान् नानुतिष्ठति संशयापन्नमनाः उक्तविधां सपर्यामपि न करोति वचनव्यत्ययच्छान्दसः अयं पन्था सर्वोत्तम इत्यपि न मन्यते एतादृशोऽप्युपासकाभास उक्तफललाभेऽपि स्वर्गमात्रं लभत एव किमु तदुपासकस्य यथोक्तफलप्राप्तिरिति भावः ॥ कौलोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

कौषीतक्युपनिषद्

6 copies: in Grantha (13), Telugu (37), and Devanāgarī (34, 80, 84, 117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (117).

Begins :

यस्यां मार्गद्वयं प्रोक्तं भोगमोक्षार्थकं नृणां ।
कौषीतक्यभिधामेनां व्याख्यास्ये विमलाशयाम् ॥

चित्राख्यः गर्गायणेः पुत्रः **यक्ष्यमाणः** यष्टुकामः, etc.

Ends :

द्रष्टॄणां जीवात्मत्वाद्दृश्यस्य च परमात्मत्वाच्च व्यवहारदशायां तत्त्वंपदार्थयोर्जीवब्रह्मणोर्भेदः परमार्थदशायां तयोरभेदश्च सुनिर्धारित इत्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

क्षुरिकोपनिषद्

10 copies: in Grantha (14), Telugu (37), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (87, 93, 103, 108, 114, 117). No. 4 has the title **क्षुरिका नाम प्राणायामोपनिषद्.**

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (117).

Begins :

प्राणसन्धारणा मुख्या यस्यां संप्रोच्यते श्रुतौ ।
क्षुरिकोपनिषद्वाचं सभाष्यां कुर्महेऽधुना ॥

यद्यपीह प्राणधारणाया एव प्राधान्येनाभिहितत्वात्क्रममुक्त्यर्थकतैवास्या उपनिषद्, etc.

Ends :

यद्यपीतरासां च नाडीनां पर्यवसाने ब्रह्मण्येव विलयो भवति तथापि तत्प्रकृतिभूतसंपत्तिद्वारा ताः विलीयन्ते सुषुम्ना तु ब्रह्मणि साक्षाद्विलीयत इत्यवगन्तव्यम् ॥

खिलसंहितोपनिषद्रहस्यपरिव्राजकोपनिषद्

See परिव्राजकोपनिषद्.

गणपत्युपनिषद्

It is also called **गणेशोपनिषद्**, and **विघ्नेश्वरोपनिषद्**, whereas in the North the most common name is **गणेशाथर्वशीर्षम्** or (श्री)**गणपत्यथर्वशीर्षम्**. It belongs to the **आथर्वशीर्षपञ्चकम्** (see Preface).

10 copies: in Grantha (5, 5, 9), and Devanāgarī (73, 82, 86, 94, 94, 106, 120). Nos. 1 and 3 end in the

following shorter way: **स वाग्वी भवति । चतुर्थामनश्चश्रपाति । स विद्यावान्भवति । इत्यथर्वणवाक्यं ब्रह्मविद्याथर्वणविद्या । हरिः ओं सह नाववत्विति शान्तिः ॥** (no colophon). After the end of No. 7 there is a "Gaṇapati-dvādaśanāma" (**गजानन, सुमुख, एकदन्त, कपिल, गजगणक, लम्बोदर, विकंट, विघ्ननाश, धूम्रकेंदु, गणाध्यक्ष, भालचन्द्र, गाणाधीप** !)

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (120).

Begins:

यस्यां गणपतिः प्रोक्तः सगुणो निर्गुणो ऽपि च ।
एनां तु पश्यतां स्यातां सिद्धिमुक्ती न संशयः ॥
कथमेक एव गणपतिः सगुणो निर्गुणश्च भवेत् ।

Ends:

तस्मात्प्रतिमासन्निधावपि निष्कामजापका महा बुद्धयः सर्वविदः स्युरिति युक्तमेव श्रुतिवचनं मन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर.........समाप्तम्॥

गणेशपूर्वतापिन्युपनिषद्, or वरदपूर्वतापिन्युपनिषद्

2 copies, in Devanāgarī (35, 101).

गणेशोत्तरतापिन्युपनिषद्, or वरदोत्तरतापिन्युपनिषद्

2 copies, in Devanāgarī (85, 72).

गरुडोपनिषद्

See **गारुडोपानिषद्**.

गर्भोपनिषद्

The MSS. are not quite in harmony with each other, but it is doubtful whether we can speak of different recensions. Compare **निरुक्तोपनिषद्**.

18 copies: in Grantha (6, 13), Telugu (36, 37, 39, 48), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (76, 84, 87, 91, 93, 103, 108, 110, 114, 117). No. 8 has no other title but **पैप्पलादं मोक्षशास्त्रम्**. No. 10 has, after the end, the following poetical additions:

*कललस्त्वेकरात्रेण पञ्चरात्रेण बुद्बुदम् ।
शोणितं दशरात्रेण पक्षेण चाण्डको भवेत् ॥ १ ॥
विंशद्रात्रे भवेन्मांसं पञ्चविंशे शिराङ्कुरम् ।
मासमेकं तु संपूर्णं पञ्चतत्त्वानि धारयेत् ॥ २ ॥

and:

शुद्धमीश्वरचैतन्यं जीवचैतन्यमेव च ।
प्रमाता च प्रमाणं च प्रमेयं च तथा फलं ॥ १ ॥
इति सप्तविधं प्रोक्तं भिद्यते व्यवहारतः ।
मायोपाधिविनिर्मुक्तं शुद्धमित्यभिधीयते ॥ २ ॥
मायासम्बन्धतश्चेशो जीवो ऽविद्यावशस्तथा ।
अन्तःकरणसम्बन्धात्प्रमातेत्यभिधीयते ॥ ३ ॥
तथा तद्वृत्तिचैतन्यं प्रमाणमिति गीयते ।
तथा विषयचैतन्यं प्रमेयमभिधीयते ॥ ४ ॥
भग्नावरणचैतन्यं फलमित्यभिधीयते ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

---

* Compare Aṅguttara-Nikāya X, 1, 3.

Begins:

अथ गर्भोपनिषदं देहोत्पत्त्यवबोधिनाम् ।
व्याख्यास्ये सङ्ग्रहेणैव वैराग्यस्य प्रसिद्धये ॥

पञ्चात्मकमिति । वक्ष्यमाणार्थ एष श्लोकः । **भवतीति पञ्चात्मकमिति कस्मादित्याशङ्क्याह पृथिवीति**

Ends:

विषयवैराग्यवतो हि ब्रह्मज्ञानाधिकमनायासमुत्पद्यते अत इदं मोक्षशास्त्रमित्युपपन्नम् । इति गर्भोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् । इत्यप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ गर्भोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

गायत्र्युपनिषद् (I)

This is the same, apart from the end, as No. 446 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

1 copy: in Devanāgarī (67).

Ends:

. शुद्धः पूतो ऽजरो ऽमृतस्सम्भवति । ओं गायत्र्युपनिषत् ॥ अस्य श्रीमृत्युञ्जयमन्त्रस्य चमसकहोल ऋषिः गायत्री छन्दः मृत्युञ्जयो महारुद्रो देवता ओं बीजं जुं शक्तिः सः कीलकं श्रीमृत्युञ्जयदेवताप्रसादसिद्ध्यर्थे (so) जपे विनियोगः ॥

गायत्र्युपनिषद् (II)

This is hardly different from the MS. described by Rājendralālamitra under No. 2186 (vol. VI, p. 251), viz., *Gāyatrī-hṛdaya* which "apparently pretends to be an Upanishad." Compare Gāyatrīrahasyopaniṣad.

1 copy, in Devanāgarī (88).

Begins: (after two Ślokas on *prāṇāyāma*):

ओं ऋषय ऊचुः । नमस्कृत्य भगवान् याज्ञवल्क्यमुनिः स्वयंभु परिपृच्छात्त्वं ब्रुहि ब्रह्मन् (so!) । ओंकारो भवति गायत्र्या उत्पत्तिं श्रोतुमिच्छामि ।

Ends:

अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यगावाहयेदर्थसिद्धिर्भवति य इदं गायत्रीहृदयं नित्यमधीयायो ब्राह्मणा(!)प्रयतः शुचिः सर्वपापैः प्रमुच्यते ब्रह्मलोके महि(!)यत इत्याह भगत्(!)ब्राह्मा(!) ॥ इति श्रीब्रह्मयाज्ञवल्क्यसंवादे गायत्र्युपनिषदं(!)सम्पूर्णम् ॥

गायत्र्युपनिषद् (III)

This is nearly identical with the first half of the first "Upanisad" of Tripurātāpinī.

1 copy: in Devanāgarī (99). Very faulty.

Begins:

श्रीगणेशाय नमः । सह नाववतु......शान्तिः । अथै(!)तस्मिनं(!) तरे भगवान् प्राजापत्यं वैष्णवं वी(!)लयकारणरूपामाश्रित्य त्रिपुराभिधां, etc.

Ends:

निष्कलङ्को दैवो साक्षरं व्याक्रीयते (so! Trip. Up.: निष्कल्मष आद्यो देवो ऽन्त्यमक्षरं व्याक्रियते) । य एवं वेद इत्युपनिषत् ॥ सह नाववतु० । ओं शान्तिः ३ ॥ इति श्रीगायत्र्युपनिषिद(!)संपूर्ण स्माप्तं(!)॥

गायत्रीरहस्योपनिषद्

Differs but little from Gāyatryupaniṣad (II).

1 copy: in Devanāgarī (74).

Begins:

ओं स्वस्ति सिद्धं । ओं नमो ब्रह्मणे । ओं नमस्कृत्य याज्ञवल्क्य-ऋषिः स्वयंभुवं परिपृच्छति हे ब्रह्म गायत्र्या उत्पत्तिं श्रोतुमिच्छामि । अथातो वसिष्ठः स्वयंभुवं परिपृच्छति ।

Ends:

अष्टौ ब्राह्मणान् ग्राहयित्वा ब्रह्मलोकं स गच्छति । इत्याह भगवान् ब्रह्मा । इति श्रीरामः । गायत्रीरहस्यं नाम उपनिषत्समाप्ता ॥

गारुडोपनिषद्

A. Northern Recension.

I. Commented on by Nārāyaṇa (see Jacob, Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads). It seems to be restricted to the fifty-two Ātharvaṇa Upaniṣads.

4 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (103, 109, 114).

II. Edited by Weber, Indische Studien, Vol. XVII, p. 161 fll.

3 copies: in Devanāgarī (75, 90, 106), none of which contains §. 3, b–d of the edition. No. 3 is somewhat shortened.

B. Southern Recension.

This is still longer than A II, viz., about five times as long as A I.

7 copies: in Grantha (6, 28), Telugu (39, 49, 50), Malayālam (55), and Devanāgarī (118). No. 6 is considerably shortened.

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

सगुणा गारुडा यत्र ब्रह्मविद्या समीर्यते ।
विषबाधां विनिघ्नन्तीं व्याख्यास्ये गारुडश्रुतिम् ॥

ओमिति गरुडस्य इयङ्गारुडा सा च सा सगुणब्रह्मविद्या च तां **प्रवक्ष्यामि** ।

Ends:

इत्येवं **भगवान्ब्रह्मा** नारदायाह उवाचेत्यु**पनिषत्** ॥ इति सुन्द-रेश्वरतात......समाप्तम् ॥

गुह्यकाल्युपनिषद्

This Upaniṣad is said to belong to the Mahākāla-Saṃhitā (see the colophon, below). It teaches the Virāṭ-Dhyāna in which the parts of the universe have to be imagined as the parts of the body of Mahādevī. The majesty of the latter is then described at length and with a grandeur which gives our poet some credit, though the bulk of this part consists of slightly modified quotations from the older metrical Upaniṣads, especially Śvetāśvatara.

1 copy: in Devanāgarī (68).

Begins:

गुह्यकाल्युपनिषद् ॥

ओं । अथर्ववेदमध्ये तु शाखा मुख्यतमा हि षट् ।
स्वयम्भुवा याः कथिताः पुत्रायाथर्वणे पुरा ॥

तासु गुह्योपनिषदस्तिष्ठन्ति वरवर्णिनि ।*
नामानि शृणु शाखानां तत्राद्या वारतन्तवी ॥
मौञ्जायनी द्वितीया तु तृतीया तार्णवैन्दवी ।
चतुर्थी शौनकी प्रोक्ता पञ्चमी पैप्पलादिका ॥
षष्ठी सौमन्तवी ज्ञेया सारात्सारतमा इमाः ।
गुह्योपनिषदो गूढाः सन्ति शाखासु षट्स्वपि ॥
ता एकीकृत्य सर्वास्तु मयास्यां विनिवेशिताः ।
संहितायां साधकानामुद्धाराय वरानने ॥*
तास्ते वदामि यत्प्रोक्तं ध्यानं कुर्वन्ति देवताः ।
विराड्ध्यानं हि तज्ज्ञेयं महापातकनाशनम् ॥
ब्रह्माण्डाद्बहिरूर्ध्वं हि महत्तत्वमहंकृतिः ।
रूपाणि पञ्च तन्मात्राः पुरुषः प्रकृतिर्नव ॥
महापातालपादान्तलम्बा (so) तस्या जयं स्मरेत् ।
ब्रह्माण्डार्धं कपालं हि शिरस्तस्या विभावयेत् ॥

End of Dhyāna, etc.:

विराट्रूपस्य ते ध्यानमिति संक्षेपतो ऽर्पितम् ।
तस्याः स्वरूपविज्ञान सपर्या परिकीर्तिता ।*
तदेव हि श्रुतिप्रोक्तमवधारय पार्वति ।
यथोर्णनाभिः सूत्राणि सृजत्यपि गिलत्यपि ।
* * * * *
मनसस्तु परा बद्धिर्बुद्धेरात्मा महान् परः ।
महतः परमव्यक्तमव्यक्तात्पुरुषः परः ॥

* The speaker is Mahakāla (see below, end), the addressed one Mahākālī who, however, is, because of her double aspect (dualistic and monistic), also spoken of in the third person.

पुरुषात्तु परा देवी सा काष्ठा सा परा गतिः ।
* * * * *
भूयश्च सृष्ट्वा त्रिदशानथेशी सर्वाधिपत्यं कुरुते भवानी ।
सर्वा दिश ऊर्ध्वमधश्च तिर्यक् प्रकाशयन्ती भ्राजते गुह्यकाली॥
* * * * *

Ends:

यस्य देव्यां परा भक्तिर्यथा देव्यां तथा गुरौ ।
तस्यैते कथिता ह्यर्था प्रकाशन्ते महात्मनः ॥
महाकाल उवाच ॥
गुह्योपनिषदित्येषा गोप्या गोप्यतरा सदा ।
* * * * *
एवमातुरतो (so) यस्तु मनुष्यो भक्तिभावितः ।
विमुक्तः सर्वपापेभ्यः कैवल्यायोपकल्पते ॥
सर्वाभिः सिद्धिभिस्तस्य किं कार्यं कमलानने ॥

इति श्रीमहाकालसंहितायां महाकालीमहाकालसंवादे गुह्योपनिषत् समाप्ता ॥

गुह्यषोढान्यासोपनिषद्

This is the esoteric counterpart of **षोढोपनिषद्**.

Begins:

अथ गुह्यां न्यसेत् शिवो भवेत् शक्तिरूपो भवेत् विद्याराज्ञीन्यासमेवं चरेत् न जपो न पूजा न साधनं [न] कालनियमो न दिवा न रात्रिः सर्वकालं न्यसेत् शक्तियुक्तो भवेत् यथाधिकारवान् न्यसेत् पूर्णदीक्षां लभेत् षोढारूपो भवेत् ।

Ends:

यस्य स्मरणात्सिद्धयो विदेशवर्तिनो भवेयुः चेटका इव भवेयुः । न्यसनं न्यासः सम्यक् न्यासः संन्यासः न तु मुंडितमुंडस्तस्य देवादयो

नमस्यंतीति प्रोतं (so) वेद शिवोमित्यथर्वणीये सौभाग्यकांडे गुह्यषोढान्यासोपनिषत्व(!)ष्टमी ॥

गोपालपूर्वतापिन्युपनिषद्

5 copies: in Telugu (38) Bengālī (62), and Devanāgarī (101, 101, 118).

Vivṛti, by an anonymous author.

1 copy, in the Bengālī character (62).

Begins:

श्रीराधामाधवाभ्यां नमः ।
अथ क्लींकारादसृजद्विश्वमिति प्राह श्रुतेः शिरः ।
नकारात्पृथिवी जाता ककाराद्गुणसंभवः ।

इत्यादिभिः श्रीमता गौतमेन गुणवता स्वीयतन्त्वस्य प्रमाणतया दर्शिता तदिह पूर्वतापिनी कदाप्येनां पृथिवी श्वेतो ऽग्निरिन्द्रो हीन्द्रस्तत्संपातात्तद्***इति । क्लींकारादसृजद्विश्वमित्यादिश्लोकमयी प्रतीकमयी गुजरादिदेशप्रसिद्धपराशरगोत्रादि ब्राह्मणसंप्रदायसमुदये*** पिप्पलादिशाखादिपठिता गोपालतापिन्याख्या श्रुतिरियं स्वप्रतिष्ठाख्यं श्रीकृष्णमेव सर्ववेदान्तसंमत्या सर्वात्मत्वेन प्रतिपादयन्ति नमस्करोति । **सच्चिदानन्दरूपाय** इति । कृष्णाय नम इत्यन्वयः । **कृष्णाय** देवकीनन्दनाय इति ।

Ends:

तस्योपरि गवां लोकः साध्यास्तं पालयन्ति हि ।
उपर्युपरि तत्रापि गतिस्तव तपोमयि ।
यां न विद्मो वयं सर्वे पृच्छन्तो ऽपि पितामहमिति ।

इति चन्द्रः समाप्ता (!) । यस्मादेवं श्रीकृष्णः परमात्मा तस्मात् **कृष्ण एवेति** ॥ इति श्रीगोपालतापिन्याः पूर्वभागवृत्तिः*॥

* Compare, however, the end of the second part (p. 179).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

श्रीकृष्णो वर्ण्यते यत्र प्रभुः सकलनिष्कलः ।
गोपालतापिनीमेनां व्याख्यास्ये श्रुतिमञ्जसा ॥

सदिति । **कृष्णायाक्लिष्टकर्मणे गुरव** इत्येते शब्दाः सकललिङ्गाः ।

Ends:

तमेवंभूतं रसयेत्तं यत्नेन भजेदित्युपनिषत् । रसयेदित्यादि व्याख्यातमेव ॥ इति सुन्दरेश्वर....समाप्तम् ॥

गोपालोत्तरतापिन्युपनिषद्

6 copies: in Telugu (38), Bengālī (62), and Devanāgarī (63, 101, 101, 118).

Vivṛti, by an anonymous author.

1 copy: in the Bengālī character (62).

Begins:

पूर्वतापिन्यां तस्मात्कृष्ण एव परो देव इत्युपसंहारतो***महावाक्येन श्रीकृष्णस्य बहुशस्त्वं यदुक्तं तदेव उत्तरतापिन्यां प्रकारान्तरेण विधीयते । **एकदेति** ।

Ends:

स्वालयस्यान्तिकं न तस्यालयमेवेति श्रीकृष्णसनाथवनागमनमभिप्रेयते ।........विश्वेश्वर जनार्दन भक्ताभ्यां वेदिकाभ्यां तस्मै प्रबोधयतिना लिखितं***इत्युत्तरगोपालतापिन्याः विवृतिः संपूर्णा ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

Begins:

इदानीं कृष्णवाक्यबलेन तीर्णयमुनानां व्रजस्त्रीणां दुर्वासिनाख्यमुनिकर्तृकोपदेशमाह **एकदेति** ।

Ends:

तस्मात् हे गान्धर्वि त्वं स्वालयस्यान्तिकं गच्छ यच्छ्रोतव्यं तत्त्वया श्रुतमेवेत्यतस्त्वं कृतार्थासीत्याभिप्रायः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर.......... समाप्तम् ॥

गोपीचन्दनोपनिषद्

Edited by Colonel Jacob in "Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads,"

1 copy in Devanāgarī (107).

चक्रोपनिषद्

On the *abhiṣeka* and *mantra-nyāsa* (the latter with reference to the six mystic circles) to be daily performed in honour of Kālī.

1 copy : in Devanāgarī (89). Very faulty.

Begins:

अथाह वै चक्रे नित्याक्रान्तं गौरीमिमाय सलिलानि लक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी, etc.

Ends:

न ज्ञानाय न सत्याय न धर्माय न तपसे न हरिर्न हरो न विरिंचिः सर्वशक्तियुक्तं भवेत् तत्संयोगात्सिद्धोश्वरो भवेदिति शिवमित्यथर्वणीये सौभाग्यखंडे चक्रोपनिषत् षष्ठी ।

चक्षुरुपनिषद्, चक्षूरोगोपनिषद्

See अक्ष्युपनिषद्.

चतुर्वेदोपनिषद्

This is nothing but a carelessly abbreviated copy of Mahopaniṣad, with an appendix from Atharvaśiras

1 copy : in Devanāgarī (69).

चाक्षुषोपनिषद्

See अक्ष्युपनिषद्.

चित्युपनिषद्

Identical with Taittirīyāraṇyaka III.

1 copy : in Devanāgarī (71). Accentuated.

चूलिकोपनिषद्

Known in this recension in the North only. The southern recension is called *Mantrikopaniṣad,* q. v.

5 copies : in Śāradā (59) and Devanāgarī (87, 103, 108, 114).

छागलेयोपनिषद्

This is one of the four Upaniṣads of the Oupnek'hat (No. 45, called Tschakli) the Saṃskṛt text of which could not be found as yet. Its object is to show that ignorance can dwell in a high caste, and *brahmavidyā* in a low caste man.

1 copy, in Devanāgari (93). Very incorrect.

Begins:

ओं ऋषयो वै सरस्वत्यां सत्रमासत (so) तेषां कवय(!) मैतूषदास्थाः(!) पुत्रति(!)दीक्षा मयाछिदंस्ते होचुरप वा एतदृग्यजुषादय (!) साम्न इति स होवाच भगवंतो यदिदं सत्वमाध्वै (!) यद्दचोधीध्वै (!) यद्यजूंषि यत्सामानि कस्यायं महिमेति ते होचुर्ब्राह्मणा वाव स्मस्तेषामेवामिति(!) स होवाच यदिदमिछाचिदिछाचि (!) धीक्षध्वै(!)किं तद्येन ब्राह्मण इति ते होचुर्यदिदमृग्यजुषैरे(!)वोपवत्वन्नो जुहुवुर्यद्वेनमुपाघ्रासिषुर्यदुपानेषतै(!) तद्ब्राह्मणा इति, etc.

Ends:

ते तत एव द्रागिव व्यज्ञासिषमनेह (!) पादयोरेवाभिमर्श (so) वालिशानूचुर्न ह वाव नस्तद्येन निःकुर्म इम यमेवेत्यञ्जलिं कृत्वोपास्थिष-तेन्याह (so) भगवा स्थागय (!) स्तदिमे श्लोकाः ।

यथैतत्पुवरातक्षणपोह्नितो नेंगते मनः (so!)
परित्यक्तो यमात्माना तद्वदेहाविरोततः (,,)
यदस्य प्रवयश्चक्रापुगमं क्षोवरलिका (,,)
प्रतोदश्चर्मकी* * * * * * *

छान्दोग्योपनिषद्

24 copies: in Grantha (7, 7, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 21, 23, 24, 32), Telugu (40, 43, 43, 45, 51, 51), and Devanāgarī (96, 105). No. 15 begins: ओं छान्दोग्योपनिषद्गूढपरमाशयविग्रहम् । तत्त्वमस्यादिवाग्वेद्यं भूमानं राममाश्रये ॥ ओं आप्यायन्त्विति, etc. No. 24 ends: इति कौथुमशाखायां छान्दोग्योपनिषद अष्टमप्रपाठकः समाप्तः ॥

Bhāṣya (Vivaraṇa) by Śaṅkarācārya.

7 copies: in Grantha (8, 8, 35), and Telugu 40, 42, 49, 53). No. 4 opens with the Śloka:

(ओं) वाचकः प्रणवो यस्य क्रीडावस्त्वखिलं जगत् ।
श्रुतिराज्ञा वपुर्ज्ञानं तं वन्दे देवकीसुतम् ॥

Prakāśikā by Raṅgarāmānujamuni.

3 copies: in Grantha (24, 33, 27). Nos. 1 and 3 begin:

श्रीमते श्रीनिवासमहादेशिकाय नमः ।

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy: in Nandināgarī (55). Agrees with the Kumbakonam edition.

Bhāṣya by Appayadīkṣita, to Adhy. VI–VIII.

2 copies: in Grantha (10, 33).

Begins:

स्वात्मारामं प्रणम्याद्यं सुन्दरेश्वरसद्गुरुं ।
छान्दोग्योपनिषद्भाष्यं संग्रहेण करोम्यहम् ॥

अथेदानीं तत्त्वमसीति नवकृत्वोपदेशप्रधानं सद्विद्यां प्रदर्शयितुं षष्ठो ऽध्याय आरभ्यते । श्वेतकेतुरिति नामतः ह किल **आरुणेयः** अरुणस्य पौत्रः **आस** बभूव ।

Ends:

न कथञ्चिदपि पुनरावृत्तिर्भवितुमर्हति । यथेह जीवन्मुक्तो न पुनरावर्तते तथा क्रममुक्तश्चेति च शब्दः सार्थः द्विरभ्यास उपनिषत्परिसमाप्त्यर्थः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिव (अप्पयदीक्षिताचार्य, 2) कृतौ छान्दोग्योपनिषद्भाष्ये ऽष्टमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

जाबालोपनिषद्

Called also **लघुजाबालोपनिषद्** and **याज्ञवल्क्योपनिषद्**.

15 copies: in Grantha (7, 13), Telugu (37, 39, 48), Śāradā (58, 60), and Devanāgarī (91, 98, 98, 98, 103, 110, 114, 117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

यत्राविमुक्तसंन्यासौ याज्ञवल्क्यो ऽब्रवीन्मुनिः ।
तां जाबालोपनिषदं व्याख्यास्ये पुरुषार्थदाम् ॥

अत्रादौ बृहस्पतियाज्ञवल्क्ययोः संवादः । **बृहस्पतिरिति** । देवाचार्यः **याज्ञवल्क्यं** महर्षि**मुवाच** ।

Ends:

तस्मात्कुटीचकादिषड्विधतुर्याश्रमधर्मप्रवचनपरायणान्नारदोपनिषदि संन्यासधर्माणां प्रपञ्चयिष्यमाणत्वादत्र संग्रहः कृत इत्यवगन्तव्यम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ।

जाबाल्युपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī (118), with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

पशुपाशविमोक्षाय विभूतेर्यत्र धारणं ।
साधनं प्राह जाबालिः श्रुतिं व्याख्यातुमुद्यमः ॥

अथेति जाबालिनामकं भगवन्तं विष्णववतारभूतं **पैप्पलादिः** पिप्पलादस्यापत्यं **पप्रच्छ** पृष्टवान् ।

End:

एवं श्रुत्वा **तद्ज्ञानं** सगुणब्रह्मावगतिः **केनोपायेन जायत** इति पृच्छन्तं पैप्पलादं जाबालिरु**वाच विभूतिधारणादे**वेति । **तत्प्रकारः**

कथमित्यादि स्पष्टार्थमन्यत् । कैवल्योपनिषदाद्याः **सुव्याख्याताश्च** ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतात........समाप्तम् ॥

तलवकारोपनिषद्

See केनोपनिषद्.

तारसारोपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (118).

Beginning of the Bhāṣya:

संसारतारकं यत्र सारभूतं निगद्यते ।
तारसाराभिधामेनां व्याख्यास्ये श्रुतिमद्भुताम् ॥

बृहस्पतिरिति । देवाचार्यः **याज्ञवल्क्याख्यं** महर्षि**मुवाच** उक्तवान् । कथमिति । तदाह । अन्वित्यनर्थको निपातः ।

End:

तस्मादद्वैतब्रह्मदृष्ट्या सर्वं समञ्जसमवगन्तव्यं । **तद्विष्णोः परमं पद**मित्याद्यन्यत्र व्याख्यातमेव ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

तुरीयातीतावधूतोपनिषद्, or तुरीयातीतोपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (119).

Beginning of the Bhāṣya:

कुटीचकादींश्चतुरश्चाश्रमांस्त्यजतो यया ।
मुक्तिर्व्याख्यास्यते सैषा तुर्यातीतश्रुतिः परा ॥

नन्विह लोके ऽवधूतमार्गस्थो दुर्लभतर इत्युक्तं । न तथा दृश्यते ।

End:

सूक्ष्मकारणदेहयोर्ब्रह्मणि स्वस्वरूपे विलीनत्वे ऽपि प्रारब्धस्य स्थूलदेहस्य भूमौ पतनयोग्यत्वात्तत्त्यागं करोति ईदृशो यः सो ऽवधूतः कृतकृत्य इति ॥ इत्यप्पयदीक्षितकृतिषु तुर्यातीतोपनिषद्भाष्यं समाप्तम्॥

तुरीयोपनिषद्

A descendant of Māṇḍūkyopaniṣad, as it seems.

1 fragmentary copy: in Devanāgarī (104).

Begins:

कलातीतश्चेति । तत्र चत्वारः । अकारश्चायुतावयवान्वितः उकारः शतावयवान्वितः । मकारः सहस्रावयवान्वितः अर्धमात्र प्रणवो ऽनन्तावयवान्वितः । सगुणो विराट् प्रणवः संहारो निर्गुणप्रणवः । उभयात्मक उत्पत्तिप्रणवः ।

Ends:

एको ऽपि ब्रह्मप्रणवः ।
सर्वाधारः परं ज्योतिरेषः सर्वेश्वरो विभुः ।
सर्वदेवमयः सर्वप्रपञ्चाधारगर्भितः ।
सर्वाक्षरमयः कालः सदसद्भक्तिवर्जित इति ।

य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ श्रीदक्षिणामूर्तिचरणारविंदाभ्यां नमः ॥ समाप्तेयं तुरीयोपनिषत् ॥

तुलस्युपनिषद्

A praise of the Tulasī plant. Its indispensableness in Śrāddhas, etc., is enjoined, and there are in-

structions as to the danger of plucking it for any other but religious purposes or at a false time.

1 copy: in Devanāgarī (72).

Begins:

श्रीमते निम्बादित्याय नमः ॥ श्रीतुलस्यै नमः ॥ अथ तुलस्युपनिषदं व्याख्यास्यामः । नारद ऋषिः अमृता तुलसी देवता अथर्वाङ्गिरश्छन्दः, etc.

Ends:

एवं न वेद यः कश्चित्स विप्रः श्वपचाधमः । इत्याह भगवान् ब्रह्माणं नारायणः ब्रह्मा नारदसनकादिभ्यः सनकादयो वेदव्यासाय वेदव्यासः शुकाय शुको वामदेवाय वामदेवो मुनिभ्यः मुनयो मनुभ्यः प्रोचुः । य एवं वेद स स्त्रीहत्यायाः प्रमुच्यते........स महादुःखात्प्रमुच्यते देहान्ते वैकुण्ठमवाप्नोति वैकुण्ठमवाप्नोति इत्युपनिषत् ॥ ओं शान्तिः ओं शान्तिः॥ इति तुलस्युपनिषत्समाप्ता ॥

तेजोबिन्दूपनिषद्

A. Northern Recension.

5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (77, 103, 109, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona edition).

B. Southern Recension.

It adds to the 14 Ślokas of A not less than 448 Ślokas, viz., firstly, 36 Ślokas transferring the subject of Yoga to a more ideal plane (**द्रष्टृदर्शनदृश्यानां विरामो यत्र वा भवेत् । दृष्टिस्तत्रैव कर्तव्या न नासाग्रावलोकिनी ॥ ३० ॥**; compare the second Avadhūtopaniṣad), further a discourse of Śiva to Kumāra on **अखण्डैकरसचिन्मात्रस्वरूप** (Adhy. II,

42 Ślokas), **आत्मानुभव** (Adhy. III, 74 Ślokas), **जीवन्मुक्तविदेहमुक्तयोः स्थितिः** (Adhy. IV, 81 Ślokas); an explanation to Nidāgha, by Ṛbhu, on **आत्मानात्मविवेक** (Adhy. V, 105 Ślokas), and another Advaitic lecture by the same (Adhy. VI, 110 Ślokas), after the end of which there follows the warning not to repeat this **शैवं (शाङ्करीयं) महाशास्त्रं** to an unworthy person.

5 copies: in Grantha (8, 14, 27), Telugu (51), and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

सरूपारूपयोर्यत्र ब्रह्मणोरस्ति संगतिः ।
तेजोबिन्दूपनिषदं व्याख्यास्ये ग्रन्थसंग्रहात् ॥

तेज इति । **तेजः** सप्रतियोगिकब्रह्मैव **बिन्दु**वदखण्डवर्तुलाकारं तत्परं तद्विषयं **विश्वात्मानं** समस्तजीवानां हृदये ऽवस्थितं ।

Ends:

सकृत्पारायणफलमाह । **सकृदभ्यासमात्रेण** स्वयं क्रमेण **ब्रह्मैव भवतीत्युपनिषदिति** । षष्ठो ऽध्यायः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........ समाप्तम् ॥

तैत्तिरीयोपनिषद्

32 copies: in Grantha (3, 8, 9, 9, 9, 9, 10, 13, 15, 17, 17, 19, 19, 25, 27, 32, 33, 35), Telugu (37, 40, 40, 41, 41, 43, 44), Śāradā (59, 61) and Devanāgarī (95, 103, 108, 109, 114). No. 28 has the title **ब्रह्मविदा उपनिषद्** and contains the second Vallī up to the end of the ninth Anuvāka (**य एवं वेद इत्युपनिषद्**). It is accentuated. The remaining Devanāgarī and the Śāradā MSS. belong to the Ātharvaṇa tradition which does not include the first Vallī. Twelve of the MSS. belonging to the South, as well as the Ātharvaṇa MSS., do not contain the section following **सुवर्णज्योतीः य एवं वेद इत्युपनिषत्** of the tenth Anuvāka.

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

5 copies: in Grantha (17, 35), Telugu (41, 42), and Devanāgarī (103).

Bhāṣya-Ṭīkā by Ānandagiri.

1 copy: in Devanāgarī (104).

Bhāṣya-Vyākhyā called Vanamālā by Acyutakṛṣṇānandatīrtha.

Same as Nos. 509 and 510 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras (vol. I, 3, p. 397 fll.).

2 copies: in Telugu (41, 42). In No. 1 the commentary on Brahmānandavallī-bhāṣya is erroneously attributed to Vidyāraṇya.

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

See No. 517 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by an unnamed author (Viśiṣṭādvaitin).

1 copy: in Telugu (44).

Begins:

* * * श्रीशं संश्रयेमहि । * * * सर्वेशः प्रतिपाद्यते । वारिता वरणीयो वा वारुणो । * * * इह खलु संसारावर्तपरिवृ * * * तरणबुभुत्सुभिः सर्वैश्चेतनैः सर्वपुरुषार्थ सार्थवाहकः नित्यनिर्दोषा वेदास्तावत्समाश्रयणीयाः । तत्रापि मुमुक्षुभिः विशेषतः स्त्रै(?)प्यन्तः सेव्यः ।

Ends:

सुवर्णज्योतीः । सुवर्णशब्दवाच्यं परमं पदं । अस्य ज्योतिरिव इति वार्थे एतद्वेदितुः फलमाह । **य एवं वेदेति इत्युपनिषत्** । एवं नन्दमयस्य परस्य ब्रह्मणः उपनिषीदति समीपं प्राप्नोतीत्यर्थः । इति भृगुवल्ली समाप्ता ॥

जगदुत्पत्तिसंपत्तिविपत्तिपरिवृत्तयः ।
यदभिध्यालवोह्ला(?)स्तस्मै श्री * * *
अवश्यं स्वरवर्णादेर्ज्ञेयत्वं प्रतिपाद्यते ।
संहिता पञ्चकोपास्तिस्तृतीयेन विधीयते ।
* * * * *
दशमेन तु विद्यार्थं प्रार्थ्यन्ते कतिचिद्गुणाः ।
एकादशेन चाचार्यः शिष्यं कृत्येषु शास्ति ह ।
द्वादशेनो * * *
शान्तिस्त्रयोदशेनोक्ता वक्ष्यमाणसमृद्धये ।
चतुर्दशेन साक्षाद्धि ब्रह्मविद्या विधीयते ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Grantha (10).

Begins:

श्रीमन्तं सुन्दरेशाख्यं तातपादं गुरूत्तमं ।
प्रणम्य कुर्वे ऽहं भाष्यं तैत्तिरीयाभिधश्रुतेः ॥

शन्नो मित्र इत्यादिशान्तिः । **ओं ब्रह्मविदाप्नोति परं** । ब्रह्मवित् सप्रतियोगिकब्रह्मात्मैक्यसम्यग्दर्शी प्रारब्धदेहावसाने सति परं निष्प्रतियोगिकमवाङ्मनसगोचरनामधेयमात्रमरूपवत् ब्रह्म आप्नोति । **तत्तस्मादेषा** वक्ष्यमाणप्रकारा ब्रह्मप्राप्तिर**भ्युक्ता**भिहिता । **परमे** सर्वतत्त्वातीते **व्योमन्** व्योम्नि आकाशवन्नीरूप इत्यर्थः । **गुहायां** दुरवगाह्यत्वेनात्यन्तगहनायां वाङ्मनसोरत्यन्तागोचरायामित्यर्थः । तस्यां

निहितं शुद्धवाङ्मनसोः गोचरं **सत्यं** अविद्या तत्कार्य सर्वासत्यपदार्थप्रतियोगिकत्वेन परमार्थं **ज्ञानं** सर्वावभासकत्वेन प्रज्ञानघनं **अनन्तं** अन्तवज्जीवेश्वराद्यशेषाधिष्ठानत्वेन विनाशरहितं सप्रतियोगिकं **ब्रह्म** बृहदिति व्युत्पाद्यमानं **यो वेद**, etc.

Ends:

अहं विश्वं समस्तं **भुवनं** भूतैः संभजनीयं ब्रह्मादिभिर्भवन्तीति वा अस्मिन् भूतानीति भुवनम**भ्यभवाम**भिभवामि । सुवर्ण सुवरादित्य इत्यर्थः । आदित्य इव सकृद्विभातं मदीयं ज्योतिः **सुवर्णज्योतिः** प्रकाश इत्यर्थः । इतीयं वल्लीद्वयोपहितोपनिषत् ॥ इति श्रीमत्सुन्देरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ तैत्तिरीयोपनिषद्भाष्यं समाप्तम्॥

Artha-sāra-saṅgraha-prakāśikā by Tāraka-Brahmānanda-Sarasvatī.

This is a commentary on the work contained in it, viz., the *Upaniṣad-artha-sāra-saṅgraha* of *Tāraka-Brahmānanda-Yati* being 39 stanzas mostly in the Śālinī metre which seem to pursue the double aim of giving the Advaitic essence of Taittirīyopaniṣad and celebrating Rāma as the impersonal Brahman after the fashion of Rāmatāpinī. By verse 10 we learn that the teacher of the author of the poem was one *Rāghavānanda*.

1 copy: in Devanāgarī (91). It was in one bundle with the Devanāgarī copy of the Śāṅkara-bhāṣya and the one of its Ṭīkā mentioned above.

Begins:

श्रीगणेशाय नमः ।

यस्यैकदन्तस्य परात्ममूर्तेः
संकल्पमात्रेण भवन्त्यभीष्टाः ।

तस्मै नमः सोमशिवैकभक्ति
 ध्यानैकनिष्ठाय जगद्धिताय ॥

इह वा अतीतभावेषु वा विविदिषोद्देशेन इष्यमाण ज्ञानोद्देशेन वा ज्ञानविषयी भूतेश्वरोद्देशेन वानुष्ठितैर्वेदानुवचनयज्ञदानतपोभिः तत्प्राप्तिप्रतिबन्धकचित्तगतपापनिवृत्त्या तस्य रजस्तमः प्राधान्यनिवृत्तौ शुद्धसत्त्वप्रधानमनसां अत एव दृष्टश्रुतदिव्यमानुषविषयानित्यत्वाशुचित्वदुःखानात्मत्वदोषदर्शन विरागशमदमशीतोष्णादि द्वन्द्वसहनचित्तसमाधानश्रद्धावतां मुमुक्षूणां यथाविध्याचार्याभिगमनपुरस्सरमाचार्येभ्यः श्रुताखिलवेदान्तार्थानां पदवाक्यप्रमाणाकुशलानां तदर्थानुभवमाकांक्षतां मन्दमध्यमाधिकारिणां अनायासेन निर्विशेषब्रह्मप्रतिपादकतैत्तिरीयकाद्युपनिषत्सु क्रमशस्तत्तद्वाक्यार्थमनुभवारूढमाविष्कर्तुमुपनिषदर्थसारसङ्ग्रहाख्यं प्रकरणं पद्यरूपमारभमाणः श्रीतारकब्रह्मानन्दाख्यो यतिस्तस्य ग्रन्थस्याविघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनप्रयोजनकमविगीतशिष्टाचारानुमितश्रुतिप्रमितकर्त्तव्यताकं भगवतो नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वभावस्य प्रत्यगभिन्नस्य निर्विशेषस्य श्रीरामस्य तस्यैव स्वेच्छया भक्तानुग्रहैकप्रयोजनाय परिगृहीतशुद्धसत्त्वप्रधानमायामयदिव्यमङ्गलस्त्रीपुंसस्वभावसीताराममूर्तिविशिष्टस्य च स्मरणानुकीर्तनलक्षणं मङ्गलं मुखतः कुर्वन्नर्थाच्च प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगविषयप्रयोजने विवक्षन्पद्यमारचयति ।

Middle:

यद्विज्ञानात्सत्यवादित्वमेति
 यस्मात्सत्याज्जायते चातिवादी ।
यस्मिन् लब्धे नास्ति कर्तव्यबुद्धिः
 तद्भूमाख्यं रामधाम प्रपद्ये ॥ (२१)

*   *   *   *   *

कोशजातमपनीयबुद्धिमान्
 ब्रह्मरूपमनवद्यमीक्षते ।

सादरं सकलमानशेषिणा
 ब्रह्मपुच्छमिति वाक्यमानतः ॥ (२६)

*   *   *   *   *

अन्नं बाह्यं नाहमस्मीति सिद्धं
 तद्वद्देहो नाहमस्म्यन्नकार्यम् ।
नाहं देही तत्र यच्च प्रसिद्धं
 तेषां साक्षी सद्घनो ऽहं परात्मा ॥ (२७)

*   *   *   *   *

End:

इदानीं स्वेष्टदेवतासीतापतिपूजनेन सर्वमभीष्टं मोक्षान्तमाविर्भूतमित्याह ।

संपूज्यसीतापतिमाविरासीत्
 स्वानन्दसाम्राज्यमनामयं मे ।
सर्वज्ञताशान्तिरसात्मनिष्ठे
 त्यागो विरागः परमः पराचि ॥ (३९)

सीतापतिं संपूज्य स्थितस्य मे अनामयं आमयः उपद्रवः अज्ञानं तत्कार्यं च तन्निवृत्तिसहितं स्वानन्दसाम्राज्यं........पराचि पराग्वस्तुनि शब्दादिविषयजाते परमः उत्कृष्टः विरागः रागाभावः परमः त्यागा(४०) भावश्च आविरासीदित्यन्वयः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य तारकब्रह्मानन्दसरस्वती विरचिता तैत्तिरीयोपनिषदर्थसारसंग्रहप्रकाशिका समाप्ता ॥ श्रीरामचन्द्रार्पणमस्तु॥

त्रिपाद्विभूतिमहानारायणोपनिषद्

See महानारायणोपनिषद् (II).

त्रिपुरातापिन्युपनिषद्

The more common names in the North are **सुन्दरीतापिन्युपनिषद्** and **त्रिपुरासुन्दर्युपनिषद्.** Compare also **गायत्र्युपनिषद्** (III). The work consists of six 'Upanisads' which in some MSS. are called 'sixtieth' to 'sixty-fifth' (owing, as it seems, to an attempt to extend the collection of the 52 Ātharvaṇa Upaniṣads), and which are sometimes divided into Pūrva and Uttara-tāpinī, the latter consisting of the fifth and sixth Upaniṣad. The sixth Upaniṣad, in fact but a small concluding section, is altogether missing in the Southern MSS.

12 MSS. : in Grantha (5, 10, 33) and Devanāgarī (72, 73, 79, 80, 82, 83, 91, 101, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita, to the Fifth Upaniṣad.

1 copy : in Devanāgarī (119).

Begins :

यत्र निर्दिश्यते ब्रह्म चिच्छक्त्या तुर्यमायया ।
सैषा व्याख्यास्यते साध्वी त्रिपुरातापिनी श्रुतिः ॥

ननु मनः हृदि निरोधनेनामनीभावं क्षयं गच्छतीत्येतदयुक्तं । कुतः ।

Ends :

तस्मादेतां तुरीयां कामराजीयां त्रिपुरां परां शक्तिमेकाक्षरं ब्रह्मेति यो जानीते स तुरीयं पदं प्राप्नोति ॥ त्रिपुरातापिन्युपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

त्रिपुरासुन्दर्युपनिषद्

See त्रिपुरातापिन्युपनिषद्.

त्रिपुरोपनिषद्

Called also **त्रैपुरोपनिषद्, त्रिपुरामहोपनिषद्, श्रीविद्योपनिषद्**, and, in one MS. (p. 104), **श्रीचतुर्थशतपथे पूर्वषट्के कामकलोपनिषद्.**

11 copies : in Grantha (6, 10, 29, 30) and Devanāgarī (80, 84, 89, 104, 104, 106, 120). No. 6, being the only accentuated text, begins with **पूर्णमदः**, etc., and ends : **य एवं वेदेत्युपनिषत् । ओं पूर्णमदः......शान्तिः ३ । अष्टाचक्रा नवद्वारा**......(Atharvaveda X, 2, 31–33)......**विवेशापराजिताम् ॥ ३ ॥ शान्तिः ३ यो वैतां० ॥ इति त्रिपुरोपनिषत्समाप्तम् ॥**

Bhāṣya by Bhāskararāya (Agnicit).

2 copies : in Grantha (10) and Devanāgarī (116).

End* :

मौनमास्थितम् । इत्युपनिषत् । (समाप्तेत्यर्थः, 2) इतो ऽधिकस्य रहस्यस्य वक्तव्यांशस्याभावादिति भावः ॥ इति भास्कररायेणाग्निचिता त्रिपुरामहोपनिषद(ा)र्थाः प्रकटयितुमयोग्या अपि विदुषां तोषाय कतिपये कथिताः । इति त्रिपुरामहोपनिषद्भाष्यं (त्रैपुरोपनिषद्भाष्यं, 2) संपूर्णम् ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (120).

Begins :

ब्राह्मणानां तु या पारायणमात्रोपयोगिनी ।
त्रिपुरोपनिषत्सेयं सम्यग्व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

* Beginning as in No. 529 of the Government Oriental MSS. Library, Madras.

अस्याः त्रिपुरोपनिषदः सकामक्षत्रियकर्तृककौलशाक्तमार्गानुसारि-बाह्याराधनस्यैव प्राधान्येन वर्णनाद्ब्राह्मणकर्तृकपारायणमात्रोपयुक्तता स्यात् । यथा च वेदोक्ताश्वमेधप्रकरणानां ब्राह्मणपारायणमात्रयोग्यतास्ति तद्वत् । कुतः ।

Ends:

न त्वत्वोक्तप्रकारकपरिसृतादिनिवेदनानि स्वप्ने ऽप्याचरन्तु ॥ इति सुन्देरेश्वरतात....... समाप्तम् ॥

त्रिपुर्युपनिषद्

Identical with the Tripuṭī- or Tripurī-prakaraṇa attributed to Śaṅkarācārya. As is evident from our MS. No.2, Weber (History of Indian Literature, annot. 178) was wrong in taking No. XIV of Rājendralālamitra's 'Notices' for a different text.

3 copies: in Devanāgarī (69, 86, 105).

Beginning:

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धादयो विषयाः पञ्चपृथिव्यादयश्च परमात्मनः समुत्पन्नाः ।

End of 1:

सुषुप्तं हृदये स्थितं तुरीयं मूर्ध्नि स्थितं स एव निर्विशेषः सैष परं ब्रह्म इति तेती(!)रे ॥ इति त्रिपुरो(so)पनिषत्समाप्तेति ॥

पयोदधिघृतं क्षौद्रं घुसृणं(?)रक्तचन्दनं ।
कर्पूरं स्वर्णसंयुक्तं लाजा (so) सिद्धार्थचन्दनं ।
कुशदूर्वौ(?)षवीजाती फलं त्रैपुरपुष्पकं ।
एतैः षोडशभिर्द्रव्यैः श्रीचक्रं स्नानमाचरेत् ।

इत्यब्रवीद्भगवानित्येतैर्मन्त्रैर्भगवतीं यजेत् ततो देवी स्वात्मानं दर्श-

यति तस्माद्य एतैर्मन्त्रैर्यजति स ब्रह्मणस्पतिर्यजति सो ऽमृतत्वं च गच्छति य एवं वेदेति । महोपनिषत्संपूर्णं ॥

End of 2:

तस्माज्जाग्रत्स्वप्नसुषुप्ति स एव आत्मा । जाग्रत्स्वप्ने तेजसः । सुषुप्ते प्राज्ञा एष निवास(?)सत् स एव परमात्मा । यतो वाचो निवर्तन्त अप्राप्य मनसा सहेति ॥ इति श्रीत्रिपुरीउपनिषत्समाप्तम् ॥

End of 3:

सुषुप्तो हृदये स्थितं च तुरीयं मूर्ध्नि स्थितं चन्द्र (?) इत्यादिश्रुत्युक्तलक्षणम् । स परमात्मा प्रोक्त इति युक्तिविवेकलक्षणाभिप्रतिपादेन(!) ओं तत् ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं त्रिपुरीउपनिषत्सम्पूर्णम् ॥

त्रिशिखीब्राह्मणोपनिषद्

A. Northern Recension.

(Also met with in the South, see Govt. Or. MSS. Library, Madras, Nos, 533 and 534). It does not contain Ślokas 32b–161 of the southern recension.

2 copies: in Devanāgarī (88, 91), with the title **त्रिशिखोपनिषद्** and **अवधूतोपनिषद्** resp.

B. Southern Recension.

1 copy: in Devanāgarī (118), with the

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

The Bhāṣya begins:

तत्त्वोत्पत्तिक्रमो ऽष्टाङ्गयोगः प्रोच्येत एव च ।
सेयं व्याख्यास्यते मुक्त्यै त्रिशिखीब्राह्मणश्रुतिः ॥

अत्राविद्याशब्दो ऽव्यक्तशब्दार्थः अव्यक्तशब्दो ऽविद्याशब्दार्थश्चा-

वगन्तव्यौ । कुतः । अव्यक्तस्य कारणत्वप्रसिद्धेरविद्यायाः कार्यत्व-प्रसिद्धेश्च ।

End :

सप्रतियोगिकब्रह्मणस्सकाशादुत्पन्नत्वान्निष्प्रतियोगिके विलीनत्वाच्च तस्मान्न कथञ्चन पुनरुत्पत्तिप्रसङ्ग इति सर्वमनवद्यम् ॥

दक्षिणामूर्त्युपनिषद्

5 copies: in Grantha (3), Telugu (43), and Devanāgarī (85, 100, 119).

Colophon of No. 1: अथर्वणकौशिकिशाखायां परमरहस्य-शिवतत्त्वविद्योपनिषत्समाप्ता । शन्नोमित्रश्शंवरुणः ओं शान्तिः । इति दक्षिणामूर्तितापिनी समाप्ता ॥

of No. 2: अथर्वणकौशिकशाखायां परमरहस्यशिवतत्त्ववि-द्योपनिषत्समाप्ता ॥ भद्रं कर्णेभिः, etc.

of No. 3: इत्यथर्वणदेवे(!)कार्षे(!)शाखायां सस्य (!) शिव-तत्त्वाख्योपनिषत्समाप्ता ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

दक्षिणामूर्तिशब्दो ऽपि परब्रह्मार्थको मतः ।
दक्षिणामूर्त्युपनिषत्सेयं व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

नन्विह दक्षिणामुखः शिवो ऽपरोक्षीकृतो भवति । तत्परमरहस्य-शिवतत्त्वज्ञानमित्युक्तम् ।

Ends:

तस्माद्य एवं वेद स कैवल्यमनुभवतीति युक्तमुक्तम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतात........समाप्तम् ॥

दत्तात्रेयोत्तरतापनीयोपनिषद्

This is nothing but an exposition of various Dattātreya Mantras (of six syllables, eight syllables, twelve syllables, etc.) with the usual promise of redemption for him who practices them.

1 copy: in Devanāgarī (104).

Begins:

श्रीगणेशाय नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । हरिः ओं ॥ सत्यक्षेत्रे ब्रह्मा नारायण (so) महासाम्राज्यमित्युक्त्वा सत्यानन्दचिदात्मा सात्विकं मामेकं धामोपास्येत्याह । सदादत्तो ऽहमित्येतत्पदं ये वदन्ति न ते संसारिणो भवन्ति ।

Ends:

सर्वमन्त्रप्रयोगपारगो भवति । स एव ब्राह्मणोत्तमो भवति । तस्माद्भक्तं शिष्यं प्रतिग्राहयेत् । सो ऽनन्तफलमश्नुते जीवन्मुक्तो भवति । इत्याह भगवान्नारायणो ब्रह्माणमित्युपनिषत् ॥ हरिः ओं य एवं वेद ॥ इत्यथर्वण रहस्य (so) दत्तात्रेयोत्तरतापनि(!)योपनिषत् ॥ संपूर्णमस्तु ॥ श्रीदत्तात्रेयार्पणमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥

दत्तात्रेयोपनिषद्

2 copies: in Devanāgarī (104, 118). The former ends: इत्यथर्वणशिरदत्तात्रेयपूर्वतापिनी संपूर्णमस्तु ॥ ध्यानं । जगदङ्कुरकन्दाय सच्चिदानन्दमूर्तये । दत्तात्रेयाय योगीन्द्रचन्द्राय परमात्मने ।

कदा योगी कदा भोगी कदा नग्नः पिशाचवत् । दत्तात्रेयो हरिः साक्षान्मोक्षदायी नमो ऽस्तु ते ।

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (118).

Begins :

श्रीमन्नारायणो यत्न दत्तात्रेयस्य तारकम् ।
व्याख्यास्यै ब्रह्मणे ह्याह दत्तात्रेयश्रुतीरितम् ॥

ओमिति । सत्यक्षेत्रे ब्रह्मा महत्साम्राज्यं यस्य तं **नारायणमु**वाचेति शेषः ।

Ends :

दत्तात्रेयमन्त्रं यो नित्यमधीते स वाय्वादिपूतो भवति इत्यादि स्पष्टार्थं **जीवन्मुक्तो भवति** इत्यादि स्पष्टार्थः **जीवन्मुक्तो भवतीत्ये**तत्तु क्रमाभिप्रायं वचनं मन्तव्यम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतात ....समाप्तम् ॥

दर्शनोपनिषद्

1 copy : in Devanāgarī (118), with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya :

अष्टाङ्गयोगद्वैविध्यं यत्र सम्यगुदीर्यते ।
दर्शनाख्योपनिषदं व्याख्यास्ये शिवदं मुदा ॥
दत्तात्रेयाख्यभगवत्साङ्कृत्योर्गुरुशिष्ययोः ।
अवधूतोपनिषदि संबन्धो ऽस्ति यथात्र च ॥

को नाम दत्तात्रेय इति । तत्राह । **दत्तात्रेय** इति । महांश्चासौ **योगश्च महायोगः सो ऽस्यास्तीति ।**

End :

तस्मात्सद्यो**मुमुक्षुः पुरुषः** योगशास्त्रनिन्दकजनविमुखः सन्ननवरतमुक्तप्रकारकाष्टाङ्गयोगाभ्यासमेव कुर्यादिति स्थितम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतात............समाप्तम् ॥

दशश्लोक्युपनिषद्

This is the same as **निर्वाणदशकस्तोत्र** being No. 55 of the Bṛhatstotraratnākara (ed. of the Nirṇ. Sāg. Press, p. 126).

1 copy : in Devanāgarī (74).

Colophon : इति शङ्कराचार्यविरचिता दशश्लोक्युपनिषत्संपूर्णा ॥ लिखितं शुक्करत्नेश्वरेण काश्याम् ॥

देव्युपनिषद्

As belonging to the Ātharvaśirṣa-pañcaka (see Preface), it is more often called **देव्याथर्वशिरम्** (so), **देव्याथर्वशीर्षम्, देव्याथर्वाङ्गिरसम्.**

6 copies : in Grantha (6) and Devanāgarī (81, 86, 94, 107, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (119).

Begins :

यस्यां देव्यब्रवीत्स्वस्या निर्गुणब्रह्मरूपतां ।
सेयं तु देव्युपनिषच्छुभा व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

किमिहाहं बृह्मस्वरूपिणीति वदन्ती देवी स्वदेहाभिप्रायेण ब्रह्मतामाह उत देहान्तर्याम्यभिप्रायेणेति ।

Ends:

ततः तस्य न कदापि भोगमोक्षौ भवितुमर्हतः तस्मान्नकश्चिदपि विरोधो ऽत्र मन्तव्यः ॥ इति श्रीसुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

ह्रयोपनिषद्

See Govt. Or. MSS. Library, Madras, Nos. 548 and 549.

1 copy: in Grantha (28).

Ends:

यस्मात्तदुपदेष्टासौ तस्माद्गुरुतरो गुरुः। यस्सकृदुच्चारणात्संसारविमोचनो भवति (so) । सर्वपुरुषार्थसिद्धिर्भवति । न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तत इति य एवं वेद इत्युपनिषत् ॥

ध्यानबिन्दूपनिषद्

A. Northern Recension.

6 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (76, 77, 103, 109, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona edition).

B. Southern Recension.

About 7 times as long as A.

3 copies: in Grantha (8, 14) and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

2 copies: in Devanāgarī (63, 118).

Beginning:

नादोपरितना बिन्दुमात्रा यस्यां प्रपञ्चिता ।
ध्यानबिन्दूपनिषदं व्याख्यास्ये मुक्तिदायिनीं ॥

अत्रानाहतात्परस्य बिन्दोरभिहितत्वादियं खण्डयोग्येवेत्याशाङ्कितं ।

End:

तत्पदं बिन्द्वाख्या षष्ठीमात्रावगन्तव्या । इति सुन्दरेश्वर........... समाप्तम् ।

नादबिन्दूपनिषद्

A. Northern Recension.

5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (77, 103, 109, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona edition).

B. Southern Recension.

It adds to the 20 Ślokas of A another 36 Ślokas.

5 copies: in Grantha (8, 14, 34) and Devanāgarī (83, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

2 copies: in Devanāgarī (63, 118).

Beginning:

ब्रह्मनादोद्भवो यस्यामुच्यते योगनिष्ठया ।
नादबिन्दूपनिषदस्त्वेषा व्याख्या विधीयते ॥

ननु तैत्तिरीयोपनिषदि पुच्छभूतस्य ब्रह्मणः प्रतिष्ठात्वमुक्तं । इह त्वर्धमात्रायाः प्रतिष्ठाभूतायाः शिरस्स्थानीयत्वमुच्यते ।

End :

एवं मनोन्मनीपर्यवसन्नत्वादियं श्रुतिर्न मननमात्रावसन्नेति शंक्यम् ॥

इति सुन्दरेश्वर............समाप्तम् ॥

नामोपनिषद्

See कलिसन्तारणोपनिषद्.

नारदपरिव्राजकोपनिषद्

5 copies: in Grantha (14, 30), Telugu (38), and Devanāgarī (100, 120). Compare also **परिव्राजकोपनिषद्.**

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (120).

Begins:

ओमित्युच्चार्य मन्त्वं प्रथममथ गुरुं [तं] सुन्दरेशं च नत्वा
भद्रं कर्णेभिरित्यप्यधिकनियमतः शान्तिमेकां पठित्वा ।
व्याख्यास्ये नारदीयां श्रुतिमिह तु परिव्राजकाख्यां रहस्यां
तेनायं सुप्रसन्नो भवतु विघरणः सेतुरेषां परात्मा ॥ १ ॥
यस्यां ब्रह्मप्रणवविवृतिर्ब्रह्मनिष्ठा सुसूक्ष्मा
धर्मः सर्वोऽप्यधिकममलो मोक्षहेतोर्यतीनाम् ।
संप्रोच्यन्ते निखिलनिगमान्तैकसारात्मिकां ता-
मेनां नित्यामहमुपनिषन्मातरं त्वां नमामि ॥ २ ॥

कुर्वन्त्वस्मिन् भूषणं दूषणं वा सन्तो ऽसन्तो मे न मानावमाने।
आत्मैकत्वज्ञानतो नित्यतृप्तोऽस्म्येवं लोकक्षेमहेतोस्तु वृत्तिः ॥३॥
यमालोक्य कृतार्थाः स्युर्यतयः स्वात्मनिष्ठया ।
अमुं पश्यन्त्विह परिव्राजकाभरणाभिधम् ॥ ४ ॥
साधकानां च साध्यानां साधनानां विनिर्णयः ।
यत्रामुं पश्यत परिव्राजकाभरणाभिधम् ॥ ५ ॥

इह खल्वीशादि मुक्तिकान्ताष्टोत्तरशतोपनिषत्सु द्विचत्वारिंशत्तमाया-मस्यां नारदपरिव्राजकोपनिषदि प्रथमोपदेशेन मुक्त्युपायभूतोपनयनादिनिखिलसंस्कारपूर्वकवानप्रस्थसन्यासोचितस्वरूपध्यानम् । द्वितीयोपदेशेन पितामहमुखात्पूर्वोक्तप्रकारकश्रवणम् ।

End:

इति चैवमादिश्रुतिप्रसिद्धप्रत्यगात्मभेदवशादनेकत्वोपपत्तिः । पश्चात्तत्वमसिवाक्यार्थश्रवणादिना सर्वप्रपञ्चावसाने सति सकृदेकधा वेदितव्यम् । इतःपरमासमाप्तेः श्वेताश्वतरोपनिषदि व्याख्यातत्वान्नेह व्याख्यातम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ परिव्राजकाभरणे नवमोपदेशः समाप्तः ॥ इति नारदपरिव्राजकोपनिषद्भाष्यं संपूर्णम् ॥

नारायणोपनिषद्

As belonging to the Ātharvaśīrṣa-pañcaka (see Preface) it is also called **विष्णूपनिषद्.**

31 copies: in Grantha (3, 13, 17, 20, 25, 30, 30, 31, 32), Telugu (37, 39, 46, 47, 47, 48, 49, 49), Śāradā (57, 58, 59), and Devanāgarī (81, 82, 90, 103, 107, 107, 107, 107, 109, 114, 117).

No. 3 begins: श्रीगुरुभ्यो नमः । श्री शारदाम्बायै नमः । No. 10: श्रीमद्विश्वाधिष्ठान........रामचन्द्राय नमः। (also at end). No 15. concludes: य एवं वेदेत्युपनिषत् । विन्दते प्राजापत्यं रायस्पोषं गौपत्यं ततो ऽमृतत्वमश्नुते ततो ऽमृतत्वमश्नुत इति ।, and No. 25: य एवं वेदेत्युपनिषत् । प्रजयंते नारायणो भवति प्राजापत्यं बंधनान्नाशयति न वा (so!) इति विष्णूपनिषत् ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

यत्न नारायणोपास्तिश्चतुर्वेदशिरो मता ।
नारायणोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमामिह ॥

प्रकृतनारायणः किं सगुणः स्यात् उत निर्गुणः आहोस्विदुभयात्मक इति सन्दिह्यते तत्र तावत्प्राप्तं निर्गुण इति । कुतः ।

Ends:

तथापि क्षीरपूर्णस्य घटस्य विषबिन्दुसंयोगादिवन्निर्गुणवाचकैर्बहुशब्दैः पूर्णाया अप्यस्या उपनिषदस्त्रिमूर्त्युत्तीर्णनारायणपरत्वाभावेन मन्दफलत्वे ऽपि महानारायणोपनिषदैकवाक्या सती कैवल्योत्तमफलेत्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

निरालम्बोपनिषद्

A. Northern Recensions.

I. Shorter one. Published by Weber in Indische Studien, vol. XVII, p. 139 fll.

Begins:

नमः शिवाय गुरवे, etc. (3 Ślokas, then:) किं ब्रह्म । किं

शबलं ब्रह्म*। का प्रकृतिः । कः परमात्मा । क ईश्वरः । को जीवः के ब्रह्माद्याः । का जातिः ।, etc.

Ends:

निरालम्बोपनिषदं यो ऽधीते स ब्रह्म भूत्वा न पुनरावर्तते न पुनरावर्तते (इत्युपनिषत् । यच्चैतन्यमनुस्यूतं जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु । तदेव त्वं परं तत्त्वमितो नास्त्यधिकं परं ॥) सह नाववत्विति शान्तिः । निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥

8 copies: in Telugu (38, 47), Bengālī (62), and Devanāgarī (69, 72, 78, 95, 111). In No. 1 the questions are put into the mouth of Dakṣiṇāmūrti, and after the colophon there are the following verses:

कार्येषु दासी करणेषु मन्त्री रूपेषु लक्ष्मी क्षमया धरित्री ।
स्नेहेषु माता शयनेषु वेश्या षट्कर्म युक्ता कुलधर्मपत्नी ॥
कण्ठे रुद्राक्षमादाय यः क्वापि म्रियते यदि ।
सो ऽपि रुद्रत्वमाप्नोति किं पुनर्मानुषादयः ॥

No. 2 begins: ओं नमो नारायणाय (!) सच्चिदानन्दमूर्तये, etc.

II. Longer one. Of this, one copy only can be noted here (Grantha, 7), perhaps a unicum. It is about three times as long as the shorter text, and that on account of the greater fulness of the answers mainly due to a good many quotations from other texts. The work looks somewhat like a commentary.

Begins:

*Not known by this name in later Vedānta. Mentioned as the source of *avyakta* in the beginning of Triśikhībrāhmaṇopaniṣad. For the origin of the term see Chānd. Up. VIII, 13.

नमः शिवाय गुरवे........समाशङ्क्य ब्रवीम्यतः । ओं । किं तद्ब्रह्म । किं शबलब्रह्म । क ईश्वरः । को जीवः । का प्रकृतिः । कः परमात्मा कूटस्थरूपः के ब्रह्माद्याः । का जातिः ।, etc.

Ends:

सो ऽवधूतः स ब्रह्मचारी स सत्यसन्धः ।
मर्त्यो ऽहमिति सन्धाय जायते न तु मुच्यते ।
सदेवास्मीति सन्धाय मुच्यते न तु जायते ।
संपूर्णामतिरेकेण जगज्जीवेश्वरादयः ।
न सन्ति नास्ति माया च तद्धि शुद्धात्मवेदनम् ।
ततस्तिमितगम्भीरं न तेजो न तमस्ततम् ।
अनाद्यमनभिव्यक्तं सत्किञ्चिदवशिष्यते ।
तदेव सर्वज्ञानानन्दस्वरूपं सद्ब्रह्म (so) ।
दर्शनादर्शने हित्वा स्वयं केवलरूपतः ।
यस्तिष्ठति स तु ब्रह्मन् ब्रह्म न ब्रह्मवित्स्वकम् (so) ॥

इति निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥ श्रीगुरवे नमः ॥

B. Southern Recension.

Printed in the editions of the 108 Upaniṣads.

Begins:

(यत्रालम्बालम्बिभावो विद्यते न कदाचन ।
ज्ञविज्ञसम्यग्ज्ञालम्बं निरालम्बं हरिं भजे ॥)

ओं पूर्णमद इति शान्तिः ॥

एषामज्ञानजन्तूनां समस्तारिष्टशान्तये ।
यद्यद्बोद्धव्यमखिलं तदाशङ्क्य ब्रवीम्यहम् ॥

किं ब्रह्म । क ईश्वरः । को जीवः । का प्रकृतिः । कः परमात्मा । को ब्रह्मा । को विष्णुः । को रुद्रः ।, etc.

Ends:

निरालम्बोपनिषदं यो ऽधीते गुर्वनुग्रहतः सो ऽग्निपूतो भवति स वायुपूतो भवति न स पुनरावर्तते न स पुनरावर्तते पुनर्नाभिजायते पुनर्नाभिजायत इत्युपनिषत् । ओं पूर्णमद इति शान्तिः ॥ इति निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥

5 copies: in Grantha (14, 23), Telugu (39, 49), and Devanāgarī (117). No. 3 ends: स योनिः स परमहंसो ऽवधूतः संन्यासी ब्रह्मेति ग्राह्यमित्युपनिषत् । ओं शान्तिः, etc. No. 4 ends: बुद्ध्याद्यीन्द्रियगोचरं जगत्सत्यं चिन्तनमग्राह्यमिति निरालम्बोपनिषद्यो ऽधीते सर्वमयब्रह्मो (!) भूत्वा सर्वान् (!) कर्माण्युपभुञ्जन् पुनर्नाभिजानाति (!) इत्युपनिषत् ॥ निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥

Bhāṣya by Āppayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

निर्विकारं निरालम्बं ब्रह्म यत्र विविच्यते ।
निरालम्बोपनिषदं तां व्याख्यातुं प्रयत्यते ॥

तत्रादावेतदुपनिषच्छ्रवणाधिकारिणो निर्दिशति । **येषामिति** ।

Ends:

निरालम्बोपनिषदमित्यादिना **पुनर्नाभिजायत** इत्यभ्यास उपनिषत्समाप्तिद्योतनार्थः ॥ इत्यप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ निरालम्बोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

C. Middle Recension:

Thus a third text might eventually be called

because of its standing midway between A and B.

1 copy: in Devanāgarī (85).

Begins:

ओं । सह ना० । हरिः ओं । नमः शिवाय गुरवे बुद्धिसाक्षिणे सच्चिदानन्दमूर्तये, etc. (like A) । ओं किं ब्रह्म । किं शबलं ब्रह्म । क ईश्वरः । को जीवः । का प्रकृतिः । के ब्रह्माद्याः । कः परमात्मा । को ब्रह्मा । को विष्णुः । को रुद्रः ।

Ends (compare B, fourth copy):

बुद्ध्यादीन्द्रियगोचरं जगत्सत्यत्वाचिन्तनमग्राह्यमिति निरालम्बोपनिषद्बोध्यते । स सर्वमयं ब्रह्म भूत्वा सर्वान्कामानुपभुञ्जन् मुक्तो बन्धः (so) ॥ यो जायते (!) पुनर्नाभिजायते पुनर्नाभिजायते पुनर्नाभिजायते ॥ ओं तत्सत् ॥ इति निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥ सह नाववतु, etc.

निरुक्तोपनिषद्

This seems to be an older version of Garbhopaniṣad. It is identical with the sixth and seventh paragraph at the beginning of the fourteenth Adhyāya of Yāska's Nirukta.

1 copy: in Devanāgarī (91). The two sections end: इति निरुक्तोपनिषत् विंशतिमो ऽध्यायः ॥ and इति निरुक्तोपनिषत् एकविंशो ऽध्यायः ॥ respectively.

निर्वाणोपनिषद् (I)

2 copies: in Devanāgarī (88, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

सन्यासधर्मा यत्रोक्ताः विमुक्तयथो विलक्षणाः ।
निर्वाणोपनिषद्व्याख्या सङ्ग्रहेण विधीयते ॥

परमहंसः परमात्मा सो ऽहमिति निश्चयवन्तः **परिव्राजकाः** परितो व्रजन्तीति । **पश्चिमलिङ्गा** ऊर्ध्वरेतसः । **मन्मथक्षेत्रपालाः** विषयविमुखा इत्यभिप्रायः ।

Ends:

देहनाशनं देहात्मबुद्धिविनाशक**मखण्डाकारब्रह्म** सम्यग्दर्शनमेव च **निर्वाण**मन्ते ऽभिधीयते । तस्माल्लोकवेदनिन्द्या(?)चारः परब्रह्मनिष्ठ एव स्वेच्छाचारार्ह इत्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........ समाप्तम् ॥

निर्वाणोपनिषद् (II)

An Advaitic hymn related to Svarūpopaniṣad. The title is but in the margin.

1 copy: in Devanāgarī (69).

Begins:

श्रीमच्छङ्कराचार्याय नमः ॥

सदहं सदहं वत्स सदहं नात्र संशयः ।
अहमस्मि न वेत्त्येवं न संदिग्धो हि कश्चन ॥

Ends:

इति ब्रह्मैक्यवृत्तिं यो नित्यम (so) वर्तयेद्बुधः ।
मृतो ऽपि श्वपचागारे ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति
ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥

नीलरुद्रोपनिषद्

5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (91, 103, 109, 114).

नृसिंहपूर्वतापिन्युपनिषद्

12 copies: in Grantha (14), Telugu (37, 39), Śāradā (59), and Devanāgarī (74, 82, 87, 102, 103, 109, 114, 117). No. 3 inserts, before the colophon, the following:

ओं भद्रं दधातु । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः । गुरुचरणारविन्दाभ्यां नमः । श्रीनृसिंहब्रह्मणे नमः ।

वृत्तोत्फुल्लविशालाक्षं विपक्षक्षयदीक्षितं ।
निनादत्रस्तविश्वाण्डं विष्णुमुग्रं नमाम्यहम् ॥
यन्नामस्मरणाद्भीता भूतवेतालराक्षसाः ।
रोगाद्याश्च प्रणश्यन्ति भीषणं तं नमाम्यहम् ॥
सर्वो ऽपि यं समाश्रित्य सकलं भद्रमश्नुते ।
श्रिया च भद्रया युक्तस्तं वै भद्रं नमाम्यहम् ॥

Dīpikā by Śaṅkarānanda.

2 copies: in Telugu (40) and Devanāgarī (64).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

प्रशान्तं या श्रुतिः प्राह नृसिंहं सङ्गवर्जितम् ।
व्याख्यास्ये तां रहस्यार्थगर्भिणीं तापिनीमिह ॥

आपोवा इदमित्यादिशब्दैः प्रजापतेः प्रपञ्चसृष्टि विषयककामवता मनसा नारसिंहमानुष्टुभं मन्त्रराजं सृष्टिसाधनत्वेनापश्यत् ॥

Ends:

नैतेन बुभुक्षोर्भोगासिद्धिशङ्कया **सोऽग्निं स्तम्भयतीत्यादिना** सर्वैश्वर्यावधारणात् ॥ इति सुन्दरेश्वर.......................समाप्तम् ॥

नृसिंहोत्तरतापिन्युपनिषद्

13 copies: in Grantha (14, 31), Telugu (37, 39, 47), Śāradā (59), and Devanāgarī (87, 94, 102, 103, 109, 114, 117).

Dīpikā by Śaṅkarānanda.

1 copy: in Telugu (40),

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

अथेदानीं पूर्वोपनिषद्भागे तुरीयोपनिषदि प्रपञ्चितानामपि माण्डूक्यतत्त्वानां पुनरिह प्रपञ्च्यमानत्वात्पौनरुक्त्यदोषप्रसङ्ग इत्याशङ्क्य । तन्निवृत्त्यर्थं विशेषेण जाग्रदाद्यवस्थाचतुष्टयस्य स्थूलाद्यवस्थाचतुष्टयेन षोडशावस्थावत्त्वं प्रदर्शयितुमुत्तरतापिन्यारभ्यते ॥

Ends:

अद्वयमनुज्ञामनुज्ञैकरसं तुरीयप्राज्ञं अर्धमात्रा बीजेन लब्ध्वोपद्रष्टारमविकल्पमात्रजेत् । अर्धमात्रा तुरीयेण तुरीय तुरीयात्मस्वरूपं प्राप्नुयादिति ॥ इति नवमः खण्डः ॥ इति सुन्दरेश्वर............समाप्तम् ॥

नेत्रोपनिषद्

See अक्ष्युपनिषद्.

पञ्चब्रह्मोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita* (118).

Beginning of the Bhāṣya:

यत्रोभयात्मकं ब्रह्म प्रोक्तं सगुणनिर्गुणम् ।
पञ्चब्रह्मोपनिषदं व्याख्यास्ये पञ्चताहराम् ॥

अथ **पैप्पलादो** नामतः महर्षिः भगवन्तं पप्रच्छेति शेषः ।

End:

अस्मिन् ब्रह्मपुर इत्यादि छान्दोग्यभाष्ये व्याख्यातमेव । येनायं साक्षी शिवः सर्वेषां हृदि स्थितः तेन हेतुना **हृदयमिति प्रोक्त** इति ॥ इति श्रीसुन्दरेश्वर............समाप्तम् ॥

परब्रह्मोपनिषद् (I)

2 copies: in Telugu (52) and Devanāgarī (119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

सन्यासार्हं इति प्रोक्तो यत्रान्तरुपवीतवान् ।
परब्रह्मोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमां शुभाम् ॥

प्राणेभ्यः प्राणिभ्यः जीवेभ्य इत्यर्थः । परब्रह्मपुरे देहे सगुणनिर्गुणजीवप्रत्यगात्मानावविभज्याह ।

Ends:

तस्मादन्तस्सूत्रवान् कूटस्थात्मदर्श्येव । सन्यासार्हं इति सर्वमनवद्यम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

परब्रह्मोपनिषद् (II)

An enumeration, in prose, of the various denominations of the Absolute. Compare Mahānārāyaṇopaniṣad (II), Adhy. I, second half.

1 copy: in Telugu (51).

Begins:

भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः । कथं ब्रह्म । कालत्रयबोधितं ब्रह्म । सर्वकालबोधितं ब्रह्म । सगुणनिर्गुणस्वरूपं ब्रह्म ।

Ends:

सिद्धः । देवः । एकः । परमात्मा न द्वितीयो ऽस्ति । पुरुषः । तदद्वितीयोपासनया सायुज्यमेति असंशय इत्युपनिषद् ॥ इत्यथर्वणवेदान्तर्गतपरब्रह्मोपनिषत् ॥ हरिः ओं ॥ भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः ॥

परमतत्त्वरहस्योपनिषद्

See महानारायणोपनिषद् (II).

परमहंसपरिव्राजकोपनिषद्

3 copies: in Grantha (3) and Devanāgarī (114, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

परहंसाश्रमाचाराः प्रोच्यन्ते यत्र विस्तरात् ।
परहंसपरिव्राजश्रुतिर्व्याख्यास्यते त्वियम् ॥

नन्विह **पितामहः स्वपितरमादिनारायणं** परमहंसपरिव्राजलक्षण-वेदनार्थं **पप्रच्छेत्यादिकमवगम्यते** ॥

Ends:

पश्चाद्ज्ञानवैराग्यशक्तौ सत्यां गृहीतपूर्वाणां दण्डादीनां विसर्जने विधिर्निषेधो वा न को ऽप्यस्ति । तस्मान्नेह किञ्चिदप्यनुष्ठानवैषम्यं शङ्क्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर..... .. समाप्तम् ॥

परमहंसोपनिषद्

19 copies: in Grantha (7, 13), Telugu (37, 49), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (81, 83, 85, 91, 93, 98, 98, 103, 105, 109, 113, 114, 117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

परमहंसाश्रमाचारो यस्यां सम्यक् प्रपञ्चितः ।
परमहंसोपनिषदं व्याख्यास्ये सारसङ्ग्रहात् ॥

अथेति कुटीचकबहूदकहंसपरमहंसाख्येषु चतुर्विधेषु सन्यासाश्रमेषु कुटीचकादीनां त्रयाणां बाहुल्ये ऽपि तुर्यस्य बाहुल्याभावा**द्दुर्लभतर** इति । बहुल एव **बाहुल्यः** ॥

Ends:

तस्मा**द्य आत्मन्येवावस्थीयते** अवतिष्ठते । स **पूर्णानन्दैकरस-बोधः** । परमहंस एव **कृतकृत्य** इति । परमहंसोपनिषद्भाष्यं समाप्तम्॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

परिव्राजकोपनिषद्

This is identical with the Seventh Upadeśa of Nāradaparivrājakopaniṣad.

4 copies: in Devanāgarī (73, 83, 92, 113). No, 3 has the curious title: खिलसंहितोपनिषद्रहस्यपरिव्राजकोपनिषद्.

पारायणोपनिषद्

The Mahākālagāyatrī-mantra as securing the full study (pārāyaṇa) of *mantra, nāman, cakra** with its wonderful effects.

1 copy: in Devanāgarī (89). Very corrupt.

Begins:

अथाह वैदावे(!)नां वेदत्वमेतेन शक्तेः शक्तित्वमेति न वेद

* referring to Kālī, I suppose.

मातुर्वेद मातृत्वमेतेन तत्सवितुर्वरेण्यं........परो रजसे सावेदां ३ (so) महाकालाय विद्महे श्मशानवासिने धीमहि तंनो रुद्रः प्रचोदयात् ॥

Ends:

मासतः पक्षतो वा रातः(!) पारायणां भवेत् सर्वाधिकारी भवेत् दृष्टाकं(?)चरेत् तदाचरणी अमृतत्वं गच्छति ब्रह्मत्वं गच्छति साक्षात्सप्तमी रूपो भवेदिति प्रोतं (so) वेदेत्यथर्वणीये सौभाग्यकांडे पारायणोपनिषत्पञ्चमी ॥

पाशुपतब्रह्मोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī, with the *Bhāṣya of Appaya-dīkṣita* (119).

The Bhaṣya begins:

सगुणब्रह्मवशता जगतोथाद्वयपद्धतिः ।
यस्यां प्रोक्ते पाशुपतोपनिषत्सा प्रपञ्चयते ॥

अत्र ब्रह्मवैश्रवणसंवादे ऽहोरात्रादयोमत्संवर्धिताः । **काला** इति ब्रह्मणा यदभिहितम् । एतदौपचारिकमेव मन्तव्यम् ।

End:

आहत्य षट्शताधिकैकविंशतिसहस्रश्वासाः सिद्धाः ॥ इति सुन्देश्वर........समाप्तम् ॥

पिण्डोपनिषद्

5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (90, 103, 109, 114).

पीताम्बरोपनिषद्

A Dhyāna on Mahādevī whose vesture and ornaments are described as yellow * (thence the name of the work), and who is the *jagad-yoni*, etc. There is also a mention of Baṭuka (comp. Baṭukopaniṣad).

1 copy, in Devanāgarī (70).

Beginning:

श्रीगणेशाय नमः ॥ †अथ हैनां ब्रह्मरन्ध्रे सुभगां ब्रह्मास्त्रस्वरूपिणीमाप्नोति ब्रह्मास्त्रां महाविद्यां शाम्भवीं सर्वस्तम्भकरीं सिद्धां चतुर्भुजां दक्षाभ्यां मुद्गरपाशान्वितकराभ्यां etc.

End:

स सर्वसिद्धिकर्ता भवति....स शाक्तः स वैष्णवः स गणपः स शैवः स जीवन्मुक्तो भवति स सन्न्यासी भवति न्यसनं न्यासः सम्यक् न्यासः सन्न्यासः न तु मुण्डितमुण्डः षट्त्रिंशदक्षेश्वरो भवेदिति सौभाग्यार्चनेनेति प्रोतं वेद ओं इति **श्रीसामाङ्गार्थे मन्त्रार्थोपनिषत्कांडे पीतांबरोपनिषत्** समाप्तः ॥

पैङ्गलोपनिषद्

A. Shorter Recension, being nearly identical with about the first third of the fourth Adhyāya of the longer recension.

3 copies: in Telugu (40) and Devanāgarī (75, 91).

Beginning:

(ओं सह नाववतु........शान्तिः ॥) अथ हैनं पैङ्गलः पप्रच्छ याज्ञवल्क्यं ज्ञानिनः किं कर्म, etc.

---

* By the same phrase they are described as red (rakta) in Sumukhyupaniṣad.

† Compare Kālikopaniṣad.

End:

शुद्धमानसः शुद्धचिद्रूपः स विष्णुः सो ऽहमस्मीति भावयेत् (so 1; स विष्णुः सो ऽहमास्मि स विष्णुः सो ऽहमस्मि, 2; 3 omits स विष्णुः concluding: सो ऽहमस्मि सो ऽहमस्मीति । पैङ्गलोपनिषत्समाप्तम् ।) सर्वशात्रानलाद्यैस्तु (so 2; सर्वेशानवैद्यस्तु, 1) ब्रह्मज्ञानी (°ने, 2) मृता यदि । मुण्डनं चोपवासश्च (मण्डनं चोपवारं च, 1) दानं च (सन्न्यासे, 1) व्रतधारणं । तीर्थयात्राभिगमनं ज्ञानिनां पञ्च वर्जयेत् ॥ इति पैङ्गलोपनिषत्समाप्तम् ॥ ओं सह नाववतु, etc. (ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ पैङ्गलोपनिषत्समाप्ता ॥, 1).

B. Longer Recension.

5 copies: in Telugu (38) and Devanāgarī (92, 102, 114, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

सारासारतरामपण्डितसुखग्राह्यां सदा पण्डितैः
श्लाघ्यां सर्वरहस्यबोधनपरां मृद्वीभिरेवोक्तिभिः ।
एनां पैङ्गलयाज्ञवल्क्यमुनिसंवादात्मिकीमुत्तमां
व्याख्यास्ये भुवि पैङ्गलोपनिषदं पश्यन्तु मुक्तीच्छवः ॥

नन्विह मरुजलादिवद्विवर्तवादमनुसृत्य मूलप्रकृतेः स्वरूपं वदन्याज्ञवल्क्यस्तत्प्रतिबिम्बितमिति यदाह तदनुपपन्नम् । कुतः वादयोरितरेतरविरुद्धत्वात् ॥

Ends:

तस्माद्राजयोगारूढानामपि ज्ञानयोगाभ्यास आवश्यक इति स्थितम्॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

पैप्पलादोपनिषद्

See शरभोपनिषद्.

प्रणवोपनिषद् (I)

Identical with Gopatha-Brāhmaṇa I, 1, 16–30.

1 copy: in Devanāgarī (93). It ends towards the end of G. B. I, 29: अन्तेरेते त्रयो वेदा भृगूनाङ्गिरसः श्रिता इत्यविति पृकृतिरपामोंकारेण चैतस्माद्यासः ॥ इति प्रणवोपनिषत् ॥

प्रणवोपनिषद् (II)

See ब्रह्मविद्योपनिषद्, northern recension.

प्रश्नोपनिषद्

22 copies: in Grantha (10, 13, 14, 15, 16, 16, 17, 18, 32, 35), Telugu (36, 37, 43, 43, 48), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (90, 95, 103, 108, 114).

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

5 copies: in Grantha (12, 12, 17, 35) and Telugu (47).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Grantha (11).

Begins:

सद्गुरुं सिद्धिदानां च स्वरूपं सुन्दराह्वयं ।
नत्वाधुनाहं व्याख्यास्ये प्रश्नोपनिषदं स्फुटम् ॥

सुकेशा च नामतः भरद्वाजस्यापत्यं **भारद्वाजः** शिबेरपत्यं **शैब्यश्च सत्यकामो** नामतः सूर्यस्यापत्यं सौर्यः तस्यापत्यं **सौर्यायणीयः** ।

Ends:

नमः परमऋषिभ्यः ब्रह्मविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यः **नमः परमऋषिभ्यः** द्विर्वचनं प्रश्नपरिसमाप्त्यर्थम् ॥ सुन्दरेश्वरशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ प्रश्नोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

प्राणाग्निहोत्रोपनिषद्

9 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (77, 91, 103, 109, 110, 110, 114, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

शारीरयज्ञो मोक्षार्थो यत्नोक्तः कर्मरूपकः ।
प्राणाग्निहोत्रसंज्ञाया व्याख्याद्यारभ्यते श्रुतेः ॥

अथात इति सर्वोपनिषत्सु सारभूतं **संसाराज्ञाना**भ्याम**तीतमन्त्रसूक्त**संज्ञकं **शारीरयज्ञं** शरीरे निर्वर्त्यः शारीरः स चासौ यज्ञश्च तं व्याख्यास्यामः ।

Ends:

मुक्तिकोपनिषदि क्रममुक्त्यभ्युपगमाद्वाराणसीमृतस्य कालविलम्बसापेक्षकैवल्यार्थकसारूप्यमपेक्ष्यैकं जन्म वरमित्यनवद्यम् ॥ इति श्रीसुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

बटुकोपनिषद्

The whole universe including Brahmā, Viṣṇu and Rudra is herein taught to be a manifestation of Bhagavān Baṭukeśvara.

1 copy: in Devanāgarī (85).

Extract:

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ बटुकोपनिषदं व्याख्यास्यामः ॥

बालाग्रमन्त्वं हृदयस्य मध्ये विश्वेश्वरं जातरूपं वरेण्यं ।
तमात्मस्थं ये प्रपश्यन्ति धीरास्तेषां शान्तिर्भविता नेतरेषाम् ॥

यो वै बटुकः स भगवान् यश्च ब्रह्मा तस्मै वै नमो नमः । .... भूः पादौ मध्यं भुजः खं शीर्षः विश्वरूपो ऽसि ब्रह्मैकस्त्वम्........विश्वं भुवनानि वा अवते तस्मादुच्यते भगवान्बटुकेश्वरः । ......एको बटुको न द्वितीयो यतो ऽस्ति.........अक्षराज्जायते कालः कालो व्यापक उच्यते । व्यापको हि भगवान्बटुको.........य इदं (!) बटुकोपनिषदं ब्राह्मणो ऽधीते श्रोत्रियो भवत्यश्रोत्रियो.........स कालज्ञानी भवति स गुर्वनुग्रहभागी भवति । इत्येवं भगवान्बटुकेश्वरं (!) स्तूयते यः स वेद्यं वेदेति ॥ इति अथर्वणरहस्ये श्रीमद्बटुकोपनिषदं समाप्तम् ॥

बह्वृचोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī, with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita* (118).

Beginning of the Bhāṣya:

यस्यां देवी महावाक्यैश्चतुर्भिर्भाष्यते पुरा ।
बह्वृचाख्योपनिषदं व्याख्यास्ये तां द्विलिङ्गकाम् ॥

देवीति । **अग्रे** प्राक् जगदुत्पत्तेः **देवी** सगुणनिर्गुणोभयात्मिका **एका** ह्यद्वितीया **आसीत** ॥

End:

अयं भावः । लोके अधीतसमस्तवेदमन्त्रोऽपि पुरुषस्तत्परमतात्पर्यभूत-परब्रह्मात्मैक्यापरोक्षज्ञानानुभवहीनश्चेत्तदा तदध्ययनश्रमश्चित्तशुद्धिमात्र-प्रयोजनो भवेत् । न तु सद्योमुक्तिप्रयोजन इति ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर ....समाप्तम् ॥

बाष्कलमन्त्रोपनिषद्

This is one of the four Upaniṣads of the Oupnek'-hat (No. 44, called Baschkl) the Saṃskṛt original of which was believed to be lost. Its contents are a Vedāntic paraphrase of the story of the abduction of Medhātithi, the Indian Ganymed.

2 copies, in Devanāgarī: a complete one (92) and an incomplete one (93), the former being contained in a

Vṛtti by an anonymous author.

1 copy, in Devanāgarī (92).

See Appendix.

बिल्वोपनिषद्

See Notices of Sanskrit MSS. by Mahāmahopādhyāya Haraprasāda Śāstrī, Calcutta, 1907, pages V and 177.

1 copy: in Devanāgarī (100).

बृहज्जाबालोपनिषद्

A. Northern Recension.

This recension consists of *ten Brāhmaṇas* comprising the northern equivalents of what is called in the South *Bṛhajjābālopaniṣad*, *Rudrākṣajābālopaniṣad*, and *Bhasmajābālopaniṣad*, and some additional matter besides, as is evident from the table on page 115 above. It is only in this conglomeration that Bṛhajjābālopaniṣad (and so Rudrākṣajābālopaniṣad, as it seems, but not Bhasmajābālopaniṣad) is found in the North.

2 copies: in Grantha (7) and Devanāgarī (115). The former consists of Nos. 10 and 11 of the MS., Uttarajābālopaniṣad being identical with Brāhmaṇa X (Bhasmajābālopaniṣad) of the Devanāgarī copy, but there is some difference in the arrangement of the other parts: in the Grantha copy, Brāhmaṇa VIII consists of a portion of Rudrākṣajābālopaniṣad (viz., p. 762a^2–763a^8 of the Bombay edition), and the end, with a little extension, of the sixth Brāhmaṇa of Bṛhajjābālopaniṣad; then there follows, after **इत्यष्टमं ब्राह्मणं**, an untitled section answering to Brāhm. VIII of Dev., and finally the concluding section of the Devanāgarī copy excepting the **भस्मगायत्री**, the latter being preserved for the end of the whole text which runs as follows: **इति भुसुण्डेश्वरसंवादे बृहज्जाबालोपनिषदि तृतीयः खण्डः ॥ सद्योजाताय विद्महे वामदेवाय धीमहि तन्नो घोरः प्रचोदयात् । इति भस्म गायत्री । *आपो वा इदमासन् सलिलमेव । स प्रजापतिरेकः पुष्कर-**

* These are the same words with which the Upaniṣad begins.

वर्णे समभवत् ॥ उत्तरजाबालोपनिषत्समाप्ता ॥ whereas Dev. ends thus: अथ कालाग्निरुद्रः प्रोवाच । योगध्यानानां शिव एको ध्येयः शिवंकरः सर्वमन्यत्परित्यज्यैता(so)मधीत्य ब्राह्मणो वा क्षत्रियो वा गर्भवासान्मुच्यत इत्यों सत्यं । अथ कालाग्निरुद्रः प्रोवाच । सकृज्जप्त्वा शुचिः पूतः कर्मण्यो भवति द्वितीयं जप्त्वा गाणापत्यमवाप्नौ(!)ति तृतीयं जप्त्वा देवमनुप्रविशतीत्यों सत्यमों तत्सत्यंमु(!) ओं भद्रं कर्णेभिः श्रृणुयाम देवाः स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ओं शान्तिः शान्तिः (so) ॥ श्रीविश्वेश्वरार्पणमस्तु ॥ संवत् १८७३ ॥ Some of the Brāhmaṇas, in both the MSS., have the fuller ending: इति (आथर्वणे) मुक्तिश्रुत्यभिधेयायां बृहज्जाबालोपनिषदि, etc. Brāhmaṇa VIII of the Grantha copy ends: त्रितीयं जप्त्वा देवमेवानुप्रविशतीत्यों सत्यमों सत्यं । इत्यथर्वणे मुक्तिश्रत्यभिधेया रुद्राक्षजाबालोपनिषत्समाप्ता ॥ Brāhmaṇas I–VI are, in both the copies, = Brāhmaṇas I–VI *plus* VIII of the Bombay edition of the 108 Upaniṣads.*

B. Southern Recension.

2 copies: in Grantha (13) and Devanāgarī (117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

भूतिरुद्राक्षयोर्यत्र माहात्म्यं बहुधोच्यते ।
बृहज्जाबालसंज्ञां तां व्याख्यास्ये श्रुतिमद्भुताम् ॥

सलिलजोद्भवो ब्रह्मा तस्य मनसीदं जगत्स्रजेयमिति काम उद्भूतः ।

Ends:

न चास्यामुपनिषदि सायुज्यमुक्तिः केवलमुक्त्या न कैवल्यमिति वाच्यं

* Correct accordingly page 7, above, where also (not printed) must be replaced by (partly unprinted).

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरय इत्युपसंहारेण परमस्य विष्णुपदस्याभिहितत्वेन कैवल्यपदस्य संसिद्धत्वात्तस्मादनवद्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतात........समाप्तम् ॥

बृहदारण्यकोपनिषद्

17 copies: in Grantha (11, 13, 15, 15, 20, 21, 32, 35), Telugu (38, 40, 43, 48), Śāradā (61), and Devanāgarī (92, 95, 96, 110). No. 14 only (fragment) is in the Mādhyandina recension. It ends as follows, omitting the last section of the printed text (ed. Weber): प्राचीनयोगीपुत्रात्प्राचीनयोगीपुत्रः सांबीजीपुत्रात्सांबीजीपुत्रः कार्शकेयीपुत्रात्कार्शकेयीपुत्रः ॥ ३२ ॥ इति श्रीबृहदारण्युपनिषत्समाप्ता ॥ Nos. 3, 4, 9, 11, 12, 15, and 16 contain the fourth Adhyāya only (**जनको ह वैदेह आसां चक्रे,** etc.)*.

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

1 copy: in Grantha (35).

Bhāṣya-ṭīkā by Ānandagiri.

1 copy: in Grantha (31).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (to Adhy. II–IV).

1 copy: in Grantha (11).

Begins:

सर्वलक्षणसंपन्नं सद्गुरुं सुन्दरेश्वरं ।

* It must be remembered that in many MSS. the Adhyāyas are counted as III to VIII, not I to VI.

नत्वेह बृहदारण्यं व्याख्यास्ये संग्रहेण तु ॥

प्रथमद्वितीयतृतीयाध्यायानां सगुणोपासनप्राधान्येन प्रवृत्तत्वात्तद्व्याख्यानस्येह निर्गुणज्ञानोपासनप्राधान्येन प्रतिपिपादयिषिताध्यात्मविद्यानुपयुक्ततामभिप्रेत्य दृप्तबालाकिरित्यादिचतुर्थाध्यायमारभ्य* व्याख्यास्यते ।

Ends:

यथा चायमर्थश्चतुर्थपञ्चमषष्ठाध्यायैः सप्रतियोगिकब्रह्मप्राधान्येन प्रदर्शितः । एवं विद्वान्न कुतश्चन बिभेतीति सिद्धम् । इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ बृहदारण्यकोपनिषद्भाष्ये षष्ठोऽध्यायः समाप्तः ॥

बृहन्नारायणोपानिषद्

See महानारायणोपनिषद् (I).

ब्रह्मजिज्ञासोपनिषद्

Though in the Marāthī language, this work may be included here, because it is likely to be a representative of a lost Saṃskṛt original. It is, like Sarvopaniṣatsāra and Nirālambopaniṣad, a kind of Advaita catechism defining, among others, the following notions: the five names of Brahman (Brahman, Jīva, Kāla, Karman, Svabhāva); the five names of Māyā (Māyā, Ākāśa, Śūnya, Śakti, Prakṛti); Ṣaḍviṃśaka-Mahāviṣṇu; Tattvam asi; the five Mudrās.

1 copy: in Devanāgarī (104).

* Compare preceding note. App. omits the first Adhyāya and the Khilakāṇḍa (Adhy. V and VI).

Begins:

श्रीगणेशाय नमः । अथ ब्रह्मजिज्ञासाउपनिषत् ॥ ब्रह्म एकशुद्धचैतन्य द्वितीय ब्रह्मकी माया । माया ब्रह्म को एसो संयोग यैसी वृक्षकी छाया तें वृक्ष न्यारो नाही वृक्ष विना छाया न हइ । मार्या ब्रह्म को येसो संयोग । ब्रह्म शुद्धचैतन्यं माया अनित्यचैतन्यं । माय उपर ब्रह्म ब्रह्म उपर कोइ नाही । ततः परं एकाकी रमते ब्रह्म ।

Ends:

ऐसो षडुमां जीव ततो जीवन्मुक्त कहवै । सो परमतमा को स्वरूप कहिये ॥ इति ब्रह्मजिज्ञासोपनिषत् ॥

ब्रह्मबिन्दूपनिषद्

In the South, and sometimes in the North, it is called **अमृतबिन्दूपनिषद्**, and in the Bombay Presidency, at least, there are three more names for it, viz., **बिन्दुस्तोकोपनिषद्, उपनिषन्मतबिन्दु,** and **मानसोपनिषद्** the first of which is also alluded to by Nārāyaṇa in his introductory Śloka (**स्तोकोपनिषद्**).

A. Northern Recension.

5 copies: in Devanāgarī (77, 103, 109, 114), and Śāradā (59).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

9 copies: in Grantha (6, 13), Telugu (37, 39, 49), Śāradā (60), and Devanāgarī (91, 93, 117).

(Dīpikā by Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Devanāgarī, 117).

Begins:

यदक्षराणि सर्वाणि भान्त्येवामृतबिन्दुवत् ।
एनाममृतबिन्द्वाख्यां व्याख्यास्ये श्रुतिमादरात् ॥

अत्र **शुद्ध**मनस एव तत्त्वज्ञानोपदेशाधिकारात्तद्दिदर्शयिषुरादौ मनसः **द्विविधं स्वरूपं** विवृणोति । **मन** इति । **कामसङ्कल्पं** कामे काम्यवस्तुलाभे सङ्कल्पो यस्य तत् ।

Ends:

केचिद्धि साधका अन्तरात्मानं गृह्णीयुः केचित्तु बहिरात्मानं । अतः-सर्वानुग्राहकत्वेनान्तर्बहिश्चावतिष्ठत इत्युक्तोपनिषदमुपसंहरति । **सर्वे**-ति **सर्वभूताधिवासं** सर्वेषां भूतानामधिवासो यस्मिंस्**तत्** । **तद्ब्रह्मैव वासुदेवः अहमस्मी**ति द्विर्वचनमुपनिषत्समाप्त्यर्थम् ॥ इति सुन्दरेश्वर.... ....समाप्तम् ॥

Another pair of recensions, possibly a more original one (compare especially beginning and end) is preserved in the *Fifth Upaniṣad of Tripurātāpinī* (73, 79, 80, 82, 101; 5, 120 *).

ब्रह्मविद्योपनिषद्

A. Northern Recension.

It is also called **प्रणवोपनिषद्**.

7 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (67, 87, 90, 103, 108, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

* The remaining copies are incomplete breaking off before the Fifth Upaniṣad.

B. Southern Recension.

It omits the first Śloka of A and adds to the remaining 13 Ślokas 97 more.

2 copies: in Grantha (14) and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

2 copies: in Devanāgarī (63, 118).

Beginning:

उत्तरोत्तरमुत्कृष्टा यत्राचार्यास्त्रयो मताः ।
ब्रह्मविद्योपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमामिह ॥

नन्वेकस्यामुपनिषद्युक्ता एवार्थाः पुनः पुनरन्यासु चोपनिषत्सूच्यन्ते ।

End:

तस्मात्प्रमाणत्रयानुरोधेन प्रपञ्चितानिमान्सूक्ष्मार्थान्धीमन्तः सूक्ष्मया धियावगच्छेयुरित्यस्मन्मनो विश्वसति ॥ इति सुन्दरेश्वर....समाप्तम् ॥

ब्रह्मोपनिषद्

A. Northern Recension.

5 copies: in Grantha (28), Śāradā (59), and Devanāgarī (103, 108, 114). No. 1 begins: अथ शुक्लयजुर्वेदब्रह्मोपनिषत् ॥ सह नाववतु......शान्तिः ॥ अथ हैनं महाशालाः शौनकोऽङ्गिरसं (!), etc.

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

It omits the first section of A and so begins: **अथास्य पुरुषस्य चत्वारि स्थानानि भवन्ति.**

10 copies: in Grantha (7, 13), Telugu (38, 36, 49), and Devanāgarī (74, 76, 76, 86, 117). No. 7 ends: इति श्वेताश्वतरशाखागतब्रह्मोपनिषत्समाप्तम् ॥

(Dīpikā by Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

ब्रह्माख्यं परमं सूत्रं प्रोच्यते यत्र पावनम् ।
एतां ब्रह्मोपनिषदं व्याख्यास्ये ऽन्वर्थसंज्ञिकाम् ॥

अथेति मङ्गलार्थः शब्दः **पुरुषस्य** शिरःपाण्यादिमतः शरीरस्येत्यर्थः ।

Ends:

यथा सामान्यात्मविद्या जीवात्मानं परमात्मानं नयति सर्वमनवद्यम् । **तद्ब्रह्मोपनिषत्पर**मित्यभ्यासोपनिषत्परिसमाप्तिद्योतनार्थः ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ॥

ब्रह्मोपनिषत्सारसंग्रहदीपिका

To what extent this is a Dīpikā, the work gives no clue. The word **ब्रह्मोपनिषद्** of the title is hardly intended to mean anything else but the whole of the ancient Upaniṣads (chiefly engaged with *brahmavidyā* in the narrower sense). The work abounds with (slightly modified) quotations from this literature. It is mainly in verses.

1 copy: in Devanāgarī (113).

Begins:

ओं श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं तत्सत् ॥ * * * तश्च यः । यश्च सर्वमयो नित्यं तस्मै स * * * खल्विदं ब्रह्म नेह नानास्ति किंचन । पुरु * * * व्यं नारायण एवेदं यद्भूतं यच्च भाव्यं । * * * ति खं वै नाभि सोमसूर्यौ च नेत्रे । दिशः श्रो * * * व्यो ऽसौ सर्वभूतान्तरात्मा ॥ १ ॥ अग्निर्मूर्धा च * * * न्ते वाग्विवृत्ताश्च वेदाः । वायुः प्राणो हृदयं * * * ष सर्वभूतान्तरात्मा ॥ २ ॥ ब्रह्मैव वेदममृतं * * * तश्चोत्तरेण । अधश्चोर्ध्वं प्रसृतं तद्धि ब्रह्म ब्रह्मैवेदं विश्वमिदं वरिष्ठम् ॥ ३ ॥ बृहच्च तद्दिव्यमचिन्त्यरूपं सूक्ष्माच्च तत्सूक्ष्मतरं विभाति । दूरात्सुदूरेण तदिदान्तिके च पश्यन्ति हैव निहितं गुहायां ॥ ४ ॥ एको देवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्यापी सर्वभूतांतरात्मा । सर्वाध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षी चेता केवलो निर्गुणश्च ॥ ५ ॥

Pattra 12b: ॥ ११२ ॥ एवं ह वैतत्सर्वं परे आत्मनि संप्रतिष्ठते । पृथिवी च पृथिवीमात्राश्चापश्चापोमात्राश्च तेजश्च तेजोमात्राश्च वायुश्च वायुमात्राश्चाकाशं चाकाशमात्राश्चक्षुश्च द्रष्टव्यं च श्रोत्रं च श्रोतव्यं च, etc.

Ends:

तं तं लोकं जयते तांश्च कामांस्तस्मादात्मज्ञं ह्यर्चयेद्भूतिकामः ॥ ४९ ॥

यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ ।
तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः ॥ ५० ॥

स यो ह वै तत्परमं ब्रह्म वेद ब्रह्मैव भवति । नास्याब्रह्मवित्कुले भवति । तरति शोकं तरति पाप्मानं गुहाग्रन्थेभ्यो विमुक्तो ऽमृतो भवति ॥ ५१ ॥ इति श्रीब्रह्मोपनिषत्सारसंग्रहदीपिका समाप्तम् ॥ शुभमस्तु सर्वजगताम् ॥

ब्रह्मोपनिषद्मन्त्रकवच

On the cover it is called **ब्रह्मोपनिषत्कवच,** but both the titles may be incorrect. It is an Aupaniṣadic work treating of the "*kavaca* (amulet, charm) made by Brahman", i.e., a *devī-stuti* which, if put at the head of a mantra, will prevent any bad effect which would otherwise result from a mistake in the pronounciation, etc.

1 copy: in Devanāgarī (67). Faulty.

Begins:

श्रीगणेशाय नमः ॥

अष्टक उवाच ।

किमर्थं साधका लोके मन्त्रं साधितुमुद्यत(ाः) ।
म्रियन्ते साधका भूत्वा तन्मे ब्रूहि समासतः ॥

वसिष्ठि उवाच ।

न जानन्ति परं मूढाः कवचं ब्रह्मनिर्मितम् ।
म्रियन्ते साधकास्तेन तदाहंकारसंयुताः ॥ etc.

Ends:

नैव वाच्यमतुष्टाय (?) नाभक्ताय न दुर्जने ।
शिष्टे भक्ते रहः (?) शुद्धे सत्यवादिनि पण्डिते ॥
कुलीने सुभगे मित्रे प्रणवदे (so) दृढव्रते ।
महात्मनि समादेश्यं पुत्रे च सुपरीक्षिते ॥

इति ब्रह्मोपनिस्त(so)मन्त्रकवचं समाप्तम् ॥

भस्मजाबालोपनिषद् (I)

A. Northern Recension.

See Bṛhajjābālopaniṣad, A.

4 copies: in Grantha (7) and Devanāgarī (64, 102, 115). No. 1 is called **उत्तरजाबालोपनिषद्.** No. 4 ends: **इति बृहज्जाबाले दशमब्राह्मणे अविमुक्तवैभवप्रकाशो नाम तृतीयः खण्डः** ॥ No. 3 has one section more at the beginning, viz., Bṛhajjābālopaniṣad VII, 1–7 (p. 276a[1]–277a[6] of Bombay ed.), and it closes with the concluding section of MS. IX G 53 (above, p. 115) which, however, has here the following ending: सर्वमन्यत्परित्यज्यैनामधीत्य गर्भवासान्मुच्यत इत्यों सत्यम् । भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः ॥ इति श्री-भस्मजाबालोपनिषन्मूलं संपन्नम् ॥

Viṣama-pada-vyākhyā, by an anonymous author, on a Ṭīkā by Śivānandayati.

1 copy: in Devanāgarī (102).*

Begins:

अथ प्रथमब्राह्मणविवरणम् । अथ खलु भगवान् विश्वेश्वरोऽखिलाश्रितप्राणिविमुक्तये अविमुक्तेऽनवरतविरचितसन्निधिर्मुमुक्षु बुभुक्षूणां उपकारायादौ वेदादीन् विश्वासवदभिव्यञ्जयन् पुनः सर्वोपकाराय दयया केवलमाथर्वणीमखिलश्रुतिशिरोभूषणायमानां भस्मजाबालश्रुतिमणिं प्रकटयन् मुक्तिसुखवदान्यस्थिरासनो विराजत इति वेद लोकप्रसिद्धमेव। तामेव श्रुतिं श्रीकाशीसमागतानां पूर्वपुण्यवशादामरणवासिनामारब्धान्तं साधकबाधकबोधाय दयानिधिनान्तर्यामिणा परमेश्वरेण प्रचोदितः **शिवानन्दयतिः** स्वात्मसुखाय विवरिष्यन् निष्प्रत्यूहप्रचयगमनार्थं शिष्टाचारप्राप्ताभीष्टदेवता स्मृतिलक्षणं मङ्गलमाचरति । भातीति ।

भाति यत्सर्वरूपेण रक्षकं चाघभक्षकम् ।
अविमुक्तेशमात्मानमाश्रये बन्धमुक्तये ॥

* with the complete *mūla*; see above.

अस्यार्थः । यत्सर्वाधारं अत एव सर्वरक्षकं अज्ञजनकृतावकुलस्य भक्षकं पापसमूहनिवर्तकमिति ॥

Ends:

स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः । स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः । इति श्रीभस्मजाबालोपनिषट्टीका संपन्ना ॥

टीकेति टीक्यते ज्ञायते अर्थो ऽनयेति टीका । टीकृ गतौ । विषमपदव्याख्येत्येके । निरन्तरपदव्याख्येत्यपरे । अत्र तु विषमपदानि हि व्याख्यातानि । तस्मान्न निरन्तरवाक्येत्यर्थः ।

श्री भैरवप्रसन्नो सदा गो विस्मृत्य सादरम् । (so)
शिवं नयतु मामन्ते सदा सत्वनिशं शिवम् ॥

B. Southern Recension.

Differs but little from A.

2 copies: in Telugu (38) and Devanāgarī (120).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (120),

Begins:

यस्यां संप्रोच्यते मुक्त्यै भस्मधारणवैभवम् ।
सेयं तु भस्मजाबालश्रुतिर्व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

नन्विह **शिवनामान्यनिशमुच्चरन्तमित्युक्तम्** । कथमेतदुपपद्यते । शिवस्य स्वनामोच्चारणे किं प्रयोजनम् ॥

Ends:

अस्य द्वितीयाध्यायस्य बृहज्जाबालोपनिषदि प्रकृतत्वेन व्याख्यातपूर्वत्वादिहाव्याख्यातत्वमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर......समाप्तम् ।

भस्मजाबालोपनिषद् (II.)

In the colophon it is called **ऋग्वेदे भस्मजाबालोपनिषद्**. It begins with a section answering to Bṛhajjābālopaniṣad VII, 5 fl. (Bombay ed. p. 276b⁵ fl.) and is quite different from the preceding work. Compare **ऋग्वेदजाबालोपनिषद्**.

1 copy: in Telugu (38). Same as No. 669 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

भावनोपनिषद्

12 copies: in Grantha (29, 29, 30), Telugu (36, 39, 46), Śāradā (60), and Devanāgarī (88, 104, 116, 116, 120). No. 12 ends: **स एव शिवयोगीति कथ्यत इत्युपनिषत्** ॥ but Nos. 1, 3, and 8 have: **स एव शिवयोगीति गद्यत इति (निगद्यते,** 8) । **कादिमतेनान्तश्चक्रभावनाः प्रतिपादिताः । य एवं वेद सो ऽथर्वशिरो ऽधीते** । (**पूर्णमदः**, etc., 8; **शान्तिः त्रिः,** 3) **इति भावनोपनिषत्समाप्ता** ॥ and a similar conclusion is found in Nos. 2, 4, 5, and 6, viz., **कादिहादिमतोक्तेन भावना प्रतिपादिता । य एवं वेदेत्युपनिषत्** ।, etc. (**इति कादिमतोक्तप्रकारेण भावनोपनिषत्समाप्ता,** 4). There are further the following endings: चिन्तितकार्याण्यन्यायासे(!)न सिध्यन्ति । शान्तिः, etc. (7); कादिमतोक्ता स्वात्मभावना ऽनेन श्लोकेन जपो जल्प (?) इत्यादिना प्रतिपादिता भवतीति ज्ञेयं (9); शाठीनमतोक्तेयं भावनोपनिषत् (10); कापिलमतेनान्तश्चक्रभावना प्रतिपादिता, etc. (11).

Note on Kādi-mata. The Adyar Library possesses two MSS. of one *Kādimata-tantra* which introduces itself in the following way:

Bhāṣya by Bhāskararāya.

3 copies: in Grantha (29), Telugu (50), and Devanāgarī (101).

Beginning:

श्रीनाथाङ्घ्रिपरागैकोपरागादपरागधीः ।
भावनोपनिषद्भाष्यं (अथर्वशिरसो भाष्यं, 1) भाषते भास्करः सुधीः॥

इह खलु श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्याः सपरिवारायाः (सपरिसरायाः, 1; not in 2) स्थूलसूक्ष्मपररूप (°पारम्पर्य ! 1,) भेदेन त्रिविधाया उपास्तिरूपाः क्रिया अपि त्रिविधाः । कायिकी वाचिकी मानसी चेति । तासां च बहिर्यागजपान्तर्यागादिरूपाणामैकैकस्यामितरयोः संवलितत्वे ऽपि प्राधान्यप्राचुर्याभ्यां कायिकत्वादिव्यपदेशः एतास्वादिमद्वयं त्रिपुरातापिन्याद्युपनिषत्सूपदिश्य ततो ऽपि रहस्यभूतां कालचक्रान्तर्गतश्री-

---

श्रीदेव्युवाच ।

भगवन्सर्वतन्त्राणि भवतोक्तानि मे पुरा ।
नित्यानां षोडशीनां च नवतन्त्राणि कृत्स्नशः ॥
तेषामन्योन्यसापेक्षाज्जायते मतिविभ्रमः ।
तस्मात्तु निरपेक्षं मे तन्त्रं तासां वद प्रभो ॥

श्रीशिवः ।

शृणु कादिमतं तन्त्रं पूर्णमन्यानपेक्षया ।
गोप्यं सर्वप्रयत्नेन गोपनं तन्त्रचोदितम् ॥

श्रीदेवी ।

कथं कादिमतं नाम्ना तन्मे ब्रूहि महेश्वर ।

श्रीशिवः ।

कादिः कालीति शक्ती स्तः पुरा तत्तन्मां मया (तत्र स्मितान्वया, *b*)
प्रोक्ते तन्त्रे कादिकालीमताख्ये तेन नामतः ।
शृणु तत् (८०) सर्वतन्त्राणां राजानं सर्वसिद्धिदम् ॥

चक्रस्य भावनानाम्नी तृतीयामुपास्तिमथर्वणनामा वेदपुरुषो योगिजनानुजिघृक्षया प्रकाशयन्नादौ सद्गुरोः परं रूपं विधत्ते । **श्रीगुरुः सर्वकारणभूता शक्तिरित्यादि**, etc.

End:

यो ऽर्थज्ञ इत्सकलं भद्रमश्नुत इति श्रुत्यन्तरे सकलपदस्वारस्यात्तुशब्दमात्रपाठादपि किञ्चिद्भद्रमस्त्येवेति लभ्यत इति शिवं ॥

इति भावनोपनिषदो ऽथर्वणशिरसो ऽतनोद्भाष्यं ।
भास्कररायो विदुषां तुष्ट्यै जीवन्मुमुक्षूणाम् ॥

Copy 2 adds: इति भावनोपानिषद्भाष्यं संपूर्णमगमत् । श्रीगुरुदक्षिणामूर्तये नमः ॥

Prayogavidhi by Bhāskararāya.

2 copies: in Grantha (29) and Devanāgarī (101).

Beginning:

अथ भावनोपनिषदा मुक्त्यै या भावनाः कथिताः ।
भास्कररायो रचयति तासामेकं प्रयोगविधिम् ॥

मूलेन प्राणानायम्य ऋष्यादिन्यासत्रयं कृत्वा विवेकवत्य(°वृत्य, 2) वच्छिन्नचिच्छक्तिरूपसुषुम्नात्मने श्रीगुरवे नमः । इति ब्रह्मरन्ध्रं (°ध्रे, 1) स्पृष्ट्वा । दक्षश्रोत्ररूप (°रूपाय, 1) पयस्विन्यात्मने प्रकाशानन्दनाथाय नमः ।

End:

ततो ऽवतीर्य प्राणयामत्रयं (प्राणयामं, 2) ऋष्यादिन्यासत्रयं च कृत्वा गुरुं स्तुवीतेति सर्वं शिवं ।

भावनोपनिषत्प्रोक्त* भावनानां सतां मुदे ।
इति भास्कररायेण प्रयोगविधिरीरितः ॥

---

* अथर्वशिरसि प्रोक्त, 1.

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (120).

Beginning :

श्रीचक्राराधनं स्थूलं निन्द्यते भावनान्तरात् ।
यस्यां व्याख्यास्यते सेयं भापनोपनिषन्मया ॥

अत्र खलु **परमकारणभूता शक्तिः श्रीगुर्व**नन्येति नवशक्तिमयं श्रीचक्रं नवरन्ध्ररूपदेहानन्यदिति चैवमादिनिरूपणैरन्यथा भावनारूपं श्रीचक्रोपासनक्रममविज्ञयानया चोपनिषदा स्थूलं बाह्यं च श्रीचक्रोपासनमेवाभिहितमिति बिन्दुत्रिकोणेत्यादिश्लोकानुरोधेन केचिच्छ्रीचक्रं विलिख्योपासते । ते तु मन्दबुद्धयो, etc.

End:

न च **चिन्तितकार्य**सिद्ध्यभिधानात्सगुणोपासनमेवात्रोक्तं स्यादिति शङ्क्य (so) निर्गुणोपासकानामपि मोक्षकार्यसिद्धेः । तस्मात्सर्वमनवद्यमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वरतात........समाप्तम् ॥

भिक्षुकोपनिषद्

This is a separate recension of the fourth section of आश्रमोपनिषद्.

5 copies: in Telugu (38) and Devanāgarī (83, 113, 114, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins :

कुटीचकादिसन्यासाश्चत्वारो यत्र वर्णिताः ।
भिक्षुकोपनिषत्सेयं मुक्त्यै व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

ननु तमेव धीरो विज्ञायेति तमेव विदित्वातिमृत्युमेतीति । etc.

Ends :

तस्मात्सर्ववर्णभिक्षावतामप्यतिवर्णाश्रमिणां त्यक्ताशेषलौकिकव्यापारत्वे सति न कश्चिदपि प्रत्यवाय इति मन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........ समाप्तम् ॥

मठाम्नायोपनिषद्

On the difference of the four Maṭhas (Mutts) * established by Śrī-Śaṅkarācārya, through his four foremost pupils, in the four quarters of India. Each Maṭha is described as preserving one Veda, one Mahāvākya, one cult, etc. The second part (Uttarāmnāya) deals, in an analogous, but merely symbolical way, with three ideal Maṭhas, viz., Sumeru, Paramātman, and Śāstrārthajñāna. Ascribed to Śaṅkara himself.

1 copy : in Devanāgarī (70). Very faulty.

Begins :

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं ऊर्ध्वाम्नाय गुरूपदेशभुवनाकारसिंहासन सिद्धाचारवन्दितं समस्तवेदवेदान्तसार निर्माणं परात्परं........तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ओं प्रथमे पश्चिमाम्नाय शारदा मठ कीटवारि संप्रदाय तीर्थाश्रमपद द्वारका क्षेत्र, etc.

Ends :

........विमलतीर्थ आत्मलिङ्ग शान्त्यर्थे विचार नित्यानित्यविवेकेन०॥

---

* The word monastery does not quite answer to this term because of the absence of a common discipline for all the inhabitants of a Maṭha and for other reasons.

ओं नमो ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीमच्छङ्कराचार्यविरचितं मठाम्नायोपनिषत्समाप्तम् ॥

मण्डलब्राह्मणोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī (118), with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

यत्रोक्तं तारकद्वारा परब्रह्मात्मदर्शनं ।
सेयं व्याख्यास्यते त्वद्य मण्डलब्राह्मणश्रुतिः ॥

नन्विह प्रथमब्राह्मणोपसंहारे ऽन्तर्लक्ष्यदर्शनेन जीवन्मुक्तिदशाया-मित्युक्तं ।

End:

सुदृढं निश्चित्य तुरीयाश्रमविमुखा एव ब्रह्मप्रणवार्थविचारादिभिः कृतार्था भवेयुरित्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

मनोविश्रामोपनिषद्

See विश्रामोपनिषद्.

मन्त्रिकोपनिषद्

This is the Southern recension of चूलिकोपनिषद्.

4 copies: in Grantha (14, 28), Telugu (38), and Devanāgarī (117). No. 2 begins: ओमथ शुक्लयजुर्वेदमन्त्रो-पनिषत् ।

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

मन्त्रैराथर्वणैर्यस्यां ब्रह्मनिष्ठाभिधीयते ।
मन्त्रिकोपनिषत् सेयं सभाष्या क्रियते ऽधुना ॥

अष्टपादमिति भूम्याद्यष्टप्रकृतय एव पादा यस्य तं । जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्या-ख्यानि त्रीणि सूत्राणि यस्य तं । मूलाधारानाहताज्ञाख्यानि त्रीणि वर्त्मा-णि यस्य तम् ।

Ends:

ये ब्रह्म सगुणं ब्रह्म निर्गुणमिति विदुः ते ब्राह्मणा अत्रैव लयं यान्ति । इति मन्त्रिकोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

मन्त्रोपनिषद्

This is Bhāgavata-Purāṇa VIII, 1, 9–17.

1 copy: in Devanāgarī (71).

महाचक्रावरणोपनिषद्

See त्रिपुरातापिन्युपनिषद्.

महानारायणोपनिषद् (I)

A. Taittiriya Recensions (Yājñikyupaniṣad).

I. Āndhra. 11 copies: in Grantha (3, 7, 9, 9, 9, 33), Telugu (40, 41), and Devanāgarī (70, 83, 95). No. 9 only is accentuated.

II. Drāviḍa. 3 copies: in Grantha (4, 19, 25).

Bhāṣya by Sāyaṇa (Nārāyaṇīyavallī-bhāṣya).

1 copy: in Telugu (41).

B. Ātharvaṇa Recension (Bṛhannārāyaṇopaniṣad).

This is in some MSS. divided into Pūrva and Uttara, the latter beginning with Khaṇḍa 13 of Colonel Jacob's edition.

4 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (103, 109, 114).

C. Apāṃ Brāhmaṇam, in a Śāradā MS. (61), standing midway between A II and B and corresponding with Khaṇḍas XII, 2–3; XIII, 1, 6, 7; XXV; and XIV, 1 of Colonel Jacob's edition. It has some peculiar readings, e.g., स्वयम्भूर्विष्णुरीशः प्रजापतिस्संवत्सर इति संवत्सरो वा आदित्यो (XII, 3); पञ्च वै पञ्च देवा गन्धर्वा for कृणुष्व........पञ्च । अदितिर्देवा गन्धर्वा (XIII, 6, 7); etc.

महानारायणोपनिषद् (II)

Called also **परमतत्त्वरहस्योपनिषद्** and (though in none of our MSS.) **त्रिपाद्विभूतिमहानारायणोपनिषद्** under which name it is described in the catalogue of the Govt. Or. MSS. Library, Madras, p. 409. The one northern MS. (below, fourth copy) gives the first Adhyāya as the whole Upaniṣad, and a still shorter portion of this Adhyāya corresponds with Parabrahmopaniṣad (II).

5 copies: in Grantha (28, 29), Telugu (47), and Devanāgarī (71, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

यत्रोच्यते पादचतुष्टयं तत्
सतो ऽपि साकारनिराकृती च ।
व्याख्यास्यते सा महती त्विदानीं
नारायणस्योपनिषद्रहस्या ॥

नन्विह **त्वमेव सर्वज्ञ** इत्यादि वाक्यैः ब्रह्मा परतत्त्वरहस्यं सम्यग्ज्ञातवानित्येवावगम्यते । कुतः ।

Ends:

........मोक्षार्थकपरिश्रमो जीवानां वृथैवेति चेन्न । इदानीं तस्य निमेषाभावः । पिपीलिकाद्यन्त(!)सर्वजीवमोक्षमात्रस्य प्रतिबन्धकः । न तु वाक्यार्थश्रवणादिमोक्षसाधनवतां मोक्षस्य सद्योमुक्त्यर्थकशास्त्राणां तेनैव प्रणीतत्वात् । तस्मात्सर्वमनवद्यम् ॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥ सुन्दरेश्वर... समाप्तम् ॥

महावाक्यविवरणोपनिषद्

An explanation, in modern prose, of 'great sayings' of the Upaniṣads, i.e., short sentences, such as **तत्त्वमसि, ब्रह्मैवेदं सर्वं, नेह नानास्ति किञ्चन,** which are believed to express the gist of Vedānta.

1 copy: in Telugu (41).

Begins:

हरिः ओं ।

यदज्ञानप्रभावेन दृश्यते सकलं जगत् ।

यज्ज्ञानाच्छ्रेय आप्नोति तस्मै ज्ञानात्मने नमः ॥

साधनचतुष्टयसंपन्नस्य विधिवदुपपन्नस्य मोक्षसाधनब्रह्मात्मैक्यज्ञानायाशेषवेदान्तमहावाक्यार्थं विचारयामः ।

Ends:

एवं श्रुतिस्मृतिपुराणेभ्यो ऽर्थो ऽध्यवसीयते ॥ ओं नमो ब्रह्मविद्भ्यः । परं नास्ति न भूतो (?) न भविष्यति । हरिः ओं । सह नाववतु । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः । इति श्रीमहावाक्यविवरणोपनिषत्समाप्ता ॥

महावाक्योपनिषद्

2 copies: in Grantha (8) and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (Dev., 118).

Begins:

महावाक्येष्वनुक्तेषु प्रसिद्धेष्वपि यन्महत् ।
हंस इत्यादि वाक्यं च तद्वत्त्वादभिधा तथा ॥
अनुसृत्याजपां यत्र ब्रह्मध्यानाद्युदीर्यते ।
महावाक्योपनिषदं व्याख्यास्ये सरलोक्तिभिः ॥

अथहोवाच ब्रह्मा ब्रह्मात्मैक्यापरोक्षानुभवपरामुपनिषदं व्याख्यास्याम इति ।

Ends:

असावहोमित्योङ्कारस्वरूपत्वं चात्मन इति **एतदथर्वशिरो ऽधीते इत्यादि स्पष्टार्थमन्यत् ॥**

इत्यप्पयदीक्षित...............समाप्तम् ॥

महोपनिषद्

A. Northern Recension.

11 copies: in Telugu (50), Śāradā (59, 60), and Devanāgarī (76, 83, 87, 90, 96, 103, 108, 114).

(Dīpikās by Nārāyaṇa and Śaṅkarānanda).

B. Southern Recension.

Not less than 535 Ślokas (Adhyāyas II to VI) are inserted here between the bulk of A and the concluding section.

1 copy, in Devanāgarī (119), with the

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

Beginning of the Bhāṣya:

शुकस्य जनकस्याथ संवादो ऋभुनिदाघयोः ।
यस्यां महोपनिषदि व्याख्यास्ये तामिमामिह ॥

आदौ निर्विशेषे परस्मिन्नाकाशवत्सर्वगते ब्रह्माणि तदभिन्नाकृति**रेको नारायण आसीत् ॥**

End:

तथाविधः सन् त्वं निर्विकल्पं निर्गताः शब्दानुविद्धसमाधिगता अशेषा विकल्पाः यस्मात्तत्पदं **निर्विकल्प**समाधिस्थानं गत्वा हे **मुनीश्वर** निदाघ **स्वस्थः** स्वस्वरूपनिष्ठो **भव** ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

माण्डूक्योपनिषद्

(a) Text only. 4 copies: in Grantha (19), Telugu (43), and Devanāgarī (84, 95).

(*b*) *Text with Kārikā I.* * 12 copies: in Grantha (10, 14, 15, 16, 29, 32, 35, 34), Telugu (36, 43, 48), and Śāradā (60).

(*c*) *Text with complete Kārikā.* 5 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (78, 103, 109, 114).

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

to (*b*) 2 copies: in Grantha (18, 35).
to (*c*) 2 copies: in Grantha (17) and Telugu (47).

Bhāṣya by Ānandatīrtha (to *b*).

1 copy: in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita (to *b*).

1 copy: in Grantha (11).

Begins:

तुर्यातीतस्वरूपं तं नत्वा श्रीसुन्दरेश्वरं ।
माण्डूक्योपनिषद्भाष्यं रचयाम्यहमादरात् ॥

ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं तस्योपाख्यानमिति । अस्या माण्डूक्योपनिषदः ईशाकेनकठप्रश्नमुण्डमाण्डूक्यतित्तिरिः । ऐतरेयं च छान्दोग्यं बृहदारण्यकं तथेति ॥ श्रुत्युक्तेशादिदशोपनिषदां मध्ये, etc.

Ends:

आकाशवत्सर्वगतस्य च निष्प्रतियोगिकब्रह्मत्वमनुपपन्नं असर्वगतजीवप्रतियोगिकत्वात्तस्मात्सप्रतियोगिकस्सन्मात्र अर्धमात्रा तुर्यः **शिव ए-वामात्रशब्द** इति व्याख्यानं समञ्जसमिति स्थितं ॥ इत्यप्पयशिवाचार्यकृतौ माण्डूक्योपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

---

* The first Prakaraṇa only of Gauḍapāda's Kārikā is a paraphrase of the Upaniṣad, the others forming a kind of appendix of quite an independent character.

मुक्तिकोपनिषद्

4 copies: in Grantha (28), Telugu (37), and Devanāgarī (100, 120).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (120).

Begins:

ओं अथ मुक्तिकोपनिषद्व्याख्या मुक्तिचन्द्रिका प्रारभ्यते ॥
श्रीमत्सुन्दरसद्गुरुं प्रथमतो नत्वाऽऽत्मबोधप्रदं
शान्तिं सप्रणवां च पूर्णमद इत्येनां पठित्वा ततः ।
व्याख्यास्ये खलु मुक्तिकोपनिषदं वेदान्तसारात्मिकां
तेनात्मा परमः प्रसीदतु विभुः सन्नित्यमुक्तः सदा ॥
यस्मादष्टोत्तरशततमी मुक्तिकाख्येयमासीत्
तस्माच्चूडामणिमुपनिषद्घोषितः सन्त आहुः ।
यद्दृष्टॄणां भवति सुलभा जीवतो देहतो वा
मुक्तिः श्रुत्या न हि न हि समा कापि वेदान्तवाणी ॥
आचार्यशिष्यपितृपुत्रभिदाविहीनो
विष्णुर्वसिष्ठहनुमद्गुरुशिष्यभावम् ।
भूमौ ययौ दशरथात्मजतां पितृत्वं (so)
ताभ्यां च नित्यमिह पातु स रामचन्द्रः ॥

इह खल्वीशाद्यष्टोत्तरशतोपनिषत्सु तत्तदुक्तशान्तिपठनपूर्वकं गुरुमुखादधीत्य सम्यक् पर्यालोच्यमानासु तत्त्वज्ञानतत्साधनप्रतिपादनपरा दशोपनिषत् । परतत्त्वज्ञानतत्साधनप्रतिपादनपरा द्वात्रिंशाख्योपनिषत् । परमात्मतत्त्वज्ञानतत्साधनप्रतिपादनपराष्टोत्तरशतोपनिषदिति चावगम्यते । कुतः ।

Ends :

........**विष्णोर्यत्परमं पदमित्युपनिषत्** । अस्या ऋचो ऽर्थो ऽन्यत्र **वर्णित** एवेत्यत इह न प्रपञ्चयते ।

श्रीमत्सुन्दरतातपादचरणाम्भोजद्वयासक्तधीः
जातश्चाप्पयदीक्षितोत्तमकुले भूमौ महापावने ।
सो ऽहं चाप्पयनामकः सुशिरः सारांशभूतामिमां
व्याख्यायैव हि मुक्तिकोपनिषदं शान्तः कृतार्थो ऽभवम् ॥
सकलनिगमसारं सर्वमोक्षैकसारं
निखिलविबुधसारं नित्यपीयूषसारम् ।
श्रवणमननसारं ध्यानसारं समाधि-
प्रकटितबहुसारं साधु पश्यन्तु सन्तः ॥
इमां गुरुमुखाच्छ्रुत्वा लोके ऽस्मिन्मुक्तिचन्द्रिकाम् ।
को न मुच्येत संसाराद्बहुदुःखकरादपि ॥
दुर्लभो मानुषो देहस्तत्रापि श्रुतिदर्शनम् ।
तत्राप्यष्टोत्तरशतं तत्रेयं मुक्तिचन्द्रिका ॥

इति श्रीमत्सद्गुरुसुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयदीक्षिताचार्यकृतौ अ-ष्टोत्तरशतोपनिषद्भाष्ये मुक्तिचन्द्रिका समाप्ता ॥

मुण्डकोपनिषद्

22 copies : in Grantha (10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 32, 35), Telugu (36, 37, 43, 43, 48), Śāradā (58, 59, 60), and Devanāgarī (90, 95, 102, 108, 114).

No. 8 begins :

यद्ब्रह्माश्रुत्य वर्तते विद्याविद्ये महाश्रमे ।
तदपश्च(!)वसंसिद्धं तदहं परमाक्षरम् ॥ ओं भद्रं, etc.

Bhāṣya by Śaṅkarācārya.

3 copies : in Grantha (12, 17, 35).

Bhāṣya by Ānandatīrtha.

1 copy : in Nandināgarī (55).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Grantha (11).

Begins :

नत्वा श्रीसुन्दराचार्यं प्रसन्नमुखपङ्कजं ।
मुण्डकोपनिषद्भाष्यं संग्रहाद्रचयाम्यहम् ॥

भद्रं कर्णेभिरित्यादिशान्तिः । **ब्रह्मा** हिरण्यगर्भः **देवाना**मिन्द्रा-दीनां **प्रथमः** पूर्वकः गुणैः प्रधानो वा सुबभूव यः कश्चन जीव एव प्रबलत-रज्ञानकर्मसमुच्चयानुष्ठानैः **विश्वस्य** समस्तस्य प्रपञ्चस्य **कर्ता** ।

Ends :

नमः परमऋषिभ्य इति द्विर्वचनं विद्यापारम्पर्यक्रमद्योतनार्थं भूयो नमस्कारादरार्थं च भवतीत्यवगन्तव्यम् ॥

इत्यप्पयशिवाचार्यकृतौ मुण्डकोपनिषद्भाष्यं समाप्तम् ॥

Bhāṣya by ?

1 copy: in Bengālī (62).

Begins :

ओं भद्रं, etc. । **ओं ब्रह्मा देवाना**मित्याद्याथर्वणोप * * * विद्यासंप्रदायकर्तृत्वपारम्पर्यलक्षणसंबन्धमादावेवाह । स्वयमेव शास्त्रार्थं एवं हि महद्भिः परमपुरुषप्रार्थनसाधनत्वेन गुरुणा व्यासेन, etc.

Breaks off:

उच्छेदनसामान्याच्छरीरं **वृक्षं परिषस्वजाते** । परिष्वक्तवन्तौ सुप-र्णाविवैकं वृक्षं फलोपभोगार्थं अयं हि वृक्षं * * * * (III, 1, 1).

मुद्गलोपनिषद्

1 copy, in Devanāgarī (119), with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita*.

Beginning of the Bhāṣya:

यस्यां पुरुषसूक्तार्थप्रपञ्चोत्पत्तिनिर्णयौ ।
स्तो मुद्गलोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमां शुभाम् ॥

ननु विष्णोः प्रथमया संहितया देशतो व्याप्तिर्द्वितीयया कालतो व्याप्तिरित्येतद्वाक्यद्वयमनुपपन्नम् । कुतः ॥

End:

नैष दोषः । शिष्याय दक्षिणे कर्णे इत्युक्त्या एकस्मै शिष्याय सकृदुपदेशमात्रस्य प्रतिषिद्धत्वात् ॥ इति सुन्दरेश्वर .. ....समाप्तम् ॥

मृत्युलाङ्गूलोपनिषद्

Published by Colonel Jacob in the Indian Antiquary of 1887 (p. 287). The name मृत्युलाङ्गूलोपनिषद् chosen by Jacob and Deussen is in none of our three MSS. (Dev., 112, 113, 113) the first of which contains the complete text, the others consisting of the Mantra only (up to विश्वरूपं नमो नमः) followed, however, by a *Bhāṣāvyākhyā*.

Beginning of the Vyākhyā:

अथ मृत्युलाङ्गूलउपनिषतका अर्थ लिष्यते ॥ मृत्युलाङ्गूल अर्थ यहजो स्तुति जमराजकी है मृत्युकालका समा अंत आयुर्बलका जो है तिसकी प्रख्याकेन मित वह है अनुष्टुप् छन्दः, etc.

End:

विश्वरूप अक्षर भूलैतोती नदिनमे (॰मै) मृत्यु या वै नमो नमः अक्षर भूलैतो उसी समै मृत्यु य वै ॥ इति मृत्युलाङ्गूलउपनिषद अथर्वणवेदकी भाषा समाप्तम् (संपूरणम्) ॥

मैत्रायणीयोपनिषद्

Called also मैत्रायणोपनिषद्, मैत्रायण्युपनिषद्, मैत्र्युपनिषद्, मैत्रायणीयब्राह्मणोपनिषद्, and मैत्रेयोपनिषद्, (मैत्रेय्युपनिषद्?) and thus confounded by Aufrecht with the two following texts.

A. Northern Recension (seven Prapāṭhakas).

3 copies: in Devanāgarī (88, 93, 100).

Dīpikā by Rāmatīrtha.

1 copy: in Devanāgarī (100).

B. Southern Recension.

I. Six Prapāṭhakas answering to Prap. I–VI, 8 of A. Printed in the editions of the 108 Upaniṣads.

1 copy: in Telugu (48).

II. Four Prapāṭhakas answering to Prap. I–V of A.

5 copies: in Grantha (13), Telugu (37), and Devanāgarī (74, 96, 117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

वैराग्यबोधौ प्रोच्येते यस्यां सम्यग्विमुक्तिदौ ।
श्रुतिं मैत्रायणीसंज्ञां व्याख्यास्ये सरसामिमाम् ॥

ननु **शरीरमशाश्वतं मन्यमानस्य** कुत एवमादित्येक्षणपूर्वकतपोऽनुष्ठानं देहाभिमानवतो विरक्तस्य हि सगुणदेवताप्रसादार्थकतपश्चरणं स्यात् । अत्रोच्यते नायं दोषः ॥

Ends:

अनेन जीवेनात्मनानुप्रविश्येति चैवमादिश्रुतिभ्यस्तस्यैवाधाराधेयत्वयोरुभयोरप्यवगम्यमानत्वाददोष इति । तथा चात्रोपसंहारे ऽवगम्यते । **असावात्मान्तर्बहिश्चेति** द्विरुक्तिरुपनिषत्समाप्तिद्योतनार्था ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

मैत्रेयोपनिषद् (I)

A. Northern Recension.

1 copy: in Devanāgarī (89).*

Begins:

अथ भगवान्मैत्रेयः कैलासं जगाम । तं गत्वोवाच । भो भगवन्महादेव परमतत्त्वरहस्यमनुब्रूहीति ।

Ends:

जाग्रन्निद्राविनिर्मुक्ता सा स्वभावस्थितिः परा । सा स्वभावस्थितिः परेति । इति श्रीयजुर्वेदे मैत्रेयोपनिषदं संपूर्णम् ॥

B. Southern Recension.

This is often called **मैत्रेय्युपनिषद्**. Here text A is but the middle one of three Adhyāyas.

3 copies: in Grantha (14), Telugu (37), and Devanāgarī (117).

* A second copy which I saw in Benares, had the same readings differing from B.

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

यत्र वैराग्यसिद्ध्यर्थं शरीरोत्पत्तिरुच्यते ।
वैराग्यसाध्यः सन्यासः तत्साध्यं चात्मवेदनम् ॥
बाह्यार्चनस्य निन्दा च हृदयार्चनसंस्तुतिः ।
मुख्यं मैत्र्युपनिषद्भाष्यमारभ्यतेऽधुना ॥

बृहद्रथ इति **नामतः राजा इदं शरीरं अशाश्वतं मन्यः** अनित्यं मन्यमान इत्यर्थः ॥

Ends:

अतोऽनुभूतिमीमांसाद्येषु प्रबन्धेषु प्रतिपादितपूर्वाणां अर्थानां न कोपि विरोधो मन्तव्यः । **यः श्रृणोति सकृद्वापि ब्रह्मैव भवति स्वयमि**-तीयं फलश्रुतिरर्थवादः । यद्वा भवतीत्यस्य क्रियापदस्य भविष्यदर्थोऽवगन्तव्यः । तृतीयोऽध्यायः ॥ सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

मैत्रेयोपनिषद् (II)

A fairly detailed treatise on Rudrākṣas. Authorities quoted: कात्यायनीया शाखा, बौधायनशाखा, रुद्रोपनिषद्.

2 copies: in Devanāgarī (75, 92).

Beginning:

श्रीगणेशाय नमः । हरिः ओं । भद्रं कर्णेभिः । शान्तिः ३ ॥ (अथ मैत्रेयीउपनिषत्प्रारम्भः । ओं सह नाववत्विति शान्तिः ॥, 2) ओं तानि ह वा एतानि रुद्राक्षाणि यत्र यो देशः सामग्रत एतानि धारयेत् । त्रीन् लोकान्धारयति खादन्स्पृशन् रसयन् (so 1; अश्नन्, 2)

जपन्नुन्मिषन्निमिषन्विण्मूत्रं कुर्वन्सर्वाण्येनांसि तरति रुद्रो भूत्वा रुद्रो भवति ।

End:

तानि वा एतानि रुद्राक्षाणि यत्र यत्र यो वेद धारयन्ति (so) यस्तानि धारयते (धारयेत्, 2) गच्छन् तिष्ठन्स्पृशन्वादन्नुन्मिषन्निव सर्वान्येनांसि तरति रुद्रो भूत्वा रुद्रो भवतीत्यादिरुद्रोपनिषत् ॥ ओं (सह नावत्विति) शान्तिः ॥ (इति) मैत्रेयोपनिषत्समाप्ता (मैत्रेयुपनिषत्समाप्ता) ॥

मैत्रेय्युपनिषद्

See मैत्रेयोपनिषद्.

यज्ञोपवीतोपनिषद्

Another little work like Ācamanopaniṣad, belonging to the Vaiṣnava ceremonial.

1 copy : in Grantha (11). Incorrect.

Begins :

यज्ञोपवीतोपनिषत् । यज्ञोपवीती धृतचक्रधारी यो ब्रह्मविदो मनीषी, etc.

Ends :

तस्माद्वैकुण्ठं [गच्छति] न पुनरागमनं सालोक्यसारूप्यसामीप्यसायुज्यं गच्छति य एवं वेद इत्युपनिषत् ॥

याज्ञवल्क्योपनिषद्

Corresponds to Jābālopaniṣad, sections 4–6, with an addition of 24 Ślokas.

2 copies : in Telugu (52) and Devanāgarī (120).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (120).

Begins :

सन्यासोचितवैराग्यबोधद्वारात्मदर्शनम् ।
यत्रोच्यते याज्ञवल्क्यश्रुतिर्व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

नन्विहादौ भगवन् सन्यासमनुब्रूहीति याज्ञवल्क्यं पृच्छन्नपि जनकः सम्यक् सन्यासलक्षणानि शृण्वन्नप्यादेहपातान्न तमाश्रमं कुतः स्वीचकार ॥

Ends :

प्रत्यक्परैक्यं पारहंस्यं तदेव परं पदं यतीनामुपादेयं नान्यदिति ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

याज्ञवल्क्योपनिषद्

See जाबालोपनिषद्.

योगकुण्डल्युपनिषद्

4 copies : in Grantha (30, 33), Telugu (52), and Devanāgarī (120).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (120).

Begins :

अखण्डब्रह्मसंयोग आत्मनो यत्र कथ्यते ।
सैषा व्याख्यास्यते योगकुण्डल्युपनिषत्परा ॥

संज्ञा अर्थः रूढीतरेति यावत् । अकाले परब्रह्मणि दिनतः दिनस्योत्पद्यमानत्वाद्धेतोः प्रतिपदिति वस्तुसंशयात्मिका दृष्टिः ॥

Ends :

तयोर्ह्यध्याययोरुक्तार्थो हि योगशिखायां योगचूडामण्यां योगतत्त्वेऽन्यासु चोपनिषत्सु बहुश उक्ताः केवलहठयोगविषयाः । मन्दाधिकार्युपयुक्ताः स्पष्टार्थाश्च अतः पिष्टपेषणादिव च तद्व्याख्यायामुपरताः स्मः ॥ इत्यप्पयदीक्षिताचार्य............समाप्तम् ॥

योगचूडामण्युपनिषद्

1 copy : in Devanāgarī (118), with the

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

Beginning of the Bhāṣya :

आसनादिषडङ्गानि प्रोच्यन्ते यत्र योगिनाम् ।
हिताय क्रियते व्याख्या योगचूडामणिश्रुतेः ॥

नन्वयं षडङ्गयोगश्च परिच्छिन्नप्रत्यगात्मज्योतिर्विषयक एवावगम्यते। नत्वपरिच्छिन्नपरब्रह्मविषयकः । कुतः ।

End :

तस्मात्प्रत्याहारोपरितनामपि धारणां सम्यक् तदनुष्ठानपूर्वकं परित्यज्य ध्यानमथ तद्वत्समाधिं चाचरेदित्यवगन्तव्यम् ॥ इति श्रीसुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

योगतत्त्वोपनिषद्

A. Shorter Recension.

13 copies : in Telugu (39, 49), Kanarese (54), Śāradā (59), and Devanāgarī (76, 77, 77, 78, 90, 93, 103, 109, 114). No. 3 ends : इति योगसारे योगरहस्ये तत्त्वोपनिषत्समाप्ता ॥

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Longer Recension.

This seems to be confined to the South. It begins with the two first verses of A, adds 127 new Ślokas, and concludes with the complete smaller text omitting only the last verse but one.

2 copies : in Grantha (14) and Devanāgarī (118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

2 copies : in Grantha (63) and Devanāgarī (118).

Beginning :

परस्परविरुद्धे ते प्रोच्येते सिद्धिमुक्त्यपि ॥
योगतत्त्वोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमां शुभाम् ॥

अत्र योगशिखोपनिषत्प्रोक्ताः श्लोका बहवो भवन्ति । प्रायेण तस्या अस्याश्च भेदाभावेऽपि वज्रोल्यादयः केचन सिद्धिविशेषा जीवन्मुक्तस्य स्वच्छन्दमरणादिविशेषार्थाश्चावगम्यन्ते ।

End :

यदात्ममात्रेणावशिष्टमित्यनुक्तं तदा हठयोग्येव प्रकृत इति वक्तुं युक्तं । तथोक्तत्वात्तु ज्ञानयोगी जीवन्मुक्त एव प्रकृत इति स्थितम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर............समाप्तम् ॥

योगराजोपनिषद्

This Upaniṣad describes the so-called *Laya-Yoga* which consists in meditating on the nine Cakras or mystic circles (*brahma-cakra, svādhiṣṭhāna, nābhi-cakra*, etc.).

1 copy: in Devanāgarī (66).

Begins:

ओं । योगराजं प्रवक्ष्यामि योगिनां योगसिद्धये ।
मन्त्रयोगो लयश्चैव राजयोगो हटस्तथा ॥*

Ends:

ऊर्ध्वशक्तिं निपातेन अधःशक्तेर्निकुञ्चनात् ।
मध्यशक्तिप्रबोधेन जायते परमं सुखम् ।
जायते परमं सुखमिति । इति योगराजोपनिषत्समाप्ता ॥

योगशिखोपनिषद्

A. Northern Recension.

6 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (77, 81, 103, 109, 114). In No. 3, verses 1–5a are replaced by Brahmavidyopaniṣad 1–3a.

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Southern Recension.

Text A is here incorporated in the first Adhyāya (Ślokas 69b-78b). The whole consists of six Adhyāyas containing 392 Ślokas.

2 copies: in Telugu (52) and Devanāgarī (119).

* Compare Yogatattvopaniṣad, southern recension.

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

सिद्धिमुक्तिप्रदौ मार्गौ प्रदृश्येते यया स्फुटौ ।
व्याख्यास्ये तामिमां योगशिखोपनिषदं पराम् ॥

इहादौ सर्वेषां देवानां कथं मुनिरिति हिरण्यगर्भकर्तृकः प्रश्नः । सुतरामसङ्गतो भवति । कुतः स्वार्थस्यैव प्रष्टव्यत्वाज्जीवानां केषाञ्चिदाधिकारिकत्वेन जीवन्मुक्ततया सर्वशब्दार्थवत्वाभावाच्च । अत्रोच्यते ॥

Ends:

एवं सर्वार्थसारोपदेशैः संसारार्णवतारकं कर्णधारवदवस्थितं गुरुं प्राप्य तद्वाक्यं प्लववद्दृढं विश्वस्याभ्यासवासनाशक्त्याहं ब्रह्मास्मीत्यनुस्यूतशब्दानुविद्धसमाधियोगाभ्यास वासनाबलेन संसारसागरं तरतीति सर्वं समञ्जसतरमवगन्तव्यम् ॥ इति श्री सुन्देश्वर........समाप्तम् ॥

रहस्योपनिषद्

See शुकरहस्योपनिषद्.

रामपूर्वतापिन्युपनिषद्

10 copies: in Grantha (21, 21), Telugu (40, 46), Śāradā (59), and Devanāgarī (87, 103, 109, 114, 118).

Ṭīkā by Viśveśvara.

See Government Oriental MSS. Library, Madras, No. 762.

1 copy: in Devanāgarī (64). After the colophon there are the following verses:

निर्गुणाप्तिकरीत्यादौ सगुणोपास्तिरीरितः ।
तस्याश्च मन्त्रसाध्यत्वाद्विहितस्तज्जपः पुरा ॥
मन्त्रार्थस्तु द्वितीयस्यां तृतीयोपनिषद्यपि ।
तुर्यायां कथितं मन्त्रं पञ्चम्यां तु प्रपूजनम् (so) ॥
तथाख्यानान्मया रामः पूजितं (!) प्रीयतां सदा ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

रामस्य ब्रह्मता यस्यां स्फुटमेवाभिधीयते ।
निश्रेयसकरीमेनां व्याख्यास्ये रामतापिनीम् ॥
ननु राक्षसमरणकर्तृत्वाद्रामस्य रामनामेत्युपपन्नमेतत् ॥

Ends:

तस्माद्विजातीयप्रत्ययतिरस्कारपूर्वकदृश्यानुविद्धसमाध्यारूढः सद्यो-मुमुक्षुः सजातीयप्रत्ययप्रवाहात्मकशब्दानुविद्धसमाधिमेव श्रीरामस्वरूप-भजनं कुर्यादिति ॥ इति श्रीसुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

रामरहस्योपनिषद्

Called also हनुमदुपनिषद् and हनुमदुक्तरामोपनिषद्, but not in the South, as it seems.

A. Northern Recension.

Published by Weber in 'Abhandlungen der Koenigl. Akademie der Wissenschaften zu Berlin' of 1864.

1 copy: in Devanāgarī (70). Incorrect. Begins like B.

Ends:

अष्टौ सहस्राणि श्लोकाश्चतुर्विंशतिसहस्राणि पद्यानि दशसहस्राणि दंडक (!) इति चामनुक्त (!) मां ज्ञात्वा कृतकृत्यो भवेदिति इति हनुमदुपनिषत् समाप्तम् ॥

B. Southern Recension.

Consists of five Adhyāyas the first of which is about the same as A, apart from the end.

1 copy, in Devanāgarī (118), containing Adhyāyas I and II only, with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita* on the same.

Beginning of the Bhāṣya:

श्रीराममन्त्राः सर्वे च यस्यामेव समुद्धृताः ।
व्याख्यास्ये तामिमां रामरहस्योपनिषद्गिरः ॥

नन्विह **श्रीरामो ब्रह्मतारक**मित्युक्तं अत्र ब्रह्मतारकमित्युक्तिमात्रेण चारितार्थ्याच्छ्रीरामशब्दो नावश्यकः ।

End:

तस्मात्सर्वज्ञे हनूमत्यात्मप्रशंसाकर्तृत्वादिदोषो न गन्धमात्रो ऽपि शङ्क्यः ॥ श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

रामोत्तरतापिन्युपनिषद्

9 copies: in Grantha (21), Telugu (40, 46), Śāradā (59), and Devanāgarī (87, 91, 103, 109, 114). A sixth Khaṇḍa (see Poona ed.) is added in Nos. 1, 2, 3, and 6.

Ṭīkā called Ānandanidhi, by Ānandavana.

See Weber, 'Handschriftenverzeichnis,' vol. V, No. 2131.

1 copy : in Devanāgarī (64).

रुद्रहृदयोपनिषद्

2 copies : in Devanāgarī (88, 120), the second one with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya :

रुद्रोमात्मकता सर्वजगतो यत्र कथ्यते ।
व्याख्यास्ये तामिमामद्य श्रीरुद्रहृदयश्रुतिम् ॥

नन्विह **सर्वाधिष्ठानमद्वन्द्वं परं ब्रह्म सनातनम्**इत्यारभ्य निर्विशेषपरब्रह्मात्मैक्यस्याप्यवधारितत्वेनोत्तमाधिकारिविषयत्वावगमादुपक्रमे रुद्रोमैक्यस्य रुद्रविष्ण्वैक्यस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रैक्यस्य सर्वदेवान्तरैक्यस्य वा प्रतिपादनमनावश्यकमेव भवति । इत्याशङ्कायामिदमुच्यते ॥

End :

प्रेतसादृश्यं तु सर्वाशनविनिर्मुक्तस्य निष्प्रतियोगिकस्य निराकारब्रह्मण इति तन्नेह विवक्षितं तस्मात् श्रुत्युक्तम् सर्वमनवद्यमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्देरेश्वर........समाप्तम् ॥

रुद्राक्षजाबालोपनिषद्

A. Northern Recensions.

3 copies : in Grantha (7), Telugu (48), and Devanāgarī (115). For Nos. 1 and 3 compare Bṛhajjābālopaniṣad, A. No. 2 (being the same as No. 773 of the Government Oriental MSS. Library, Madras) consists of a portion of the printed text of Rudrākṣajābālopaniṣad (Bombay ed., p. $763a^8$–$764a^1$) *plus*

p. $12b^2$–$13a^2$ and the concluding section of MS. IX G 53 (above, page 115).

B. Southern Recension.

1 copy, in Devanāgarī (120), with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya :

रुद्राक्षोत्पत्तिमाहात्म्ये प्रोच्येते यत्र शम्भुना ।
सैषा व्याख्यास्यते मुक्त्यै रुद्राक्षोपनिषन्मया ॥

अत ऊर्ध्वं धारणे फलमित्यर्थः । **वक्तुं न शक्नोमी**त्युक्त्या मुक्तिरेव संसारबन्धात्फलमभिप्रेतं स्यात् ॥

End :

आब्रह्मभवनाल्लोकाः पुनरावर्तिनो ऽर्जुन ।
मामुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्जन्म न विद्यत ॥

इति स्मृतेः ब्रह्मभवनं गतस्याप्यवगम्यमाना पुनरावृत्तिः सगुणमुक्तस्येत्यतो रुद्राक्षधारणं निर्गुणब्रह्मोपासनाङ्गमिति स्थितं ॥ इति सुन्दरेश्वर ....समाप्तम् ॥

रुद्राथर्वशिरस् , etc.

See अथर्वशिरउपनिषद् .

रुद्रोपनिषद्

This Upaniṣad enjoins the necessity of Śivabhakti (without which a Brāhmaṇa becomes a Caṇḍāla, and *vice versā*) and of the bearing of the sacred ashes, the phallus, and the plaits.

1 copy : in Devanāgarī (92). Most corrupt.

Begins :

श्रीगणेशाय नमः । ओं रुग्वेदोपनिषत् (!) ॥

ओं विश्वमयः ब्राह्मण शिवः वृजति ब्रांह्मणयं चाक्षरानुभवति (so) ॥

Ends :

निरासनं शिवनिरसनं आनन्दपरायणः तस्माच्छिववृजंतु गुरुवृजन्तु (!) ॥ इत्यवपावनं रुद्रोपनीषत्समाप्तः (!) ॥

लघुजाबालोपनिषद्

See जाबालोपनिषद् .

लाङ्गूलोपनिषद्

Contains a number of Mantras (with *aṅga-nyāsa* and *kara-nyāsa*) for the worship of Hanumān.

1 copy in Devanāgarī (65).

Begins :

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसीतारामचन्द्राय नमः । श्रीहनुमदाय॰ (!) । ओं अस्य श्री अनन्तघोरं प्रलयज्वालाग्निरौद्रस्य वीरहनुमान् असाध्यसाधन अघोरास्त्रयो मूलमन्त्रस्य ईश्वर ऋषिः श्रीरामलक्ष्मणो देवता, etc.

Ends :

अथर्वणवेदसिद्धि कुरु २ स्वाहा श्रीरामचन्द्र उवाच श्रीमहादेव उवाच श्रीवीरभद्रस्तौवाच त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नरः श्रीअथर्वणरहस्ये लाङ्गूलोपनिषत्समाप्तः ॥ (so!).

लिङ्गोपनिषद्

On the necessity (enjoined by a certain class of Śivaïts) of bearing the Liṅga. This text is evidently the same as the **लिङ्गधारणोपनिषद्** described under No. 774 of the Government Oriental MSS. Library, Madras.

1 copy : in Devanāgarī (111). Very incorrect.

Begins :

श्रीगणेशाय नमः । श्रीगुरुनाथाय नमः । श्रीबसवाय (!) नमः ॥ ओं धर्मजिज्ञासा ज्ञानबुद्धिश्च ज्ञानात् मोक्षकारणम् ।

Ends :

मोक्षमेव धारणं विद्यात् । उशंतीव मातरं कुर्यात् । ओं तत्सदिति लिङ्गोपनिषत्समाप्त इत्येवं वेदेत्युपनिषत्समाप्त (!)॥

वज्रसूच्युपनिषद्

A. Northern Recension.

8 copies, in Devanāgarī (77, 97, 97, 97, 97, 108, 112, 114).

This recension called, in most MSS., **श्रीशङ्कराचार्यविरचिता वज्रसूच्युपनिषत्[सुबोधिनी]** and published (with insufficient material) by Professor Weber in the 'Abhandlungen der Koenigl. Akademie der Wissenschaften' of 1859, consists of the following three parts (prop., 5: 7: 4):

(1) What does not and what does make a Brāhmaṇa.

Beginning :

ओं वज्रसूचिं प्रवक्ष्यामि........को वा ब्राह्मणो नाम । किं जीवः ।

किं देहः । किं जातिः । किं वर्णः । किं कर्म । किं पाण्डित्यं । किं धर्म । किं धार्मिकं । इत्यष्टौ विकल्पाः । In some MSS. the order of the questions is different; one copy (No. 5) has दातारः for धर्म, and another one (No. 6) ज्ञानं for धार्मिकं (धार्मिकः).

(2) What mokṣa is not and what it is.

Begins:

अत एव ब्रह्मविदेव ब्राह्मणो नान्य इति निश्चयः । कर्मयोगी च विद्वांसो अन्तरालं सुरालयं (स्वरालयं)........(five Ślokas)........ आत्मना पूरितं सर्वं महाकल्पाम्बुना यथा ॥ १ ॥ केचिद्वदन्ति सावयववस्तुज्ञानं मोक्षः (so 5 and 8);........केचिद्वदन्ति साकारस्य विनाशो ऽस्ति निराकारस्य शून्यतोभयपक्षविहीनस्तु (°विहीनं वस्तु) मोक्षः (1 and 6); etc., etc., there being a confounding variety of readings in this part.

(3) The mahāvākya explained.

Ends:

ज्ञात्वाप्यसर्पसर्पो ऽयं (°सर्पपस्य ! 1; °सर्पोर्थौ, 4) यथा कम्पं न मुञ्चति । विध्वस्ताखिलमोहो ऽपि मोहकार्यं तथात्मनि (°वित्, 1; °वत्, 2; लोककार्यं तनोति आत्मवित्, 6). No. 5 adds: यथा रज्जुस्वरूपे संज्ञाते सर्पज्ञानं निवर्तते । तथापि भयजनितं कम्पादिकं वर्तते. Colophons: इति श्रीशङ्कराचार्यविरचितं वज्रसूच्युपनिषत् संपूर्ण (6 and 7);........वज्रसूचिकोपनिषत्समाप्तं (5);...... °विरचितायां वज्रसूच्यां उपनिषत्सुबोधिन्यां (!) समाप्तम् (1); इति श्रीवेदान्तसारे वज्रसूचिरुपनिषत्संपूर्ण (2); इति श्रीवज्रसूची उपनिषत्संपूर्ण (3); इति वज्रसूच्युपनिषत्समाप्तिमगमत् (4).

B. Southern Recension.

5 copies: in Grantha (14), Telugu (40, 49), and Devanāgarī (79, 117).

This is identical with the first part of A, but there are only six questions here, viz., किं जीवः । किं देहः । किं जातिः । किं ज्ञानं । किं कर्म । किं धार्मिक इति । (........किं धर्मः । किं कर्मेति ।, 2 and 3), except in 5 which adds किं वर्णः । किं पाण्डित्यमित्यष्टौ प्रश्नाः ।

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

यत्र प्रश्नाष्टकद्वारा ब्राह्मणत्वविनिर्णयः ।
वज्रसूच्यभिधामेतां व्याख्यास्ये श्रुतिमादरात् ॥

वज्रसूचीमिति । ब्रह्मज्ञानहीनानां दूषणं ज्ञानं चक्षुर्येषां तेषां भूषणं अज्ञानपर्वतस्य भेदनं अत एव शस्त्रं वज्रायुधमिव स्थितं **वज्रसूचिं** वज्ररचितसूचिमिव स्थितां वज्रसूच्याख्योपनिषदमित्यर्थः **प्रवक्ष्यामि** ।

Ends:

आत्मानं सच्चिदानन्दं ब्रह्म भावयेदित्यभ्यास उपनिषत्परिसमाप्तिद्योतनार्थः ॥ इति सुन्दरेश्वरतात........समाप्तम् ॥

Vyākhyā by the same. (Devanāgarī, 120).

This is an unfinished enlargement of the work just described.

Begins:

श्रीगणपतये नमः । अविघ्नमस्तु ॥
आत्मानात्मविवेकं गुरुशिष्ययोः उत्तरादुत्तरमाह ।

Breaks off:

अस्मिन् विषये दोषदृष्टिं कृत्वा पुनः पुनः समाधिः । श्रद्धा नाम गुरुवेदान्तपः (so) ।

C. Vajrasūci by Aśvaghoṣa.

Though seemingly an independent work, this is, in fact, nothing but a Buddhist commentary on or elaboration of the first part of Vajrasūcyupaniṣad, with many quotations from Śruti and Smṛti.

1 copy: in Devanāgarī (112).

Begins:

जगद्गुरुं मञ्जुघोषं नत्वा वाक्कायचेतसा ।
अश्वघोषो वज्रसूचीं सूत्रयामि यथामतम् ॥१॥
वेदः प्रमाणं स्मृतयः प्रमाणं धर्मार्थयुक्तं वचनं प्रमाणं ।
यस्य प्रमाणं न भवेत्प्रमाणं कः तस्य कुर्याद्वचनं प्रमाणं ॥२॥

इह भवता यदिष्टं सर्ववर्णप्रधानं ब्राह्मणवर्ण इति । वयमत्र ब्रूमः । को ऽयं ब्राह्मणो नाम । किं जीवः । किं जातिः । किं शरीरं । किं ज्ञानं । किमाचारः । किं कर्म । किं वेद इति ।

Ends:

अस्माभिरुक्तं यदिदं द्विजानां मोहं निहन्तुं हतबुद्धिकानां ॥
गृण्हन्तु सन्तो यदि युक्तमेतत् मुञ्चन्त्वथायुक्तमिदं यदि स्यात् ॥

कृतिरियं सिद्धाचार्याश्वघोषपादानामिति ॥

Vajrasūci-laghuṭanka.

A Brahmanical refutation of the above (abbreviated from a larger work?) by Paṇḍit Subajee Bapoo (see Weber who published the Vajrasūci together with the Upaniṣad, loc. cit.).

1 copy: in Devanāgarī (112).

Begins:

ब्रह्मण्यदुष्टदमनं सत्पतिं जगदीश्वरं ।
नत्वा सद्युक्तिटङ्केन वज्रसूचीं भिनद्म्यहम् ॥
वेदाश्च भिन्नाः स्मृतयश्च भिन्नास्तथा मुनीनां मतयश्च भिन्नाः ।
धर्मस्य तत्त्वं निहितं गुहायां महाजनो येन गतः स पन्था ॥

Ends:

इति श्रीहरिहरद्वयसुश्लोकचरणादिघटितसुवर्णादिनाम्ना समस्तब्राह्मणविद्वन्मण्डलीशिष्येण विरचितो वज्रसूचीलघुटंकः समाप्तः ॥

वराहोपनिषद् (I)

Well described under No. 783 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

1 copy, in Devanāgarī (120), with the *Bhāṣya by Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

सारात्सारतरानुभूतिमदतिश्लाघ्या श्रुतिर्दुर्लभा
सर्वासूपनिषत्सु केवलचिदानन्दानुभूतिप्रदा ।
जीवन्मुक्तिविदेहमुक्तिविषया भेदा ययैव स्वयं
साध्या संविशदीकृताश्च सरलाप्युक्त्या दुरूहार्थतः ॥

इह खलु निष्प्रतियोगिकशुद्धचैतन्यविवर्तचिच्छक्तिविलासपरिणतसच्चिदानन्दघनीभूतदिव्यमङ्गलविग्रहायमानो भगवान्, etc.

End:

एवं यत् कृपयैव साधुरचिता लोकोपकाराय च
व्याख्येयं गुरवे नमो ऽस्तु सततं श्रीसुन्दरेशाय नः ॥

इति श्रीमत्सुन्दरेश्वरतातपादशिष्याप्पयशिवाचार्यकृतौ वराहमञ्जूषायां पञ्चमो ऽध्यायः ॥

वराहोपनिषद्भाष्यं समाप्तं ॥ श्रीसुन्दरेश्वरसद्गुरुचरणारविन्दाभ्यां नमः ॥

वराहोपनिषद् (II)

An Ūrdhvapuṇḍra-vidhi * taught Sanatkumāra by Viṣṇu as a boar. This is an enlarged Ūrdhvapuṇḍropaniṣad (see above, p. 148) which is itself a somewhat longer version of the Varāhopaniṣad described under No. 785 of the Govt. Or. MSS. Library, Madras.

1 copy: in Grantha (28). Very faulty.

Begins:

अथ श्रीवराहरूपिणं भगवन्तं प्रणम्य ब्रह्मपुत्रः सनत्कुमारः पप्रच्छ । अधीहि भगवन्नूर्ध्वपुण्ड्रविधिं ।

Ends:

इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समूढमस्य पांसुरे । य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ हरिः ओं ॥ इति वराहोपनिषत्समाप्ता ॥

वनदुर्गोपनिषद्

A very lengthy collection of Mantras, Dhyānas, Stavas, Pūjās, etc., mostly engaged with Durgā (whose name Vindhya-nivāsinī may be meant by Vanadurgā), but containing also a Viṣṇu-pūjā, a Rudra-gāyatrī, a Garuḍa-mantra, and even a complete, accentuated Allopaniṣad.

* Compare Vāsudevopaniṣad.

1 copy: in Devanāgarī (102).

Begins:

श्रीगणेशाय नमः ॥ ओं अस्य श्रीवनदुर्गामहाविद्यामन्त्रस्य किरातरूपधर ईश्वर ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । अन्तर्यामी नारायण ईश्वरो वनदुर्गा गायत्री देवता । दुं बीजं । स्वाहा शक्तिः । क्लीं कीलकं ।

Ends:

कलामध्यगतो जीवो जीवमध्यगता परा ।
जीवः परः परो जीवो सर्वं ब्रह्मेति भावयेत् ॥

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः । हरिः ओं ॥ इति श्रीअथर्वणरहस्ये वनदुर्गोपनिषत्समाप्तः ॥

वाजसनेयसंहितोपनिषद्

See ईशोपनिषद्.

वासुदेवोपनिषद्

Edited by Colonel Jacob in "Eleven Ātharvaṇa Upaniṣads."

6 copies: in Telugu (37, 40, 48, 50) and Devanāgarī (107, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

ऊर्ध्वपुण्ड्रविधिर्यस्यां प्राधान्येन प्रदृश्यते ।
वासुदेवोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमां स्फुटम् ॥

इह ब्राह्मणेषु केचित् स्मार्ताः गोपीचन्दनोर्ध्वपुण्ड्रमचक्रसंयुक्तं दधते अन्ये तु माध्वाः चक्रसंयुक्तं दधते ।

Ends:

तत्तत्स्थानगोपीचन्दनधारणपूर्वकत्वमावश्यकमित्यवगन्तव्यम् ॥

इति श्रीसुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

विश्रामोपनिषद्

Called also **मनोविश्रामोपनिषद्, विश्रान्तोपनिषद्, वेदान्तविश्रान्तोपनिषद्.** It constitutes the concluding section of Śaṅkarācārya's Saṃnyāsa-grahaṇa-paddhati which has itself the sub-title Vedāntaviśrāntopaniṣad. The complete text (beginning: **पूर्वदले श्वेतवर्णे,** etc.) is printed on page 78 of the third volume of the Descriptive Catalogue of the Calcutta Sanskrit College.

3 copies, in Devanāgarī (69, 100, 116).

विष्णूपनिषद्

See **नारायणोपनिषद्.**

वृद्धजाबालोपनिषद्

1 copy: in Grantha (7).

This is the same as जाबाल्युपनिषद् up to line 13 of the Bombay ed. (108 Up.). Then it goes on: ...... स्वामिबध्यमाना गवादयः पशवः तत्स्वामिनः पतय एवमिदमहंता स्वरूपानभिज्ञाः सर्वज्ञेश्वरप्रेर्या जन्मादिसंयुक्ताः संसारदुःखनिमग्ना स्वस्व-

कृतसुकृतदुष्कृतकर्मणा परमेश्वरप्रेरणया बद्धाः संसारिणो जीवास्तत्तत्सुकृतदुष्कृतकर्मद्वारा स्वर्गनरकप्रदानादीनां तन्नियामकः परमेश्वरः पतिः, etc., and there follows a kind of catechism of the Pāśupata philosophy, in which the following questions are treated:

(1) कथमेति (!) जीवा अहङ्काराविष्टाः कुतः पशव इति ।

(2) को ऽयमहङ्कार इति ।

(3) किं वा स्वस्वरूपमिति ।

(4) कानि पञ्चकृत्यानि तत्संपन्न ईशः कीदृगिति ।

(5) कानि षड्विंशत्तत्त्वानीति ।

(6) कीदृशो जीवः कीदृगस्य शरीरं कथमुत्पद्यत इति ।

(7) को योग इति ।

(8) तस्यैव [योगस्य] क उपाय इति ।

(9) कथं परमेश्वराराधनं को नियमः को विधिरिति ।

(10) किं भस्म किं रुद्राक्षमिति ।

(11) किं भासयति किं भर्त्सयतीति ।

(12) कथं भस्मोत्पत्तिरिति ।

(13) कथं रुद्राक्षाणि धर्तव्यानीति ।

The Upaniṣad then closes as follows:

एनामुपनिषदं जाबालिकः पैप्पलादायोपदिदेश । पैप्पलादः पैठीनसाय पैठीनसः शार्ङ्गरवाय शार्ङ्गरवो ऋषिभ्यः सर्वेभ्यः । य इमां वृद्धजाबालोपनिषदमधीते स सर्ववेदाध्ययनफलवान् भवति । स सर्वक्रतुफलवान् भवति । स सर्वतपस्तापी भवति । य एनां वृद्धजाबालोपनिषदं धत्ते स शिवधारी भवति । भस्मरुद्राक्षधारी भवति । य एनां

वृद्धजाबालोपनिषदमर्चयति स सर्वदेवार्चको भवति । शिवार्चको भवति स सर्वपापविनिर्मुक्तो भवति । शिवस्वरूपमेति । शिवस्वरूपमेति ॥ इति वृद्धजाबालोपनिषत्समाप्ता ॥

वेदान्तविश्रान्तोपनिषद्

See विश्रामोपनिषद्.

शरभोपनिषद्

A. Northern Recension.

Called, as a rule, **पैप्पलादोपनिषद्**.

2 copies: in Grantha (7) and Devanāgarī (68).

Beginning:

ओं अथ (हैनं, 1) पैप्पलादो (ब्रह्मांशो, added by 1) ब्रह्माणमुवाच । भो भो भगवन्ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये को (वा) ऽधिकतरो ध्येयश्च तमेव (ध्येयः स्यात् तत्त्वमेव, 1) नो ब्रूहीति ।

End:

श्रीरुद्राध्यायी भवति । शिवस्य हृदयङ्गमो भवति । न च पुनरावर्तते न च पुनरावर्तत इत्याह भगवान्ब्रह्मा । (भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः, 2) इति पैप्पलादोपनिषत्समाप्ता ॥

B. Southern Recension.

1 copy: in Telugu (48).

Ends:

इत्याह भगवान्पैतामहः(!) । ओं तत्सदिति पैप्पलादब्रह्मसंवादे शरभोपनिषत्समाप्ता ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

सगुणोत्कर्षवादिन्यामप्युक्तो निर्गुणः शिवः ।
शैवश्रुतौ तु शरभश्रुतिर्व्याख्यास्यते मया ॥

यद्यपीह **ब्रह्मविष्णुरुद्राणां मध्ये कोवाधिकतरो ध्येयः स्यादि**त्युपक्रमानुरोधेन सगुणस्य रुद्राख्यस्य शिवस्यैवाधिक्यमुपपादितं । तथापि, etc.

Ends:

तथापि व्यावहारिकेतरेतरजन्यजनकतायाश्च वास्तवत्वात्कस्यचिदपि मतवादिनः स्वान्यमतविषयकापकर्षनिर्वाहित्वं न कदाचन सेत्स्यति । तस्मादलमतिप्रपञ्चेन ॥ इति सुन्दरेश्वर............समाप्तम् ॥

शाङ्खायनोपनिषद्

कौषीतकी and several other Upaniṣads. See above, p. 80, 81, and compare the paper quoted.

शाट्यायनीयोपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī (120), with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

यस्यां त्रिदण्डसन्यासः प्रोच्यते मुक्तिसाधनम् ।
शाट्यायनीयोपनिषत्सेयं व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

अत्र खल्वथाश्रमं **चरमं संप्रविश्य** युक्ते तुर्याश्रमे त्रिदण्डादिपञ्चमात्राभरणं यावदायुषं विधीयते ॥

End:

यस्य प्राग्गुरूपसरणाद्देवे सगुणेश्वरे **परा भक्तिर्यथा**स्ति तथा **गुरौ** भवेद्यादि स सप्रतियोगिकब्रह्मापरोक्षज्ञानी प्रारब्धक्षये **परं** निष्प्रतियोगिकं ब्रह्म **प्रेयात् ब्रह्मविदा**प्नोति परमिति श्रुत्यन्तरात् ॥ इति सुन्देश्वर........समाप्तम् ॥

शाण्डिल्योपनिषद्

2 copies: in Telugu (52) and Devanāgarī (119), the latter with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

अष्टाङ्गयोगो यत्रोक्तः सद्योमुक्त्येकसाधनम् ।
शाण्डिल्योपनिषत्त्वेषा मुक्त्यै व्याख्यास्यते ऽधुना ॥

अत्र यमादीनां सप्ताङ्गानां तत्तद्भेदसङ्ख्यावचनानीव समाधेरप्यष्टमस्याङ्गस्य तद्भेदसङ्ख्यावचनं विना **समाधिस्त्वेकरूप** इति यदुक्तं तदयुक्तम् ।

End:

अथ यो ह वै विद्ययैनं परमुपास्ते सो ऽहमिति स ब्रह्मवित् भवतीति निष्कलब्रह्मज्ञानोदयानन्तरं तदुपास्तेरवधारितत्वादिति सर्वं समञ्जसमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

शारीरकोपनिषद्

3 copies: in Grantha (4), Telugu (39), and Devanāgarī (119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

यस्यां शारीरतत्त्वानि प्रोच्यन्ते सङ्ग्रहेण वै ।
शारीरकोपनिषदं व्याख्यास्ये तामिमामिह ॥

ननु **मनोबुद्धिरहङ्कारश्चित्तमित्यन्तःकरणचतुष्टयम**त्रोक्तं । अन्यत्र त्वन्तःकरणेन पञ्चाभिधीयन्ते ।

Ends:

क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारतेति स्मृत्या परमात्मत्वावगमादिति चेन्न क्षेत्रज्ञं जीवात्मानं मामस्मत्प्रत्ययगोचरपरमात्माभिन्नं विद्धीत्यनन्तरविशेषणत्वेन प्रागवस्थायां जीवत्वं क्षेत्रज्ञशब्देन सिद्धमित्यवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

शिवसंकल्प

Same as Vājasaneyisaṃhitā XXXIV, 1–6.

1 copy: in Devanāgarī (93).

शिवाथर्वशीर्ष

See अथर्वशिरउपनिषद्.

शिवोपनिषद्

A compendium of Śaivāgama, consisting of seven Adhyāyas in which the following subjects are treated:

(1) Nature of bondage; spiritual Śiva worship.
(2) The Śiva-liṅga; how to build a Śiva temple.
(3) Domestic arrangements; the crystal and the earthen Liṅga.

(4) Prescripts for the Śānti-gṛha; the enclosed space for the Śiva fire; the fire libation, etc.

(5) The 'fiery bath'; the sacred ashes; the ten baths; etc.

(6) Offerings to Śiva and his devotees, and their respective merits.

(7) Rules for the life of a Śiva-bhakta.

1 copy: in Devanāgarī (103).

Begins:

कैलासशिखरासीनमशेषामरपूजितम् ।
कालघ्नं श्रीमहाकालमीश्वरं ज्ञानपारगम् ॥
संपूज्य विधिवद्भक्त्या ऋष्यात्रेयः सुसंमतः ।
सर्वभूतहितार्थाय पप्रच्छेदं महामुनिः ॥
ज्ञानयोगं न विन्दन्ति ये नरा मन्दबुद्धयः ।
ते मुच्यन्ते कथं घोरात् भगवन्भवसागरात् ॥
एवं पृष्टः प्रसन्नात्मा ऋष्यात्रेयेण धीमता ।
मन्दबुद्धिविमुक्त्यर्थं कालदेवः प्रभाषते ॥

महादेव उवाच ॥

End:

ये श्रावयन्ति सततं शिवधर्मं शिवार्थिनाम् ।
ते रुद्रास्ते मुनीन्द्राश्च ते नमस्याः स्वभक्तितः ॥
ये समुत्थाय शृण्वन्ति शिवधर्मं दिने दिने ।
ते रुद्रा रुद्रलोकेशा न ते प्रभृति मानुषाः ॥
शिवोपानिषदं ह्येतदध्यायैः सप्तभिः स्मृतम् ।
ऋष्यात्रेयसगोत्रेण मुनिना हितकाम्यया ॥
इति शिवोपनिषदि शिवाचाराध्यायः समाप्तः ॥

शिवोपनिषद्

See अथर्वशिरउपनिषद्.

शिवोपनिषत्स्तोत्र

None of the two Śivopaniṣads noticed above seems to be connected with this Stotra. The name may simply mean **शिवरहस्यस्तोत्र.**

1 copy: in Devanāgarī (105).

Begins:

ओं नमः शिवाय ॥

ओङ्कारे आदिरूपे सुकृतबहुविधे श्वेतपीते च कृष्णे ।
नीले रक्तैकपीते तदुपरि रहिते सर्ववर्णे विवर्णे ॥
प्राणापाने समाने विपरीतकरणे व्यान उदानपीठे ।
एकोव्यापी शिवो ऽयं इति वहति हरेर्नास्ति देवो द्वितीयः ॥

Ends:

ध्याने ध्याने विधाने जयविजयकरे भावभावे विभावे ।
रामे रामे ऽभिरामे अमृतविषयमये लब्धस्वर्ग(?)व्यतर्के (so) ॥
बन्धे मोक्षे चकारे निखिलरिपुमये चेत्तुचेते (so) प्रचेते एको० ।
इति श्रीहरिणा विरचितं शिवोपनिषत्सोत्रं संपूर्णं ॥

शुकरहस्योपनिषद्

Called also **अथर्वणरहस्योपनिषद्** and **रहस्योपनिषद्**.

4 copies: in Grantha (14), Telugu (49), and Devanāgarī (71, 117). No. 2 adds the verse:

रहस्योपनिषद्विद्यामिति ब्रह्मसुसेविताम् ।
लब्ध्वा ब्रह्मर्षयो भूयः अधिकज्ञानसिद्धये ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

सर्ववेदान्तसारांशमहावाक्यार्थरूपकं ।
रहस्योपनिषद्भाष्यमधीत्येहैव मुच्यते ॥

अथातो रहस्योपनिषदं व्याख्यास्याम इत्याद्याया अस्या रहस्योपनिषदः **देवर्षयो ब्रह्माण**मित्यादिसंबन्धः ॥

Ends:

य इति गुरूपदेशद्वारेण य इमां **रहस्योपनिषदम**धीते स **साक्षा**दपरोक्षतः **कैवल्यमश्नुते** प्राप्नोति पुनरुक्तिरुपनिषत्परिसमाप्तिद्योतनार्था ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

शौनकोपनिषद्

This is one of the four Upaniṣads of the Oupnek'hat (No. 49, called Schavank) the Saṃskṛt text of which has been looked for in vain as yet. Its contents are an account of three battles between the Devas and the Asuras which end in favour of the former through the help of the metres and the Praṇava sent by Indra.

1 copy, in Devanāgarī (93). Incorrect.

Begins:

ओं देवासुराः संयत्ता आसंस्तेषामिन्द्रो न प्रत्यपद्यत ते ह वसु(!) नेव प्रातःसवनेषु पुरोधाय व्यजिगीषंत ते ह रुन्नेषु(!) नाराशंसेषु ऋषी

णां यज्ञवास्त्वभ्या(!)यन्न हनिष्याम वा एतद्वो यद्देवान्न पराभावयिष्यथेति ते ह बिभ्यत एव स्तोकानुदकल्पयन्विजेष्यध्वे वावैतानन्विति त ह तत एवाजिमार्छंस्तानन्वितरान्पराभावयन् ततो हेन्द्रो पश्यत्स ह गायं(!) तीमेव प्रतिसंदिदेश

Ends:

सप्तभिरेनं स्वारयंतीति यदी(!)मान् त्रीनभिधत्ते तत्रिधेति यदिंद्र एवोद्गीथस्तद्वृषभ इति तदेतदृचा भ्यनु(!)क्तं* मरुत्त्वं(!)तं वृषभं वावृधा स यद्रावयंति तद्रोरवीति । (so!) यदेष सर्वाणि भूतान्यनुप्रविष्टस्तन्मर्त्यान् । आविवेशेति तस्मादोमित्येकाक्षरमुद्गीथमुपासीतेत्याह । भगवान् शौनकः शौनक इति ॥ इति शौनकोपनिषत्समाप्ता ॥

श्यामोपनिषद्

This little work begins like Kālikopaniṣad and is not much different from the first third of it.

1 copy: in Devanāgarī (68). Faulty.

Ends:

सर्वाः सुप्ताः भूताः असिताङ्गी जागर्त्ति । इमामसिताङ्गी उपनिषदं यो ऽधीते अपुत्री पुत्री भवति यो ऽन्यस्य वरदो दृष्ट्या जगन्मोहयेत् गङ्गादितीर्थक्षेत्राणामग्निष्टोमादियज्ञानां फलभागीयते ओं इत्यथर्ववेदे सौभाग्यकाण्डे श्यामोपनिषत् ॥

श्रीकृष्णपुरुषोत्तमसिद्धान्तोपनिषद्

A fabrication as stupid as its title is presumptuous. Everything is born from the Puruṣottama who is Kṛṣṇa.

* Ṛgveda III, 47, 5.

1 copy: in Devanāgarī (65). Most corrupt.

Begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ ओं निरञ्जनो निर्विकल्पो नमो नमः । पूर्णानन्दो हरिस्तस्मात् माषा(!)रहितः पुरुषोत्तमः । अष्टावष्टसहस्रे द्वे स्त्रियो जायन्ते पुरुषोत्तमात् । स्मृतिर्जायते पुरुषोत्तमात् । षट् शास्त्राणि जायन्ते पुरुषोत्तमात् ।

Ends:

श्रीकृष्णभगवान् नारायण परमात्मा पुरुषोत्तमः त्रिगुणरहितः स्वयं । कथं । पुरुष एवेदं सर्वम् ॥ श्रीकृष्णपुरुषोत्तमसिद्धान्तउपनिषत्समाप्तः॥

श्रीजाबालदर्शनोपनिषद्

See दर्शनोपनिषद्.

श्रीबालात्रिपुरसुन्दर्युपनिषद्

Thus the last Anuvāka of Mahānārāyaṇopaniṣad (I) is called in one MS. (111). The title is probably a mistake, the contents *(agnihotra* of the *jīvanmukta)* having nothing to do with it.

श्रीविद्यातारकोपनिषद्

In this Upaniṣad, which consists of four Khaṇḍas, Hayagrīva teaches Agastya that Śrīvidyā (see next No.) is the saviour (tāraka), and he further explains how the latter is connected with (1) the Praṇava, (2) the state of dream, (3) the state of dreamless sleep, and, finally, (4) the Turīya.

1 copy: in Grantha (29).

Begins:

ओं । अथ श्रीविद्यातारकोपनिषत् । अथैनमगस्त्यः पप्रच्छ हयग्रीवः (so) । किं तारकं किं तरति । स होवाच हयग्रीवः । तारं दीर्घानुलम्बिपूर्वकं प्रथमं खण्डम् ।

Ends:

ओमित्यात्मानमादाय मनसा चतुष्कूटाकार्य (?) तदा चतुष्कूटाहमिति तपरा (!) प्रवदन्ति ये न ते सांसारिणोन्मनाविराभा (so) एव न संशय इत्युपनिषत् । य एवं वेद स मुक्तो भवति स मुक्तो भवति । इत्यगस्त्यः ॥ इति श्रीविद्यातारकोपनिषत्समाप्ता ॥

श्रीविद्याम्नायोपनिषद्

A Tāntric work of some importance. It is divided into Pūrva- and Uttara-tāpinī consisting of three Khaṇḍas each, and chiefly deals with the following topics explained to Sāmaśravas by Yājñavalkya: Praṇava, Maṇidvīpa, Śrīcakra (1); Creation (2); Śrīcakra-yantra (3); Śrīvidyā and Brahmavidyā (1); Mantras (2); order of Dhyāna; Mantras and Devatās (3). The Adhiṣṭhāna-devatās of the four Vedas are identified with the Āmnāya-śaktis which are (in) the four doors of the diamond palace of Maṇidvīpa. On Śrīvidyā compare Śabdakalpadruma, *sub voce*.

1 copy: in Grantha (29). Very incorrect. For extracts see No. 524 (Tripurātāpinyupaniṣad) of the Government Oriental MSS. Library, Madras. The Uttara-tāpinī begins:

अथ भगवन्कथन्तु (so) परमहंसं मे ब्रूहीति । का ब्रह्मविद्या । मनूनां सर्वेषां भूतानां प्रथमा श्रीविद्या । etc. Colophon: इति तृतीयः खण्डः । इत्युत्तरतापिनी । श्रीविद्याम्नायोपनिषत्समाप्ता ॥

श्वेतमृत्तिकोपनिषद्

Another Ūrdhvapuṇḍra-vidhi. Compare Varāhopaniṣad (II).

1 copy: in Grantha (28).

Begins:

श्वेतमृत्तिकोपनिषत् । संप्रणिपत्य (so) नारदो ब्रह्माणमन्वयुङ्क्त । अधीहि भगवन् मे किं पवित्राणां पवित्रं केन वा कर्माणि सफलानि ।

Ends:

मध्ये छिद्रं हरिद्राङ्कितं । अमृतमेव श्वेतमृत्स्ना भविष्यति तयैव धारयेत् । य एवं वेद । इत्युपनिषत् ॥ हरिः ओं श्वेतमृत्तिकोपनिषत्समाप्ता ॥ कृष्णार्पणमस्तु । श्रीनिवासस्वामिने नमः ॥ इत्यथर्वणशिरसि प्रोक्ते श्रीभाष्योपयुक्तदशोपनिषदि श्वेतमृत्तिकोपनिषत् ॥

श्वेताश्वतरोपनिषद्

19 copies: in Grantha (9, 13, 15, 25, 34), Telugu (37, 48), Śāradā (61), and Devanāgarī (71, 79, 79, 95, 96, 97, 97, 97 103, 113, 117).

Bhāṣya by Raṅgarāmānujamuni.

1 copy: in Devanāgarī (115). Incorrect.

Begins:

श्रीमते रामानुजाय नमः ॥

अतसीगुच्छसच्छायमाश्रितोरःस्थलं श्रिया ।
अञ्जनाचलशृङ्गारमञ्जलिर्मम गाहताम् ॥
व्यासं लक्ष्मणयोगीन्द्रं प्रणम्यान्यान्गुरूनपि ।
श्वेताश्वतरमन्त्राणां विवृतिं करवाण्यहम् ॥

स्वेतरसमस्तचेतनविलक्षणपरमात्मरूपनिर्दिधारयिषयेयमुपनिषदारभ्यते विद्यास्तुत्यर्थामाख्यायिकामाह **ब्रह्मवादिनो वदन्ती**ति ब्रह्मवदनशीला मुनयो वक्ष्यमाणप्रकारेण वदन्ति ।

Ends:

यदा चर्मवदिति वाक्यमुपायान्तरभावपरं नान्यः पन्था इत्युक्तार्थविवरणरूपम् एवमुपक्रमोपसंहारादिभिर्भगवत्परत्वावगमात् बहूपनिषच्छ्रुतयोत्य(?)र्थासाधारणाभ्यस्तनारायणशब्दानुरोधेनैव नानार्थसाधारणैकैकोपनिषत्पठिता योग्यार्थशिवादीनां नेयत्वाच्चास्या उपनिषदो भगवत्परत्वं सिद्धमिति श्रीरङ्गरामानुजमुनिकृतिषु श्वेताश्वतरोपनिषत्प्रकाशिका समाप्ता ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī, (117).

Begins:

यत्र कारणसद्ब्रह्मसम्यग्दर्शनमुच्यते ।
श्वेताश्वतरसंज्ञायाः श्रुतेर्भाष्यं विरच्यते ॥

ब्रह्मवादिन इति । निर्गुणब्रह्मवदनशीलाः परमर्षयो वदन्ति । अन्योन्यभाषणात्मकं मननरूपं वादं कुर्वन्तीत्यर्थः । कथमिति । तदाह । **किं कारणं ब्रह्म** अस्मदाचार्यमुखाच्छ्रुतपूर्वं ब्रह्म जीवानामुत्पत्तिं प्रति किं निमित्तकारणं स्यादुतोपादानकारणं स्यात् ॥

Ends:

यदुक्तं पापेषु प्रक्षीणेष्वित्यादि तत्प्रत्युच्यते । न हि कस्यचिदपि पापक्षये सति ब्रह्मात्मैक्यापरोक्षज्ञानं भवितुमर्हति परोक्षज्ञानमात्रोदयाभ्युपगमात् । तदपि सामान्यमेव तत्त्वमसीत्युपदेशपूर्वकपरोक्षज्ञानस्यैव विशेषत्वात् । आचार्यवान् पुरुषो वेदेति श्रुत्यन्तरं च भवति । तस्मादलमतिप्रसङ्गेन ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

षोढोपनिषद्

So called because of the six-fold *nyāsa* of the Kālī-mantra recommended here.

1 copy: in Devanāgarī (89).

Begins:

अथाह वै श्म शवः शयनं शानं श्मशानं तदधिष्ठानो महाकालस्तत्पर्यंकसमासीनां विश्वव्यापकरूपिणीं कालीं कालादिसंत्रासान् (!) कालीं चतुर्युगाधिष्ठात्री (!) स्वस्मिन्भाव्य (!) षोढां न्यसेत् ।

Ends:

तत्स्पर्शादष्टलोहस्पर्शो भवेत् शक्तिकुंडे जिह्वां नाडीं वान्यस्य योजयेत् कालीरूपो भवेदिति शिवोमित्यथर्वणीये सौभाग्यकांडे षोढोपनिषत्सप्तमी ॥

संहितोपनिषद्*

i.e., the secret instruction concerning the esoteric meaning of the letters (sounds), and, particularly, the ways of combining them (**संहिता, सन्धि**). There is a Saṃ-

* This title seems to have been a riddle to most authors of catalogues.

hitopaniṣad in every Veda, but, excepting that of the Taittirīya (though it is of the same nature as the others) they are as a rule, in spite of their name, assigned to the Āraṇyaka and Brāhmaṇa rather than to the Upaniṣad literature. They are the following:

1. Aitareyāraṇyaka III, [1 and] 2.
2. Saṃhitopaniṣad [-brāhmaṇa].
3. Taittirīyopaniṣad I [2 and] 3.

For a MS. of No. 1, in the Śāṅkhāyana recension, see above, p. 81.

सदानन्दोपनिषद्

On the inner and outer bearing of the Liṅga as the way to liberation.

1 copy: in Telugu (38).

Begins:

हरिः ओं । अथैनं सदानन्दः संवर्तो जैगिषव्यश्च नीललोहितं रुद्रमुवाच(!) । भगवन् किमपवर्गं साधयतीति ।

Ends:

यो विद्वान्ब्रह्मचारी गृही वानप्रस्थो यतिर्वा सदानन्दोपनिषदं पठति सो ऽग्निपूतो भवति........स सकलभोगभुग्देहं त्यक्त्वा शिवसायुज्यमेति ॥ इत्युपनिषत् ॥ हरिः ओं ॥ सदानन्दोपनिषत्समाप्ता ॥

सर्वसारोपनिषद्

Called also **सर्वोपनिषत्सार, सर्वसार,** and **सर्वोपनिषद्**.

A. Shorter Recension.

10 copies: in Grantha (7), Telugu (49), Śāradā (59), and Devanāgarī (76, 80, 87, 91, 103, 109, 114). No. 5 ends: **इति श्रीशङ्कराचार्यविरचितसर्वोपनिषत्सारं समाप्तम्॥**

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

B. Longer Recension.

It adds to A a prose sentence and six verses of the nature of Svarūpopaniṣad. This recension seems not to be found in the North.

3 copies: in Grantha (14), Telugu (38), and Devanāgarī (117).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

नत्वा श्रीसद्गुरुं शान्ति पठित्वा सहनाविति ।
सर्वसारोपनिषदं व्याख्यास्ये सद्गहादहम् ॥

इह खल्वष्टोत्तरशतसंज्ञासु षट्सप्ततिसङ्ख्यासूपनिषत्सु प्राथमिकां सर्वसारोपनिषदं व्याख्यातुं प्रयत्यते । **कथमिति** ॥

Ends:

मोक्षस्य सप्रतियोगिकब्रह्मात्मकस्याकर्त्रात्मत्वेऽपि कर्त्रात्मविषयकबन्धनिवृत्तिसमकालं कतकरेणोरिव निवृत्तिसंभवान्मोक्षातीतावस्थागतनिष्प्रतियोगिकारूपब्रह्मपर्यवसन्ना एव वेदान्ताः । अपि तु मुमुक्षुभिः सप्रतियोगिकमेव वेद्यमिति ॥ इत्यप्पयदीक्षिताचार्य........समाप्तम् ॥

सर्वोपनिषत्सार (II)

See स्वरूपोपनिषद्.

संन्यासोपनिषद् (I)

This is the northern recension of Kuṇḍikopaniṣad which, however, does not contain the first chapter of the present text.

4 copies: in Śāradā (59) and Devanāgarī (103, 109, 114).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

संन्यासोपनिषद् (II)

The first Adhyāya corresponds to the first two sections of Kaṇṭhaśrutyupaniṣad. The second Adhyāya consists of about 160 Granthas, and is mainly in verses.

2 copies: in Devanāgarī (114, 119), the latter with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

सन्यासधर्माः प्रोच्यन्ते विस्तरेणैव यत्र सा ।
इयं व्याख्यास्यते साक्षात्सन्यासोपनिषत्सती ॥

अत्रादौ **मात्रादीन्बन्धूननुमोदयित्वेत्युच्यते** नैतद्युक्तम् ।

End:

पश्चात्तु **ज्ञानाभ्यासवतो मोक्तु**र्जीवन्मुक्तस्येत्यर्थः वानरीप्रवृत्तिः **भाक्तमेव** न मुख्या मार्जारस्य कुड्योपरिस्थितिरिव वैराग्यानुष्ठानस्य दुर्बलत्वसंभवात् कृतकृत्यत्वात्तस्य तदनवद्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर....समाप्तम्॥

सरस्वतीरहस्योपनिषद्

2 copies: in Devanāgarī (105, 118), the latter with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

यामाचार्यमुखादधीत्य पुरुषः सद्योविमुक्तो भवे-
द्यस्यां सर्वरहस्यमस्ति सकलाम्नायान्तसिद्धं महत् ।
यस्यां षट् च समाधयो निगदितास्तत्त्वानि मन्त्रापरे
व्याख्यास्ये कुतुकेन तामिह सरस्वत्या रहस्यश्रुतिम् ॥
शब्दब्रह्ममयी वाणी परब्रह्मस्वरूपिणी ।
सर्वलोकोपकाराय सरला मद्धिजृंभताम् ॥

ऋषयइति अरण्यवासिनो ब्रह्मर्षयः कदाचिदाश्वलायनं संपूज्य पृष्टवन्तः ॥

End:

अस्यां सरस्वतीरहस्योपनिषदि परमरहस्यार्थानामभिहितत्वाद्बुद्धिमान्नत्वैव पुनःपुनः परिचयं कुर्यादिति ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

सावित्र्युपनिषद्

2 copies: in Devanāgarī (89, 119). No. 1 agrees with the printed text (Bombay edition of the 108 Upaniṣads) up to line 22nd only whence it proceeds: आदित्यो वै गर्भ (so) प्रज्ञानं ब्रह्मेति वा अहं ब्रह्मास्मीति वा भाष्यते, etc. (13 lines of the MS.), the end being: यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः यस्तं निवेद किमृचा करिष्यति य इत्तद्विदुस्त इमे समासत इत्युपनिषद् ॥ ओं वाङ् मे मनसीति शान्तिः ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

बहूनां मिथुनानां च बलातिबलयोरपि ।
स्वरूपं प्रोच्यते यस्यां सावित्रीयं प्रपञ्चयते ॥

ननु यत्र वायुस्तत्राकाश इत्युपपन्नं न तु यत्राकाशस्तत्र वायुरिति कुतः

Ends:

तस्माद्भोगमोक्षोभयार्थकौ बलातिबलौ मन्तव्यौ ॥ इति सुन्दरेश्वर ....समाप्तम् ॥

सिद्धान्तशिखोपनिषद्

This seems to be a kind of *Pūrva-tāpinī* to Siddhāntasāropaniṣad. Like Rudropaniṣad, it enjoins the necessity of *Śiva-bhakti* the appearing of which, however, is said to be dependent on the bearing of ashes and Rudrākṣas for which reason the prescripts for the latter are given. The work is mainly in Ślokas. The name at the beginning is hardly appropriate.

1 copy: in Devanāgarī (111).

Begins:

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ स्वरूपसिद्धान्तोपनिषत्प्रारम्भः । ओं अथ भारद्वाजः कुमारं पप्रच्छ किमेव (so) भवादृशानां परमशिवभक्तानां सिद्धान्तः ।

Ends:

इत्याह भगवान् स्कन्दः ॥ तामेनां सिद्धान्तशिखां यो ऽधीते प्रातरधीयानो रात्रिकृतं पापं नाशयति........इति वेदवचनं भवति वेदवचनं भवति ओं सत्यमित्युपनिषत् ॥ इति सिद्धान्तशिखोपनिषत्समाप्तम् ॥

सिद्धान्तसारोपनिषद्

A detailed and pictorial paraphrase, from the standpoint of mystical Advaita, of the Paurāṇic account of the temple of Śiva with its five walls on the top of the Kailāsa mountain.

1 copy, in Devanāgarī (111).

Begins:

श्रीगणेशाय नमः । अथ सिद्धान्तसारोपनिषत्प्रारम्भः । ओं भद्रं कर्णेभिरिति शान्तिः । अथ भारद्वाजः कुमारं पप्रच्छ । भगवन्मे ब्रूहि परमतत्त्वकैलासरहस्यं । तं होवाच स्कन्दः । साधु पृष्टं सर्वं निवेदयामि यथा ज्ञातं मया । हे भारद्वाज शृणु वाक्यमेतत् । परमकैवल्यः स एव कैलासः ।

Ends:

इति पञ्चमावरणं ५ ॥ परमचिद्विलाससमष्ट्याकारं । निर्मलं निरवद्यं । निराश्रयं । अतिनिर्मलानन्तकोटिरविप्रकाशैकोज्ज्वलं । अनन्तोपनिषदर्थस्वरूपं । अखिलप्रमाणातीतं । मनोवाचामगोचरं । नित्यमुक्तस्वरूपं । कैवल्यानन्दस्वरूपं । परमानन्दलक्षणापरिच्छिन्नानन्तपरं ज्योतिः शाश्वतं शश्वद्विभाति । तदभ्यन्तरसंस्थाने अमितानन्दचिद्रूपाचलं । अखण्डपरमानन्दविशेषं । बोधानन्दमहोज्ज्वलं ।........वेदान्तसारभूतसिद्धान्तानन्तस्कन्धैर्विराजितं ।........अत्यन्तोन्नतानन्तशिखराकारं शिवालयं ।........आलयमध्यगतं स्वात्मज्योतिर्मयचिद्रूपवेदिकास्थानविशेषं तदुपरि चैतन्यशक्त्यालङ्कृतस्वात्मचैतन्यकैलासेश्वरलिङ्गाकारं सुपूजितं । ....अखण्डतेजोमण्डलविशेषं दिव्यनानामङ्गलवाद्यैरलङ्कृतं । प्रणवात्मकध्वन्याकारं । विज्ञानघनस्वरूपं । अनन्तचिदादित्यसमष्ट्याकारं ।* इति सिद्धान्तसारोपनिषत्समाप्तम् ॥

सीतोपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī (118), with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

सीताया उच्यते रूपद्वयं सगुणनिर्गुणं ।
यत्र व्याख्यास्यते सेयं सीतोपनिषदुत्तमा ॥

कथमिहोभयात्मकत्वं सीताया अवगम्यत इति चेदुच्यते । प्रणवप्रकृतिरूपत्वादिति, etc.

End:

तथापि वैखानसाख्यस्य पर्वतस्य सर्ववेदमयत्वाद्यवधारणादोङ्कारात्परतो ऽभिधीयमानत्वाच्च स तन्निर्विशेषं ब्रह्मेत्यवगन्तव्यम् ॥ इति श्रीमत्सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

सुन्दरीतापिन्युपनिषद्

See त्रिपुरातापिन्युपनिषद्.

* Something seems to have been omitted here.

सुबालोपनिषद्

6 copies : in Grantha (14, 31), Telugu (38), and Devanāgarī (79, 96, 117).

Vivaraṇa by Sudarśanācārya, to Kh. I–V.

See Government Oriental MSS. Library, Madras, No. 830.

1 copy: in Grantha (31). End of colophon:

सुबालोपनिषद्विवरणे पञ्चमः खण्डः ॥

सुबालोपनिषट्टीकाकारकाय नमो नमः ।
ज्ञानादिगुणपूर्णाय श्रीसुदर्शनसूरये ॥

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins :

यत्र नारायणात्मत्वं सर्वस्य प्रोच्यते स्फुटं ।
तां सुबालोपनिषदं व्याख्यास्ये सङ्ग्रहेण वै ॥

तद्ब्रह्म ब्रह्मवादिन आहुः । किंतदासीदिति प्रश्नं पूर्वोपनिषच्छ्रोता मैत्रेय एवाकार्षीदित्यवगन्तव्यम् ॥

Ends:

तस्मात्तेषां कुलान्यवश्यज्ञातव्यानीति सर्वमनवद्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर ....समाप्तम् ॥

सुमुखीउपनिषद्

A Dhyāna on Mahādevī as the beautiful (सुमुखी) sixteen years old Cāṇḍālinī, which is followed by the *mantroddhāra* and *pūjā* with fish and flesh.

1 copy: in Devanāgarī (72).

Begins :

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथैनामावाहयाम्यनद्यां (so) शवाधिरूढां रक्तवस्त्रालंकारयुक्तां रक्तपीठोपविष्टां गुञ्जाहारविभूषितहृदयां षोडशसमासमाकारां युवतीं, etc.

Ends :

कुलाकुलामृतैर्वेदीं संतर्प्य स्वहृदये तां परां विसृज्य सुखेनैव शिवशक्त्यात्मको भावयन् विहरेत् । स सिद्धीश्वरः स सर्वेश्वरः स लोकाध्यक्षो भवेद्ध्वो भूत्वा विभावतीति ॥ इति सौभाग्यकांडे सुमुखीउपनिषत् ॥

सुवर्णघर्मोपनिषद्

This is the eleventh Anuvāka of the third Prapāṭhaka of the Taittirīyāraṇyaka.

1 copy : in Devanāgarī (93).

सूर्योपनिषद्

Called also, though not in the South, **सूर्याथर्वशिरस्**, **सूर्याथर्वाङ्गिरस्**, and **आदित्योपनिषद्**, and forming part of the Ātharvaśīrṣa-pañcaka (see Preface).

6 copies : in Devanāgarī (82, 86, 94, 94, 106, 119).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy : in Devanāgarī (119).

Begins :

यत्रादित्यस्य सार्वात्म्यमुच्यते तद्विश्रृङ्खलं ।
सूर्योपनिषदं मुख्यां व्याख्यास्ये स(so) द्विजन्मनां ॥

कथं द्विजन्मनां मुख्येत्युक्तमिति चेद्ब्राह्मणैर्नित्याराध्यमानाया गायत्र्या इहाभिधीयमानत्वात् ।

Ends:

इत्येवं सूर्योपासनस्य त्रैविध्यं मुमुक्षुनिष्कामसकामोपासकविषयकमवगन्तव्यम् ॥ इति सुन्दरेश्वर.........समाप्तम् ॥

सौभाग्यलक्ष्म्युपनिषद्

1 copy: in Devanāgarī (118), with the *Bhāṣya of Appayadīkṣita.*

Beginning of the Bhāṣya:

देवेभ्यो भगवान्विष्णुः श्रीविद्यां योगमुत्तमं ।
नवचक्रविवेकं च यत्र प्रोवाच सादरम् ॥
सौभाग्यलक्ष्मीनाम्ना तामेनां स्वारस्यगर्भितां ।
श्रुतिं निष्कामसुलभां व्याख्यास्ये सर्वकामदां ॥

सावधानमना इत्यकारान्तः शब्दः **सर्वोत्कटां** सर्वोत्कृष्टां **सर्वमन्त्रा** **एवासनानि** तेषु **गतामवस्थितामि**त्यर्थः

End:

य एवंविधां सौभाग्यलक्ष्म्युपनिषदं नित्यमधीते सो ऽग्निपूतो भवतीत्यादि स्पष्टार्थम् ॥ इति सुन्दरेश्वर..........समाप्तम् ।

स्कन्दोपनिषद्

5 copies: in Grantha (7) and Devanāgarī (75, 89, 106, 119). In Nos. 1 and 4 the Upaniṣad ends with the ninth Śloka to which the words are added: **(श्री,** 4) **तथा मे स्वस्तिरायुष्यां (स्वस्तिरायों,** 1) **नमः ।**

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (119).

Begins:

अद्वैतं द्विविधं यस्यामत्यावश्यकमुच्यते ।
स्कन्दोपनिषदं मुख्यां व्याख्यास्ये सकुतूहलम् ॥

अत्राच्युतोऽस्मीत्यादि वक्ता महादेवेति संबोधनात् स्कन्द एव स्वपितरं स्वानुभूतिनिश्चयमाहेत्यवगन्तव्यम् ॥

Ends:

निर्गुणशिवविष्णोः अभेदोऽपि सगुणविष्णोर्निर्गुणशिवस्य च भेदात्तद्विष्णोः **परमं पद**मिति युक्तम् ॥ इति सुन्दरेश्वर.........समाप्तम् ॥

स्वरूपसिद्धान्तोपनिषद्

See सिद्धान्तशिखोपनिषद्.

स्वरूपोपनिषद्

Twenty-five to twenty-eight Ślokas on the idea "I am Brahman." Called also **ब्रह्मानुचिन्तनिका** and **सर्वोपनिषत्सार** and ascribed, in some MSS., to Śaṅkarācārya.

6 copies:* in Devanāgarī (66, 67, 75, 89, 101, 111).

Beginning:

(ओं) श्रीगणेशाय नमः (श्रीशिवाय नमः, श्रीगुरुभ्यो नमः, अथ स्वरूपोपनिषल्लिख्यते) ॥

* It is strange that Aufrecht's Catalogus mentions but one copy of this Upaniṣad.

अहमेव परं ब्रह्म वासुदेवाख्यमव्ययं ।
इति स्यान्निश्चितो मुक्तो बद्ध एवान्यथा भवेत् ॥

End:

अत्र प्रमाणं वेदान्ता गुरवो ऽनुभवस्तथा (वेदान्तात्, 2; °नुभवो गुरवस्तथा, 1, 6) ।
ब्रह्मैवाहं न संसारी न चाहं ब्रह्मणः पृथक् ।
नाहं देहो (देही, 1) न मे देहः केवलो ऽहं सनातनः ।

तथा च श्रुत्यन्तरे ऽपि (तथा श्रुत्यन्तरे चापि, 6; missing in 2 and 3) एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म (°तीयं तं, 2) नेह नानास्ति किञ्चन (किञ्चनेति श्रुतेः, 6) इत्यथर्ववेदे स्वरूपोपनिषत्संपूर्णा (so 1; इति श्रीसर्वोपनिषत्सारं संपूर्णम्, 3; इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छङ्कराचार्यविरचिता स्वरूपोपनिषत्समाप्ता, 6; इति श्रीमच्छङ्कराचार्यविरचिता ब्रह्मानुचिन्तनिका संपूर्णा, 2) ॥

स्वसंवेद्योपनिषद्

This Upaniṣad, inspired, as it seems, by the Mahāyānist doctrine of vacuity (śūnya-vāda), proclaims a most radical agnosticism by asserting in four chapters: (1) that there is no reincarnation (existence being bubble-like), no knowledge, no god (īśvara), no world; that all traditional literature, Śruti and Smṛti, is the work of conceited fools; (2) that Time the Destroyer and Nature the Originator are the rulers of all existence, but not good and bad deeds*, and that there is neither hell nor heaven (nirvāṇa)*; (3) that, 'deluded by flowery speech'†, people cling to gods, teachers, sacred places, though there is, in reality, no difference at all between high, middle, and low, Viṣṇu and a dog; (4) that, though all words are untrue and all ideas mere illusions, yet liberation (jīvan-mukti) is possible by a thorough realization of *Bhāvādvaita*.

* कालकर्मात्मि(!)कमिदं स्वभावात्मकं चेति । न सुकृतं न दुष्कृतं ।

2 copies: in Devanāgarī (64, 116), with exactly the same numerous errors.

Beginning:

श्रीगणेशाय नमः । अथ स्वसंवेद्योपानिषदालिख्यते (so) । ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः । हरिः ओं । सर्वेषां प्राणिबुद्बुदानां निरञ्जनाव्यक्तामृतनिधौ विलयविलासस्थितिर्विजृम्भते । तेषामेव पुनर्भवनं नो इहास्ति ।

End:

कर्माद्वैतं न कार्यं भावाद्वैतं तु कार्यं‡। निश्चयेन सर्वाद्वैतं कर्तव्यं गुरौ द्वैतमवश्यं कार्यं यतो न तस्मादन्यत् येन सर्वमिदं प्रकाशितं को ऽन्यतस्मात्परः (so) स जीवनमुक्तो भवति स जीवन्मुक्तो भवति य एवं वेद य एवं वेद ॥ ४ ॥ इति स्वसंवेद्योपानिषत्संपूर्णा ॥

हनुमदु[क्तरामो]पनिषद्

See रामरहस्योपनिषद्.

* The 'land of the Buddhas' is, of course, nothing but a *svarga* from the standpoint of Advaita.

† पुष्पितवचनेन मोहिताः, comp. Bhagavadgītā II, 42.

‡ Judging from what precedes, this means that one must not try to make the principle of Advaita a principle of acting, but confine it to the mind.

हंसषोढोपनिषद्

Another Kālī Upaniṣad. The sixfold *nyāsa* is here connected with the word *haṃsa*.

1 copy: in Devanāgarī (89). Faulty.

Beginning:

अथाह वै हंसषोढान्यासी शिवो भवेत्सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् एतत्फलं न वक्तुं सदाशिवो ऽपि समर्थः षोढान्यासस्य विरूपाक्षमहाकाल ऋषिः अनुष्टुप् छंदः ।

End:

अना(!)धीत गतिविद्यां लभेत् कर्तव्याकरणादिकर्ता भवेत् सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् कालीरूपो भवेत् सो ऽहं हंसः इत्याह भगवान् सदाशिवेति (!) प्रोतं (!) वेद ओं मित्यथर्वणीये सौभाग्यकांडे हंसषोढोपनिषं(!) नवमः ॥

हंसोपनिषद्

It is difficult to keep the MSS. asunder, but the following classification will do for the present:

A. Northern Recension.

10 copies: in Grantha (13), Telugu (37), Śāradā (59), and Devanāgarī (81, 83, 87, 103, 109, 114, 117).

(Dīpikā by Nārāyaṇa, see Poona ed.).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (117).

Begins:

सनत्कुमारसंप्रोक्तां गौतमाय महर्षये ।
हंसोपनिषदं सम्यग्व्याख्यास्ये मुक्तिदायिनीम् ॥

भगवन्निति तमुपायं ब्रूहीति शेषः ॥

Ends:

तदा सदाशिवः प्रकाशयति । स्वयं प्रकाशते । साधकस्यात्मानं स्वाभिन्नत्वेनावभासयतीति वा कथंभूतः सदाशिव इत्यत आह । ओङ्कारशक्त्यात्मेत्यादि स्पष्टार्थः ॥

इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

B. Southern Recension.

6 copies: in Grantha (4), Telugu (39, 49), Kanarese (54), and Devanāgarī (72, 89).

(Dīpikā by Śaṅkarānanda, see Poona ed.).

हयग्रीवोपनिषद्

3 copies: in Grantha (27), and Devanāgarī (75, 118).

Bhāṣya by Appayadīkṣita.

1 copy: in Devanāgarī (118).

Begins:

हयग्रीवस्य मन्त्रास्ते यत्र वाक्यचतुष्टयं ।
हयग्रीवोपनिषदं व्याख्यास्ये भोगमोक्षदाम् ॥

ओं नारद इति कदाचिन्नारदाख्यो महर्षिः ब्रह्माणं विधिमुपसमेत्योवाच ।

Ends:

अथ हयग्रीवमन्त्रजपानन्तरं अनुमन्त्रान्वक्ष्यमाणाञ्जपति ॥ इति सुन्दरेश्वर........समाप्तम् ॥

हेरम्बोपनिषद्

This Upaniṣad seems to be only met with in the company of Gaṇeśatāpinī. After having given the etymology of Heramba (a synonym of Gaṇeśa), Parameśvara teaches Pārvatī the Heramba-tattva according to which Gaṇeśa is the god of gods. Indravajrā (Upajāti) verses.

3 copies: in Devanāgarī (74, 85, 101).

Beginning:

ओं । (श्रीगणेशाय नमः । श्रीहेरम्बाय नमः । श्रीवक्रतुण्डाय नमः।) अथातो हेरम्बोपनिषदं व्याख्यास्यामो (so, all) गौरी सा सर्वमङ्गला सर्वज्ञं परिसमेत्योवाच । अधीहि भगवन्नात्मविद्यां प्रशस्तां यया जन्तुर्मुच्यते मायया च ।

End:

इमां विद्यां प्राप्य गौरी महेशादभीष्टसिद्धिं समवाप सद्यः ।
पूजापरा सा च जजाप मन्त्रं शम्भुं पतिं प्राप्य मुदं ह्यवाप ॥

य इमां हेरम्बोपनिषदमधीते स सर्वान्कामान्लभते........स सर्ववेदपारायणं लभते गणेशसायुज्यमाप्नोति य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ सह नाववतु, etc, ॥ इति हेरम्बोपनिषत्समाप्ता ॥

APPENDIX.

बाष्कलमन्त्रोपनिषद्वृत्तिः ।

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

मेधातिथिं काण्वमिन्द्रो जहारेत्याद्या बाष्कलानां मन्त्रोपनिषत् । तस्याश्चेयमल्पाक्षरा वृत्तिरारभ्यते । मेधातिथिनामानमृषिं कण्वस्य पुत्रं सामवेदब्राह्मणप्रसिद्धमिन्द्रः जहार ॥ **द्या मेषभूयोपगतो विदानः** ॥ मेषभूयं मेषभावं । भुवः क्यप् । उपगतः प्राप्तः । सामवेदब्राह्मणप्रसिद्धाख्यायिकः (so) । द्याः स्वर्गलोकान् प्रतीति विवक्षितं जहार हृतवान् । विदानः ज्ञानी ॥ **तमन्य इत्तमनं परिप्राट्** ॥ तं इन्द्रं अन्यः मेधातिथिः इदिति निरर्थको निपातः । तमनं । हरणेन ग्लानिपदं । परिपृच्छतीति परिप्राट् । मेधातिथिः ॥ **पद एनं नियुजे परस्मिन्** ॥ १ ॥ परे स्मिन् (so) पदे ज्ञेये । तत्स्वरूपे पदार्थे नियुजे नियुक्तवान् । विलक्षणमेषीभूतेन्द्रकर्तृकविलक्षणक्रियादर्शनात् आपाततो विलक्षणः परो देवः कश्चिन्नतु मेष इति तात्विकतत्स्वरूपज्ञानाय वक्ष्यमाणप्रश्नेन परं पदं ज्ञेयं स्वस्वरूपं कथयेति प्रश्नेन नियोजितवानित्यर्थः । प्रश्नमेवाह श्रुतिः ॥

को ह स्मैष भवसि व्यवायः ॥ ह इति पूर्ववृत्तावद्योतको निपातः । स्मेति निरर्थकं । एष प्रत्यक्षः । व्यवायो ज्ञेयः । व्यवपूर्वस्यैतेर्घञि रूपं । कश्चित् ज्ञातुं योग्यस्त्वमसि ॥ **नावायो म इह शश्वदस्ति** । मे मम शश्वदिति ध्रुवार्थे आवायो ज्ञानं नास्ति कस्त्वमिति ।

दृश्यमाने मेषस्वरूपे कथमेवं संशय इति चेत् । तत्राह ॥ **सुशेवमिच्चंक्रमसि** ॥ शोभनमेव चंक्रमणं करोषि ॥ **प्रपश्यन् इत्था न कश्चोरणमाचचक्षे** ॥ २ ॥ इत्था न । इत्थमिव । नकार इवार्थः । को वा इत्थं क्रममाणं प्रपश्यन् उरणं मेषं आचचक्षे । उक्तवान् । दृष्टवान् वा । इत्थं क्रममाण उरणो न केनचिद्दृष्ट इति भावः । क्रमेण वैलक्षण्यमेवाह ॥ **नेमामस्पृक्षदिदुदस्यमानः** ॥ इमां पृथिवीं उदस्यमान इदेवार्थे कूर्दन्नेव न अस्पृक्षत् न स्पृशतीति लकारव्यत्ययः । नैतावता वैलक्षण्यमत आह ॥ **को अद्धामूमभिचङ्क्रमीति** ॥ अद्धा साक्षात् । अनेनैव शरीरेण । अमूं द्यां कः अभिचङ्क्रमीति अभिक्रामति । प्रश्नमुपसंहरति ॥ **तदिच्छाधि यो असि सर्ववित्तमः** ॥ तत् तस्मात् शाधि । इदित्यनर्थकं । शिक्षय यस्त्वं सर्ववित्तमः सर्वज्ञतमः असि तत्स्वरूपं कथयेति भावः । अकथने ऽनिष्टं संभाव्यते । तन्मा भवत्वित्याह । **न त्वाश्नवद्ब्रह्म रिषा मयस्वि** ॥ ३ ॥ मयस्वि तेजस्वि ब्रह्म ब्राह्मण्यं रिषा क्रोधेन त्वा त्वां न अश्नवत् न अश्नोति न व्याप्नोत् । अस्मदीयक्रोधव्यापारविषयो माभूदित्याभिप्रायः । कुतस्तवैवं बलमत आह ॥ **इन्द्रो नृचक्षा वृषभस्तुराषाट्** ॥ इन्द्रः परमेश्वरः नृचक्षा सर्वजगत्कर्मसाक्षी वृषभः कामप्रदस्तुराषाट् तुरः परबलं सहते अभिभवतीति सहेः छन्दसीति ण्विः ॥ **प्रसासहिस्तपसा मा विचक्षे** ॥ प्रसासहिः प्रसहनशीलः तपसा उपलक्षणे तृतीया मा मां विचक्षे पश्यति । अतः सत्यमकथयत ईश्वराद्भयमप्याह ॥ **स इदेवो ऋतमन्वयन्तं** ॥ इदेवार्थे स इत् स एव देवः ऋतं सत्यं अनु लक्षीकृत्य अयन्तं अगच्छन्तं सत्येन पथा अगच्छन्तं सत्यमब्रुवाणमिति यावत् ॥ **प्रभीमकर्मा तवसो ऽपविद्धात्** ॥ ४ ॥ अपविद्धात् क्षिप्तात्तवसो वज्रात् प्रभीं प्रकृष्टं भयं मा अकः कार्षीत् । प्रष्टव्यमाह ॥ **कुहेव मावशमितो नयातै** ॥ कुहेव कुत्रेव मा मां अवशं इतः अस्मात् स्थानात् नयातै नेष्यसि । किं च ॥

कुहेव ते चित्रतम*[*] प्रतिष्ठा ॥ स्पष्टम् । ईदृक्कष्टे कायवाङ्मनोनिर्निषेवितमीश्वरं स्मरति ॥ **कुहाचिदेष स्वपिता पिता नः**[†] ॥ एष मानसप्रत्यक्षो नः पिता ईश्वरः कुहाचित् कुत्र स्वपिता स्वपिति ॥ **यो न वेद न हृतं हरन्तम्** ॥ ५ ॥ यः हृतं मां न वेद न वा हरन्तं वेदेत्यन्वयः । किं चेतरे ऽप्याजन्मानिषेविता देवा न मत्सहाया इत्याह ॥ **प्रत्यङ्ङ्वाङ् प्राङ्ङितरौ च नेह** ॥ पञ्चसु दिक्षु तत्र तत्र वर्तमाना प्राणपञ्चकाधिष्ठातारो देवा लक्ष्यन्ते । इतरौ चेत्यन्तेषु । सर्वत्र सप्तम्यर्थो बोध्यः । वर्तमाना इति च शेषः । तेऽत्र देवा अपि किं नेह सन्ति । पक्षान्तरमाह ॥ **नाहमेनाननुपतस्थिरद्धा** ॥ एनान् ॥ देवान् अद्धा सत्येन अहं नोपतस्थिः नोपस्थाता इति न अपि तु उपस्थातैव । किं च ॥ **न मामिमे नूनमित्था पथो विदुः** ॥ नूनं निश्चितोऽयमर्थः । इमे देवाः मां इत्था इत्थंभूतं न विदुः ॥ **ये मा नयन्ति[‡] मिथु चाकशानाः** ॥ ६ ॥ ये पथः मार्गात् मा मां न नयन्ति कीदृशाः (!) मिथु मिथः चाकशानाः भासमानाः । अतः परमिन्द्रस्य मेषवेषधारिणः प्रतिवचनमुपक्रमते ॥

परः स्मियानो अविवरस्य शूकम् ॥ परः इन्द्रः स्मियानो हसन् अस्य मेधातिथेः शूकं शङ्कां अविवः विवृतवान् ॥ **किं सीमिच्छरणं मन्यमानः** ॥ सीमिति निरर्थको निपातः । इत् प्रश्ने । किं शरणं रक्षकं मन्यमानः असीति शेषः । इत्थंभूतस्त्वं किं शरणं मन्यस इत्यर्थः । पुनरिन्द्र आह । **न ह त्वाहमप्रणीय स्वविष्ठामित्था जहामि शपमानमिन्नु** ॥ ७ ॥ हेत्यैतिह्यार्थः त्वा त्वां स्वविष्ठां स्वस्थानं अप्रणीय अप्रापय्य इत्था इत्थं भूतमज्ञानपङ्कनिमग्नं न जहामि शपमानमिन्नु शपमानमपि । तथा च त्वामज्ञानपङ्कादुद्धृत्य स्वस्थानमात्मस्वरूपं यावन्न प्रापयामि तावन्न त्वां मुञ्चामीति फलितो ऽर्थः । तदिच्छाधि यो असि

* चित्ततम, b. † नो, b. ‡ Read न यन्ति (Vṛtti wrong)?

सर्ववित्तम इत्यस्योत्तरमाह ॥ **अहमस्मि जरितॄणामु दावा** ॥ अहं उ इति निश्चये जरितॄणां यजमानानां जरिता वै यजमान इति श्रुतेः । दावा दाता फलस्येति शेषः । अस्मि भवामि । यागादिफलप्रदोऽहमेव ॥ **अहमाशिरं** ॥ सोमसंस्कारकं पयः तदप्यहमेव ॥ **अहामिदं दधग्वान्** ॥ इदं हविः दधग्वान् दाहकः । एतस्य हविषो दाहकश्चाहमेवेत्यर्थः । किं च ॥ **अहं विश्वा भुवना विचक्षन्नहं*** **देवानामासन्नवो ऽदः** ॥ ८ ॥ विश्वा भुवनानि विश्वेषां भुवनानां विचक्षत् साक्षी सन्नहं देवानां आसन् आस्ये अवः अन्नाद्यं अदः ददामि । कुहेव ते चित्रतम प्रतिष्ठेत्यस्योत्तरमाह ॥ **मम प्रतिष्ठा भुव आण्डकोशाः** ॥ भुव उत्पादकस्य† मम आण्डकोशाः ब्रह्माण्डानि प्रतिष्ठा तत्सृष्ट्वेति श्रुतेः ॥ **विचैमि सं च हि नु यो विरप्शी** ॥ यो ऽहं व्येमि ॥ वियुक्तो भवामि समेमि संगतश्च भवामि संसारे ऽस्मिन् । विरप्शी विविधं रपति शब्दं करोतीति विरप्शी रपधातोः शिनिन् । शब्दवान् वेदप्रवक्तेति यावत् ॥ **अहं न्वाहिं पर्वते शिश्रियाणम्** ॥ नु इति निश्चये अहमेव नान्यः आहिं वृत्रासुरं पर्वते शिश्रियाणं पर्वताश्रितं अहनम् ॥ **उग्रो न्वहं तवसावस्युरद्धा** ॥ ९ ॥ उग्रः क्रूरकर्मा नु निश्चितं अहमेव । तवसा वज्रेण अद्धा निश्चितं अवस्युः अन्नेच्छुः ऐश्वर्येच्छुरिति यावत् । सोऽप्यहमेव ॥ **प्रवक्षणा अभिदं पर्वतानाम्** ॥ प्रवक्षणा पक्षान् पर्वतानां अभिदं भेदितवानस्मि ॥ **यत्सीमिन्द्रो अकरोदनीकैः** ॥ यत् पुरुषसाध्यं कर्मेन्द्रः अनीकैः अकरोत्तत् अहमेवाकरवमिति वाक्यशेषः । सीमिति निरर्थको निपातः ॥ **को अद्धा वेद क इह प्रवोचत्** ॥ अद्धा सत्यं मम स्वरूपमिति शेषः । को वेद कः वेत्ता । को वा प्रवक्ता ॥ **को अश्नवदभिमातिं विजघ्नुषः** ॥ १० ॥ किं च अभिमातिं अरिसैन्यं विजघ्नुषः हतवतो मम मामित्यर्थः कः अश्नवत् कः अश्नोत् । मयि व्यापकतां कर्तुं न को

* Ex conj.; विचक्षन्नयं, MS.; विचक्षन्नन्नयं, b. † इत्यादकस्य, MS.

ऽपि समर्थ इत्यर्थः ॥ **को मे अवो दाशुषो विष्वगूतीरित्था ददश्रे भुवनाधि विश्वा** ॥ अवो ऽन्नं दाशुषो दत्तवतः मे ऊतीः शक्तीः विश्वा भुवनान्यधि । अधिरीश्वर इति कर्मप्रवचनीयता । सर्वेषु भुवनेषु कः ददश्रे कः ददर्श । किं च ॥ **रूपं रूपं जनुषा बोभवीमि** । जनुषा शरीरग्रहणेन रूपं रूपं अनेकरूपः बोभवीमि भवामि । शुद्धस्य तव कथं शरीरग्रहणमत आह ॥ **मायाभिरेको अभिचाकशानः** ॥ ११ ॥ अनेकाभिर्विचित्रशक्तिभिर्मायाभिः एको ऽपि अभितः चाकशानः भासमानः मायाप्रतिबिंबित इति यावत् । किं च ॥ **विश्वं विचक्षे यमयन्नभीकः** ॥ अभीको निर्भयः विश्वं यमयन् । अन्तर्यामिस्वरूपेण अधितिष्ठन् । विचक्षे पश्यामि । किं च ॥ **नेशे मे कश्च महिमानमन्यः** ॥ महिमानं प्राप्तुमिति शेषः । स्पष्टम् । किं च ॥ **अहं द्यावापृथिवी आततानो बिभर्मि धर्ममवसे जनानाम्** ॥ १२ ॥ द्यावापृथिवी आततानस्तन्वन्नहं जनानां अवसे जनानाम् अवितुं धर्मं महावीरं यज्ञशिरो* बिभर्मि । इदमुपलक्षणं । कर्ममार्गप्रवर्तनेनापि लोकरक्षक इति फलितोर्थः । आहुत्याप्यायते सोम इत्यादि स्मृतेः ॥ **अहमु ह प्रवर्तिं यज्ञियामियाम्** ॥ अहं उ इह यज्ञियां प्रवर्तिं यज्ञसंबन्धिनं काममहमियां† । कर्मफलप्रदो ऽप्यहमेवेति भावः ॥ **अहं वेद भुवनस्य नाभिं** । त्रैलोक्यवर्तिपदार्थमात्रं नाभिपदेन उपलक्ष्यते ॥ **आपिः पिता सूरहमस्य विष्वङ्** ॥ आपिः पितामहः पिता जनकः सूः माता अहमेव अस्य विश्वस्य । किं च ॥ **अहं दिव्या आन्तारिक्ष्या स्तुका वहं** ॥ १३ ॥ दिव्या आन्तरिक्ष्याश्च तुकाः(!) बिन्दून् अहं वहामि । लकारव्यत्ययः अडागमाभावश्च छान्दसः । वृष्टिकर्ताप्यहमेवेत्यर्थः ॥ **अहं वेदानामुत‡ यज्ञानामहं छन्दसामविदं रयीणाम्** ॥ सर्वत्र कर्मणि षष्ठी । अविदं वेद्मि§ ॥ **अहं पचामि सरसः परस्य यदि-**

* यज्ञासिरो, MS. † काममहासियां, MS. ‡ देवानामुत, b. § वेमि, MS.

देतीव सरिरस्य मध्ये ॥ १४ ॥ परस्य सरसः समुद्रस्य मध्ये यत्। इदुदर्थे । उदेतीव । उदयं वडवानलस्वरूपेण उदयं प्राप्नोतीति यावत्। तत् वडवानलस्वरूपं तेजः अहमेव सन् सरिरस्य सलिलस्य कर्मणि षष्ठी सलिलमहमेव पचामि ॥ **अहमिन्नु परमो जातवेदा यमध्वर्युरभि लोकम्पृणैधीत्** ॥ अहमिन्नु परमः पवित्रतमो जातवेदाः अग्निः यं जातवेदसं अध्वर्युः अभि लोकम्पृणा लोकम्पृणामिष्टकामभि लक्षीकृत्य अध्वर्युः ऐधीत् । समिद्धं चकार ॥ **यमन्वाह नभसो न पक्षी काष्ठा भिन्दन्* गोभिरितो ऽमुतश्च ॥ १५ ॥** यमध्वर्युमनुलक्षीकृत्य नभसो न पक्षी नभसः पक्षीव नकार इवार्थे गोभिर्वाग्भिः । इतः अमुतश्च काष्ठाः दिशं भिन्दन् अन्वाह शंसति । होतेति शेषः ॥ **अहमु यन्नपतता रथेन द्विषडारेण प्रधिनैकचक्रः** ॥ अहं उ । द्विषडारेण द्वादशारेण द्वादशमासात्मकेन संवत्सररूपेण अन्तरिक्षे ऽपि अपतता रथेन प्रधिना चक्रधारया उपलक्षितेन यन् गच्छन् यः सो ऽहमेवेत्यन्वयः† । कीदृशो ऽहं एकचक्रः । न खल्वन्यो ऽहमिव एकेन चक्रेण याति । एवं सूर्यरूपेण प्रस्तूय चन्द्ररूपेण स्तौति । **अहमिन्नु दिद्युतानो दिवे दिवे तन्वं पुपुष्यानमृतं वहामि ॥ १६ ॥** अहमेव दिवे दिवे प्रतिदिनं तन्वं शरीरं पुपुष्यान् पोषयन् अमृतं वहामि प्रापयामि प्रजाभ्य इति शेषः । कीदृशः दिद्युतानः प्रकाशमानः । अथ वायुरूपेण स्तौति ॥ **अहं दिशः प्रदिश आदिशश्च विष्वक् पुनानः पर्येमि लोकम्** ॥ स्पष्टं । अथ पृथिवीरूपेण स्तौति ॥ **अहं विश्वा ओषधीर्गर्भ आधां याभिरिदं धिनुयुर्दाशुषः प्रजाः ॥ १७ ॥** विश्वाः सर्वाः ओषधीः अन्नानि । आधाम् दधे दाशुषः यजमानस्य प्रजाः याभिः ओषधीभिः इदं विश्वं धिनुयुः प्रीणयन्ति । अथ सकलजीवरूपतामाह ॥ **अहं चरामि भुवनस्य मध्ये पुनरुच्चावचं व्यश्नुवानः** ॥ उच्चावचं ऊर्ध्वमधश्च । आब्रह्मस्तंबपर्य-

* भिनंदन्, MS. † इत्यत्यन्वयः, MS.

न्तजीवरूपो ऽहमेवेति भावः ॥ **यो मा वेद निहितं गुहा चित्स इदित्था बोभवीदाशयध्यै ॥ १८ ॥** यो मा मां गुहा गुहायामन्तःकरणे निहितं हृत्कमलान्तर्वर्तिनमेतदुक्तरूपाभेदेन वेद उपास्ते स इत्था इत्थं आशयध्यै आशायितुं आशयं कर्तुं बोभवीति भवति । इत्थमाशयो ब्रह्मज्ञानी मत्तुल्यो भवतीति यावत् । चिदिति निरर्थकं ॥ **अहं पञ्चधा दशधा चैकधा च सहस्रधा नैकधा चासमत्र** ॥ अत्र विश्वस्मिन् शेषं स्पष्टम् ॥ **मया ततमितीदमश्नुते* तदन्यथासद्यादि मे असद्विदुः ॥ १९ ॥** मया ततमिदं विश्वं इति । अमुं अमुं प्रकारं अश्नुत प्राप्नोति । तत् तदेतत् मदुक्तं । अन्यथा असत् अन्यथा स्यात्। यदि एवं के ऽपि ब्रूयुरिति शेषः । तर्हि ते असद्विदुः । स्पष्टम् ॥ **न मामश्नोति जरिता कश्चन† न माश्नोति परि गोभिराभिः** ॥ कश्चित् जरिता यजमानः । मां न अश्नोति न प्राप्नोति । न कर्मणा न प्रजया धनेनेति श्रुतेः । आभिर्गोभिर्वाग्भिः वेदैरिति यावत् । न मां परि अश्नोति । परिप्राप्नोति । परीति सामस्त्यार्थे । तथा च नायमात्मा प्रवचनेन लभ्य इति श्रुतिसमानार्थमेतत् । **न मे ऽनाश्वानुत दाश्वानजग्रभीत्सर्व इन्मामुपयन्ति विश्वतः ॥ २० ॥** मे मां कर्मणि षष्ठी । अनाश्वान् अनशनव्रती न अजग्रभीत् न गृह्णाति । दाश्वान् दाता । दानानाशकयोरपि यज्ञेन दानेन तपसा नाशकेनेतिश्रुत्यालोकप्राप्तिहेतुत्वस्यैवोक्तेः । न चाहमेकस्मिन्नेव लोके नियतः । अतो ज्ञानिनः सर्व एव इदेवार्थे मां विश्वतः विश्वस्मिन्नुपयन्ति उपगच्छन्ति ॥ **क शरारुः क सृमरः क नूरणः सर्वमिदं त्वत्त्वदितो वहामि** ॥ शरारुः (sic) व्याघ्रादिः सृमरः वृकश्च केति कचित् प्रत्येकं उरणः मेषः सर्वमिदं त्वत् त्वत् त्वच्छब्दो ऽन्यपर्यायः अन्यदन्यच्च इतः अनया दिशा अनेन सृष्टिप्रकारेण तासिलः सर्वविभक्तिकत्वोक्तेः । वहामि । सर्वमपीति भावः । अतश्च पुनरप्याह ॥

* ततमितीतीदमश्नुते, MS. † कश्च, MS.

यन्मदिमे बिभ्यति तन्म एकम् ॥ यत् मत् मत्तः इमे व्याघ्रादयो बिभ्यति भयं प्राप्नुवन्ति । व्याघ्रादिभ्यो भूयांसो बिभ्यति । व्याघ्रादयो ऽपि बहुभ्यो बिध्यति । यस्माच्च व्याघ्रादयो बिभ्यति सोऽहमेव । तदेतदाह । तन्म एकं तत्सर्वमपि मे मम एकमेव । एवमैक्ये स्वस्य तदपेक्षया विशेषमाह ॥ **ते मे अक्षन्नहमु*ताननुक्षम्** ॥ २१ ॥ ते मे मां न अक्षन् न भक्षयन्ति । अदेर्घस्युपधालोपः† । उ इति अनर्थकं । अहमु तान् अनुक्षं भक्षयामि । अडागमाभावः छान्दसः ॥ **यत्तप्यथा बहुधा मे पुराचित्** ॥ यत् बहुधा मे मदर्थं पुरा पूर्वं तप्यथाः । तप्तवानसि । चिदित्यनर्थकम् ॥ [**तन्नु भुवे ऽहं उरणो बोभुवे**]‡ ॥ तत् तस्मादेव हेतोः नु निश्चयेन । भुवे भवाय सत्तायै ज्ञानेन तवैव सत्स्वस्वरूपावाप्तय इति यावत् । उरणो मेषः बोभुवे । अभवं । अतः परमुपसंहरन्नाह ॥ **ऋतस्य पन्थामसि हि प्रपन्नो ऽयसे स मे सत्यमिदेकमेहि**§ ॥ २२ ॥ अयसे प्राप्तये ब्रह्मण इति शेषः । ऋतस्य सत्यस्य पन्थां पन्थानं प्रपन्नो ऽसि स त्वं मे मम एकं सत्यमित् सत्यमेव न त्वन्यत्किमपि सांसारिकं ऐहिकं प्राप्नुहि । पुनः शुद्धं स्वस्वरूपमाह ॥ **अहं ज्योतिरहमृतं विनद्धिः** । नद्धि बन्धनं तद्रहितं । स्पष्टं । स्वविवर्तत्वेन विश्वस्य स्वाभेदमाह ॥ **अहं जातं जनि जनिष्यमाणम्** ॥ जनि जायमानं । स्पष्टं । मेधातिथेः स्वाभेदमुपदर्शयन्नाह ॥ **अहं त्वमहमहं त्वमिन्नु त्वमहं चक्ष्व** । अहं त्वमेव । अहं दृश्यमानश्चेत् प्रतिबिम्बवत् त्वं । तर्हि कदाचिन्मम मिथ्याभूतत्वं प्रतिबिम्बवत्स्यादत आह । अहं चाहमेव । न प्रतिबिम्बवन्मिथ्याभूत इत्यर्थः । तर्हि तवैव प्रतिबिम्बवन्मिथ्याभूतत्वं कदाचित्स्यादत आह ॥ त्वमिन्नु त्वमहं चक्ष्व । त्वमपि त्वमेव अहं चेति चक्ष्व जानीहि ॥ **विचिकित्सीर्म ऋज्वा** ॥ २३ ॥

* Sic (Vṛtti wrong). † Ex. conj.; अदिर्घस्तु उपधालोपः, MS. ‡ Ex. conj.; text missing. § मीहि, MS.

ऋज्वा ऋजुः साम्प्रतं न तथा ऽपक्वकषायो ऽब्रह्मज्ञश्चेति **मा** विचिकित्सीः मा संशयं कार्षीः ॥ कुतः* सन्देहे सन् । मा इत्यत्र ऋत्यक इति ह्रस्वः ॥ **विश्वशास्ता विधरणो विश्वरूपो रुद्रः प्रणीती तमनः प्रजापतिः** ॥ विधरणः जगद्धारकत्वात् । प्रणीती जगत्प्रणेतृत्वादन्तर्यामिस्वरूपेणेति भावः । तमनः शमनः । यमस्वरूपत्वात् । स्पष्टम् ॥ **हंसो विशोको अजरः पुराणो ऋतीयमान अहमस्मि नाम** ॥ २४ ॥ हंसो विवेचकत्वसामान्यात् ऋतीयमानत्वं सर्वत्र घृणावत्वेन निर्लेपत्वं । ऋतिः सौत्रो घृणार्थः प्रसिद्धः । ऋच्छतेरियर्तेर्वा ल्युट् । **अहमस्मि जरिता सर्वतोमुखः पर्यारणः परमेष्ठी नृचक्षाः** ॥ जरिता यजमान इति व्याख्यातं प्राक् । पर्यारणः व्यापकः । नृचक्षाः साक्षी ॥ **अहं विष्वङ्ङहमस्मि प्रसत्वानहमेको अस्मि यदिदं नु किं च** ॥ २५ ॥ विष्वङ् व्यापकत्वात् । प्रसत्वान् साक्षी ! स्पष्टम् ॥ इति बाष्कलमन्त्रोपनिषत् ॥

---

* कितः, MS.

MADRAS:
PRINTED BY THE ORIENTAL PUBLISHING CO., LTD.
AT THEIR O. P. HOUSE, GEORGETOWN.

₹.